Media · Studii și eseuri

Rosemarie Haineș

TELEVIZIUNEA și RECONFIGURAREA POLITICULUI

Studii de caz: alegerile prezidențiale din România din anii 1996 și 2000

POLIROM

MEDIA

Studii şi eseuri

Colecţia *MEDIA. Studii şi eseuri* este coordonată de Mihai Coman.

Rosemarie Haineş este conferenţiar universitar doctor la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative (SNSPA), Bucureşti.

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Copou nr. 4, P.O. BOX 266, 6600
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33; O.P. 37, P.O.BOX 1-728, 70700

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:

HAINEŞ, ROSEMARIE
Televiziunea şi reconfigurarea politicului: studii de caz: alegerile prezidenţiale din România din anii 1996 şi 2000 / Rosemarie Haineş – Iaşi: Polirom, 2002
296 p.; 24 cm (Media. Studii şi eseuri)
Bibliogr.
ISBN: 973-681-108-5

654.197(498):324(498)

Printed in ROMANIA

Rosemarie Haineș

TELEVIZIUNEA și RECONFIGURAREA POLITICULUI

Studii de caz: alegerile prezidențiale
din România din anii 1996 și 2000

POLIROM
2002

Tablă de materii

„Prefer politica anti-politică, adică o politică ce nu se reduce la tehnologia puterii şi la manipulare, la guvernul cibernetic, ci la cel care mai degrabă oferă posibilitatea de a ameliora, de a proteja şi de a servi viaţa. Prefer politica – practică a moralităţii, care serveşte adevărul şi care tratează cu umanism indivizii.

Presupun că această abordare este extrem de dificil de pus în practică în viaţa cotidiană. Totuşi, nu văd altă soluţie."

Václav Havel

Cuvânt înainte

„Este imposibil să nu comunicăm" - principiul fundamental al comunicării interpersonale după teoreticienii de la Palo Alto pare că poate fi extins la ansamblul structurilor sociale. Din această perspectivă, generalizarea comunicării mediatizate nu ar fi decât o prelungire şi o adaptare, care se foloseşte de resursele tehnologice, actuale ale comunicării obişnuite, realizată prin actele vieţii cotidiene.

Televiziunea stabileşte o relaţie aparte între comunicarea mediatizată şi cea cotidiană, relaţie care modifică sensibil interacţiunile cotidiene, fără însă ca aceste două categorii să se reducă una la cealaltă. Generalizarea progresivă a folosirii tehnicilor şi tehnologiilor de comunicare a condus la obligativitatea comunicării, devenită condiţie de supravieţuire, accentuând diferenţele şi introducând competitivitatea. Diversele categorii de actori sociali mizează, astăzi, pe „primatul operaţiunii asupra calităţii acţiunii umane", antrenând chiar o dispariţie a mesajului însuşi din comunicarea umană (a funcţiilor poetică şi expresivă) în favoarea funcţiei fatice şi a funcţiei ludice. Căutarea contactului şi efectele de credinţă au devenit esenţiale în schimburile umane.

Se poate vorbi, aşa cum propune Bernard Miege, despre apariţia unui nou model comunicaţional[1] în curs de formare, prin dezvoltarea excesivă a tehnicilor şi tehnologiilor de comunicare. Acest model ar pune accent pe modalităţile interactive, mediatizarea schimburilor sociale, pe informatizarea care ar elimina parţial interacţiunile directe, individualizarea practicilor şi transformarea datelor schimbate în mărfuri. Observaţia care s-ar impune însă cu privire la utilizarea expresiei „model de comunicare" ar fi că ea nu se aplică numai interacţiunilor umane, ci şi relaţiilor dintre uman şi non-uman, de aceea este preferabil să adoptăm, aşa cum propune Jean-Marie Vincent, continuator al lui Jürgen Habermas, expresia „activitate comunicaţională"[2]. Considerăm că acţiunea comunicaţională se situează în centrul instituirii raporturilor sociale, pragmatica fiind sursa generării socialului. Prin urmare, **spaţiul public** reprezintă locul de derulare a unor acţiuni comunicaţionale.

Spaţiul public poate fi analizat prin raportare la modelele de comunicare succesive care l-au modelat: presa de opinie, presa comercială de masă, mass-media

---

1. Bernard Miege (coord.), *Societatea cucerită de comunicare*, Editura Polirom, Iaşi, 2000, p. 124.
2. Jean-Marie Vincent, in Bernard Miege (coord.), *op.cit.*, p. 125.

audiovizuale şi, în sfârşit, modelul relaţiilor publice generalizate sau comunicarea generalizată, în curs de dezvoltare.

Modelul dominant în spaţiul public contemporan este cel al mass-media audiovizuale, model care a antrenat schimbări în relaţiile dintre spaţiul public şi spaţiul privat şi a accentuat obligativitatea comunicării.

Înscriindu-se în continuarea reflecţiei habermasiene, numeroşi teoreticieni şi cercetători au adoptat o poziţie comună: ipoteza fragmentării sferei publice în societatea contemporană, care se află într-o fază de recompunere. Spaţiul public s-a extins, şi-a diversificat funcţiile, s-a divizat, fiind fondat pe o pluralitate de spaţii publice parţiale.

Lucrarea de faţă este consacrată spaţiului public politic şi comunicării politice televizuale, având în vedere rolul crescând al medierii televizuale în conturarea unei democraţii de opinie prin reprezentarea televizuală a politicului.

Şi în domeniul politicului strategiile de comunicare s-au rafinat şi s-au diversificat. Se poate spune că, în acest context, spaţiul public se află în interdependenţă cu dezvoltările tehnologice şi deci cu evoluţia spaţiilor de comunicare.

Tehnicile şi tendinţele moderne de informare şi comunicare (tehnicizarea relaţiilor, transformarea comunicării în marfă, fragmentarea publicurilor şi mondializarea fluxurilor de informaţii) contribuie la redefinirea frontierelor dintre public şi privat. Spaţiul public pătrunde în sfera privată şi înlocuieşte structurile tradiţionale de socializare cu propriile sale instrumente de comunicare. Suntem de acord cu eseistul postmodernist Gilles Lipovetsky care afirmă că „spaţiul public împânzit de mass-media nu pare anemic, ci doar remodelat [...]. Spaţiul public în epoca mediatică e străbătut de un spirit nou. Punerea în scenă a experienţei se află în centrul acestei configuraţii”[3].

Mediumul televizual oferă un nou model de comunicare, televiziunea actor însoţeşte acţiunea colectivă sau ţine locul ei[4], gestionează crizele modernităţii şi produce noi valori sociale.

Dacă societăţile contemporane devin tot mai mult „societăţi de expresie”, cum observa Alaín Touraine[5] în studiile cu privire la comunicarea politică suntem obligaţi să remarcăm slăbirea mijloacelor argumentative ale exerciţiului public al raţiunii şi să dezvoltăm o concepţie a principiului publicităţii, fondată pe punerea în comun a unor puncte de vedere, spaţiul public devenind scena pe care trebuie luate iniţiative, trebuie propuse principii comune şi angajate acţiuni semnificative.

Opinăm că logicile socialului se întrepătrund cu logicile comunicării; comunicarea nu este un fenomen de modă, ci un fapt de structură, ea restructurând societăţile actuale şi modificând relaţiile sociale. Căutarea de noi relaţii politice între conducătorii politici şi subiecţii cetăţeni accentuează recurgerea la mijloacele tehnologice de comunicare.

---

3. G. Lipovetsky, in Bernard Miege (coord.), *op.cit.*, p. 191.
4. D. Mehl, *La television de l'infinite*, 1996, p. 223.
5. Alaín Touraine, „Communication politique et crise de la representativite”, in *Hermes*, nr. 4, 1989.

Cuvânt înainte

„Este imposibil să nu comunicăm" – principiul fundamental al comunicării interpersonale după teoreticienii de la Palo Alto pare că poate fi extins la ansamblul structurilor sociale. Din această perspectivă, generalizarea comunicării mediatizate nu ar fi decât o prelungire şi o adaptare, care se foloseşte de resursele tehnologice, actuale ale comunicării obişnuite, realizată prin actele vieţii cotidiene.

Televiziunea stabileşte o relaţie aparte între comunicarea mediatizată şi cea cotidiană, relaţie care modifică sensibil interacţiunile cotidiene, fără însă ca aceste două categorii să se reducă una la cealaltă. Generalizarea progresivă a folosirii tehnicilor şi tehnologiilor de comunicare a condus la obligativitatea comunicării, devenită condiţie de supravieţuire, accentuând diferenţele şi introducând competitivitatea. Diversele categorii de actori sociali mizează, astăzi, pe „primatul operaţiunii asupra calităţii acţiunii umane", antrenând chiar o dispariţie a mesajului însuşi din comunicarea umană (a funcţiilor poetică şi expresivă) în favoarea funcţiei fatice şi a funcţiei ludice. Căutarea contactului şi efectele de credinţă au devenit esenţiale în schimburile umane.

Se poate vorbi, aşa cum propune Bernard Miège, despre apariţia unui nou model comunicaţional[1] în curs de formare, prin dezvoltarea excesivă a tehnicilor şi tehnologiilor de comunicare. Acest model ar pune accent pe modalităţile interactive, mediatizarea schimburilor sociale, pe informatizarea care ar elimina parţial interacţiunile directe, individualizarea practicilor şi transformarea datelor schimbate în mărfuri. Observaţia care s-ar impune însă cu privire la utilizarea expresiei „model de comunicare" ar fi că ea nu se aplică numai interacţiunilor umane, ci şi relaţiilor dintre uman şi non-uman, de aceea este preferabil să adoptăm, aşa cum propune Jean-Marie Vincent, continuator al lui Jürgen Habermas, expresia „activitate comunicaţională"[2]. Considerăm că acţiunea comunicaţională se situează în centrul instituirii raporturilor sociale, pragmatica fiind sursa generării socialului. Prin urmare, **spaţiul public** reprezintă locul de derulare a unor acţiuni comunicaţionale.

Spaţiul public poate fi analizat prin raportare la modelele de comunicare succesive care l-au modelat: presa de opinie, presa comercială de masă, mass-media

---

1. Bernard Miège (coord.), *Societatea cucerită de comunicare*, Editura Polirom, Iaşi, 2000, p. 124.
2. Jean-Marie Vincent, in Bernard Miège (coord.), *op.cit.*, p. 125.

Individul nu mai este doar cetăţean şi persoană privată, ci este în acelaşi timp cetăţean, subiect social (şi consumator de televiziune) şi persoană privată.

Puterea, în versiunea ei democratică, trebuie să îşi câştige propria legitimitate, bazându-se pe opinii ; acest fapt se realizează prin folosirea unor procedee de punere în scenă, care permit reprezentarea puterii şi legitimarea condiţiilor exercitării ei.

Noua comunicare politică, al cărei loc de realizare este, cu precădere, televiziunea, a reuşit să insereze în sistemul politic tehnicile de marketing. Modelul democratic înnoieşte formele de reprezentare a politicului, utilizând mediumul televizual ca dispozitiv de figurare ce conferă o bună vizibilitate actorilor politici. De asemenea, televiziunea oferă ocazia în care autoritatea discursului să se poată exprima fără ajutorul corpurilor intermediare şi reprezintă scena unde reprezentanţii puterii intervin direct în spaţiul public ; discurs fără răspuns, îndepărtare de dezbaterea democratică. Să înţelegem prin aceasta că dezbaterea publică a dispărut complet ?

Cu certitudine, nu putem vedea în comunicarea politică doar un simulacru sau o modalitate de a organiza dezbateri fără fond. Modelul marketing politic, cu varianta sa marketing politic publicitar, coexistă cu modelul dialogic tradiţional, bazat pe întâlnirea şi pe schimbul de idei cu electoratul şi cu modelul propagandistic. Prin rafinarea procedeelor sale, comunicarea politică apelează la televiziune, privilegiind, de fapt, relaţia în dauna conţinutului. Caracterul indicial al comunicării televizuale situează în prim-plan contactul, fuziunea, inovaţia şi, prin acestea, determină aderarea prin seducţie.

De aceea, am considerat necesară formularea unui nou concept, conceptul de **comunicare politică televizuală**, pentru a numi o practică incontestabilă într-un nou spaţiu public politic, comunicare structurată de mediumul televizual. Conceptele invocate în stabilirea paradigmei comunicării televizuale şi-au găsit corespondentele în componenţa discursului politic, în sens generic. Identificarea acestui paralelism a făcut posibilă naşterea conceptului de **comunicare politică televizuală**.

Primul capitol al lucrării de faţă propune o paradigmă a comunicării televizuale, cel de-al doilea capitol introduce conceptul de comunicare politică televizuală, pe care-l analizează stabilind corespondenţe sau corelări între discursul politic, în general, şi discursul televizual ; al treilea capitol identifică modalităţile de construire a identităţii actorilor politici în noul spaţiu public creat de televiziune şi se încheie cu două studii de caz, acela al alegerilor prezidenţiale din anul 1996 şi, respectiv, 2000.

Fiecare dintre cele trei capitole poate constitui o cercetare independentă, de sine stătătoare, armonizarea şi integrarea lor într-un sistem coerent necesitând o perspectivă pluridisciplinară, cu teorii şi puncte de vedere din semiotică, psihologie, structuralism, psihologie socială, psihosociologie, psihanaliză, sociologie, teoria filmului, pragmatică.

Cercetarea noastră şi-a propus, în esenţă, două obiective : în primul rând, să stabilească specificul comunicării analogico-digitale, al limbajului vehiculat de acest tip de comunicare, mecanismele care induc telespectatorului anumite procese psihice cu o anume finalitate pragmatică şi cu consecinţe profunde în viaţa şi organizarea socială şi, în al doilea rând, să identifice modalităţile prin care s-a produs în România postcomunistă racordarea comunicării politice la modelele democraţiilor occidentale, ca urmare a creării de către televiziune a unui nou spaţiu public.

Principalele curente care plasează comunicarea politică într-un cadru interpretativ, deci şi lucrarea de faţă, sunt: interacţionismul simbolic, etnometodologia, dramatismul şi narativismul. Perspectiva a fost una constructivistă.

Premisa de la care am pornit a fost aceea că societatea este rezultatul acţiunii şi percepţiei umane, perspectiva societăţii ca o mulţime de semnificaţii, menţinute şi distribuite astfel încât să susţină o structură existentă a organizării sociale şi repartizării puterii.

Între tehnologie şi schimbarea socială există, fără îndoială, o relaţie de dependenţă, dar nu putem absolutiza determinismul tehnologic, orice tehnologie funcţionând în sensul pe care i-l dă societatea. Am luat în considerare teoria mass-media a lui McLuhan, a lui H. Innis, dar am arătat că medierea televizuală echivalează cu un cod care conţine în el însuşi controlul social şi că mediumul televizual funcţionează într-un cadru instituţionalizat ce conferă discursului televizual o anume specificitate şi o anume intenţie comunicaţională, contextualizată. Am conceput comunicarea ca o relaţie de influenţă, adoptând punctul de vedere al teoreticianului comunicării Denis McQuail, performanţa tehnologiei televizuale constând, credem noi, în faptul de a se fi constituit în locul unde se intersectează, în societatea contemporană, relaţiile interpersonale cu inovaţia tehnologică, reuşind să integreze macrosocialul cu microsocialul.

La baza argumentării noastre a stat teoria lui Habermas despre spaţiul public (meritul său constând în faptul de a fi tratat mass-media ca părţi integrante ale societăţilor moderne), lucrarea de faţă dezvoltând teoria spaţiului public modern creat de televiziune, spaţiu care a alterat condiţiile de exercitare a puterii politice şi a determinat alte mize, în alte contexte ale comunicării politice.

Managementul vizibilităţii prin mass-media este, astăzi, trăsătura definitorie a comunicării politice.

Am fundamentat modelul comunicării politice televizuale pe analogia teatrală şi interacţiunea socială, derivate de la E. Goffmann.

Abordarea culturală a comunicării ne-a orientat către perspectiva simbolico-rituală care privilegiază semnificaţiile, interpretările, utilizările expresive, interacţiunea, participarea, sistemele deschise, elementele indiciale. Această opţiune ne-a permis analiza dezbaterilor politice şi a discursurilor politice televizate ca forme culturale, indicatori culturali ai schimbării societale, conţinuturile mediatice fiind cele mai accesibile produse culturale, compatibile cu o astfel de analiză.

Reconfigurarea politicului în România este un proces structurat **de** şi **prin** comunicare, ţinând de însăşi esenţa procesului de democratizare. Izomorfismul dintre discursul politic, în sens generic, şi discursul televizual permite transfigurarea politicului şi reaşezarea comunicării politice pe un alt model, acela al comunicării interpersonale generate de televiziune.

Ca şi realitatea umană, politicul este o construcţie socială, un spectacol relatat de mass-media. Actele, gesturile, discursurile actorilor politici furnizează percepţii şi semnificaţii puse în scenă de televiziune.

Telespectatorul este interlocutorul aflat la distanţă, prins în conversaţia televizuală. Care este însă rolul său în interacţiunea mediată?

Studiile culturale au reabilitat, putem spune, receptorul şi receptarea. Suntem de acord cu teza că, în general, cultura este punctul central de tensiune între mecanismele

de dominare şi mecanismele de rezistenţă. Dacă vrem să înţelegem conţinuturile ideologice ale unei culturi, trebuie să surprindem cum, într-un anumit context, sistemele de valori, reprezentările care le vehiculează stimulează procese de rezistenţă sau de acceptare a lumii sociale, aşa cum este. Receptarea este un proces activ în care telespectatorii conferă sens mesajelor televizuale.

Ipoteza fundamentală pe care am avut-o în vedere de-a lungul întregii lucrări a fost că producerea şi reproducerea socială a sensului şi a semnificaţiei implicate în procesul cultural nu reprezintă o simplă problemă de semnificare, ci şi o problemă de putere. Cum poate telespectatorul să reziste în faţa discursului televizual care propune agenda zilnică, structurează timpul, selecţionează şi ierarhizează obiectele şi subiectele, organizând de fapt spaţiul domestic şi social ?

Telespectatorii nu sunt simpli consumatori de televiziune, ei nu numai că mobilizează scheme de percepţie, practici, memoria individuală, ci activează şi o experienţă de actori socialmente situaţi. Structura socială este o construcţie teoretică, reprezentând trăsături ideologice şi culturale cu anumite predispoziţii, dar sensurile şi impacturile reale sunt negociate în cadrul procesului de recepţie socială. Concluzia noastră este că ideologia e reprezentată simbolic pentru a fi eficientă, dar consecinţele ei nu pot fi prevăzute sau controlate.

Considerăm că reprezentările sociale formează substanţa însăşi a socialului. Dincolo de analiza practicilor sociale, analiza reprezentărilor vehiculate în societate ne permite să stabilim tendinţe sociale şi chiar diagnoza şi prognoza socială.

De aceea, la doisprezece ani după căderea regimului comunist, am considerat util un asemenea demers ştiinţific de investigare a discursului politic televizual (cazurile campaniilor prezidenţiale din anii 1996 şi 2000) din cel puţin două motive : pentru a identifica valorile şi opţiunile care se prefigurează în societatea românească şi pentru a vedea cum funcţionează practicile comunicării politice impuse de mediumul televizual.

În finalul acestui „Cuvânt înainte” menţionăm că în analiza specificităţii comunicării televizuale am reluat şi am dezvoltat teoria asupra psihologiei comunicării analogico-digitale expusă în cartea anterioară, consacrată **comunicării televizuale** (*cf.* Rosemarie Haineş, *Comunicarea televizuală*, Editura Eficient, Bucureşti, 2000), ne-am menţinut perspectiva sistemică în abordarea discursului televizual, ca şi interpretarea semiotică a acestuia, derivând din conceptul mcluhian al „societăţii iconice”.

Reluarea acestui demers explicativ ne-a permis investigarea comunicării politice televizuale şi a efectelor acesteia în plan pragmatic.

Autoarea

CAPITOLUL I

Comunicarea televizuală

Sinopsis : Acest prim capitol stabileşte o paradigmă a comunicării televizuale, tip de comunicare mediată analogico-digitală, fondată pe interacţiunea dintre două logici : cea digitală şi cea a imaginilor, care funcţionează pe baza unor mecanisme psihologice proprii sistemului inconştient, respectiv deplasarea şi condensarea, acestora corespunzându-le în plan verbal metonimia şi metafora. Aceste figuri iconice sau reţele asociative stau la baza montajului discursului televizual.

De asemenea, capitolul defineşte conceptul de mediere-mozaic propriu televiziunii, identifică funcţiile de medium şi mediator ale acesteia, urmăreşte efectele pragmatice ale comunicării televizuale şi prezintă structura discursului televizual.

Concepte cheie : limbaj audiovizual ; comunicare analogico-digitală ; percepţie mediată ; socialitate mediată ; acţiune mediată ; experienţă mediată ; interacţiune mediată ; fuziune/diferenţiere ; centrare/descentrare ; mediere-mozaic ; medium/ mediator ; povestire ; rol

Universul semiologic al televiziunii sau comunicarea analogico-digitală

Fiecare epocă utilizează în mod preponderent un anumit tip de semne în care se exprimă conştiinţa colectivă, după cum avem de-a face cu o cultură mai mult sau mai puţin simbolică.

Tipul de semnicitate al unei epoci produce aşa-zisa „viziune asupra lumii" a acelei epoci.

Demersul nostru explicativ pleacă de la ideea mcluhiană că societatea contemporană trăieşte suspendată între două culturi, între două sisteme de valori divergente : **cultura mecanică** sau **literată**, modelată de tehnologia tiparului, şi **cultura electrică**, aparţinând tehnologiilor electrice : telegraful, radioul, filmul, telefonul, computerul, televiziunea.

Cultura electrică produce, în concepţia lui McLuhan, transformări în structurile valorice, mutaţii în structura socială şi la nivelul atitudinilor, satul global „însemnând o societate retribalizată în care existenţa senzorială şi procesele mentale se modifică”[1].

Societatea iconică prefigurată de el s-ar înscrie în următorii parametri :

- un nou model informaţional : „un bazin mondial de informaţii în mişcare” ;
- o societate retribalizată, a implicării în profunzime : prin radio, televiziune şi computer intrăm „într-un teatru global, iar întreaga lume devine un *happening*”[2] ;
- cunoaşterea fragmentată este înlocuită de o conştiinţă generală a unei lumi în mozaic, care transcendă graniţele convenţionale ale timpului şi spaţiului ;
- o societate de masă în care, pe de o parte diversitatea personală este încurajată, iar pe de altă parte toţi reacţionează şi interacţionează simultan la orice stimul ;
- căi noi de consemnare a opiniei publice ;
- o nouă formă a democraţiei în care voinţa politică se exprimă prin consens ;
- efecte de angajare şi participare a individului, noile medii electronice satisfăcând nevoile sale psihice şi sociale la niveluri profunde.

Astăzi, trăim într-adevăr într-o **cultură a imaginii**, televiziunea reprezentând cel mai puternic mijloc de difuzare în masă care a creat un nou limbaj : **limbajul audiovizual**.

Care sunt caracteristicile limbajului audiovizual ?

Cum poate cultura mediatică televizuală, opusă culturii literare, să influenţeze dezvoltarea umană ?

Vom încerca să răspundem la aceste întrebări plecând de la premisa mcluhiană „The medium is the message”, urmărind implicaţiile televiziunii în schimbarea socială contemporană.

Mediumul televizual apare ca un univers semiologic (*cf.* S. Peirce) constituit din semne iconice, semne indiciale şi simboluri, care ascunde existenţa unui limbaj ce poate fi analizat ca atare.

1. Marshall McLuhan, *Mass-media sau mediul invizibil*, Editura Nemira, Bucureşti, 1997, p. 152.
2. *Ibidem*, p. 250.

Specifică acestui medium şi culturii care se naşte o dată cu el este posibilitatea de a utiliza „indicii" în comunicare.

Semnul indicial relevă o **relaţie de contiguitate** cu obiectul, fiind o urmă sensibilă, o manifestare a acestuia, ruptura între semnificant şi semnificat fiind relativă.

Mulţi cercetători consideră că semnele indiciale se află la baza proceselor semnificante, ele anunţând **reprezentarea** în sensul propriu al termenului, proces ce necesită imaginile şi cuvintele spre a se construi (pentru Piaget, funcţia simbolică debutează în copilărie cu semnele indiciale, când anumite elemente perceptive permit previziunea altor elemente).

Semnul iconic sau **analogic** prezintă alte particularităţi: relaţia sa cu obiectul reprezentat nu este de contiguitate, ci de **asemănare**, el înlocuieşte, fiind un veritabil substitut al obiectului reprezentat (de exemplu, fotografia).

Prin semnul iconic, funcţia simbolică progresează[3], el constituind chiar prima manifestare adevărată a imitaţiei.

Semnul iconic implică, în acelaşi timp, discontinuitate şi continuitate: **discontinuitate** – pentru că relevă un semnificant diferenţiat de semnificatul său şi dă posibilitatea subiectului care îl percepe să se detaşeze şi să şi-l reprezinte la distanţă şi **continuitate** – deoarece semnificantul său se aseamănă cu semnificatul şi în felul acesta oferă subiectului un substitut.

Simbolul sau **semnul digital** este arbitrar şi convenţional. Diferenţierea semnificant/semnificat prefigurată de semnul indicial şi începută realmente de semnul analogic atinge în simbol stadiul maxim: separarea, pur şi simplu.

Relaţia indicială, exprimând un raport de contiguitate, comportă şi o parte de convenţie, pentru că ne comunică ceva raportându-se la un sistem de experienţe achiziţionate sau chiar la stricte convenţii.

Relaţia iconică exprimă un raport de echivalenţă sau de analogie structurală, fiind mai mult de ordin calitativ.

Relaţia simbolică, non-motivată sau **arbitrară** nu se fondează nici pe similitudine, nici pe contiguitate, ea este pur convenţională.

Raportată la existenţa noastră curentă, imaginea de film prezintă câteva trăsături distinctive:

schimbările de decor care sunt proprii filmului şi care conferă caracter de continuitate şi de permanenţă fenomenală obiectului perceput, ca şi în percepţia reală;

---

3. Jean Piaget, in J.P. Meunier, Daniel Peraya (coord.), *Introductions aux theories de la communication*, De Boeck Universite, Bruxelles, 1993, p. 118.

- diferenţa de câmp vizual : în realitate câmpul vizual nu este delimitat de obiecte, în timp ce în film spaţiul este închis şi strict limitat.
- percepţia formelor în cinema este alternată ; incapabil de a restitui cea de-a treia dimensiune, cinematograful nu respectă principiul constanţei dimensiunilor, spaţiul actorilor nu este acelaşi cu spaţiul spectatorilor.

Filmul posedă însă şi calităţi susceptibile de a crea **impresia de realitate** :

• *Mişcarea care dă corporalitate şi viaţă*

Mişcarea are o faţă dublă : nu înseamnă numai puterea realismului corporal, dar şi putere afectivă sau kinestezie. Este legată de experienţa biologică căreia îi dă sentimentul vieţii şi realitatea sa exterioară. Nu numai corpul, dar şi sufletul. Nu numai sentimentul, nu numai realitatea singură : „sentimentul realităţii”[4].

Mişcarea este imaterială, ea se oferă văzului, niciodată atingerii, de aceea nu admite două stadii ale realităţii fenomenale : ceea ce este adevărat şi copia ; în film, impresia de realitate este totodată realitatea impresiei, prezenţa reală a mişcării.

Indicilor obiectivi de realitate li se adaugă indici de ordin subiectiv care întăresc impresia de realitate :

• *Reacţiile emoţionale ale spectatorului*

„În general vederea unui film dezlănţuie numeroase şi puternice reacţii afective care au toate în ele însele un caracter imanent de realitate. Frica, plăcerea, sentimentul comicului, simpatia sau antipatia, dezgustul sau entuziasmul inspirate de un personaj sunt trăite în plan existenţial”[5].

• *Fenomenele de participare, proiectare, identificare sau empatie* contribuie, ca şi reacţiile emoţionale, la învestirea cu realitate a datului filmic.

Psihologia comunicării analogico-digitale

Imaginea de film este un semn analogic ; ea se substituie realului, luând efectiv locul acestuia. **Efectul de irealitate** pe care-l produce (semnificatul fiind absent, deci în afara câmpului de prezenţă) conduce, aşa cum spunea Sartre, la „negarea obiectului care aparţine realului, la negarea realului

4. Edgar Morin, *Le cinéma et l'homme imaginaire*, Editions de Minuit, Paris, 1956, p. 124.
5. E. Fulchinioni, *La civilisation de l'image*, Payot, Paris, 1969, p. 24.

însuşi”[6]. Pentru a înţelege modalitatea în care spectatorul percepe obiecte şi personaje absente trebuie să admitem analogia dintre imaginile cinematografice şi vis.

Imaginea cinematografică şi starea de visare au în comun imobilitatea, analogie care trimite la ideea de fascinaţie şi de regresie şi la îndepărtarea de real. Lipsa motricităţii şi pierderea simţului realităţii determină regresia către o formă primitivă de raportare la real : subiectul nu poate face distincţia netă între realitatea exterioară şi imaginea subiectivă (reprezentarea). Se naşte astfel un sentiment de **participare** la ceea ce este perceput. Subiectul nu poate atinge „imaginile” (obiecte sau personaje) pe care le vede, nu poate intra într-o relaţie directă cu obiectele redate prin imagini. În acest caz, Eul se estompează, devine inconştient de sine însuşi, de comportamentul său, de eul său ca imagine pentru celălalt, cu alte cuvinte subiectul este învăluit de ceea ce el percepe.

În cazul cinematografului, spectatorul se lasă învăluit de imagini punând în paranteză ceea ce vine din lumea realităţii exterioare, situându-se în afara principiului realităţii. Obiectele şi personajele percepute în afara realităţii, cu care nu putem intra într-un dialog real, provoacă o tendinţă de diminuare a propriului nostru Eu.

Irealul produce o senzaţie de saturare necunoscută realului. Fiinţele reprezentate de imagini sunt percepute ca simulacre, ca false aparenţe. Aparenţele lucrurilor sunt percepute, totuşi, la fel ca şi lucrurile reale. Putem distinge o **inferenţă perceptivă** caracteristică irealului : capacitatea spectatorului de a învesti imaginea valorizând-o, prin conferirea unor elemente transcendente vizibile numai pentru privirea acestuia.

Lumea imaginilor este **o lume proiectată**, care are ca punct de plecare aparenţele vizibile. În percepţia imaginilor important este raportul **parte** (ceea ce este perceput)/**totalitate** (imaginarul) şi absenţa exteriorităţii acestui tot.

În faţa imaginii, spectatorul pierde simţul spaţiului şi al timpului. Imaginile captivează spectatorul, astfel încât la sfârşitul proiecţiei unui film el este marcat de un fel de trezire, de reluare de contact cu sine şi cu lumea. Trecerea de la contemplarea imaginilor la lumea reală corespunde unei schimbări a stării psihologice.

Starea spectatorială este asociată cu noţiunile de **participare** şi **identificare** : participarea spectatorului la derularea filmului şi identificarea cu

---

6. J.P. Sartre, *L'être et le néant*, Gallimard, Paris, 1943, p. 318.

personajele. E. Morin a insistat asupra participării afective a spectatorului la spectacolul filmic, participare înţeleasă ca o activare a procesului de proiectare-identificare imaginară prezent în viaţa reală.

Procesul de proiecţie-identificare aflat în centrul cinematografului se află în centrul vieţii. Proiecţia-identificare (participare efectivă) se află permanent în viaţa noastră cotidiană, privată sau socială. Noi jucăm un rol în viaţă, nu numai pentru celălalt, dar şi pentru noi înşine. Costumul (deghizarea), faţa (masca), cuvintele (convenţiile), sentimentul importanţei noastre (această comedie) întreţin în viaţa curentă acest spectacol prezentat nouă înşine şi celorlalţi, adică **proiecţiile-identificări imaginare**. În măsura în care identificăm imaginile de pe ecran cu viaţa reală, proiecţiile/identificările proprii vieţii reale se pun în mişcare[7].

Imaginile cinematografice pot fi comparate cu faza imaginară a psihanalizei de inspiraţie lacaniană. Lacan a făcut distincţia între faza imaginară şi faza simbolică : prima corespunde micii copilării şi este dominată de procesul de identificare : identificarea copilului cu imaginea sa din oglindă, identificare cu alţi copii ; cea de-a doua este dominată de barierele şi distincţiile pe care le impune vorbirea. Putem compara reflectarea din oglindă din copilărie cu reflectarea în ecran, care poate fi considerat o altfel de oglindă. Ecranul--oglindă ne introduce în acest univers al dublurilor din faza imaginară, univers în care **celălalt** şi **eu** abia se disting.

Imaginile sunt **semne analogice vide** care se oferă privirii subiectului, iar acesta, eliberat de orice sentiment de contingenţă, se pierde prin intermediul lor în imaginar. Ele sunt substitute ale realului nu atât în sensul că înlocuiesc un real absent sau inaccesibil, ci pentru că suplinesc experienţa pe care am extrage-o din acesta şi transformă raportul nostru cu realitatea.

Semnele verbale sunt tot substitute, dar, spre deosebire de imagini, care captează întreaga atenţie oferind o experienţă la limita realului, cuvintele nu se substituie realului, ci se referă la acesta, ţinându-l la distanţă. Limbajul verbal constituie o veritabilă mediere. Iată ce distinge **digitalul** de **analogic** :

Nu sunt două modalităţi de a înlocui ceva, în sensul în care semnificaţia este o înlocuire. Avem de-a face cu veritabile categorii [...] : pozitiv şi negativ, inclus şi exclus, interior şi exterior. Astfel, se disting două mari tipuri de semne : imaginile (*icones*), operând prin participare şi prin situare, şi simbolurile, în

7. Edgar Morin, *op.cit.*, p. 97.

sens tehnic, operând prin selecţie, opoziţie, excludere [...], semnele sunt fie analogice, fie digitale[8].

Digitalitatea este un instrument al distanţării (acest arbitrariu indicând o detaşare a subiectului de realitate) ; **iconicitatea** implică **prezenţa** obiectului prezentat. O dată cu imaginea, subiectul îşi construieşte o lume pentru sine, o relaţie cu lucrurile (ireale) în care distincţia exterior/interior dispare. Imaginea este deci un substitut în două sensuri diferite : pe de o parte, înlocuieşte lucrurile .eale şi, pe de altă parte, înlocuieşte relaţia cu realul printr-o relaţie de participare la ceea ce este perceput.

Imaginea se află într-un raport oarecare cu conceptualul şi, reciproc, conceptul are legătură cu imaginea. Psihologia cognitivă recunoaşte existenţa unei componente imaginare în concept. Valoarea de imagine mentală a unui cuvânt se defineşte ca fiind capacitatea pe care o are un cuvânt de a suscita formarea unei imagini mentale la individ. Trebuie să admitem, fie şi numai cu titlu de ipoteză, următoarele enunţuri :

- cuvintele unei limbi au o valoare imaginară care este o componentă esenţială a sensului lor ;
- ca orice activitate imaginară, cea legată de cuvinte îşi are rădăcina în capacitatea de reproducere mimetică a formelor - obiecte, persoane, evenimente - care apar în experienţa noastră perceptivă ;
- imaginile legate de cuvinte variază în abstractizare în funcţie de cuvintele însele, de contextele lingvistice în care apar cuvintele, de contextele de schimb comunicaţional constituite de interlocutori şi de situaţia care le uneşte ;
- activităţii imaginare legate de cuvinte îi corespund, în afara producţiilor proprii vizuale, reacţii motrice şi afective care însoţesc experienţa noastră perceptivă sau imaginativă a lucrurilor. Această dimensiune motrice este chiar predominantă pentru anumite cuvinte cum sunt verbele ce desemnează acţiuni.

Elementele care îndepărtează cel mai mult semnul verbo-digital de semnul analogic sunt : aspectul arbitrar al semnificantului său şi suportul operaţiilor de semnificare pentru care imaginea este total inadaptată (logica verbo-digitală, operaţiile de asociere, includere, separare, disjuncţie).

Prin opoziţie, imaginea : nu poate conţine nici o negaţie, nu poate exprima alternativa, disjuncţia este incapabilă de a face referire la altceva decât la ceea

8. Van Lier H., *L'animal signé*, de Vischer, Bruxelles, 1980, p. 37.

ce arată, nu poate exprima cauzalitatea sau relaţii logice în plan psihologic şi semiotic. Imaginea poate induce spectatorului să efectueze o relaţie logică de genul „pentru că...", dar nu poate niciodată s-o exprime. Înţelegerea imaginilor presupune exercitarea unei activităţi complexe de inferenţă.

Polisemia există atât în limbajul imaginilor, cât şi în limbajul verbal. Polisemia cuvintelor vine din asociativitatea legată de imagini. Principalele figuri retorice actualizate de discursul verbal, **metonimia** şi **metafora**, răspunzând una **principiului contiguităţii** şi cealaltă **principiului similarităţii**[9], corespund unor principii de bază care reglează asociativitatea amintită. Atât în cazul metonimiei, cât şi în cazul metaforei ceea ce motivează asocierea provine din experienţa noastră perceptivă sau imaginativă a lucrurilor, din similitudinile resimţite sau din vecinătăţile percepute.

Metafora şi metonimia apar ca un produs al unei interacţiuni constante între două logici : cea digitală, identitară, şi cea a imaginilor. Se naşte astfel un joc complex între două procese antagoniste şi complementare : imaginile alunecă unele în altele sau se contaminează unele pe altele, presiunea digitală trasând traiectoriile asociative şi conferind identitate imaginilor, producând semnificaţii.

Substituirea unui semnificant cu altul – efect al unor asocieri imaginative – reprezintă o concesie operată de logica digitală şi o impunere a unei noi identităţi.

În vis, constrângerile verbalului nu se mai manifestă. Interpretarea viselor a pus în evidenţă existenţa a două modalităţi esenţiale de funcţionare a aparatului psihic : **condensarea** şi **deplasarea**, procese caracteristice sistemului inconştient[10].

Mecanismele de deplasare şi condensare care fac trecerea de la o reprezentare la alta se definesc astfel : condensarea este „una dintre modalităţile esenţiale de funcţionare a proceselor inconştiente ; o reprezentare unică exprimă ea însăşi mai multe scheme asociative, la intersecţia cărora se situează. Din punct de vedere economic, ea este învestită cu energii care, ataşate acestor scheme diferite, o întăresc prin adiţionare"[11]. Deplasarea „face ca accentul, interesul, intensitatea unei reprezentări să fie susceptibile de a se detaşa de ea pentru a trece la alte reprezentări mai puţin intense, legate de prima reprezentare printr-o schemă asociativă"[12].

---

9. J.P. Meunier, Daniel Peraya (coord.), *op.cit.*, 1993, p. 178.
10. *Ibidem*, p. 169.
11. *Ibidem*, p. 172.
12. *Ibidem*, p. 175.

Procesul primar, caracteristic sistemului **inconştient**, şi **procesul secundar**, caracteristic sistemului **conştient**, sunt puse în legătură cu opoziţia dintre **principiul plăcerii şi principiul realităţii**.

În cazul procesului primar, energia psihică curge liberă, trecând fără nici o constrângere de la o reprezentare la alta urmând mecanismul deplasării şi condensării ; ea tinde să reinvestească reprezentările ataşate experienţelor de satisfacţie constitutive ale dorinţei (halucinaţii primare). În cazul procesului secundar, energia este coordonată ; reprezentările sunt învestite cu mai mare stabilitate, satisfacţia este întârziată, permiţând astfel experienţe mentale care pun în evidenţă diferitele căi de satisfacţie posibile[13].

Deplasarea şi **condensarea** pot fi corelate cu cele două figuri importante ale retoricii : **metonimia** şi **metafora**. **Deplasarea**, ca şi **metonimia**, urmează o cale de asociaţii prin contiguitate, iar **condensarea**, prin apropierile pe care le realizează, se bazează pe **similaritate** sau **asemănare**.

Metonimia şi metafora, deplasarea şi condensarea sunt noţiuni în sens larg similare, dar nu sunt complet identice. Diferenţele provin din natura semnelor care intră în joc : metonimia şi metafora sunt produsul unei interacţiuni dintre verbal şi iconic, în timp ce condensarea şi deplasarea (de sorginte freudiană) îşi au originea în elementul iconic. Imaginile de film se situează, prin urmare, între retorica verbală şi imaginile onirice.

În ceea ce priveşte raportul spectator/imagine, imaginile zilnice solicită participare şi identificare ; adeziunea la „spectacol" nu atinge însă gradul de profunzime prezent în vis. Spectatorul imaginilor de film cunoaşte o regresie artificială, el rămânând, într-o oarecare măsură, în contact cu lumea reală. Imaginile nu dispun de operatori logici, iar esenţa efectelor lor de sens rezidă în asemănările cu lumea visului.

O imagine solicită din partea spectatorului o **acomodare perceptivă** care, la rândul ei, face să se nască o configuraţie semnificativă coerentă sau alta, înglobând, în acelaşi timp, vizibilul şi invizibilul. Polisemia imaginilor constă, prin urmare, în această variabilitate a sensului supus unei multitudini de acomodări perceptive al căror obiect este. **Imaginea** apare ca un **semn vid** care poate fi umplut în diferite feluri. Realitatea este ceva ce trebuie descoperit, imaginea, pentru că este o proiecţie subiectivă, favorizează ambiguitatea. Numai imaginea explicit referenţială (de exemplu, imaginea ştiinţifică) sau cea având o intenţionalitate expresivă (se exprimă asupra lumii) trebuie

13. *Ibidem*, p. 191.

identificate cu precizie. Concluzia : imaginea este polisemică într-un grad mai mare decât cuvântul, dar nu în acelaşi grad ca imaginile onirice. Acestea din urmă nu au nici o legătură cu lumea obiectivă, ele alunecă unele în altele antrenând eul în toate derivele mişcărilor de deplasare.

Interpretarea unei scene reprezentate prin imagine televizuală presupune ca (tele)spectatorul, în timp ce percepe scena reprezentată, să o situeze într-un context spaţio-temporal mai larg (de exemplu, un anume loc, o anume epocă istorică), să o asimileze altor scene asemănătoare percepute în realitate sau în reprezentările produse de cultura respectivă pe tema dată. Se recunosc în acest proces asociaţiile prin contiguitate sau similaritate. De observat este că principiile de contiguitate şi similaritate se manifestă la nivelurile superioare ale elaborării sistemului. Contiguitatea face ca un element iconic să participe la un context sau, altfel spus, anunţă ori anticipează un context perceptiv şi suferă influenţa acestuia. Similaritatea face să se suprapună două experienţe perceptive şi, ca urmare a acestui mecanism de suprapunere, un element iconic să fie perceput în funcţie de un altul.

Acelaşi raport de disimetrie există şi între metaforă şi metonimie : metafora este un mijloc de a concepe un lucru în termenii altui lucru şi funcţia sa primordială este comprehensiunea ; metonimia, dimpotrivă, are înainte de toate o funcţie referenţială : ea ne permite să utilizăm o entitate care să ţină loc alteia. Deci, dacă putem vorbi de anumite forme de codificare a imaginii, aceste forme relevă mai degrabă un proces de contiguitate decât de similaritate.

Fiecare element al unei imagini se poate afla la originea unei scheme asociative care îmbogăţeşte sensul celorlalte părţi şi sensul global. Astfel, se constituie veritabile reţele metonimico-metaforice combinând efectele imaginii globale.

La originea **montajului** imaginilor se află voinţa de a dirija, într-o direcţie sau alta, sensul perceput al imaginii, adică activitatea perceptivă de acomodare cu imaginea. Pentru aceasta trebuie acţionat asupra reţelei asociative care se află la originea sensului perceput. Acţiunea se poate exercita, în acest caz, asupra căilor de asociere prin contiguitate : trebuie alese elemente care, în experienţa comună, apar indisociabile de anumite contexte ; aceste elemente vor aduce cu sine propriul lor context şi vor transforma percepţia asupra întregului. De exemplu, într-un film, un plan va fi suficient pentru a evoca un context cunoscut şi va influenţa percepţia asupra ansamblului celorlalte planuri. Acţiunea poate urma şi calea similarităţii : asimilările metaforice între elementele iconice vor fi orientate în aşa fel încât să oblige privirea să perceapă un element în funcţie de un altul şi să se acomodeze la fel cu unul, ca şi cu

celălalt. Pentru aceasta va fi suficient să plaseze un element (obiect, personaj, eveniment) în contextul unui alt element.

Principiile după care un element iconic este asimilat de un altul sunt, în general, cele reperate de Freud în limbajul viselor. Principiul general care le subsumează constă în realizarea unor juxtapuneri de două sau mai multe elemente, în aşa fel încât fiecare dintre ele să nu poată fi perceput decât prin celălalt. Există astfel două mari categorii de înlănţuiri metaforice ale imaginilor filmice: în prima, două imagini, două motive ale aceleiaşi imagini, două secvenţe sau o imagine şi un sunet, un zgomot sau un cuvânt etc., două elemente prezente ambele în schemă se asociază prin asemănare sau prin contrast; în a doua, elementele filmice se asociază în aceeaşi modalitate, dar se prezintă ca termenii unei alegeri: în schema filmului, unul îl înlocuieşte pe celălalt, în timp ce îl evocă – termenul metaforizant îl înlătură pe cel metaforizat, reprezentându-l.

Aceste procedee se apropie de definiţiile date figurilor verbale, în sens strict, cu remarca următoare: imaginea se află într-un registru asociativ – în momentul în care ea este învestită prin privire, un element iconic se situează într-o continuitate metonimico-metaforică, anunţând întotdeauna altceva (contiguitate) sau prezentându-se ca asemănător altui element. Sensul depinde de intenţionalitatea comunicativă, dar şi de interpretarea personală a (tele)spectatorului.

Figurile iconice nu sunt precum figurile verbale (produsul a două logici antagonice, cea digitală şi cea analogică), ci ele reprezintă o modalitate de a orienta percepţia către anumite zone imaginare în detrimentul altora. Dar a orienta asocierile presupune a utiliza legături deja ancorate în cultură. Arta constă în a alege elemente puternic asociate unor contexte caracteristice sau în a sugera asemănări cu reprezentări iconice bine cunoscute de un public larg. În acest sens se poate spune că semnificaţiile iconice, ca şi cele ale limbajului verbal, se supun unui cod. Acest cod este însă mai mult un produs al manipulării imaginilor decât o condiţie a producerii şi receptării lor. **Sensul**, ca produs al unei activităţi mentale asociative, pune în joc experienţa personală şi reprezentările **culturale**.

Imaginile, fără îndoială, reprezintă o modalitate de cunoaştere a lumii. Reportajele, filmele documentare, filmele de acţiune, imaginile publicitare furnizează o bună parte a informaţiilor ce se constituie într-un punct de plecare pentru elaborarea viziunii noastre asupra lumii. Aceste imagini nu ne dau decât aspecte ale lucrurilor şi o fac adesea cu ajutorul unor forme deja cunoscute.

Informaţia iconică se dezvoltă în felul următor: fie un eveniment A – acest eveniment este compus dintr-un ansamblu de lucruri şi subevenimente legate între ele. Acest eveniment A obligă mass-media să ne informeze, adică să ne ofere imagini ale subevenimentelor. Pentru a facilita înţelegerea şi/sau spectacularizarea, subevenimentele alese ca fiind semnificative vor fi reţinute în virtutea similarităţilor pe care le au cu alte evenimente (reale sau imaginare) deja înscrise în memoria publicului. În felul acesta, evenimentul va fi cunoscut într-o viziune trunchiată şi în termenii unui alt eveniment. În timp, A va servi ca bază pentru interpretarea unor noi evenimente. Este o iluzie să credem că un eveniment poate fi arătat sub toate aspectele sale ori să dorim să-l prezentăm în originalitatea sa pură. Când se formează clişeele şi stereotipurile şi când cunoaşterea se reduce la o lectură codificată a evenimentelor, „cunoscutul" (ceea ce este cunoscut) prevalează asupra „necunoscutului" (a ceea ce nu este cunoscut). În acest moment se poate vorbi, cu adevărat, de un cod iconic.

Adeziunea la imagini se face într-o stare relativ inconştientă. În această stare, asimilările metaforico-metonimice nu sunt decât forme elementare relativ inconştiente de gândire, dezvoltate ulterior de gândirea conceptuală. Metaforele şi metonimiile realizate de montajul iconic ne sunt oarecum impuse, ele structurându-ne gândurile şi reprezentările fără să ne dăm seama. Procesele cognitive caracteristice imaginilor nu sunt stăpânite de (tele)spectatori. Imaginea are putere de persuasiune, iar prin integrarea elementelor sensibile – forme, sunete, culori, mişcări – dă cea mai puternică impresie de realitate, explicabilă prin prezenţa indicilor de realitate în imagini. Subiectul nu poate atinge „imaginile" (obiecte sau personaje) pe care le vede, nu poate intra într-o relaţie directă cu obiectele redate prin imagini. În acest caz, Eul se estompează, devine inconştient de sine însuşi, de comportamentul său, de eul său ca imagine pentru celălalt, cu alte cuvinte, subiectul este învăluit de ceea ce el percepe. Spectatorul se lasă învăluit de imagini punând în paranteză ceea ce vine din lumea realităţi exterioare, situându-se în afara „principiului realităţii".

În timpul unei interacţiuni subiect/obiect, aspectele vizibile ale obiectului perceput se construiesc prin raportare la aspectele invizibile, dar anticipate, şi care constituie din acel moment, împreună cu primele, entităţile percepute. Comportamentele manifestate de o persoană – atitudini, gesturi, mimică etc. – capătă sens pentru noi, întrucât noi suntem capabili să sesizăm în forul nostru interior intenţiile care le animă şi să inferăm, prin procesul de **atribuire**, plecând de la anumite comportamente izolate, structuri comportamentale permanente care presupun manifestările imediat perceptibile. Invizibilul există

numai pentru subiect şi pentru privirea acestuia, care investeşte imaginea (inferenţă perceptivă). Comportamentele percepute şi înţelese prin **mimetism** fac trimitere la alte comportamente similare - trecute sau viitoare - pe care le resimţim în toată actualitatea lor. Personajele imaginate trăiesc într-o lume al cărei conţinut este proiectat de noi plecând de la aparenţele vizibile.

Imaginile determină dispariţia oricărui sentiment al spaţiului şi al timpului ; spectatorul se simte delocalizat printre obiectele şi personajele percepute şi are sentimentul că timpul se opreşte pe toată durata contemplării imaginilor. Lumea imaginilor este efemeră şi provoacă incertitudini datorate pe de o parte autorului acestora, deci punerii în scenă care orientează percepţia spectatorului şi care poate provoca modificări de puncte de vedere, iar pe de altă parte, datorate raportării la real, pentru că imaginile ne fac să ne gândim, prin propriile caracteristici, la realul însuşi, cu toată complexitatea sa.

O dată cu imaginea, subiectul îşi construieşte o lume pentru sine, o relaţie cu lucrurile (ireale) în care distincţia exterior/interior dispare. Imaginea este deci un substitut în două sensuri diferite : pe de o parte, înlocuieşte lucrurile reale şi, pe de altă parte, ea înlocuieşte relaţia cu realul printr-o relaţie de participare la ceea ce este perceput. Specificul **participării spectatoriale** rezidă în excluderea reflexivităţii şi în regresie. Raportul spectator/personaj concentrează întreaga participare afectivă a (tele)spectatorului. Mecanismele de participare se pot observa în percepţia Celuilalt, real sau ireal. În momentul în care Celălalt îşi pierde exterioritatea în raport cu percepţia noastră, încetăm noi înşine să ne percepem ca fiind diferiţi de el. În realitate, **fuziunea mimetică** este însoţită întotdeauna de o mişcare de diferenţiere : Acelaşi este, concomitent, Altul. În ireal, dimpotrivă, fuziunea mimetică nu este contrazisă de nici o mişcare de diferenţiere : Acelaşi şi Celălalt se confundă şi spectatorul îşi uită propriul Eu. Privirea spectatorială rămâne în contact cu o altă privire şi glisează în punctul de vedere al personajului privit, spectatorul devenind un contemplator al unui spectacol imanent percepţiei sale. Imaginile nu sunt deci simple substitute ale lumii reale, ele filtrează ca un ecran experienţa noastră anterioară şi transformă raportul cu lumea reală, făcând din noi subiecte transcendente, nesupuse constrângerilor lumii exterioare.

Fuziunea mimetică relevă capacitatea omului de a elabora în acest joc simbolic noi lumi imaginare, care să se substituie lumii reale. Lumea reală este compensată de lumea imaginarului, de reprezentare, de spectacol, prin substituire. Imaginile întreţin iluzia omului ca fiinţă atotputernică, idealismul în gândire şi narcisismul, propriu individualismului contemporan.

Semnele digitale fiind arbitrare, ele indică o detaşare a subiectului, o degajare faţă de percepţie, de aşa-zisa **comuniune mimetică** pe care o implică percepţia imaginilor.

Nivelul de distanţare şi referenţialitate al spectatorului, în raport cu imaginile, depinde de doi factori : **de atitudinea sa**, de gradul său de cultură, de informaţiile achiziţionate despre faptele raportate de imagini, de starea sa de veghe sau de oboseală şi de **forma mesajului** (raportul imagine/comentariu, planuri compoziţie etc.).

La nivelul **denotaţiei**, cuvintele servesc la identificarea elementelor : obiecte, locuri, personaje etc. La nivelul **conotaţiei**, al mesajului simbolic, mesajele lingvistice orientează nu numai identificarea, ci şi interpretarea, nepermiţând proliferarea polisemiei, a puterii proiective a imaginii. La acest nivel, semnele digitale îndeplinesc **o funcţie de control** faţă de puterea proiectivă a figurilor.

Televiziunea este un obiect tehnologic, dar unul care, prin anumite aspecte ale sale, este perceput ca un lucru natural. Caracterul natural atribuit televiziunii se datorează iconicităţii, dar această trăsătură nu este suficientă ; explicaţia o găsim în factorii sociali ai comunicării, şi nu în caracteristicile tehnice ale televiziunii. Noutatea culturală rezidă în faptul că, o dată cu televiziunea, „naturalul" este conceput ca un tip de mediu fabricat tehnologic, „naturalizarea" fiind o tentativă de evaziune într-o realitate mai puţin artificială. Am putea considera **naturalizarea televiziunii** ca pe o reproducere a mitului cultural care caracterizează de la originile sale societatea tehnologică : mitul reîntoarcerii la Natură. Cultura tehnologică a înlocuit contactul perceptiv direct cu lucrurile şi a oferit posibilitatea nelimitată a unei percepţii prin intermediul imaginilor de televiziune. În societatea de consum de masă, evaziunea ca necesitate de a reveni la Natură s-a transformat în cufundarea în fluxul neîntrerupt de imagini.

În societatea actuală, indivizii evadează nu cufundându-se în lucruri, ci în **semne**. În noua formă de evaziune, individul încearcă evadarea într-un mediu presupus natural, dar care în realitate este un produs artificial : este un mediu populat de imagini. Evadarea este perceptivă, ea deschizând porţile psihismului.

Cu certitudine, **comunicarea prin imagini permite o nouă formă de percepere a mediului uman** şi instaurează stabilirea unor **relaţii sociale** fondate pe noi principii. O mare parte a arsenalului nostru cultural a fost acumulată pentru a transmite realitatea lumii unor indivizi care puteau vedea evenimentele cu propriii lor ochi, majoritatea semnificanţilor culturali reprezentând semne fabricate pentru a juca rolul imaginilor, stereotipurile culturale fiind semnificaţii achiziţionate şi dezvoltate spre a permite un consens asupra realităţii.

În viziunea noastră, inovaţia comunicării televizuale constă în faptul că permite cunoaşterea realităţii fără a fi necesară referirea la un repertoriu fix de semne. Televiziunea este un instrument apt de a introduce în codurile sale imaginarul. În caz extrem, discursul televizual poate transmite realitatea fără să recurgă la coduri. Atunci, singurul referent comun pentru telespectatori ar fi imaginile însele şi singurul mijloc de comunicare posibil între ei ar consta în a-şi arăta unul altuia imaginile.

În discursul televizual imaginile se succedă unele după altele într-o fugă permanentă. Efectul de fugă al imaginilor are drept consecinţă orientarea cunoaşterii către senzaţii în detrimentul orientării către semnificaţii stabile. În consecinţă, telespectatorul este împins către evaziunea din spaţiul şi timpul său social, fluidul imaginilor creând o abundenţă de percepţii. Fundamentul mediului uman poate fi răsturnat : în loc să fie orientat către o organizare progresivă, mediul s-ar îndrepta către o varietate progresivă, de aceea putem afirma că tehnologia televizuală împinge cultura către entropie.

Dar percepţia pe care ne-o conferă audiovizualul diferă de percepţia reală, lipsindu-ne de experienţa activă. Procedurile tehnice utilizate schimbă percepţia sau o amplifică, creându-ne iluzia **realităţii totale** sau a unei realităţi mai adevărate decât realitatea.

Prin câmpul de interpretări pe care-l creează, imaginea devine un instrument de comunicare. Ea trimite la un imaginar propriu fiecăruia dintre noi şi la un imaginar propriu fiecărui grup socio-cultural căruia îi aparţinem.

COMUNICAREA ANALOGICĂ	COMUNICAREA DIGITALĂ
– imaginea este mediumul nediferenţierii între subiecţii comunicării şi între aceştia şi lume ; – oferă o cunoaştere metonimico-metaforică, semnificantă numai prin contiguitate şi similaritate ; – poate constrânge subiectul la comparaţii din care să decurgă operaţii complexe, precum abstractizarea şi generalizarea (deci poate susţine operaţii logice) ; – prin comparaţie, introduce distanţarea şi deci gândirea analitică şi logică ; – imaginile sunt polisemice prin asocierile pe care le generează ; acest tip de comunicare nu efectuează explicit operaţii intelectuale, dar lasă receptorului libertatea de a le face.	– verbalul este mediumul diferenţierii între subiecţii comunicării şi între aceştia şi lume ; – îi este propriu modul cognitiv analitic şi logic ; – cuvintele sunt mai constrângătoare : enunţurile verbale exprimă operaţii cognitive deja efectuate de locutor ; – enunţul verbal este un discurs mai închis (sau mai deschis) în funcţie de operaţiile inferenţiale pe care le implică.

Sursa : R. Haineş, *Comunicarea televizuală*, Editura Eficient, Bucureşti, 2000.

Realitatea mediată

Comunicarea televizuală este o **comunicare mediată**, fenomen social contextualizat care implică producerea, transmiterea şi receptarea formelor simbolice semnificative.

Activitatea simbolică este o trăsătură distinctivă a vieţii sociale, indivizii fiind angajaţi în activitatea de a se exprima în forme simbolice şi în interpretarea expresiilor celorlalţi. **Puterea culturală**, „capacitatea indivizilor şi a grupurilor de a produce sensuri şi a construi moduri de viaţă care fac apel la simţuri, emoţii şi gânduri despre ei înşişi şi despre alţii"[14] interacţionează cu **puterea simbolică**, „capacitatea de a interveni în cursul evenimentelor, de a influenţa acţiunile celorlalţi şi de a crea într-adevăr evenimente, prin intermediul producerii şi transmiterii formelor simbolice"[15] şi o asimilează.

Televiziunea generează **un nou tip de situaţie socială** în care indivizii sunt protagonişti, într-un proces de comunicare şi de schimb simbolic mediate, faţă de contextul situaţiilor de comunicare faţă în faţă. Formele simbolice sunt produse într-un context şi sunt primite într-o varietate de alte contexte, printr-o **percepţie mediată**. Percepţia noastră asupra lumii a devenit, astfel, din ce în ce mai dependentă de fluxul de forme simbolice mediate. Mediumul televizual modifică dimensiunile spaţiale şi temporale ale vieţii sociale, descoperind „simultaneitatea despaţializată"[16], decuplarea spaţiului de timp, în sensul că distanţarea spaţială nu mai necesită distanţare temporală. Experienţa simultaneităţii a fost desprinsă de condiţia spaţială a localizării comune. Percepţia noastră asupra lumii care se află dincolo de experienţa noastră personală şi percepţia asupra locului nostru în lume sunt din ce în ce mai modelate de formele simbolice mediate. Orizonturile spaţiale ale înţelegerii noastre sunt lărgite, pentru că ele nu mai sunt restrânse de necesitatea prezenţei fizice în locurile în care evenimentele observate se întâmplă. Ca urmare a transformării în percepţia distanţei, fenomen descris drept „comprimare spaţio-temporală"[17], viteza de comunicare devine virtual instantanee.

Concepţia comună asupra spaţiului şi timpului a comunităţilor de (tele)spectatori a condus la dezvoltarea unui nou tip de **socialitate mediată**.

---

14. James Lull, *Manipularea prin informaţie*, Samizdat, Bucureşti, 1999, p. 80.
15. John B. Thompson, *Media şi modernitatea*, Antet, Bucureşti, 2001, p. 21.
16. *Ibidem*, p. 35.
17. *Ibidem*, p. 39.

Apariţia mediumului electronic a creat, de asemenea, **noi tipuri de acţiune socială, de interacţiune** şi **noi moduri de relaţii sociale**. Utilizarea televiziunii a făcut posibilă interacţiunea umană la distanţă, care are un caracter monologic, fluxul comunicării fiind predominant direcţionat. Interacţiunea la distanţă nu are gradul de reciprocitate şi de specificitate interpersonală al altor forme de interacţiune, dar reprezintă, totuşi, o formă de interacţiune în care formele simbolice sunt produse pentru o gamă nedefinită de potenţiali destinatari.

Televiziunea are capacitatea de a folosi o gamă largă de referinţe simbolice, atât de tip auditiv, cât şi vizual. Această bogăţie simbolică conferă televiziunii unele din trăsăturile interacţiunii faţă în faţă : comunicatorii pot fi văzuţi şi auziţi, ei se mişcă în timp şi spaţiu, într-un mod similar cu participanţii la interacţiunea socială cotidiană. Cu toate acestea, gama referinţelor simbolice aflate la dispoziţia celui care primeşte este diferită şi mai restrânsă decât gama disponibilă participanţilor la interacţiunea faţă în faţă. Mediumul concentrează atenţia destinatarilor pe anumite trăsături în detrimentul altora şi este capabil să folosească o serie de tehnici (secvenţe retrospective, comentariu supraadăugat, folosirea materialului de arhivă etc.) care nu sunt specifice interacţiunii faţă în faţă. De asemenea, participanţii la interacţiunea creată de televiziune sunt lipsiţi de tipurile de feedback continuu şi imediat care sunt specifice interacţiunii faţă în faţă şi pe care participanţii interacţionali le încorporează în monitorizarea reflexivă a comportamentului lor.

Experienţa privitorilor competenţi legată de spaţiu şi de timp nu mai este restrânsă de mişcarea fizică a propriilor corpuri prin spaţiu şi timp sau de interacţiunea lor faţă în faţă cu alţii într-un spaţiu comun. **Experienţa** lor este din ce în ce mai **discontinuă** şi ei sunt capabili să se mişte prin lumi atât reale, cât şi imaginare, **negocierea permanentă real/imaginar** constituind o trăsătură distinctivă a comunicării televizuale. Realitatea este percepută, interpretată, sintetizată şi produsă prin intermediul imaginaţiei. Structurile de imagine puse în aplicare imaginativ nu sunt însă construcţii nemotivate, compuse din imagini întâmplătoare. Exercitarea imaginaţiei este o cale de a efectua o activitate transcendentală (a transcende structurile lumii simbolice) în care se contopesc simbiotic reprezentările permanente cu intenţiile creatoare (proiecţiile imaginative).

Interacţiunea televizuală este lipsită de reflexivitate şi de reciprocitate, de aceea implicarea destinatarilor poate fi descrisă ca o **pseudoparticipare**, răspunsurile lor neputând fi luate în consideraţie de comunicatori ca o trăsătură constitutivă a interacţiunii. **Relaţia socială** care se stabileşte prin interacţiunea

televizuală nu presupune împărtăşirea unui Loc comun, combinând **prezenţa** audiovizuală cu distanţa spaţio-temporală. Comunicatorul este prezent pentru receptor, dar absent din contextul receptării. Persoanele care apar la televiziune sunt „personalităţi" construite la distanţă prin rafinări şi elaborări specifice mediumului televizual. Receptorii pot simpatiza sau empatiza cu aceste personalităţi, le pot respecta sau detesta.

Televiziunea creează nu numai o nouă formă de interacţiune şi relaţie socială, dar şi o nouă formă de **acţiune**, cu consecinţe distincte în reorganizarea socială. Acest tip de acţiune este orientată sau răspunde unei acţiuni ori altor persoane care sunt situate în contexte îndepărtate din punct de vedere spaţial sau/şi temporal. Tipuri de **acţiune mediate** pot fi considerate : ştirile, reportajele TV, discursurile, interviurile, dezbaterile, discuţiile televizate sau evenimentele mass-media. Toate aceste acţiuni la distanţă aparţin domeniului nonficţional, spre deosebire de teatru, filme, care au un caracter explicit ficţional. Ceea ce constituie o trăsătură distinctivă a discursului televizual este faptul că demarcaţia între ficţional şi nonficţional este greu de trasat, (tele)spectatorul aflându-se permanent între real şi imaginar.

Nu putem să nu luăm în considerare **receptarea** produselor televizuale, deoarece contextele receptării nu se suprapun cu contextul producerii lor. Ca o consecinţă a distanţării spaţio-temporale generate de televiziune, indivizii pot primi şi răspunde la acţiuni şi evenimente care se desfăşoară în locuri îndepărtate, iar acţiunea de răspuns se desfăşoară în moduri şi locuri dificil de controlat. Există multiple contexte şi condiţii de receptare (de regulă, locul receptării este o rezidenţă privată), răspunsul sau răspunsurile la acţiunile emiţătorilor constituind elemente integrate în alte interacţiuni (de exemplu, discuţiile între subiecţii care privesc la televizor) în comunicarea interpersonală ce implică şi alte contexte, alţi indivizi, alte mesaje interferate cu mesajele primite iniţial. Caracteristicile sociale ale indivizilor din diferitele contexte de receptare sunt diferite şi se vor reflecta altfel în interacţiunea mediată decât în interacţiunea faţă în faţă. Deşi activităţile de răspuns se vor desfăşura în moduri variate şi care nu sunt legate unul de altul, reflectând diversitatea contextelor în care mesajele sunt primite, există şi posibilitatea ca subiecţii să răspundă în moduri similare la procedeele simbolice care au ca intenţie neexplicită coordonarea răspunsului destinatarilor. Imaginile şi comentariile difuzate de televiziune pot stimula, intensifica sau întreţine forme de răspuns colectiv (acţiune colectivă), chiar dacă indivizii se află în contexte diferite de receptare. Aceste forme de acţiune colectivă se referă la grupuri de indivizi care acţionează în moduri similare sau la mişcări sociale organizate şi cu scopuri bine definite.

Televiziunea a introdus un element nou în viaţa politică şi socială, oferindu-le indivizilor imagini şi informaţii despre evenimente care se desfăşoară în medii sociale aflate la distanţă, mediumul televizual putând stimula sau intensifica forme de acţiune colectivă - dificil de controlat prin mecanisme ale puterii. Pe de o parte, televiziunea modelează şi influenţează cursul evenimentelor, controlând comportamentele şi reacţiile indivizilor. Pe de altă parte, câmpul de interacţiune mediat pe care-l creează nu poate fi pe deplin controlat datorită procesului relativ independent de receptare, vitezei fluxului de informaţie accelerat şi globalizării comunicării televizuale.

Mesajele televizuale induc la (tele)spectatori o **distanţare simbolică** de contextele spaţio-temporale ale vieţii cotidiene, imaginativ, prin substituţie, oferindu-le noi perspective, noi stiluri de viaţă, noi moduri de gândire, ceea ce poate crea o sursă de tensiune şi de potenţial conflict. Tensiunile şi conflictele pot îmbrăca şi forma unui conflict interior, în măsura în care procesul formării de sine este afectat de conţinutul simbolic al mesajelor audiovizuale.

Experienţa mediată este o experienţă delegată care cultivă facultatea imaginativă a individului. Empatia[18] - capacitatea (stimulată de expunerea la mass-media) de a se imagina în locul altuia - devine o trăsătură a vieţii sociale moderne. Mobilitatea în timp şi spaţiu, ca şi „empatia", care dă posibilitatea de a prelua punctul de vedere al Celuilalt, pot fi premise pentru schimbarea socială.

Televiziunea are un impact profund asupra procesului de formare a sinelui. Interacţiunile indivizilor nu mai sunt limitate de modelul interacţiunii faţă în faţă, ci sunt modelate de comunicarea mediată. Având acces la o reţea extinsă de resurse simbolice, receptorii de mesaje televizuale pot încorpora materialele mediate într-un proces de formare a sinelui, printr-un mecanism de identificare puternic şi emoţional. Deoarece individul este capabil să încorporeze reflexiv materialele simbolice mediate în procesul de formare a sinelui, aceste materiale pot deveni scopuri în sine, constructe simbolice în jurul cărora individul începe să-şi organizeze viaţa şi percepţia de sine.

Prin interacţiunea mediată (tele)spectatorii stabilesc o intimitate mediată nonreciprocă cu cei situaţi într-un alt cadru spaţio-temporal, ceea ce le conferă trăirea relaţiilor interpersonale prin delegaţie, dar nesupusă aceloraşi constrângeri ce caracterizează interacţiunea faţă în faţă. Indivizii încep, cu timpul, să-şi redefinească formele interacţiunilor cotidiene în termenii relaţiilor de intimitate la distanţă, partenerul din mesajul mediat fiind permanent disponibil

18. Daniel Lerner, in John B. Thompson, *op.cit.*, p. 182.

în forma mediată sau imaginară şi dând subiectului posibilitatea să întreţină şi să consolideze o legătură ce poate fi încorporată reflexiv într-un proiect de formare de sine[19].

Modelul interacţional creat pe aceste baze oferă posibilitatea de a deveni parte dintr-un grup sau dintr-o comunitate, de a dezvolta o reţea de relaţii sociale cu cei care împărtăşesc o orientare similară. Indivizii se simt profund implicaţi, la nivel personal şi emoţional, într-o comunitate astfel creată.

Efectele pragmatice ale comunicării analogico-digitale

Orice **act de comunicare** este un act social care presupune o **relaţie socială**. Toate modalităţile de comunicare - verbale sau nonverbale - exercită o anumită acţiune asupra relaţiei sociale.

La un prim nivel de interpretare, raportul comunicare/relaţie priveşte ceea ce se întâmplă în chiar momentul comunicării : orice act de vorbire conferă celui ce-l efectuează, chiar în momentul efectuării, o anumită poziţie socială în raport cu cel căruia i se adresează.

> Îndeplinind un act ilocutoriu, locutorul îşi asumă un anumit rol şi conferă auditoriului un rol complementar : dând un ordin, locutorul îşi exprimă voinţa ca auditorul să urmeze conduita prescrisă şi îşi arogă autoritatea de a-l obliga pe auditor să urmeze conduita respectivă pentru simplul fapt că ea exprimă dorinţa locutorului[20].

La un nivel secund de interpretare, trebuie avut în vedere că orice act de vorbire se înscrie într-o interacţiune care, la rândul său, face parte dintr-un sistem mai vast de raporturi sociale. Orice modificare a vreunei interacţiuni antrenează după sine transformări în serie care vor afecta efectele imediate şi pe termen lung ale relaţiei respective.

Mimetismul afectiv primitiv (identificarea cu părintele, congenerii, *cf.* Freud şi Lacan) se poate extinde asupra relaţiei sociale, fiind o formă primitivă de comunicare şi sursa permanentă a dezvoltării ulterioare a umanităţii. Aşa cum arăta S. Moscovici[21], acest mimetism reprezintă fundamentul dorinţei

---

19. John B. Thompson, *op.cit.*, p. 21.
20. F. Ricanati, *Les énonces performatifs*, Editions de Minuit, Paris, 1981, p. 196.
21. S. Moscovici, in J.P. Meunier, Daniel Peraya (coord.), *op.cit.*, 1993, p. 203.

umane ca dorinţă de unitate sau coeziune : coeziune cu imaginea de sine cu care se identifică, coeziune cu ceilalţi în grup. Astfel se explică numeroasele manifestări de plăcere de a fi împreună, de a împărtăşi aceleaşi acţiuni, aceleaşi sentimente sau idei, de a aparţine unui grup, de a face corp comun cu ceilalţi într-o instituţie, naţiune, regiune sau cu o clasă socială sau un public. Mişcărilor de fuziune şi coeziune le corespund mişcări simetrice de diferenţiere, de discriminare, de excludere. Diferenţele şi segregările sunt, în mod paradoxal, produsul dorinţei de unitate. Complexitatea raporturilor sociale se sprijină pe înlănţuirea unui lung şir de diferenţieri înglobate unele într-altele : ţesătura socială se fragmentează în comunităţi opuse, dar în interiorul fiecăreia dintre ele se diferenţiază grupuri care apoi se recunosc ca aparţinând unei aceleiaşi comunităţi. Comunicarea îşi înscrie efectele în aceste mişcări de fuziune sau de diferenţiere după care funcţionează sistemele sociale[22].

Opoziţia **fuziune/diferenţiere** este dublată de opoziţia **centrare/descentrare**. **Centrarea**, la nivelul unei unităţi sociale opusă altora, înseamnă autoproclamarea drept centru al lumii ; la nivel individual, este o formă de repliere pe sine şi de excludere, de marginalizare a tot ceea ce este exterior. Centrul de referinţă pentru membrii unei comunităţi - Dumnezeu, liderul, şeful - este o entitate în care fiecare dintre membri se recunoaşte şi cu care aceştia se identifică. **Descentrarea** echivalează cu o depăşire a egocentrismului primitiv, recunoaşterea punctului de vedere al Celuilalt, cu nevoia socială de comunicare, de a împărtăşi gândirea altora prin **discuţie**.

Cum influenţează comunicarea televizuală aceste mişcări de fuziune/diferenţiere şi centrare/descentrare?

În funcţie de cum sunt preponderent analogice sau digitale, modalităţile de comunicare induc la nivelul protagoniştilor comunicării relaţii mai mult sau mai puţin fondate pe fuziunea mimetică sau pe diferenţiere. Non-verbalul - postura, mimica, privirea, gestul, stilul vocal - relevă o relaţie mimetică : a adopta o postură echivalează cu a pune în scenă propriul corp, a exhiba o poziţie corporală privirii Celuilalt ; a înţelege o postură înseamnă a o retrăi interior. Principalul efect pragmatic al comunicării non-verbale rezidă în stabilirea **contactului mimetic** prin privire, gestică, mimică şi apoi, centrarea pe continuitatea mimetică instaurată. Semnele vocale exprimă emoţiile, afectele şi asigură conexiunea identificatoare între locutor şi alocutor, având efectul pragmatic de a modula relaţia identificatoare (de exemplu, melodicitatea solicită fuziunea mimetică).

22. J.P. Meunier, Daniel Peraya (coord.), *op.cit.*, p. 204.

Modalităţile de comunicare analogică privesc reprezentarea – în sensul teatral al termenului - constituită din gesturi jucate de un destinator pentru un destinatar care, spre a le înţelege, le interiorizează. Efectul reprezentării constă în stabilirea unei continuităţi mimetice, fondată pe identificare reciprocă între subiecţii care comunică. Gestualitatea modulează relaţia intersubiectivă stabilită, în următoarele direcţii :

- relaţie mimetică exacerbată până la fuziune ;
- centrare pe unul dintre subiectele comunicante ;
- descentrare a unuia spre celălalt.

Semnele verbale (digitale) au ca efect pragmatic o ruptură a continuităţii mimetice între subiecţii comunicanţi. Totuşi, prin comunicarea verbală se pot susţine anumite forme de fuziune şi de centrism, fenomen ce se poate constata fie când enunţurile sunt sărace în indicatori relativi la persoane, fie când enunţurile abundă în astfel de referenţi. Utilizarea semnelor digitale induce procese de fuziune şi centrare, atestate de **povestirile** (**istoriile**) pe care comunităţile şi le povestesc şi de **discursurile** enunţate de un Eu transcendent sau un Noi colectiv. Atunci când centrarea se face pe lumea exterioară, relaţiile subiective se destind şi relaţia socială se orientează spre dialog, al cărui scop devine confruntarea diverselor puncte de vedere prin respectarea raţionamentului logic ; atunci când centrarea se operează asupra reprezentării (imaginare), în detrimentul realului exterior, relaţiile intersubiective se estompează, făcând loc performativităţii cuvintelor (identificare cuvânt-reprezentare--lume prin intermediul interfeţelor mimetice), prin care se realizează fuziuni şi centrări intersubiective, surse ale rolurilor sociale ierarhizate. Ca modalitate de comunicare analogică, imaginea îşi exercită efectele în sensul indiferenţierii sociale, când induce participarea necesară formării şi menţinerii comunităţilor.

Comunicarea analogică şi cea digitală sunt complementare : cuvântul (scris sau rostit) creează distanţă între puterea organizatoare şi subiecţi, imaginile creează o participare afectivă la „figurile" puterii şi sudează elementele disjuncte ale comunităţii.

Mediere televizuală *versus* control social

Televiziunea este un mijloc de comunicare care recurge la coduri polisemice. Imaginile care reflectă evenimentul (semnificantul) admit semnificaţii multiple pe care „manipulatorul" nu le poate controla. În consecinţă, controlul social care

se exercită prin intermediul televiziunii va fi limitat de gradul de determinism pe care îl permit codurile polisemice. Se disting două tipuri de coduri polisemice :

1. cele care încearcă să reducă o mare varietate de semnificanţi la un număr mic de semnificaţi ;
2. cele care încearcă să reducă o mare varietate de semnificaţi la un număr mic de semnificanţi.

Actualmente, codurile televiziunii servesc la reducerea enormei varietăţi a semnificanţilor pe care realitatea îi prezintă graţie imaginilor la un joc stabil de semnificaţi.

Una dintre caracteristicile mediului uman în care trăim este supraabundenţa de semnificanţi (repertoriu infinit de obiecte şi evenimente care populează mediul înconjurător), economia de semnificaţi contribuind la conservarea unui echilibru minim între individ – a cărui capacitate de adaptare la inovaţie este psihologic limitată – şi un mediu care se reînnoieşte continuu. Telespectatorii aşteaptă de la mediumul de comunicare interpretări stabile ale realităţii, acesta ajutându-i să-şi menţină un anumit echilibru cognitiv într-o societate în care informaţia se accelerează. Televiziunea reduce polisemia la un repertoriu foarte limitat de semnificaţi distinctivi, sărăcind până la cote incredibile universul cultural al telespectatorilor, dar o face având acceptul propriilor beneficiari, care găsesc în această reducţie securitatea faţă de o realitate instabilă.

Caracteristicile polisemice ale mediumului televizual semnifică pentru emiţător că trebuie să manevreze un număr nedefinit de semnificanţi care nu pot fi prevăzuţi. S-ar putea crede că varietatea nedefinită a semnificanţilor care produc realitatea determină dificultatea emiţătorului de a menţine constante codurile. În realitate, polisemia este compatibilă cu stabilitatea codurilor, deoarece imaginile incluse într-un mesaj nu influenţează ele singure codurile. La televiziune, sistemul conotativ este deschis, fiecare semnificat este ilustrat de un număr inepuizabil de semnificanţi ; în schimb, sistemul de articulare între semnificanţi şi semnificaţi (prin intermediul căruia se transmit codurile) este închis. Reproducerea codurilor la televiziune se face printr-un anume sistem de articulare. Mesajul tinde să conserve un sistem de transmitere a informaţiei invariabil asupra relaţiilor care există între fapte şi asupra relaţiilor care există între norme.

Controlul social nu se exercită mecanic (supunere mecanică a faptelor la câteva principii date), controlorul fiind obligat să acţioneze ca un mediator care stabileşte corespondenţele între schimbările conţinute în planul faptelor

şi schimbările conţinute în planul audienţei (telespectatorilor). Trebuie subliniat însă că modelele de mediere prin intermediul cărora putem înţelege formele controlului social nu sunt pur şi simplu opera manipulatorilor. Orice manipulare reprezintă o formă de control social mai mult sau mai puţin raţionalizată, dar nu orice control social provine dintr-o manipulare ; într-o măsură variabilă manipulatorul este la rândul lui manipulat. Crearea restricţiilor în societate rămâne încă privilegiul dinamicii necesităţii şi puterii. Complexitatea acestei dinamici nu se poate sustrage „manipulatorului ocult", ca şi altor actori sociali.

Considerăm că la televiziune semnificanţii îşi găsesc referenţii la nivelul situaţiei sociale, în timp ce semnificaţii se află la nivelul regulilor care reglementează o organizare socială. Controlorul social semnifică un anumit tip de utilizare a semnelor care la televiziune vizează o dublă referenţialitate a mesajului. Unul dintre nivelurile de articulare - cel al regulilor sociale - decupează repertoriul de semnificaţii atribuibile semnelor, celălalt nivel, al situaţiei, decupează ilustrarea acestor semne care populează mediul înconjurător şi evenimentele. Articularea celor două niveluri introduce sistemul de ordine care caracterizează o organizare socială dată, exprimată prin modalitatea în care situaţiile şi regulile (normele) sunt puse în relaţie.

Analiza procesului de articulare care se referă la procesul de control social înseamnă analiza medierii, metodă aplicată în cazul studiului televiziunii. În această perspectivă, universul de mesaje al mediumului care este televiziunea se analizează ca un proces de transformare care pune în relaţie o structură de reguli sau norme sociale cu o structură situaţională sau, altfel spus, două planuri care aduc : unul - referenţii semnificaţilor comunicării, celălalt - referenţii semnificanţilor. Mesajele se diferenţiază prin structura codului, codul reprezentând programul care reuneşte planul regulilor sociale cu cel al situaţiei, un sistem de transmitere a informaţiei invariant atât în ceea ce priveşte structura faptelor, cât şi pe cea a normelor. Caracteristicile comunicării depind atât de natura mediumului, cât şi de natura normelor societăţii care utilizează mediumul.

Sistemul de ordine recunoscut de televiziune nu este altul decât transpunerea sistemului de ordine socială ce caracterizează societatea la un moment dat în codurile comunicării televizuale. Emiţătorul şi receptorul nu pot comunica în afara unui limbaj care conţine „controlul social" la nivelurile sale cele mai profunde. Acel limbaj este limbajul televizual, limbaj simbolic care utilizează iconeme. Marshall McLuhan afirma că fiecare nou mijloc de comunicare manipulează timpul şi spaţiul într-un mod unic şi, în consecinţă,

fiecare medium afectează în mod specific percepţia umană şi organizarea socială. Televiziunea a modificat, cu certitudine, situaţiile sociale ; situaţiile sociale nu mai sunt legate de locuri fizice. Şi, ca o consecinţă, categoriile noastre sociale, formele normative şi formele de interacţiune capătă alte dimensiuni. Mediumul televizual introduce o nouă ordine socială, puterea televiziunii constând, aşa cum afirma teoreticianul american al comunicării Joshua Meyrowitz (1985), în a „fractura deosebirile dintre aici şi acolo, dintre direct şi mijlocit, dintre personal şi public" [23].

Ordinea televizuală

Evenimentul serveşte la ilustrarea unei realităţi artificiale pe care o numim **realitate mediată**.

Înaintea **ordinii** nu există decât contemplarea mistică, după aceea există o concepţie, un model al lumii (fie mistic, fie ştiinţific), un sistem care organizează şi ordonează lucrurile pentru a fi inteligibile şi comunicabile ; acest sistem logic este traductibil în coduri de ordine logică. Fiecare societate caută să transmită şi să păstreze un sistem de ordine cu ajutorul căruia impune o viziune asupra lumii. Ceea ce societatea încearcă să menţină invariant este repertoriul de mesaje, în timp ce, de-a lungul istoriei, obiectele care servesc la transmiterea acestui sistem de ordine se schimbă. Dacă sunt posibile reprezentări diferite ale realităţii, atunci fiecare dintre ele ne va apărea ca o teorie a unui sistem de ordine, teorie care va reflecta constrângerile mediatorului.

În ceea ce ne priveşte, vom adopta punctul de vedere al medierii ca activitate care impune limite în ceea ce ar putea fi spus şi în modalităţile de a spune ale unui sistem de ordine dat.

Din punct de vedere operaţional, modelul de mediere şi codul sunt comparabile. În sens restrâns, medierea este un cod ; termenul **cod** are în acest caz sensul de **structură** ; structura sau codul reprezintă modelul care permite reducerea la unitate a diversităţii evenimentelor plecând de la un punct de vedere socio-cultural stabilit. Raportul între invarianţa structurii şi variabilitatea evenimentelor permite mediatorului să îndeplinească funcţia de releu adaptativ. În sens larg, termenul **cod** are aceeaşi semnificaţie ca şi **constrângerea** la Durkheim : constrângere şi cod, ambele conţin criterii care permit neutralizarea deviaţiilor în raport cu un scop unic fixat în prealabil. Ca model al contrângerii,

23. J. Meyrowitz *apud* J. Lull, *op.cit.*, p. 32.

codul reprezintă o luare de poziţie faţă de ceea ce urmează să se întâmple, în acest context codul şi ideologia căpătând acelaşi sens. Existenţa codului semnifică prezenţa unei structuri probabiliste comune care fondează consensul. În măsura în care codul restrânge probabilităţile, avem de-a face cu o ideologie, un ansamblu de valori organizate suprapuse peste jocul liber al combinaţiilor : unele sunt permise, altele sunt interzise.

Informaţia transmisă prin mass-media are o valoare distinctă faţă de semnificaţia mesajului. Din punct de vedere sociologic, **informaţia** apare ca un indicator al gradului de libertate în definirea realităţii, al alternativelor propuse în raport cu semnificaţiile, dar respectând consensul (codul). Ea arată complexitatea structurii modelului de ordine al evenimentului. Dacă ordinea previzibilă este perturbată de evenimente ce provoacă surprinderea şi compromit înţelegerea şi consensul la nivelul reprezentării, putem impune semnificaţiilor evenimentelor un grad de varietate compatibil cu o stare de ordine. **Semnificaţia mesajului** se referă la stabilitatea noţiunilor ; ea coincide cu formele stabilizate ale limbajului.

Dintr-o altă perspectivă, semnificaţia se referă la formele stabile ale comportamentului. Aceste forme constante traduse în simboluri - algoritmi în limbajul ciberneticii - sunt numite în domeniul culturii **supersemne**[24] („asamblare normată de semne elementare acceptate în memoria perceptivă ca un tot"). În măsura în care instrumentele medierii utilizează aceleaşi supersemne, semnificaţia mesajului va fi o constantă culturală, ordinea traducând atunci mijlocul de acomodare la realitate, iar reproducerea constrângerilor antrenând producerea consensului. **Supersemnul** ca realitate culturală trebuie să fie acelaşi în cod, în comportament şi în reprezentare, în caz contrar producându-se o disonanţă. Această observaţie nu înseamnă că persoana care interpretează realitatea în funcţie de codul pe care l-a primit de la mediator a descifrat acest cod. Codul este un dat al mesajului furnizat de emiţător, decodajul aparţine însă receptorului, care aplică o grilă filosofică, estetică şi culturală textului primit, grilă ce poate să altereze sensul codului. Pentru ca personalitatea să nu se disocieze, reprezentarea prin mass-media şi actele indivizilor tind către împărtăşirea aceluiaşi sens. Media vehiculează supersemne, iar indivizii vor adopta acest algoritm pentru a reduce disonanţa şi a face realitatea inteligibilă.

Mass-media îşi exprimă propriile puncte de vedere asupra ordinii din societate prin punerea într-o anumită ordine a propriei activităţi. Substanţa

---

24. A. Moles, *Sociodinamica culturii*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1974, p. 60.

informaţiei poate servi atât la ascunderea, cât şi la etalarea propriului punct de vedere. Telespectatorii activi au capacitatea de a corecta sau completa sensul mesajelor recurgând la repertoriul personal de semne. Mass-media admit la nivelul conţinutului ideologii, opinii, morale diferite, reflectând aparentul pluralism al societăţii democratice, dar pluralismul poate fi şi o tehnică represivă. Mediumul televizual acţionează ca o inteligenţă supra-adăugată care mediatizează faptele pentru noi sub forma produselor televizuale simbolice ce se constituie în resurse simbolice de reprezentări culturale integrate de consumatori în practica cotidiană.

Discursul televizual - formă de mediere-mozaic

A stăpâni procesul de mediere înseamnă a controla tipul de ordine şi tipul de semnificare care serveşte drept cadru de inteligibilitate şi, implicit, de control eficace al acţiunii.

Deşi un model este un artificiu care ar trebui să fie vid de conţinut ideologic, el devine ideologie în măsura în care este modelul unei realităţi nemediatizate. Modelul permite exprimarea ideologiei care ghidează o anume interpretare a lumii. Ideologiile sunt din punct de vedere operaţional, la rândul lor, modele. Marx defineşte ideologia ca pe un proces de mediere între realitate şi cunoaştere : „Deformarea partizană a realităţii”[25]. Pentru a deforma, reprezentarea ideologică trebuie să utilizeze o altă formă exterioară realităţii, mai mult sau mai puţin rigidă, oricum *a priori* şi stabilă. Această altă formă este un model aplicabil evenimentului. Ca orice model, el tinde să controleze faptele prin intermediul relaţiilor pe care le stabileşte între fapte. Modelul ideologic sugerează relaţiile care se includ, relaţiile implicite şi relaţiile care se exclud.

De asemenea, ideologiile stabilesc constelaţii de semnificaţii care operează în discurs ca nişte constante. **În fiecare constantă, relaţiile între semnificaţiile pe care le include sunt stabilizate**. Repertoriul de constante ideologice întreţine între componentele sale relaţii de ordine caracteristice fiecărui model ideologic.

Pe de altă parte, ideologiile sunt orientate către controlul social. Modelul ideologic trebuie să fie relativ simplu şi foarte general pentru a putea fi aplicat cu eficacitate în orice situaţie concretă. Modelele ideologice ale

25. K. Marx, in K. Marx, Fr. Engels, *Opere*, vol. 3, Editura Politică, Bucureşti, 1958, p. 47.

medierii pot fi puse în evidenţă prin modele logice, formule combinatorii care organizează datele.

Propunem **modelul de mediere-mozaic** ca fiind propriu sistemului de ordine introdus de televiziune. Modelul mozaic pleacă de la ipoteza că faptele sunt independente şi în mod egal probabile. Medierea mozaic etalează toate datele, le dezarticulează şi le prezintă fără discriminare unele alături de altele. Ea creează un fel de democraţie semiotică orientată către inteligibilitatea semnelor şi, oricum ar fi faptele, ele se pot integra într-o definiţie a realităţii.

Presa reprezintă mediumul caracteristic culturii mozaic. Discursul televizual are aparenţa unui mozaic : evenimentele pot fi dezarticulate în elemente care se pot succeda, fără a respecta secvenţialitatea temporală sau spaţială. De exemplu, când televiziunea reconstruieşte, utilizând imaginea de arhivă, fapte petrecute în ultimul război mondial. Aparenţa mozaic se poate reduce însă, în cazul televiziunii, la un alt tip de cod, mai general, controlul efectuându-se la acest al doilea nivel. Ordinea mozaic ocultează sistemul de ordine real la care recurge societatea. Teoretic vorbind, modelul mozaic favorizează varietatea faptelor posibile ; aparent, acest model de ordine este un spaţiu al dezordinii şi, totuşi, dezordinea aparentă conţine în ea un sistem organizator.

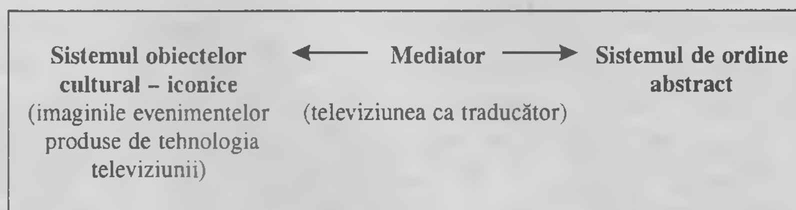
Televiziunea - medium şi mediator

Televiziunea reprezintă o tehnologie care produce obiecte culturale : iconemele. O dată cu ea, apare un medium capabil să transforme cultura, apt să fondeze un limbaj pe semnele iconice substituite semnelor arbitrare. Societatea foloseşte televiziunea ca pe un traducător care transformă limbajul cultural abstract într-un limbaj iconic, fără însă a altera codurile abstracte.

Televiziunea îndeplineşte în societatea actuală două roluri : de **medium** şi de **mediator**.

- În calitate de **medium**, îi revine funcţia de informare ;
- În calitate de **mediator**, preia funcţia de mediere (ea traduce în coduri culturale abstracte imaginile iconice captate şi transformate de televiziune).

Mediumul este supus însă mediatorului, iar funcţia mediatoare se realizează atunci când televiziunea acţionează în însuşi procesul de comunicare ca medium.

Mediatorul-televiziune are o dublă deschidere către :

a) situaţie

Televiziunea este deschisă fluxului de evenimente, pentru că ea utilizează : **semne indiciale**, un tip de semne care se produc în acelaşi timp în care se produc evenimentele ; **semne iconice**, imagini care provin de la filmarea evenimentelor, a obiectelor, a persoanelor ; **simboluri** – cuvinte vorbite sau scrise.

b) regulile sociale

Regulile cuprind obiectivele membrilor săi sub forma normelor scrise, a cutumelor şi aspiraţiilor pe care grupul le prescrie şi le întăreşte cu ajutorul gratificaţiilor ; ele sunt, cum afirma James Lull, „sisteme de referinţă cognitive şi emoţionale care încurajează construirea şi menţinerea anumitor configuraţii"[26] şi care se concretizează în acţiunea comunicativă de rutină. Televiziunea este deschisă presiunii intereselor sociale, pentru că reprezintă o tehnologie ale cărei produse sunt culturale şi care sunt folosite la socializarea indivizilor.

Activitatea de mediatizare a televiziunii constă, cum am mai spus, în a relaţiona **planul situaţiilor** cu **planul regulilor**, planul evenimentelor cu cel al normelor, ea oferind receptorului **o viziune asupra lumii obiective**. Coerenţa între fapte şi norme permite receptorului să-şi menţină echilibrul subiectiv şi să integreze la nivelul ego-ului afectivitatea sa şi comportamentul său. Dar acest fapt impune ca receptorul să accepte ca model de integrare personală modelul de integrare a realităţii pe care-l propune mediatorul.

Mediatorul operează o selecţie pe mai multe planuri :

- În planul situaţiei, el selecţionează referenţii care vor ilustra mesajele ;
- În planul regulilor, el selecţionează referenţii care determină semnificaţia mesajului şi deci utilizarea sa socială.

Pentru a relaţiona referenţii situaţiilor cu referenţii regulilor, mediatorul apelează la un al treilea nivel : cel al constrângerilor sociale. El selecţionează

26. J. Lull, *op.cit.*, p. 62.

modelul de ordine care poate pune o situaţie dată în relaţie cu anumite reguli. Aceste selecţii sunt uneori prescrise, alteori sunt libere. Dacă mediatorul are de-a face cu un eveniment imprevizibil (de exemplu, asasinarea unui personaj politic), selecţia referentului este impusă de situaţie şi precedă selecţia referentului, pe care mediatorul o va realiza în planul regulilor. În anumite cazuri, mediatorul poate pleca de la principii (de exemplu, grija faţă de mediu) şi va alege apoi ca ilustrare referenţii proveniţi dintre evenimente sau din mediul înconjurător.

Finalitatea medierii este controlul social. Funcţia mediatoare de control se concretizează ca o funcţie de comunicare. Mediumul comunică atunci când îndeplineşte toate exigenţele pe care le presupune elaborarea mesajului. Televiziunea pune în relaţie planul semnificanţilor cu cel al semnificaţilor, folosind un cod :

- în planul semnificanţilor, el selecţionează semnele (simboluri, semne iconice, semne indiciale) care vor constitui suportul semnificaţiei ;
- în planul semnificaţilor, el îndeplineşte o selecţie asemănătoare în repertoriul atribuirilor care servesc la conferirea unui sens mesajului ;
- în final, el trebuie să selecţioneze în repertoriul de coduri o formă de ordine capabilă să pună în relaţie semnificanţii cu semnificaţii.

Când activitatea instrumentală a televiziunii – ca medium – este dominată de funcţia sa instituţională – ca mediator social –, se produc următoarele :

- situaţia selecţionează semnificanţii ;
- regulile selecţionează semnificaţii ;
- modelele sociale de ordine selecţionează codurile.

Distingem trei tipuri de mediere în funcţie de referenţii mediatizaţi :

- Medierile care reduc disonanţa între obiecte şi modele se numesc **reprezentări** ;
- Medierile care reduc disonanţa între modele şi acte se numesc **ideologii** ;
- Medierile care reduc disonanţa între obiecte şi acte se numesc **funcţiuni**.

Medierea operează ca un metalimbaj : ea furnizează modelul ce poate fi aplicat celor două planuri mediatizate, restituie realităţii sociale propriile limitări transformate în modele de gândire şi de acţiune, serveşte drept criteriu pentru a decide care sunt evenimentele, comportamentele sau ideile ce trebuie considerate ca devieri şi care sunt cele ce trebuie considerate ca legitime. Impunând o modalitate particulară de a prezenta realitatea, televiziunea introduce un sistem de control efectiv al realităţii, dar nu putem spune că

medierea reprezintă modelul ontologic al realităţii înseşi. Analiza medierii este în relaţie cu controlul social şi, prin urmare, cu puterea ; a confunda realitatea cu modelul propus – iată un tip de mecanism care induce dominarea.

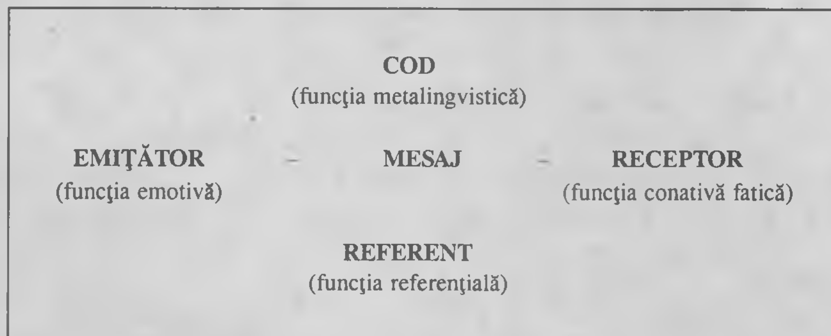
Tipuri de comunicare televizuală

În funcţie de utilizarea mesajului televizual, propunem următoarele tipuri de comunicare televizuală :

I. comunicarea informativă ;
II. comunicarea reproductivă ;
III. comunicarea distructivă.

I. Comunicarea televizuală informativă

Televiziunea are, tehnologic vorbind, capacitatea de a fi un mijloc de informare eficace, societatea conferindu-i din plin această utilizare. Se impune însă următoarea observaţie : termenul „comunicare" este folosit de regulă ca sinonim al termenului „informare" ; dacă informarea este o formă de comunicare, obiectul comunicării nu este însă întotdeauna informarea. Relaţiile între elementele informării sunt următoarele :

1. Relaţia referenţială între mesaj şi obiect

Există o distincţie clară între semnul utilizat şi obiectul la care semnul face referinţă ; emiţătorul respectă diferenţa între mesaj şi realitate.

2. Relaţia emotivă între mesaj şi emiţător

Emiţătorul îşi analizează propria atitudine faţă de informaţia pe care o transmite.

3. Relaţia conativă şi fatică între mesaj şi receptor

Orice mesaj încearcă să obţină o reacţie din partea receptorului ; aceasta este funcţia conativă.

Câteodată, comunicarea cu receptorul se converteşte într-un scop în sine ; aceasta este funcţia fatică, caracteristică mediumului televizual, prin intermediul căreia televiziunea menţine contactul cu audienţa.

4. Relaţia metalingvistică între mesaj şi cod

Acest tip de relaţie introduce o informaţie cu obiectul exprimat pentru a clarifica informaţia însăşi.

Cum îndeplineşte mediumul televizual funcţiile informative?

Semnele înlocuiesc frecvent obiectele la care se referă. Numai în publicitate se confundă sau se anulează, în mod intenţionat, aspectul referenţial al informării. De exemplu, un spot afirmă : cumpărătorii detergentului X sunt inteligenţi (detergent X, semn de inteligenţă = inteligenţă). Mediumul televizual adoptă, în general, un aer distant şi neutru în ceea ce priveşte scopul conţinuturilor sale. Aceasta nu înseamnă că televiziunea a renunţat să controleze atitudinile audienţei. Numai că atitudinile exprimate de acest medium sunt vehiculate cu ajutorul codurilor în comentarii ilustrate de imagini, în povestirile televizuale. În mesajele televizuale, funcţia conativă ia forma unei condiţionări : anumite comportamente determinate sunt întărite pentru că discursul televizual arată că ele conduc la succes, altele sunt sistematic puse în relaţie cu eşecul şi, astfel, descurajate.

II. Comunicarea televizuală reproductivă

În informare, emiţătorul aplică un cod unui mesaj pentru a transmite unui receptor o informaţie asupra unui referent. În scopuri reproductive, emiţătorul aplică un referent unui mesaj pentru a transmite o informaţie asupra unui cod.

Exemplu :

Referentul : Noul sediu al unei bănci importante din România descris în cuvinte şi arătat în imagini la televiziune.

Mesajul : inaugurarea de către director a acestui nou sediu.

Codul : inaugurarea semnifică programul de investiţii pe care-l face România graţie regimului de după 1989.

Această informaţie se poate transmite în două feluri :

a) Formă de comunicare informativă

Mesaj : inaugurarea de către director a sediului băncii ;

Cod : aplicat mesajului de către medium ;

Atenţie ! Mesajul de inaugurare serveşte la a comunica ideea că România progresează după noiembrie 1996.

Obiectul-referent al informării : imaginea noului sediu al băncii pe care o puteţi vedea cu propriii voştri ochi.

b) Formă de comunicare reproductivă

Obiect : vedeţi imaginea sediului băncii X cu propriii voştri ochi.

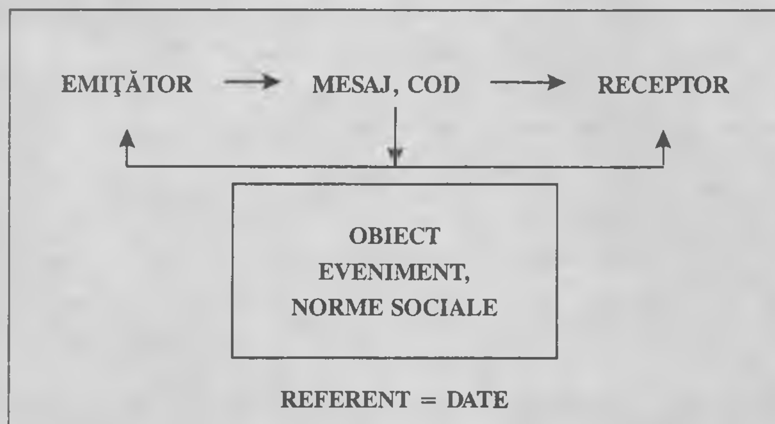
Mesajul la care se aplică obiectul : „Acest sediu inaugurat de director este cel mai mare şi mai elegant din ţară".

Cod-referent al informării : „Stimaţi telespectatori, această operă, sediul băncii, demonstrează că România progresează graţie regimului de după 1996".

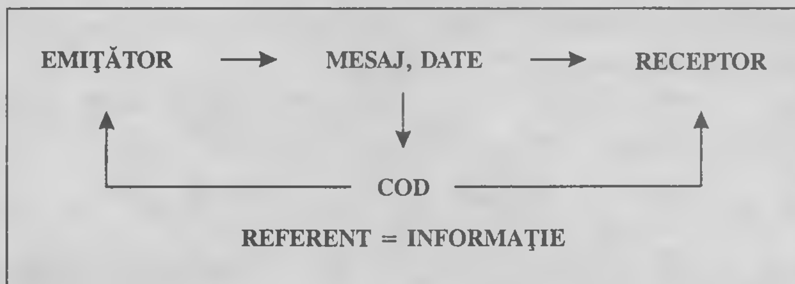
În informare, emiţătorul utilizează comunicarea pentru a transmite date şi codurile pentru a transpune aceste date în semne.

În reproducere, emiţătorul utilizează comunicarea pentru a transmite o informaţie asupra informaţiei ; el foloseşte mesajele pentru a controla codurile decodificării pe care le va aplica receptorul, datele servindu-i spre a ilustra codurile.

Secvenţa informativă este de următorul tip : emiţătorul, mediumul, conţinutul informaţiei şi receptorul împărtăşesc datele în privinţa cărora comunică şi se referă la ele pentru a verifica exactitatea informaţiei.

Secvenţa reproductivă este de tipul : emiţătorul, mediumul, conţinutul informaţiei şi receptorul împărtăşesc codul comunicării ; exactitatea comunicării este controlată prin referirea la cod.

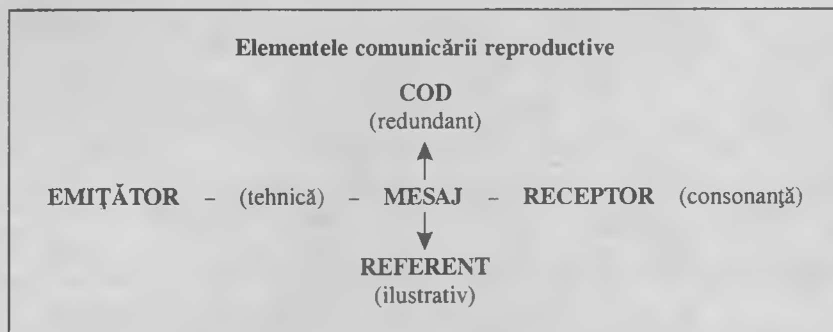

Comunicarea destinată informării procură un repertoriu de date despre realitate şi exprimă codurile implicate în mesaj pentru ca receptorul să poată cunoaşte sistemul de codificare aplicat (de exemplu, comunicarea ştiinţifică). În ultimă instanţă, receptorul poate utiliza datele care servesc ca referinţă mesajului pentru a accepta sau refuza informaţia primită după ce a apreciat validitatea pe care o posedă informaţia şi judecata pe care o merită informatorul.

În comunicarea reproductivă, receptorul este obligat să raporteze datele la un punct de vedere. Emiţătorul adaptează realitatea la sistemul de ordine *a priori* pe care doreşte să-l menţină.

Mesajul centrat pe transmiterea datelor influenţează receptorul într-o manieră distinctă faţă de mesajul centrat pe transmiterea codurilor. În primul mesaj, datele nu se discută, receptorul fiind liber să accepte sau să refuze informaţia. În al doilea mesaj, nu intră în discuţie codurile, receptorul fiind liber să accepte o informaţie sau alta ca ilustrare a codului.

În lucrarea de faţă, suntem interesaţi de influenţa care se exercită prin transmiterea codurilor, pentru că televiziunea utilizează, în mod preferenţial, comunicarea în scopuri reproductive.

Comunicarea reproductivă este o formă de comunicare care încearcă să ascundă existenţa unui emiţător ce controlează informaţia, prin intermediul

mesajelor redundante ale căror funcţii sunt de a influenţa reprezentările, atitudinile şi comportamentele receptorului faţă de realitate şi care include în mesaje propriile modele ale realităţii.

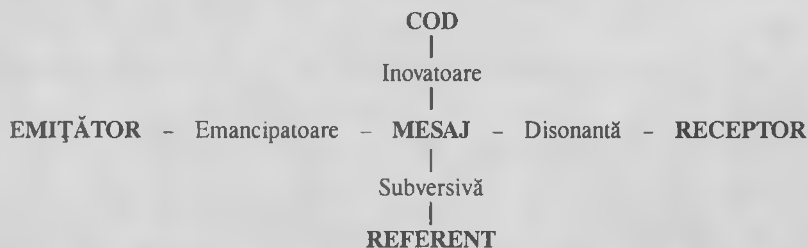
Ipoteza manipulării, înţeleasă ca o capacitate a emiţătorului de a impune audienţei un anumit sistem de atitudini sau de valori, trebuie eliminată. Emiţătorul şi receptorul se aliniază amândoi la sistemul de valori şi de atitudini global, faţă de care au obligaţia să se conformeze. Manipularea mesajelor se situează între limitele pe care le permite sistemul existent.

Comunicarea reproductivă centrată pe transmiterea codurilor reprezintă o formă de utilizare a mediumului care reflectă controlul social. Pentru ca acest control să se poată exercita prin comunicarea televizuală, este necesar ca tehnologia mediumului să faciliteze acest lucru. O societate preocupată să reproducă sistemul său normativ este obligată să menţină codurile constante ; prin urmare, codul este referenţialul cel mai important al comunicării prin intermediul mediumului iconic. Insistăm asupra distincţiei „utilizarea mediumului"/„natura mediumului" ; utilizarea actuală a televiziunii conferă mediumului scopuri reproductive. Comunicarea reproductivă vizează reproducerea sistemului normativ al societăţii.

III. Comunicarea distructivă

Distrugerea formelor codificate ale comunicării nu se produce prin absenţa informaţiei, ci, dimpotrivă, prin emiterea unor mesaje foarte bogate în conţinut informativ, încât devin nedecodabile de către receptor, care se vede obligat să recurgă la codurile generale (coduri cu caracter social, psihic sau lingvistic) dacă vrea să găsească sensul mesajelor private de coduri particulare (coduri care se referă la tema mesajului).

Relaţiile între elementele comunicării distructive

1. Relaţia dintre mesaj şi obiect sau fapt

Referirea la obiecte serveşte la a arăta că semnificaţii mesajelor sunt rutine cristalizate care nu corespund realităţii. Aceasta este relaţia subversivă.

2. Relaţia între mesaj şi emiţător

Emiţătorul foloseşte mesajele pentru a exprima atitudinile sale, interesele sale, valorile sale etc., care se confundă în comunicare cu interesele, atitudinile, valorile generale introduse de coduri. Aceasta este funcţia de „emancipare".

3. Relaţia între mesaj şi cod

Organizarea mesajului sparge rutinele de ordine ale codurilor care, aplicate la datele realităţii, transformă informaţia într-o simplă convenţie. Aceasta este funcţia „inovatoare".

4. Relaţia între mesaj şi receptor

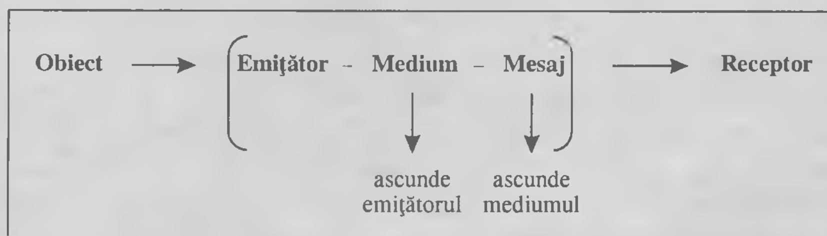
Mesajul este disonant în ceea ce priveşte stereotipurile pe care le utilizează receptorul pentru a asigura comunicarea. Acest impact provocator dezorganizează schemele convenţionale pe care receptorul le acceptă pentru a interpreta realitatea. Vom numi această funcţie „provocarea disonanţei".

*
* *

Utilizarea actuală a televiziunii nu conduce la distrugerea formelor culturale ale comunicării, cu toate că imaginile au, virtual, capacitatea de a distruge sistemul codului cultural existent. Comunicarea în scopuri reproductive nu recunoaşte că informaţia transformă totdeauna obiectele în semne şi că materia semnului (iconică, verbală etc.) depinde de natura mediumului. Formula lui McLuhan „the medium is the message" ar putea fi interpretată astfel : „în mesaj se află un medium". Acesta condiţionează natura materială a semnelor care pot fi utilizate în transmiterea mesajului.

Televiziunea este un canal de comunicare care transpune obiectele realităţii într-o categorie de semne izomorfe cu obiectele înseşi : semnele iconice şi semnele indiciale. Receptorul spune că a văzut o piesă de teatru, nu că a văzut imaginile unei piese de teatru. În procesul comunicării iconice, telespectatorul şi televiziunea ignoră funcţia mediumului. În societatea de consum de masă, telespectatorul-consumator uită existenţa mediumului şi reifică imaginile ; el confundă informaţia despre lucruri cu posedarea lor. Ilustrăm această observaţie cu următorul exemplu :

Într-un program de televiziune (un text televizual) se transmite această informaţie: dl W. Sch. de la F.M.I. a evidenţiat că ordonanţele guvernamentale privind reforma în agricultură sunt bune. Forma mesajului este următoarea: „Iată că ordonanţele guvernamentale privind reforma în agricultură sunt bune". În acest mesaj, mediumul a dispărut din scenă, de asemenea şi emiţătorul (dl W. Sch.); aceste două absenţe se află însă în strânsă relaţie: mediumul s-a substituit, în prealabil, emiţătorului - nu dl W. Sch afirmă că ordonanţele respective sunt bune, ci televiziunea. Comunicarea capătă aparenţa unei relaţii directe între obiect şi receptor; astfel, mesajul este încărcat cu o pseudoobiectivitate.

Această utilizare a televiziunii reprezintă o formă de control social sau, altfel spus, de manipulare a comunicării. Dar manipularea se produce prin sustragerea elementelor constitutive ale comunicării (mediumul, emiţătorul), şi nu prin adiţionarea unor componente incompatibile cu tema. Manipularea este un proces în care comunicarea este alterată nu prin existenţa „zgomotelor", ci prin controlul „tăcerilor".

McLuhan are dreptate atunci când afirmă că natura mediumului defineşte caracterul comunicării care se stabileşte prin intermediul lui. Teoria sa asupra mijloacelor de comunicare în masă neglijează însă faptul că transmisia prin mass-media este un proces realmente condiţionat. La televiziune, deformarea cauzată de mediator poate fi redusă prin folosirea imaginilor care sunt mai aproape de obiectele reale decât semnele abstracte.

Structura discursului televizual

Experienţa cea mai importantă a indivizilor se petrece în interacţiuni de tip faţă în faţă.

Limbajul îşi are originile în situaţiile faţă în faţă, dar poate fi desprins de acestea (transmiterea semnificaţiei lingvistice prin scris, o convorbire telefonică

sau prin radio) şi, datorită capacităţii sale de a transcende acel „hic et nunc", poate interpreta într-un tot diferite zone din realitatea cotidiană. Aceste transcenderi au dimensiuni spaţiale, temporale şi sociale. O multitudine de experienţe şi semnificaţii pot fi actualizate prin limbaj, în orice moment. Limbajul construieşte adevărate edificii de reprezentări simbolice care pot deveni elemente obiectiv reale ale cotidianului. Modalitatea cea mai relevantă pentru conservarea, dar şi construirea realităţii este **conversaţia**. „Povestirea a jucat un rol central în formarea percepţiei oamenilor asupra trecutului şi asupra lumii situate dincolo de aşezările lor imediate. Pentru majoritatea oamenilor, percepţia trecutului şi a locurilor necomunicative, precum şi percepţia comunităţilor delimitate spaţial şi continue istoric, cărora ei le-au aparţinut, au fost constituite în primul rând prin tradiţii orale care erau produse şi transmise în contextele sociale ale vieţii de fiecare zi"[27].

Tradiţiile orale nu au fost abandonate astăzi, ele au fost transformate prin difuzarea produselor mass-media, în general, şi prin cele televizuale în cazul de faţă. Formele simbolice mediate modelează percepţia noastră asupra trecutului şi a viitorului, iar experienţa noastră trăită derivă din lucrurile şi imaginile propagate de televiziune. Antropologul american Arjun Appadurai spune, în acest sens, că receptorii folosesc imaginile pentru a construi „naraţiuni culturale despre ceilalţi"[28].

Cum ajută televiziunea la construirea socială a realităţii culturale?

În sens tehnic, mediumul televizual nu poate nici să reflecte, nici să construiască realitatea socio-economică. Ceea ce face acest mijloc de comunicare este să reunească fragmente simbolice pentru a produce povestiri care seamănă cu lumea din jur în unele privinţe, iar în altele nu[29]. Limbajul este depozitarul unor sedimentări colective şi a unor tipizări la care face apel televiziunea, procesele simbolice fiind procese de semnificare prin care se constituie un întreg univers simbolic – „matrice a tuturor înţelesurilor social obiectivate şi subiectiv reale"[30].

Discursul televizual poate fi descompus în unităţi simple dotate cu sens, numite **povestiri**. O povestire cuprinde în mod explicit sau implicit un „verb", adică o **acţiune**, şi în jurul acestuia mai multe subiecte aflate în interrelaţie din punctul de vedere al acţiunii. Într-o povestire pot fi incluse discursuri subordonate:

27. John B. Thompson, *op.cit.*, p. 37.
28. Arjun Appadurai *apud* James Lull, *op.cit.*, p. 162.
29. James Lull, *op.cit.*, p. 83.
30. Peter L. Berger, Thomas Luckmann, *Construirea socială a realităţii*, Editura Univers, Bucureşti, 1999, p. 114.

cele care se raportează la povestirea de bază, dar care sunt lipsite de sens prin ele însele sau povestirea întreruptă de alte povestiri. Logica naraţiunii televizate este diferită de logica gramaticală : sunt situaţii în care deznodământul apare înainte de a dezvolta subiectul (*flash-back*), situaţii care nu au deznodământ, altele nu au dezvoltare, trecând direct de la premise la deznodământ, sau premisele sunt în mod frecvent omise. Povestirea este o unitate narativă sau o sintagmă narativă ; discursul televizual este un program de televiziune sau un text televizual constituit dintr-un număr mai mic sau mai mare de povestiri. Povestirea se compune din **roluri**, cele mai mici unităţi de definire a situaţiilor. Rolurile ilustrează jocul semnificanţilor introdus de jocul semnificaţilor proprii unei povestiri, exprimând valorile constante repetate ale povestirii. Identificarea **rolurilor** în discursul televizual permite cunoaşterea constantelor discursului, adică a tipologiilor de rol stereotipate cu care operează televiziunea. „Interpretând roluri, individul participă la o lume socială[31] şi la o ordine instituţională.

Discursul televizual are un caracter **nomic**, ordonator[32]. Universul simbolic construit ordonează perceperea subiectivă a experienţei individuale în raport cu realitatea cotidiană, ordonează şi legitimează roluri, oferind o puternică legitimitate ordinii instituţionale, ceea ce conferă un sentiment de securitate individului, legitimează prin reprezentări şi discursuri ordinea politică, ordonează istoria – în ceea ce priveşte trecutul, stabileşte o memorie care este împărtăşită de toţi indivizii din colectivitate ; în privinţa viitorului, el stabileşte un cadru comun de referinţă în care se vor proiecta acţiunile individuale.

Prin jocul reprezentării, prin alternativele de viaţă şi prin personalităţile pe care le propune, televiziunea instaurează o ideologie fără să o numească. La o primă abordare, nimic mai democratic decât un program de televiziune care are un aspect de mozaic : totul poate figura alături de tot în conţinut. Dacă pătrundem însă în structura medierii, nu mai găsim aceeaşi lume-mozaic : aparenţa mozaic a conţinutului nu este altceva decât aspectul exterior pe care îl îmbracă redundanţa pentru a oculta sărăcia informativă.

Cultura iconică

Regulile care stau la baza producerii povestirilor televizuale sunt formulate de **excluderi**, televiziunea selectând datele realităţii înconjurătoare. Viziunea asupra lumii este săracă şi redundantă, nu pentru că realitatea nu este variată

31. *Ibidem*, p. 89.
32. *Ibidem*, p. 116.

sau pentru că mediumul televizual obligă la redundanţă, ci din cauza tipului de cod utilizat pentru a mediatiza.

Tribul electronic mondial al lui McLuhan nu este decât o comunitate fondată pe disocieri, tabuuri, incompatibilităţi şi în nici un caz pe participarea fiecăruia la ansamblu. Nici succesiunea în flux a conţinuturilor, nici difuzarea fără frontiere, posibilă datorită acestui medium, nu sunt criteriile adecvate pentru a propune o nouă manieră de a mediatiza ; capacitatea mozaic a imaginii şi universalismul permis de tehnologia transmisiei prin satelit sunt în contradicţie cu regulile de excludere practicate de televiziune.

Tehnologia imaginii universale se transformă într-o ameninţare evidentă pentru o organizare socială rămasă în urmă în raport cu instrumentele sale. Acest decalaj între un instrument care deschide realitatea şi o organizare care o închide se traduce în dihotomia etnocentrism/exocentrism. Codul mediator actual nu poate face din televiziune un mijloc de difuzare universal care să conducă la dispariţia frontierelor între grupuri. Maniheismul funcţionează la televiziune în termenii : membru/non membru, concordie/discordie. Reprezentarea etnocentrică devine obiectiv fundamental la televiziune.

Dacă medierea televizuală este cea pe care o cunoaştem, şi nu cea care ar putea fi posibilă datorită avantajelor tehnologice, aceasta nu se datorează televiziunii, ci societăţii, care impune forma de mediere.

*

* *

Televiziunea a fost produsul societăţii industriale ; apariţia ei a avut un profund impact estetic, etic şi comunicaţional. Societatea industrială a întâmpinat însă mari dificultăţi în mediatizarea propriului său model socio-cultural prin intermediul imaginii de televiziune. Reacţia societăţii a fost una de apărare faţă de imagine, deşi organizarea industrială a fost proprie societăţilor deschise. Penetrarea imaginii a adus pericolul îndepărtării simbolurilor abstracte pe care era fondat consensul social şi participarea membrilor săi la sarcinile colective.

În **societatea abstractă**, inovarea şi schimbarea culturală pot fi mediatizate fără perturbări şi fără variaţii excesive în repertoriul de semnificaţi. Mediatizarea realizează izomorfismul între modelul său şi repertoriul de semnificaţi, ceea ce conferă echilibru la nivel macrosociologic. Simbolurile abstracte sunt elemente ale consensului, pentru că emiţătorul şi receptorul nu le pot diferenţia fără un cod particular asupra căruia trebuie să fie de acord, cod care se comunică printr-un proces de transmitere culturală (de exemplu, când învăţăm să citim).

Societatea iconică este fondată pe „indicii" care fac superflue simbolurile abstracte. Indiciul televizual poate fi decodificat de receptor fără ca emițătorul să adauge un cod particular ; o cultură fondată pe indiciu valorizează codurile sociale generale şi, astfel, o dată cu dispariția simbolurilor abstracte, devin inutile o seamă de procese intermediare care serveau la codificarea şi decodificarea conținutului pentru a-l face comunicabil. Simbolurile abstracte sunt elemente de participare, pentru că obligă receptorul să se supună unor norme pe care trebuie să le accepte *a priori*, dacă aspiră să participe la comunicare. Semnele indiciale, când sunt imagini non-programate, nu conțin *gestalt*-uri care să organizeze fluxul de imagini în stereotipuri stabile. Receptorul este acela care poate organiza materialul vizual, dându-i sens. Fluxul de imagini orientează cultura către o ruptură a stereotipurilor sale ; diversitatea informațiilor dezarticulează semnificațiile. De aceea, comunicarea prin intermediul indiciilor diminuează posibilitatea de previziune a comportamentului sistemului cultural ; de asemenea, ea diminuează controlul posibil asupra aceluiaşi sistem, dirijând cultura către entropie. Societatea industrială fondată pe stabilitatea semnificanților a fost obligată să reducă diversitatea la coduri stabile, impuse la nivelul comportamentelor elementare ale sistemului de ordine.

O dată cu apariția televiziunii, fluxul de imagini la care sunt supuşi indivizii face ca telespectatorii să conştientizeze că realitatea este contradictorie. Atunci, scopul care se impune societății este de a menține sistemul de ordine propriu, de a face să dispară contradicția din imaginea asupra lumii, dar fără a renunța la utilizarea mediumului. Astfel se explică caracterul modelului de mediere pe care televiziunea l-a impus. Imaginile iconice se substituie, ca instrumente culturale, sistemului logico-abstract al simbolurilor, nu ca un sistem conotativ paralel cu sistemul de semne abstracte, ci ca un sistem denotativ indicator, care stabileşte noi raporturi între semnificanți şi semnificați.

Dezvoltarea unei culturi bazate pe imagine este posibilă, dar aceasta va fi o cultură care se va sprijini pe consensul imaginativ, compatibil cu varietatea posibilă. Efectele sociale ale imaginilor vehiculate şi ale tehnologiei nu pot fi atunci previzibile. Deşi schimbarea tehnologică nu este un fenomen care se produce independent de scopurile în care agenții folosesc tehnologia, cultura e incontrolabilă parțial, fiindcă reprezentările simbolice sunt deschise diverselor interpretări şi fiindcă modurile de viață sunt permanent reconstruite şi redefinite. Cultura televizuală contribuie la schimbarea socială atunci când mesajele reprezentate fac apel la predispoziții şi intenții pe care (tele)spectatorii le dețin deja. Televiziunea oferă exemple şi sugestii.

Concluzii

- Comunicarea analogico-digitală permite o nouă formă de percepere a mediului uman, acţionând prin mecanismele de condensare, deplasare, metonimie şi metaforă.
- Ea trimite la un imaginar propriu fiecăruia dintre noi şi la un imaginar propriu fiecărui grup socio-cultural căruia îi aparţinem.
- Formele simbolice produse de televiziune într-un context sunt primite într-o varietate de alte contexte, prin percepţia mediată. Consecinţele comunicării mediate sunt : socialitatea mediată, experienţa mediată, acţiunea mediată, interacţiunea mediată.
- Efectele pragmatice ale comunicării analogico-digitale constau în mişcări de fuziune şi diferenţiere, de centrare şi descentrare, după care funcţionează sistemele sociale.
- Controlul social se exercită prin medierea televizuală care articulează structura regulilor şi normelor sociale cu structura situaţională, altfel spus, articulează două planuri care aduc : unul – referenţii semnificaţilor comunicării, celălalt – referenţii semnificanţilor.
- Mediumul televizual acţionează ca o inteligenţă supraadăugată care mediatizează faptele pentru noi sub forma produselor televizuale simbolice ce se constituie în resurse simbolice de reprezentări culturale integrate de consumatori în practica de zi cu zi.
- Modelul de mediere-mozaic este propriu sistemului de ordine introdus de televiziune.
- Medierea operează ca un metalimbaj, propunând o viziune asupra lumii obiective ; receptorul acceptă ca model de integrare personală modelul de integrare a realităţii pe care-l propune mediatorul.
- Discursul televizual se compune din **povestiri** – unităţi simple dotate cu sens şi **roluri**/cele mai mici unităţi de definire a situaţiilor – şi are un caracter nomic (ordonator).
- Cultura iconică fondată pe imagini este o cultură care se sprijină pe consensul imaginativ.

CAPITOLUL II

Comunicarea politică televizuală

Sinopsis: Capitolul de faţă descrie transformările pe care le-au produs mediumul audiovizual şi comunicarea televizuală în spaţiul public contemporan.

Explorând aceste probleme, capitolul demonstrează caracterul dual (real/imaginar) atât al discursului televizual, cât şi al discursului politic, în sens general: izomorfismul dintre elementele simbolice de conţinut proprii celor două tipuri de discurs (ritul, mitul, ritualul) permite formarea unui limbaj unificator ce operează atât la nivelul ideologiei, cât şi al discursului televizual şi furnizează schemele de percepţie televizuală a politicului.

Definind campania electorală în termeni simbolici, capitolul propune un model al comunicării politice televizuale, iar în cadrul acestuia, modalităţile de construire a imaginii şi identităţii actorului politic.

În final, se arată că discursul politic televizual recurge la diverse cadre de referinţă: ştirile televizate, alocuţiunea, interviul, talk-show-ul, dezbaterea televizată. spotul publicitar, filmul de ficţiune şi că specificul acestui tip de discurs îl constituie marketingul de imagine.

Concepte cheie: spaţiu public conflictual; imaginar social; rit; mit; ritual; scheme de percepţie; co-producere a realităţii sociale; corp-reprezentare; spectacol; identificare; proximitate.

Noul spaţiu public şi comunicarea politică televizuală

Modelele comunicării politice televizuale sunt: modelul impresiv şi modelul conversaţional

Construirea şi manipularea vizibilităţii politicului recurg la mobilizarea simbolică a resurselor mediumului televizual prin tehnici de persuasiune şi spectacol. Intersubiectivismul comunicării televizuale şi praxeologia sa se înscriu într-o dublă **paradigmă conversaţională**: aceea a conversaţiei dintre actorii aflaţi

în interacţiune pe scena televizuală şi a concepţiei asupra telespectatorului ca interlocutor într-un pseudodialog conferit de interacţiunea mediată. Modelul conversaţional este fondat pe ideea că legitimitatea rezidă în consensul obţinut prin discuţie : indivizii pot ajunge la un punct comun, la o decizie, numai prin discuţie argumentată. În această perspectivă, comunicarea politică poate fi concepută ca „discutare a problemelor, mizelor şi ideilor cu caracter public”[1]. Spaţiul public rezultă din interlocuţiunea cetăţenilor care găsesc împlinirea libertăţilor în participarea la afacerile publice.

Problemele publice se construiesc, se tematizează şi se interpretează în cadrele de pertinenţă ce se constituie într-un orizont de interacţiuni şi interlocuţiuni. Existenţa lor este jucată într-o dinamică a producerii şi a receptării unor povestiri descriptive şi interpretative şi a unor propuneri de soluţionare. Povestirile conferă problemelor publice individualitate, realitate şi legitimitate, angajând cunoştinţe la nivelul simţului comun, prejudecăţi şi stereotipuri importante atât pentru producători, cât şi pentru receptori. Ele se pot modifica în urma confruntării de argumente sau imagini. Prin urmare, putem avea de-a face cu o diversitate de versiuni ale problemei publice care corespund diverselor modalităţi de construcţie a ei.

Configurarea narativă a problemelor publice se ancorează în amonte în experienţa privată şi în formularea unei probleme de către producătorii de sens, iar în aval, în receptarea de către diverşii actori colectivi a diverselor versiuni ale problemei publice. Astfel, se poate spune că există trei momente ale configurării narative : tematică, interpretativă şi pragmatică. Schimbul de povestiri configurează spaţiul-timp narativ al problemei publice.

Configurarea narativă este, în acelaşi timp, o configurare dramatică, narativizarea fiind dublată de punerea în scenă. Atât una, cât şi cealaltă fac sensibile şi exprimabile teme şi le articulează în trecerea de la un moment la altul, de la un context la altul, în jocul încadrărilor şi re-încadrărilor succesive ale problemei publice.

Acest **model praxeologic** al **problemelor publice** înglobează o **concepţie praxeologică asupra opiniei publice** care consistă nu în „descrierea unor stări sau atitudini, a unor stări de spirit, dispoziţii psihologice sau stări mentale”, ci în „analiza unor activităţi sau operaţii mediatizate prin resurse publice : simboluri, concepte, practici comune, jocuri de limbaj, instituţii, obiceiuri, metode...”[2]. Problemele publice nu există ca atare şi nu se impun

1. C. Mueller *apud* J. Gerstle, *La Communication politique*, P.U.F., Paris, 1992, p. 33.
2. L. Quere *apud* Daniel Cefai, „La construction des problèmes publics”, in *Reseaux*, nr. 75/1996, p. 49.

decât în măsura în care ele se constituie în mize de definire şi de gestionare a unor situaţii problematice şi ca mize ale controverselor şi înfruntărilor între actorii arenelor publice. A numi şi a nara echivalează deja cu a acţiona, cu a intra într-o logică de desemnare şi de descriere a problemei în vederea rezolvării ei. A înscrie problema publică într-un context de descriere şi de interpretare, de explicare şi de raţionalizare nu înseamnă numai a o desemna ca referent obiectiv, ci, mai mult, a o transforma realmente într-o problemă publică şi a iniţia o serie de operaţii atât în planul discursului, cât şi în planul practicilor.

Jürgen Habermas, în arheologia sferei publice critice din secolul al XVIII-lea, face referire la un proces de configurare a opiniei publice prin intermediul presei cotidiene, în cafenele şi saloane, şi care este mediatoare între sfera privată a familiei şi societatea civilă şi stat, care-şi pierde prerogativele de stat absolut. Principiul publicităţii pune capăt practicii secretului şi permite o critică raţională a afacerilor publice şi dreptul de participare politică prin intermediul scrutinului electoral. În concepţia lui Habermas[3], interpenetrarea dintre privat şi public în favoarea creşterii rolului statului social, dezvoltarea unei industrii de bunuri culturale de masă şi aplicarea în propaganda politică a tehnicilor de reclamă şi de marketing echivalează cu încetarea „utilizării publice a raţionalităţii". Îi ia locul o formă de manipulare a opiniei de către grupuri de interese şi de către media, cu scopul de a asigura „adeziunea plebiscitară a unui public vasalizat" sau „producerea feudală a unui consens", „aclamatoriu", esenţial în integrarea sistemului social şi politic. Cu timpul, Jürgen Habermas aduce completări la conceptul de spaţiu public formulat anterior, constatând că sfera politică este pluralistă încă de la formarea sa ; astfel, alături, dar în strânsă legătură cu sfera publică burgheză, ia naştere în forme specifice o sferă publică „plebeiană", concept ce ţine seama de mutaţiile petrecute în sistemele de reprezentare actuale. Primului model normativ i se substituie treptat o reprezentare mai complexă, constituită dintr-o „reţea fragilă de spaţii publice autonome, care nu acced la un spaţiu comun, la conştiinţa difuză a comunităţii, decât prin structurile discuţiei care-i sunt proprii".

Fenomenul constituirii sferei publice burgheze a marcat începutul tratării publice a problemelor sociale, frontierele tradiţionale între sfera privată şi cea publică devenind nesemnificative. „Comercializarea mass-media a schimbat într-un mod fundamental caracterul spaţiului public : ceea ce o dată era un

---

3. J. Habermas, *L'espace public. Archéologie de la publicité comme dimension constitutive de la société bourgeoise*, Payot, Paris, 1978.

forum exemplar de dezbatere raţional-critică devine un domeniu al consumului cultural, iar sfera publică burgheză se prăbuşeşte într-o lume simulată a creării imaginii şi a administrării opiniei"[4]. „Refeudalizarea sferei publice" face din politică un spectacol administrat, în care liderii caută consimţământul populaţiei depolitizate, recurgând la tehnicile mass-media pentru a-şi legitima programele politice.

Astăzi putem opina că schimbarea caracteristicilor spaţiului public contemporan este o consecinţă a exploziei comunicării şi, evident, urmarea apariţiei noilor tehnologii ale informării şi comunicării, în cazul în speţă, a televiziunii. Similitudinea dintre sfera publică „refeudalizată" din societăţile moderne şi caracterul public reprezentativ, propriu Evului Mediu, care punea accent pe caracterul de spectacol al politicii şi pe cultivarea aurei personale a monarhului, este numai aparentă. Caracterul public de astăzi trebuie reformulat într-o societate în care au apărut noi forme de comunicare şi difuzare a comunicării şi informaţiei, în care indivizii pot interacţiona cu alţii şi pot observa persoane şi evenimente fără a avea în comun aceeaşi scenă spaţio-temporală. Asistăm fie la o diluare a sferei private în sfera publică, fie la o reformulare a problemelor private, o captare a unor noi mize, a unor noi teme, de către scena publică prinzând contur un model de viaţă „publică privată", după expresia lui Dominique Mehl[5]. Putem defini atunci politica drept „un spectacol relatat de mass-media şi urmărit în direct de părţi de public"[6].

La începutul secolului XXI, modelul tradiţional al caracterului public nu mai este adecvat condiţiilor sociale şi politice existente. Dezvoltarea mijloacelor de comunicare a creat un nou tip de caracter public, diferit de concepţia tradiţională despre viaţa publică. Viaţa publică nu mai constă în adunarea indivizilor într-un spaţiu comun, pentru a se angaja în dezbateri despre probleme de interes general. Modelul spaţiului public nu mai este gândit în termeni spaţiali, dialogici, indivizii nu se mai confruntă unii cu alţii în interacţiunea faţă în faţă.

Comunicarea mediată nu poate fi înţeleasă ca o extensie a modelului tradiţional. Comunicarea televizuală, care e un tip de comunicare mediată, este o pseudoconversaţie în care sunt cuprinşi un număr nedefinit de indivizi. Participanţii la această interacţiune mediată sunt destinatari, de fapt, ai

4. John B. Thompson, *Media şi modernitatea*, Antet, Bucureşti, 2001, p. 75
5. D. Mehl, in *Réseaux* nr. 75/1996, p. 52.
6. M. Edelman, *Politica şi utilizarea simbolurilor*, Polirom, Iaşi, 1999, p. 183.

mesajelor produse şi transmise, independent de răspunsul lor actual sau potenţial[7].

Noul spaţiu public este un spaţiu public mediat, un spaţiu al vizibilităţii, extins în timp şi ca suprafaţă, pseudoideologic, al interacţiunii mediate şi al cvasi-participării într-un mediu simbolic care nu conferă predictibilitatea răspunsurilor participanţilor non-prezenţi. Formele simbolice mediate dau o anumită deschidere informaţiei şi creativităţii, dar consecinţele conţinuturilor nu pot fi cu certitudine controlate. Aceasta, pe de o parte, pentru că receptorii interpretează şi utilizează mesajele într-un mod personal, activ, iar pe de altă parte, conţinuturile depind de instituţia mediatică şi de relaţia sa cu puterea economică şi politică şi de contextul socio-istoric luat în consideraţie.

Reconfigurarea spaţiului public democratic la sfârşitul anilor '80 se datorează unei multitudini de factori, printre care : influenţei din ce în ce mai scăzute a politicilor naţionale asupra unei sfere economice în faza accentuată de internaţionalizare, sfârşitului cvasitotal al regimurilor comuniste, generalizării alternanţei politice în democraţiile liberale şi rolului crescând al televiziunii în dezbaterea politică. Acest nou context are ca principal rezultat destrămarea progresivă a fundamentelor democraţiilor reprezentative, subminate de noile forme de mediere televizuală care favorizează formarea unei **democraţii de opinie**.

Atenţia publică este orientată asupra temelor care suscită atenţia. Problemele publice nu sunt naturale, nu sunt semnalate de drept ; ele sunt determinate de interese materiale mai mult sau mai puţin dominante sau ierarhizate în funcţie de scheme culturale mai mult sau mai puţin împărtăşite. Ele se constituie în mize ale operaţiilor de selectare şi de focalizare, de argumentare şi de dramatizare, ceea ce le conferă un anumit grad de realitate sau legitimitate. De fiecare dată ia naştere un **context simbolic** de reprezentări, imagini, discursuri având în centrul său actori care elaborează scenarii, revendică drepturi şi îndatoriri, invocă principiul adevărului sau justiţiei, reclamă explicaţii şi critică justificările, evaluează beneficiile şi pierderile. Numai în aceste condiţii problema publică se individualizează şi poate fi identificată ca atare, ca loc de solidarizare sau contestare, ca miză a unor alianţe sau conflicte, şi care creează în jurul său o arenă publică. Atenţia publică este reglată de competiţie, într-un sistem de arene publice. Concurenţa poate fi determinată de :

- definiţii alternative ;
- ocuparea spaţiilor de publicizare ;

7. J.B. Thompson, *op.cit.*, p. 234.

- conflictele între actorii colectivi, generate de interesul de a ocupa o arie de vizibilitate şi audienţă în arena publică.

Se impune însă o nouă concepţie asupra opiniei publice într-un nou spaţiu public, în care rolul tot mai mare al sondajelor de opinie şi difuzarea lor de către media modifică reprezentarea tradiţională a politicului. Termenul de opinie publică presupune, în acelaşi timp, un ansamblu de reprezentări sociale şi o teorie a reprezentării sociale. Opinia publică este constituită dintr-o suită de enunţuri, evaluări, judecăţi referitoare la personalităţi politice, evenimente şi probleme sociale diverse. Multiplele expresii ale opiniei publice nu sunt altceva decât reprezentări, în sensul pe care S. Moscovici îl dă acestora. Reprezentarea socială este „un sistem de valori, de noţiuni şi de practici relative la obiecte, aspecte sau dimensiuni ale mediului social care permit nu numai stabilirea cadrului de viaţă al indivizilor şi grupurilor, dar constituie în mod egal un instrument de orientare a percepţiei situaţiei şi de elaborare a răspunsurilor”[8]. Opinia publică face accesibilă membrilor unei colectivităţi popularitatea unui lider, toleranţa sau intoleranţa faţă de anumite tipuri de comportament, îngrijorarea faţă de situaţia economică etc. Ea traduce în precepte nu numai conceptele, dar şi afectele unui grup social. Opinia publică prezintă membrilor unei colectivităţi imaginea stării consensului social într-o anumită problemă, alimentând constant cunoaşterea pe care o posedă o societate despre ceea ce gândeşte şi doreşte. La un alt nivel, opinia publică reprezintă o teorie politică (o teză sau o ideologie) a reprezentării sociale. Ea se impune ca un proces socialmente valid, prin care o societate democratică îşi reprezintă propria sa voinţă. Ansamblu de reprezentări sociale, ea se afirmă prin chiar funcţionarea sa ca o modalitate de producere legitimă a reprezentărilor sale.

Concepţia conform căreia opinia publică este rezultatul unui proces având în centrul său discuţia publică între persoane informate făcând dovada unei judecăţi raţionale şi critice a fost depăşită în societăţile democratice. Această concepţie normativă a făcut loc unei concepţii psihosociologice care a pus în evidenţă două curente principale : primul reduce publicul la grup, dar păstrează câteva aspecte normative ca importanţa discuţiei publice în raport cu o problemă, celălalt curent reduce opinia publică la suma opiniilor individuale şi nu acordă decât un interes secundar rolului grupurilor de presiune, discuţiei

---

8. S. Moscovici, in A. Neculau (coord.), *Reprezentările sociale*, Societatea Ştiinţă şi Tehnică, Bucureşti, 1995, p. XV.

publice şi raporturilor de forţă. Această concepţie „statistică” care utilizează din ce în ce mai mult sondajele de opinie se pare că este, astăzi, dominantă. Ficţiunea juridică a fost înlocuită cu ficţiunea statistică, sau altfel spus, ficţiunea statistică dă iluzia realităţii ficţiunii dreptului constituţional. „Captarea” opiniei publice prin sondaje are la bază, după P. Bourdieu, trei postulate, de altfel contestabile[9] :

a) ea presupune că toată lumea are o opinie asupra unei probleme sau alteia ;
b) consideră că toate opiniile sunt importante ;
c) punând aceeaşi întrebare tuturor, se presupune că există un consens în modul de a defini problemele. Majoritatea sondajelor de opinie sunt realizate la comanda instituţiilor publice sau private, care deţin privilegiul de a defini, astfel, termenii în care trebuie pusă problema.

P. Bourdieu critică această concepţie statistică asupra opiniei publice, artefact ce reduce opinia publică la suma opiniilor reale care exprimă lupta între diferitele grupuri din societate : „Această opinie publică este un artefact al cărui rol este să disimuleze că starea opiniei la un moment dat este un sistem de forţe de tensiuni şi că nimic nu este mai inadecvat pentru a reprezenta starea opiniei decât un procentaj”. Realitatea politică este cu totul alta : la adăpostul acestei viziuni democratice ce atribuie putere deplină indivizilor, lobby-urile particulare îşi exercită în culise întreaga lor forţă de presiune.

Adoptând punctul de vedere al sociologului canadian Gerald Fortin[10], putem defini opinia publică ca pe ceva ambiguu, ca pe o ficţiune juridică, care se exprimă printr-o ficţiune statistică şi care este, concomitent, contrapartida puterii, legitimarea dominării politice, instrument de exercitare a puterii şi obiect de manipulare.

Spaţiul public modern nu mai are nimic de-a face cu modelul habermasian[11] : „Caracteristicile sale par să fie : asimetria [...], explozia şi chiar fărâmiţarea în spaţii care se juxtapun [...], inegalitatea participării în funcţie de clasele şi grupurile sociale [...] şi în sfârşit tendinţa de interpenetrare cu viaţa profesională, ca şi cu spaţiul privat”. Sondajele au devenit forma principală de exprimare a opiniei publice şi au permis acesteia să-şi câştige o anumită autonomie în raport cu politicienii şi mass-media. Aşa cum este ea

9. B. Bourdieu *apud* Gaetan Tremblay, *L'opinion publique*, Editions du C.N.R.S., Paris, 1984, p. 169.
10. G. Fortin *apud* Gaëtan Tremblay, *op.cit.*, p. 170.
11. P. Bourdieu *apud* Gaetan Tremblay, *op.cit.*, p. 174.

exprimată prin sondaje, a devenit mai ales o miză strategică şi un instrument sofisticat de gestionare a politicului. Opinia publică este atât obiect de manipulare, cât şi instrument de gestionare.

Noul spaţiu public conflictual este constituit din publicuri variate mai degrabă decât dintr-un singur public dezinteresat din spaţiul public burghez habermasian. **Spaţiul public conflictual** vizează un compromis negociat: fiecare parte aduce argumente pregătite dinainte în care abundă mai mult retorica şi mai puţin raţionalitatea analitică, cu scopul de a se ajunge la cel mai satisfăcător compromis; în timp ce spaţiul public burghez transcende inegalităţile de putere în scopul atingerii consensului necesar binelui comun, spaţiul public conflictual nu încearcă decât să echilibreze diferenţele, să faciliteze reprezentarea celor care nu sunt la putere şi să regleze discursul celor aflaţi la putere, în vederea obţinerii unui compromis onest şi aplicabil. Spaţiul public poate fi asociat unui model dramaturgic goffmanian: „un teatru în inima societăţilor moderne în care participarea politică se efectuează prin intermediul **discuţiei**"[12].

Astăzi, acest teatru este televizual, ceea ce înseamnă că mediumul televizual joacă un rol central, având o funcţie emancipatoare în reuniunea diverselor grupuri şi culturi prin discuţie, prin deschiderea formulei de reprezentare şi prin introducerea politicului în sfera personală.

Putere politică/putere simbolică

Practicile sociale şi punerea în scenă a acestora trebuie să ţină seama întotdeauna, pentru a da coerenţă ansamblului, de cele două registre: real şi imaginar. Ansamblul social este un sistem în care societatea primeşte şi produce legitimitate, presupunând o dimensiune ideologică şi o dimensiune imaginară pentru a reprezenta faptele şi pentru a mobiliza energiile dorinţei.

Imaginarul social marchează reuniunea dintre componenta ideologică şi uzajele imaginare ale individului. Imaginarul desemnează astfel o condiţie fără de care nici subiectul, nici grupurile sociale nu ar putea pune în scenă reprezentări ale realităţii.

Cum este posibilă **reprezentarea Puterii**?

---

12. N. Fraser *apud* Sonia Livingstone, Peter Lunt, „Se faire entendre dans l'espace public", in *Réseaux*, nr. 63, C.N.E.T. - 1994, p. 57.

Pentru a explica acest mecanism trebuie să definim mai întâi conceptul de imaginar social, aşa cum ni-l propune Florence Giust Desprairies[13]. Considerăm **reprezentările sociale** „produs şi proces al unei elaborări psihologice şi sociale a realului, iar **discursul** – „loc al procesului de interacţiune", încercând să explicăm articularea dimensiunii ideologice cu cea psihică. Vom utiliza termenul **ideologie** pentru sistemele de idei, ansamblurile de credinţe, de doctrine proprii unei epoci, unei societăţi, unei clase date şi termenul **ideologic** pentru a desemna o dimensiune de analiză a funcţionării sociale. „Avem de-a face cu **ideologicul** de fiecare dată când o producţie semnificantă e privită în raporturile ei cu mecanismele de bază ale funcţionării sociale, considerate drept constrângeri în generarea unui sens. **Ideologicul** este deci numele sistemului de raporturi între un discurs şi condiţiile sale sociale de producere"[14]. Discursurile sociale desemnează „sensul veritabil al acţiunilor colective" şi construiesc „modelul societăţii legitime şi al organizării sale".

Reprezentarea socială se articulează pe o componentă psihică individuală. „Psyche şi lumea se întâlnesc una cu cealaltă, una prin cealaltă"[15]. Activitatea psihică presupune trei moduri de funcţionare şi trei procese de metabolizare : procesul originar, procesul primar, procesul secundar. Reprezentările care rezultă în urma acestor procese sunt : reprezentarea pictografică, reprezentarea fantasmatică, reprezentarea ideatică sau construcţia semnificantă ca activitate a Eului. Acceptarea unor legi şi a unor norme de funcţionare socială stabileşte legături între toţi cei care practică interiorizarea respectivelor norme. Aceste legături formează reţelele unor identităţi colective. Individul se identifică cu idealurile şi proiectele colective, ceea ce îi conferă autonomie faţă de propriile pulsuri şi fantasme. El se socializează într-o identitate colectivă, în care identitatea lui individuală rămâne distinctă. Identitatea colectivă propusă de obiectivele sociale şi de proiectele culturale întăreşte Eul, reprezentarea propusă de aceasta i se pare individului mai bună decât aceea a propriei identităţi.

Ideologia permite subiectului să-şi însuşească discursul colectiv şi să se angajeze afectiv în jocul introiecţiilor şi al proiecţiilor colective, ceea ce îi conferă acestuia certitudine, fundament. Individul reia pe cont propriu o reprezentare colectivă propusă de societate şi prin aceasta subiectul introduce un raport cu propria-i identitate. Reprezentarea este spaţiul unui raport, în

13. Florence Giust Desprairies, in A. Neculau (coord.), *op.cit.*, p. XV.
14. *Ibidem*, p. 206.
15. *Ibidem*, p. 208.

parte idealizant, în parte conflictual, între o realitate şi un subiect. Ideologicul funcţionează la interfaţa colectivului cu subiectivul.

Imaginarul este „versantul raţionalizant al imaginarului social", „principiul de ordine al acestuia", articulat pe o dimensiune a dorinţei şi finalizat prin adeziunea indivizilor. Imaginarul social (logica societăţii) şi imaginarul individual se întâlnesc într-un sistem de reprezentări colective. Interacţiunea între ceea ce este formulat, definit şi organizat în uzajul social şi ceea ce se urzeşte în interiorul individului reprezintă locul în care se face adeziunea individuală la problemele colective. „Aceasta este evident pentru un individ care întâlneşte întotdeauna un limbaj deja constituit şi care, chiar dacă atribuie unui mod, unei expresii sens personal, nu dispune de o libertate nelimitată, ci trebuie neapărat să se agaţe de ceva care există deja"[16]. „Articulat pe o dorinţă inconştientă, imaginarul colectiv este o construcţie a mai multora, ce dirijează învestirea unor obiecte sociale plecând de la mobilizarea diferitelor componente pulsionale...

El reprezintă o tentativă de reducere a principiului de realitate la un principiu de plăcere, prin edificarea colectivă a unui proiect de realizat, a unei lumi de construit. În acest sens, el reprezintă o constituire activă, pornind de la fluxuri reprezentative."[17] Aflate la confluenţa dintre psihologic şi social, reprezentările se alimentează din credinţe religioase, practici culturale, ritualuri, din imaginarul cotidian şi sunt vehiculate de limbaj. Comunicarea socială, în general, apare ca o condiţie de posibilitate şi de determinare a reprezentărilor şi a gândirii sociale. Reprezentările trebuie deci abordate ca forme de expresie culturală, care fac apel la coduri sociale pentru a interpreta experienţele individului în societate, la valori şi modele pentru a defini un anumit statut social, la simboluri utilizate în gândirea entităţilor colective. Televiziunea reuneşte cele două componente, reală şi imaginară, ale existenţei umane.

În lucrarea sa *Les formes élémentaires de la vie religieuse*, Émile Durkheim prezintă o analiză a relaţiei intime care există între **societate şi religie**. El susţine că lumea noastră este marcată de o dihotomie esenţială : pe de o parte, lumea cotidianului, comună, pământeană, de cealaltă parte, lumea sacrului, excepţională, înspăimântătoare, foarte ritualizată. Activităţile noastre zilnice ţin la distanţă prin normalitatea lor primejdia mereu prezentă a haosului, iar activităţile religioase transformă primejdia în transcendenţă, stăpânind-o în

16. Cornelius Castoriadis, in Adrian Neculau (coord.), *op.cit.*, p. 217.
17. Florence Giust Desprairies, in A. Neculau (coord.), *op.cit.*, p. XV.

creuzetul credinţei şi al ritualului. Spaţiul ocupat de relaţiile între sacru şi profan supravieţuieşte şi este ocupat astăzi de televiziune : aceasta reprezintă forumul şi centrul mobilizării energiei colective şi al entuziasmului. Fluxul televizual oferă posibilitatea individului de „a trece” dincolo de ecran într-o altă lume, necunoscută, dar care îl restituie vieţii cotidiene, transformată prin experienţă mediată. Această „mişcare de intrare şi ieşire din liminal” este proprie vizionării emisiunilor de televiziune.

Dualitatea real/imaginar este comună atât discursului televizual, cât şi discursului politic. Politica însăşi are o funcţie simbolică şi o funcţie expresivă, determinând construcţia adevărului : una reală, în care acţiunea politică poate fi controlată, şi o lume creată prin imagini şi spectacol, cu care indivizii nu pot intra în contact. Sistemele de imagine, la rândul lor, sunt de două tipuri fundamentale : sisteme ideatice şi sisteme mediatice[18].

Sistemele ideatice se compun din reprezentări ideatice cu o organizare internă care sugerează anumite interpretări particulare, „hărţi de inteligibilitate” orchestrate ; televiziunea fiind instrumentul reprezentării ideologice, sistemele mediatice propun coduri caracteristice limbajului specific care apoi sunt interpretate şi utilizate de participanţi în interacţiunile vieţii cotidiene. Formatele de prezentare a mesajelor televizuale declanşează anumite aşteptări şi reacţii. Reprezentările ideologice ale mediumului televizual sunt recunoscute, interpretate şi folosite în construcţia socială a membrilor audienţei. Semnele şi simbolurile reprezintă mijloace prin care indivizii se pot adapta la o situaţie complexă, apelând la simplificare, stereotipie, la furnizarea unui sens într-un context de incertitudine sau la asentimentul faţă de un simbol satisfăcător. Unificarea prin semne cheie, proprie atât ideologiei, cât şi imageriei televizuale, nu înseamnă altceva decât modelarea modului de percepere a experienţei, semnele cheie furnizând „o experienţă unificatoare ce produce sentimente care pot transcende barierele culturale de clasă, organizaţie şi personalitate”[19]. Dacă plecăm de la afirmaţiile lui Lasswell că politica este procesul prin care se dau la iveală bazele iraţionale ale societăţii şi de la argumentul că „schimbările frecvente şi perturbatorii în viaţa mai multor membri ai societăţii produc probleme de adaptare care sunt cel mai adesea rezolvate prin simbolizare” şi prin „redefinirea unui consens emoţional”[20], atunci putem considera că imaginile sociale furnizate de televiziune conferă indivizilor sentimentul

18. James Lull, *Manipularea prin informaţii*, Samizdat, Bucureşti, 1999, p. 15.
19. H. Lasswell *apud* M. Edelman, *op.cit.*, p. 123.
20. M. Edelman, *op.cit.*, p. 35.

că trăiesc într-o societate bine organizată şi îndepărtează sentimentul de nesiguranţă provocat de eşecul de adaptare la problemele reale sau percepute.

Aşa cum scena politică are o configuraţie duală : concret/abstract, siguranţă/ameninţare, criză/destindere, la fel este structurat şi discursul televizual (îndeosebi jurnalul de ştiri) într-un flux şi reflux repetitiv de mesaje ce implică emoţionalitatea şi gândirea adaptivă. Experienţa indirectă produce confuzie, detaşare, creând disponibilitatea pentru manipulare.

Dacă limbajul, în sens general, are o funcţie catalizatoare şi modelatoare de comportamente, limbajul televizual susţine coeziunea socială prin elaborare discursivă datorată formării reţelelor de comunicare. Publicul telespectator va răspunde însă la simboluri, şi nu la fapte reale. Participarea simbolică la nivel politic se produce prin aderarea la simbolismul actelor şi instituţiilor politice[21], în cazul televiziunii prin procesele de proiectare şi identificare. Instituţiile politice sunt elemente care confirmă încrederea în raţionalitatea sistemului, elimină incertitudinea şi fixează comportamente de conformare. Instrumentele de exercitare ale acestor funcţii sunt **mitul** şi **ritualul**. Mitologia se apropie cel mai mult de nivelul naiv al universului simbolic, gândirea mitologică servind la medierea între o lume imaginară şi lumea umană.

Weltanschauung-ul mitologic este operativ şi în discursul televizual prin povestirile televizuale de ordonare şi legitimare a existenţei sociale. Dintr-un anumit punct de vedere putem considera politica „ca pe un conglomerat de mituri şi ritualuri, cu ajutorul cărora se realizează evaluarea obiectivului, acomodarea socială şi exteriorizarea[22].

Ritualul :

- oferă satisfacţia participării la o acţiune comună ;
- atrage atenţia asupra intereselor comune ale comunităţii ;
- promovează conformarea faţă de ordinea sistemului ;
- creează aparenţa de realitate.

Punerea în scenă trebuie să creeze convingeri puternice şi să fixeze modele de comportament. Ceremoniile publice, campaniile electorale, actul votului, dezbaterile şi discursurile politice reprezintă forme puternice de persuasiune politică.

Mitul, ca formă arhaică de conservare a universului, întăreşte funcţiile ritualului şi explică tensiunea socială[23], găsind principii explicative care introduc

21. *Ibidem*, p. 131.
22. *Ibidem, p. 155.*
23. *Ibidem.*, p. 26.

stabilitate şi predictibilitate în înfruntarea explozivă de interese ; sub forma crezurilor politice sunt vehiculate public şi se bucură de mare credibilitate. De exemplu : raţionalitatea votului, a sistemului de ordine existent, a aplicării juridice şi administrative a legilor. Mediatizarea intensă a ritualurilor şi miturilor politice induce un sentiment de bunăstare, sugerează o activitate politică intensă care, în cele din urmă, produce o saturare şi o narcotizare a spiritului critic. Modelul de asumare de roluri în cadrul societăţii creează premisele pentru stabilirea unei ierarhii de valori şi, implicit, pentru raţionalizarea comportamentului nostru. Aderarea la un set de valori semnifică, de fapt, aderarea la anumite roluri şi acceptarea acestora. De aceea atracţia faţă de un lider politic se datorează, în principal, simbolului pe care îl reprezintă. Punerea în scenă a personalităţii liderului trebuie să aibă întotdeauna în vedere ca rolul jucat de acesta să se identifice cu simbolurile aprobate de societate. Imaginea liderului politic întăreşte credinţa în capacitatea de a rezolva problemele, de a-şi asuma ritualic responsabilitatea.

Mediumul televizual pune în scenă spectacolul politicii, dar nu creează un contact direct, ci doar aparenţa lui. Rolurile asumate de liderii politici sunt construite în termeni dramaturgici. Reprezentaţia teatrală produce impresii şi evocă amintiri. Decorul şi publicul (tele)spectator definesc situaţia şi acţiunea. Decorul-simbol în sensul de **scenă** are o aură emoţională care se asociază cu liderul-simbol şi cu valorile întruchipate de acesta. Decorul social în sensul de **context** sau **situaţie** contribuie la autodefinirea eului politic. Decorul fizic şi cel conceptual se completează reciproc, găsindu-şi expresia în actele şi discursurile ce evocă o „aparenţă" şi modelează personalităţile care-şi asumă un tip de comportament mai adecvat din punct de vedere politic şi simbolic. Fundalul influenţează răspunsul la acte, deoarece chiar şi o parte a decorului îl poate evoca. „Dacă, în trecut, am fost afectaţi de un anumit context, repetarea chiar şi numai a unei părţi a contextului ne va provoca o reacţie similară cu cea anterioară. Un semn este întotdeauna un stimul similar cu o parte a stimulului originar şi este suficient pentru a da naştere unei excitaţii similare cu cea provocată de stimulul originar"[24].

Riturile pot fi interpretate ca mijloace de comunicare considerate **sisteme de semnalizare**, pornind de la coduri culturale precise, cu anumite caracteristici :

- aspect concret şi metaforic al informaţiilor stocate în obiecte, gesturi şi discursuri rituale ;

24. C.K. Ogden şi I.A. Richards *apud* M. Edelman, *op.cit.*, p. 104.

- trimiterea la simboluri, catalizatoare ale acţiunii; la valori decisive pentru comunitate şi cu o puternică rezonanţă afectivă;
- reglementarea mijloacelor de contact;
- structura dramatică a ritului – acţiunea progresivă, reciprocitatea rolurilor, definirea locului şi inserţia acţiunii rituale în realitate.

Ritul implică **jocul de roluri**, gesturi, acţiuni şi discursuri reprezentate şi care ilustrează structura socială şi modurile de gândire. El reclamă comportamente specifice diferite de cele adoptate în viaţa cotidiană, operează o manipulare a elementelor relaţionale în societate. Ritul ilustrează şi repetă în planul acţiunii ceea ce afirmă mitul în planul ideilor. Astfel, putem distinge trei comportamente fundamentale ale sale: componenta gnoseologică (la ce credinţă se referă?), componenta semantică (ce simboluri pune în mişcare?) şi componenta motrice, pentru că orice rit presupune o activitate specifică având o anumită finalitate. De aceea, **ritul** poate fi abordat ca un text care poate fi decupat în unităţi invariante, numite **riteme**, cu scopul de a degaja modelul, adică sistemul simbolic de reprezentări, articulând principalele aspecte ale realităţii considerate. Riturile apar ca un cvasilimbaj: acte repetitive, compulsive, cu caracter simbolic, cu o funcţie de comunicare între indivizi prin intermediul semnelor standardizate[25]. Rolul integrator al riturilor politice poate fi înţeles diferit:

- ritul politic pune în evidenţă valorile de integrare preexistente;
- pune accentul pe consensul social;
- reprezintă un mecanism de integrare, motivând şi mobilizând indivizii pentru a atinge obiectivele naţionale;
- unifică simbolic o societate care se reprezintă ca o comunitate.

Din perspectiva noastră, este util să luăm în considerare rolul cognitiv al ritului ca întărind, recreând şi organizând reprezentările colective.

Legitimarea politică se realizează prin prezenţă şi discurs; afirmarea unei ierarhii de putere, valori şi priorităţi, prin jocul de roluri, moralizarea prin angajare (asumarea ritualică a responsabilităţii) şi prescripţii, exaltarea prin comunicare şi suscitare emoţională, ambele tipuri fiind modalităţi gestuale şi verbale de exprimare ideologică. Exaltarea colectivă este fondată pe ludism, element fundamental al societăţii sub aspect agonal, al provocării sau al mimetismului. Jocul şi ritul au în comun situaţii de negociere cu Celălalt, coduri prestabilite şi exaltă socialitatea, valorizând pe cei care participă.

---

25. Claude Rivière, *Les liturgies politiques*, P.U.F., Paris, 1988, p. 158.

Proprietăţile formale ale jocului, „o acţiune dezinteresată, închisă în timp şi spaţiu, bazată pe o ordine proprie şi pe asumarea liberă a unor reguli, abordând, într-un cuvânt, realitatea vieţii obişnuite şi evadând în alta, a reprezentării şi aparenţei, unde spiritul se manifestă ca agon spectacular sau spectacol competiţional"[26], pot fi parţial regăsite şi în jocul televizual.

Politicul ca domeniu privilegiat de concepere şi menţinere a ordinii sociale recuperează în societate arhetipurile legate de imagini care se diferenţiază din punct de vedere cultural. În esenţă, rolul social al simbolului este multiplu ; el :

- rezumă,
- simplifică,
- incarnează,
- explică,
- aminteşte,
- cristalizează,
- confirmă legăturile cu comunitatea,
- omogenizează,
- ordonează,
- hrăneşte sensibilitatea colectivă[27].

Personajul simbolic – eroul fondator, salvatorul, mesia, eroul – are calităţile liderului charismatic care apare ca legitimatorul unui sistem de credinţe şi de practici. El dă formă concretă ideologiei, reprezentând valori şi norme deziderabile. Incarnare a virtuţilor populare, personalitate excepţională, exemplar în demersurile sale, superioritate doctrinară, lupta pentru binele comun – acestea sunt ingredientele care se combină pentru a fabrica eroul : liberatorul, răzbunătorul sau martirul.

În lumea contemporană are loc o reorganizare a simbolisticii sociale, prin desacralizare şi învestirea cu alte funcţii omoloage. Concretul care domină simbolistica în societăţile arhaice este înlocuit în societatea industrială cu sunetele, cuvintele şi imaginile – dintr-o trăire imediată şi directă în trăire mediată, teatralizată, ca fundament al integrării sociale.

Ritul şi mitul rămân instrumentele unei tot mai crescânde normativităţi : normativitate a cunoaşterii şi a ideologiei exprimate prin simboluri stereotipate, normativitate afectivă, prin canalizarea emoţiilor individuale într-o estetică colectivă, normativitate a acţiunii conforme cu obiectivele prioritare, stimulată de rit.

26. G. Liiceanu, „Prefaţă", in J. Huizinga, *Homo Ludens*, Editura Univers, Bucureşti, 1977, p. 14.
27. Léo Moulin *apud* Claude Rivière, *op.cit.*, p. 226.

Scheme de percepţie a politicului

Semnele, mesajele şi codurile utilizate de televiziune (şi care constituie dimensiunea sa simbolică) nu pot fi disociate de mediumul propriu-zis, ca tehnologie.

Medierea televizuală reuneşte, în construirea realităţii politice, două componente : dimensiunea simbolică şi dimensiunea structurală, furnizând **schemele de percepţie** a politicului. Medierea ia în considerare, pe de o parte, mediumul ca infrastructură, iar pe de altă parte, resursele de semne, modalităţile de tratare a informaţiei şi, implicit, controlul informaţiei. Prin modalitatea de utilizare a mediumului televizual, sistemul politic controlează includerea, participarea sau excluderea din reţeaua socială de comunicare. Percepţia re-prezentării devine modalitate de cunoaştere.

Comunicarea politică televizuală utilizează trei elemente concepute ca planuri complementare asupra cărora se proiectează realitatea : ritul, mitul şi iconografia. Medierea politicului respectă un principiu de izomorfism între substratul cultural preexistent şi realitatea politică. Evenimenţialitatea şi interacţiunea rituală dau sens acţiunii politice, orientată către o revalorizare a acţiunii rituale caracterizate de repetitivitate şi exhibare, aflată în relaţie cu o gândire mitică, arhetipală şi încărcată de emoţiile suscitate de mirajul idealurilor.

Discursul televizual este marele ceremonial-cadru de difuzare a ideologiilor şi a politicului. Pentru a controla şi anima constant masele, politicul a inventat o nouă ritualitate : ritualurile sociale colective au fost înlocuite cu ritualurile simple, banale, cotidiene ale neoteleviziunii prin care telespectatorul-cetăţean se află în contact cu evenimentul. Cotidianul este considerat ca principiu subsumat de re-prezentare. Televiziunea îşi extrage obiectele (politice) din cotidian şi pune în scenă raporturile sociale şi politice. Interacţiunile ritualizate nu mai sunt legate de ceremonialuri rigide şi fixe, tipice pentru evenimentul festiv. Sociabilitatea nu se mai măsoară în funcţie de raporturile oficiale, de marile ceremonii sociale, ci prin relaţiile individuale, familiare, empatice, prin raporturile private favorizate de consumul televizual ; sociabilitatea colectivă se construieşte prin această **sociabilitate primară** a fiecărui individ. Scena televizuală este un teatru în care se repetă mereu aceleaşi piese. Televiziunea înglobează ritualitatea cotidiană la nivelul a ceea ce este re-prezentat sau la nivelul modalităţilor de re-prezentare ; ordinea socială şi politică se instituie prin această ordine televizuală ; politicul se perpetuează

într-un ritual cotidian compus din întâlniri zilnice cu personajele politice, la aceeaşi oră, adresându-se alegătorilor (telespectatorilor-cetăţeni) ca unor interlocutori prezenţi care iau parte la conversaţie.

Riturile televizuale au scopuri explicite, manifeste, dar şi raţiuni ce nu sunt totdeauna exprimate într-o doctrină sau o ideologie formală ; mesajele şi simbolurile lor sunt în relaţie cu un cadru cultural mai larg, de gândire şi de explicare. Elementele lor implicite mai puţin conştiente sunt mascate, cu toate acestea ele afirmă o ordine culturală opusă vidului şi indeterminării.

Distingem o tipologie a riturilor care se pot regăsi în produsele televizuale cu conţinut politic :

1. **rituri magice-religioase** : de exemplu, transmiterea vizitei Papei Ioan Paul al II-lea la Bucureşti, care a reunit toată clasa politică românească sau **vizitele liderilor politici** la mânăstiri ori participarea acestora la diferite ceremonii religioase ;
2. **riturile constitutive** : invocarea solemnă a Autorităţii în Parlament, mediatizată de J.T. ;
3. **riturile schematizatoare** care sunt modele conceptuale regăsite în discursurile politicienilor ;
4. **riturile re-prezentaţionale** de punere în scenă a politicului (discursuri, conferinţe de presă, dezbateri televizate, interviuri, talk-show-uri).

Ritul televizual apare ca un cvasilimbaj cu caracter repetitiv, compulsiv şi simbolic, realizând comunicarea între indivizi cu ajutorul semnelor standardizate. El poate fi tratat ca o **structură dramatică** : **scena** este constituită din condiţiile temporale şi locale ale acţiunii definite în cadrul fiecărei emisiuni cu caracter politic, **acţiunea** se analizează în secvenţe de episoade, **actorii** sunt incluşi în jocuri de roluri, **comunicarea prin imagini** constituind limbajul performativ prin care actorii şi (tele)spectatorii valorizează o formă de ordine socială.

În societăţile democratice se poate vorbi de un nou tip de evenimenţialitate ; evenimentul modern, prin chiar logica sa de funcţionare – alimentarea unei insaţiabile „foame de evenimente” – a suportat o metamorfoză profundă ale cărei caracteristici sunt cel mai bine reprezentate de jurnalismul de televiziune[28]. În primul rând : evenimentul modern nu se mai defineşte prin caracterul său istoric, prin apartenenţa sa la trecut, prin semnificaţia sa exemplară sau prin funcţia sa constructivă ; el se apropie, astăzi, de faptul

28. Pierre Nova, „Le temps de l’événement”, in *Réseaux*, nr.75, C.N.E.T, 1996, pp. 7-19.

divers. Această apropiere îl proiectează în „trăirea" maselor, în imaginarul colectiv, astfel încât el şi-a pierdut semnificaţia intelectuală în favoarea virtualităţilor emoţionale. În al doilea rând : evenimentul s-a teatralizat. Acesta trebuie să se desfăşoare pe o scenă publică şi trebuie să aibă spectatori, să fie „văzut", ceea ce îi conferă specificitate. În al treilea rând : contrar societăţilor tradiţionale care aveau tendinţa de a nega evenimentul, acesta fiind sinonim cu noutatea, cu ruptura, cu schimbarea, societăţile comerciale secretă evenimente, trăind sub regimul unei inflaţii evenimenţiale ; ele fac din noutate esenţialul mesajului narativ, până la limitele redundanţei. Explicaţia acestei metamorfoze ar consta în transformarea conştiinţei istorice, această interpretare cotidiană „la cald" a evenimentelor făcând parte din evenimentul însuşi şi fiind un fel de ultim exorcism al său.

Simbolurile, miturile, imaginile, stereotipurile, metaforele identificate în diverse forme narative şi retorice televizuale înscriu evenimentul în **mitologia socială**. Miturile televizuale constituie un sistem de povestiri care prezervă şi legitimează identitatea societăţii, implicit a sistemului politic. În concepţia lui Eliade, mitul „nu este o simplă istorie povestită, ci o realitate trăită. El nu este de tipul unei născociri ca acelea pe care le citim în romanele noastre de astăzi, ci o realitate vie despre care se crede că s-a petrecut în timpuri străvechi şi că influenţează în continuare lumea şi soarta oamenilor"[29]. Mitul exprimă evenimente, relaţii, conexiuni, modele şi caractere, îmbinând realul cu imaginarul. Reprezentările mitice se articulează în sisteme pentru a reflecta societatea, pentru a o explica.

Comportamentul şi gândirea mitică au fost refulate în timpul modern în zonele obscure ale psihicului, hrănind existenţa cotidiană, sub diferite forme. La scară colectivă ele se manifestă sub forma mitului politic (a imaginarului politic). Dar noţiunea de mit se confundă cu cea de mistificare : iluzie, fantasmă sau camuflaj, mitul alterează datele observaţiei experimentale şi contrazice regulile raţionamentului logic, interpunându-se ca un ecran între adevărul faptelor şi exigenţele cunoaşterii. Mitul mai poate fi perceput şi prin funcţia sa de însufleţire creatoare : „ansamblu de imagini motrice, el este un apel la mişcare, o incitare la acţiune şi apare ca un stimulator al unor energii de o putere excepţională"[30]. Orice mitologie politică afirmă cele trei dimensiuni : fabulaţie, explicaţie, mobilizare, care nu pot fi ignorate, ci percepute global.

---

29. Mircea Eliade, *Mituri, vise şi mistere*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, p. 17.
30. Georges Sorel, in Raoul Girardet, *În loc de introducere în imaginarul politic – Mituri şi mitologii politice*, Institutul European, Iaşi, 1997, p. 4.

într-un ritual cotidian compus din întâlniri zilnice cu personajele politice, la aceeaşi oră, adresându-se alegătorilor (telespectatorilor-cetăţeni) ca unor interlocutori prezenţi care iau parte la conversaţie.

Riturile televizuale au scopuri explicite, manifeste, dar şi raţiuni ce nu sunt totdeauna exprimate într-o doctrină sau o ideologie formală ; mesajele şi simbolurile lor sunt în relaţie cu un cadru cultural mai larg, de gândire şi de explicare. Elementele lor implicite mai puţin conştiente sunt mascate, cu toate acestea ele afirmă o ordine culturală opusă vidului şi indeterminării.

Distingem o tipologie a riturilor care se pot regăsi în produsele televizuale cu conţinut politic :

1. **rituri magice-religioase** : de exemplu, transmiterea vizitei Papei Ioan Paul al II-lea la Bucureşti, care a reunit toată clasa politică românească sau **vizitele liderilor politici** la mânăstiri ori participarea acestora la diferite ceremonii religioase ;
2. **riturile constitutive** : invocarea solemnă a Autorităţii în Parlament, mediatizată de J.T. ;
3. **riturile schematizatoare** care sunt modele conceptuale regăsite în discursurile politicienilor ;
4. **riturile re-prezentaţionale** de punere în scenă a politicului (discursuri, conferinţe de presă, dezbateri televizate, interviuri, talk-show-uri).

Ritul televizual apare ca un cvasilimbaj cu caracter repetitiv, compulsiv şi simbolic, realizând comunicarea între indivizi cu ajutorul semnelor standardizate. El poate fi tratat ca o **structură dramatică** : **scena** este constituită din condiţiile temporale şi locale ale acţiunii definite în cadrul fiecărei emisiuni cu caracter politic, **acţiunea** se analizează în secvenţe de episoade, **actorii** sunt incluşi în jocuri de roluri, **comunicarea prin imagini** constituind limbajul performativ prin care actorii şi (tele)spectatorii valorizează o formă de ordine socială.

În societăţile democratice se poate vorbi de un nou tip de evenimenţialitate ; evenimentul modern, prin chiar logica sa de funcţionare - alimentarea unei insaţiabile „foame de evenimente" - a suportat o metamorfoză profundă ale cărei caracteristici sunt cel mai bine reprezentate de jurnalismul de televiziune[28]. În primul rând : evenimentul modern nu se mai defineşte prin caracterul său istoric, prin apartenenţa sa la trecut, prin semnificaţia sa exemplară sau prin funcţia sa constructivă ; el se apropie, astăzi, de faptul

28. Pierre Nova, „Le temps de l'événement", in *Réseaux*, nr.75, C.N.E.T, 1996, pp. 7-19.

Nu putem lăsa deoparte analogia ce poate fi stabilită în mod legitim între **mit** şi **vis**. Ca şi visul, mitul se organizează într-o succesiune, într-o dinamică a imaginilor şi, mai mult decât în cazul visului, în el nu s-ar putea disocia componentele acestei dinamici, ele se înlănţuie, se nasc unele din altele, trimit unele la altele, îşi răspund, se confundă ; printr-un joc complicat de asocieri vizuale, aceeaşi mişcare care le face vizibile le conduce spre o cu totul altă direcţie. Ca şi visul, mitul nu poate fi delimitat, definit, închis într-un contur precis decât în urma unei operaţii de conceptualizare care riscă întotdeauna să-l falsifice. Temele mitice se fluidizează, se întrepătrund, se pierd unele într-altele. Asemenea mitului religios, mitul politic este polimorf ; aceeaşi serie de imagini onirice poate fi vehiculată de mituri în aparenţă dintre cele mai diverse, un acelaşi mit este capabil să producă rezonanţe multiple şi o multitudine de semnificaţii. Aşa cum imaginile pe care le proiectează visele noastre se mişcă mereu într-un cerc strâmt, fiind supuse unor legi ce ţin de repetiţii şi asocieri, la fel şi mecanismele combinatorii ale imaginaţiei colective par a nu avea la dispoziţie decât un număr limitat de formule.

Mitul capătă coerenţă prin înseşi regulile de care pare a ţine demersul său ; acest demers este reprezentat de o succesiune sau de o combinaţie de imagini. Imaginile se înscriu într-un sistem, într-o sintaxă, cu alte cuvinte, elementele ce construiesc povestirea sunt structurate în asociaţii permanente, alcătuind „constelaţii mitologice", cum le numeşte Gilbert Durand.

Mitul nu poate fi înţeles dacă nu este intens trăit, dar ceea ce este trăit nu permite a fi apreciat în mod obiectiv. Mitul se adresează preponderent imaginaţiei şi afectivităţii. În toate ipostazele istorice ale mitului sau ale proceselor de mitizare este valorificată forţa imaginii care procură un sentiment de certitudine imediată, care realizează o comunicare directă, fascinantă, cu o mare înrâurire asupra afectivităţii, având posibilitatea ca prin aceasta să determine un răspuns imediat, inclusiv în planul acţiunii.

Televiziunea şi mitul unesc prin textele lor, care se aseamănă, elementele cele mai diverse şi care, în afara lor, ar fi incompatibile. Televiziunea şi mitul definesc şi întăresc, pentru societatea care le generează şi le primeşte, categoriile lor esenţiale : structurile morale, estetice şi cognitive care, prin apariţia lor în toate textele şi toate programele, se legitimează. Televiziunea şi mitul sunt, amândouă, ingrediente esenţiale ale exerciţiului puterii. Jurnalele televizate sunt mini-naraţiuni, textual închise, contextual deschise. Istorisirile lor aparţin genurilor de fapte eroice sau viziunilor catastrofice ; funcţia lor este de a crea nelinişte ; ele au loc ritualic, în momente precise ale zilei şi la intervale de timp regulate, transformând prezentatorii în staruri (eroi) ; noi depindem în întregime de ele.

Prin intermediul televiziunii, se impun colectivităţilor imaginile şi comportările structurilor mitice. De exemplu . mitul *superman* satisface nostalgiile omului modern care, ştiindu-se decăzut şi mărginit, visează să devină o dată un personaj excepţional, un erou ; vizionarea unui film poliţist – în care asistăm la lupta exemplară dintre Bine şi Rău – trezeşte în telespectatori sentimentul de a fi personal antrenat într-o acţiune paradigmatică, adică primejdioasă şi eroică. Unele personalităţi sunt mitizate prin intermediul televiziunii, transformându-se în imagini exemplare. Pot fi descoperite comportări mitice în obsesia „succesului", ce reprezintă o trăsătură caracteristică societăţii moderne şi care are semnificaţia unei transcenderi a limitelor condiţiei omeneşti.

Învestirea mitică rămâne o necesitate politică ; tema schimbării, a creării unui nou tip de societate reactivează marile mituri fundamentale : Vârsta de aur, Salvatorul, Unitatea şi construieşte mituri noi : mitul progresului, mitul comunicării, mitul democraţiei, mitul opiniei publice.

Actorul politic trebuie să apară în împrejurări excepţionale care să-l legitimeze ca erou sau salvator, credibilitatea sa rezultând din competenţele pe care le manifestă, din succesele sale, din apariţiile sale fizice şi din forţa de a domina, având capacitatea de a păstra controlul asupra situaţiilor şi asupra lui însuşi.

Campania electorală – situaţie strategică de construire a realităţii sociale

Televiziunea construieşte o ordine pentru care grupurile nu pot construi alternative ; mediumul televizual este funcţional pentru integrarea globală a unei naţiuni, în perspectiva sa cognitivă – ca întărind, recreând şi organizând reprezentările colective. El face socialul inteligibil, organizând cunoaşterea relativă la trecut şi prezent şi propunând o schemă pentru viitor.

Ritualizarea ca fenomen de securizare menţine consensul social şi previne situaţiile conflictuale, antagonice, anxietatea, menţine statu-quo-ul, oferă cadrul de manifestare a sistemului simbolic al societăţii şi menţine ordinea socială pe care o exprimă prin **metonimie** şi **metaforă**.

În ideologia democratică, alegerile constituie forma cea mai importantă a ritualurilor politice televizuale. Campania electorală se prezintă ca o secvenţă privilegiată a construcţiei realităţii politice la care contribuie toţi actorii, în funcţie de resurse şi interese. Comunicarea pretendenţilor la putere constă

într-un efort de a exercita un control simbolic asupra definirii colective a situaţiei politice. Fiecare candidat caută să impună propria definiţie a situaţiei, vehiculând simboluri, imagini, cuvinte, istorii, argumente, discursuri, obiectivul fiind de a construi o interpretare (cu vocaţie strategică) care va intra în competiţie pentru cucerirea puterii cu interpretările rivale. Din această înfruntare simbolică rezultă victoria electorală imediată, dar şi noua configuraţie a interpretărilor politice. Campania electorală se desfăşoară ca o interacţiune a interpretărilor strategic orientate ale situaţiei politice, termenul de interpretare desemnând un proces de atribuire de sens şi rezultatul său. În această perspectivă, candidaţii interpretează cererile şi aşteptările cetăţenilor, oferta electorală a concurenţilor şi le integrează pentru a da un conţinut coerent comunicării lor strategice. Prin tratarea informaţiei, mediumul televizual interpretează, încă o dată, ansamblul ofertelor, ansamblul cererilor şi condiţiile lor de ajustare. Telespectatorii-cetăţeni interpretează, la rândul lor, mesajele electorale oferite de televiziune, în care se întrepătrund logica actorului politic cu logica mediumului.

Din perspectiva comunicării politice televizuale, campaniile electorale apar ca nişte momente de „tensiune simbolică" în care se înfruntă diverse definiţii ale situaţiilor, fiecare aspirând să devină dominantă[31].

Mecanismele de definire a situaţiei pot urma două modele distincte: **discursul politic argumentativ**, constând în proceduri logico-discursive prin care sunt elaborate schematizări, adică reprezentări simplificate ale situaţiilor politice, şi **narativizarea**, care implică mecanismele de „punere în povestire" a discursului electoral, marcat deopotrivă de o dimensiune retrospectivă şi de una prospectivă. Miza campaniei electorale constă în a controla construcţia realităţii utilizând ca resursă reprezentările actorilor politici, dar şi ale opiniei publice, căci în funcţie de aceste reprezentări se orientează conduitele. Atunci când un actor politic reuşeşte să instaleze în poziţie dominantă propria sa reprezentare a situaţiei politice, reuşeşte, de fapt, să influenţeze comportamentele şi să modifice ordinea politică.

Comunicarea de campanie trebuie să ţină seama de efectele de interacţiune ale mesajelor. Pretendenţii la putere sunt adevăraţi strategi care îşi orientează acţiunile către succesul campaniei lor de mobilizare a electorilor. Strategia lor constă în a determina o ofertă şi a o comunica cât mai bine, gerând fluxul de comunicare şi manipulând resursele simbolice. Gestionarea acestor resurse este permanent perturbată de provocările strategiilor adverse, într-o situaţie

31. J. Gerstlé, *La communication politique*, P.U.F., Paris, 1992, p. 15.

prin definiţie polemică. Discursul electoral televizual este continuu marcat de intertextualitate - mesajul, discursul, imaginea trimit în permanenţă la alte secvenţe de semne. În această competiţie polemică, fiecare candidat încearcă să se singularizeze prin **marca** sa şi să se distingă demarcându-se de ceilalţi.

Construirea imaginii şi a identităţii actorului politic sunt elementele cheie ale telemarketingului electoral. În general, marketingul politic supraestimează plasticitatea imaginilor politice şi sugestibilitatea cetăţenilor. Această practică postulează că reprezentările ataşate oamenilor politici şi forţelor politice pot fi uşor modificate, memoria individuală nefuncţionând pe termen lung. Aspectul interactiv în producerea realităţii politice, pe care în fond nimeni nu o poate controla cu adevărat, ea rezultând dintr-o serie de schimburi interacţionale, face ca aceasta să atragă un efect de „compoziţie simbolică"[32]. Din înfruntarea diverselor interpretări ale diverşilor actori se nasc reprezentări relative la indivizi, forţe, oferte şi mize care configurează scena electorală ; convergenţa simbolică este tocmai acest efect de compoziţie al tuturor interpretărilor în circulaţie şi care provin de la toţi participanţii, **co-producători ai realităţii electorale**.

În comunicarea politică televizuală, strategiile de comunicare depind, conform unui principiu general de izomorfism, de cadrul politic existent şi de substratul politic preexistent : tradiţii istorice, norme culturale, ataşamente partizane. Substratul politic şi cultural configurează şi dă consistenţă spaţiului public actual. Identitatea actorilor politici se construieşte progresiv, prin acumulare, pe termen lung.

În spaţiul public modern sunt în competiţie ofertele politice simbolizate. Construirea identităţilor strategice de comunicare politică se face prin punerea în scenă a confruntărilor politice mediatizate, sub forma mesajelor publicitare (clip, spot) şi a informaţiei politice, deschisă spectacularizării, dramatizării şi ficţionalizării, care vehiculează simboluri, valori, modele de comportament. Strategiile de comunicare televizuală se combină pentru a suspenda realitatea politică, după cum principiul plăcerii suplineşte principiul realităţii, printr-o suprimare fantasmatică a constrângerilor reale şi o ficţionalizare a dezbaterii politice.

---

32. *Ibidem*, p. 73.

Corpul - operator al punerii în scenă semnificative

Conceptul de democraţie poate fi analizat pe două coordonate esenţiale[33] :

- Imanenţa socialului sau imperativul autoreferenţialităţii : în democraţie, grupul nu se mai raportează decât la el însuşi, nerecunoscând o altă instanţă exterioară. Această desacralizare aparentă nu corespunde atât unei dispariţii a transcendenţei, cât reorientării acţiunii politice. Societăţile închise şi-au epuizat modelul, anunţând supremaţia omului „măsură a tuturor lucrurilor".
- Indeterminarea : legăturile de participare, ataşamentul faţă de suzeranul feudal, identificarea maselor cu şeful charismatic sunt înlocuite cu dezbaterea raţională.

Exigenţa acestei abstractizări nu poate compensa însă imaginarul individual şi colectiv ; subiecţii au nostalgia ataşamentului primar, vor să vadă puterea într-un **corp** cu care să se identifice (vezi R. Haineş, *Comunicarea televizuală*, Editura Eficient, Bucureşti, 2000). Sistemul spectacular pe care-l întreţine societatea, şi implicit televiziunea, conservă în conştientul ataşat de o ordine mitică în care s-a învăluit **puterea** la originea sa adeziunea la o imagine imobilă care nu semnifică decât recunoaşterea unei prelungiri imaginare a **autorităţii**, resimţită ca o condiţie de unitate şi coeziune.

Retorica televizuală (care este o retorică a dorinţei) procedează la o dublă ruptură : **spaţială** - pentru că omul politic nu mai este din punct de vedere fizic în faţa alegătorilor ; **temporală** - în cazul emisiunilor înregistrate. Autoritatea percepută ca „autenticitate" - forţă, charismă, persuasiune, oralitate - restaurează „contactul", relaţia, subordonează grupul şi integrează individul unei comunităţi. **Oralitatea** este în raport direct cu enunţarea şi favorizează relaţia, contactul, empatia, redundanţa, sprijinindu-se pe valori trecute, sedimentate, deja achiziţionate (de exemplu, fluxul televizual). **Corpul** reprezintă punctul de ancorare a viziunii noastre despre lume, prin urmare, el constituie un reper fundamental al imaginii realităţii. Mai mult decât oricare alt element, corpul generează sens şi conferă sens ansamblului în care se integrează.

33. D. Bougnoux, *La communication par la bande*, La Decouverte, Paris, 1998, p. 248.

Corpul politic are o funcţie de ancorare, evidentă atât în emisiunile televizate de platou, cât şi în jurnalul televizat, care este fragmentat. Recurenţa aceloraşi elemente - oameni politici - constituie pentru planul narativ contrapunctul necesar şi elementul indispensabil de coeziune a structurii jurnalului fragmentat. Aşa cum spune E. Véron, „mediatizarea a adus în faţa scenei, pentru prima oară în istorie, mecanismele dimensiunii indiciale care structurează prezentarea sinelui. [...] o campanie electorală este, într-o oarecare măsură, punerea în funcţiune a unui dispozitiv în care câteva corpuri se arată şi milioane de oameni, mai mult sau mai puţin conştient, fac de-a lungul zilelor şi săptămânilor lectura indiciilor prezentării de sine"[34].

Aparatul mediatic televizual este coproducător al autorităţii : **imaginile** reglează distanţa faţă de ceilalţi (retorica dorinţei : proiectare, identificare, participare), **cuvintele** (discursurile) urmează cercul imaginar al confirmării reciproce (cuvântul Celuilalt având rol de oglindă şi substituire). Jocul politic este transfigurat în spectacol mediatic prin simulare. Sistemul Puterii poate controla prin persuasiune şi simulare toată producţia de sens, dar nu poate controla seducţia aparenţelor. Corpul pe care îl vedem pe ecran se situează la intersecţia a două logici diferite, care acţionează una asupra alteia şi care se condiţionează reciproc : codurile antropologico-culturale care structurează spaţiul intern şi codurile tehnice care structurează spaţiul extern. Dubla structurare internă şi externă a imaginii relevă că punerea în scenă a „corpului politic" este rezultatul unei co-construcţii, în realizarea textului televizual intervenind mai multe instanţe. De aceea, comunicarea mediatizată presupune o strategie conştientă care să structureze proiectul comunicaţional la diferite niveluri. Componenta externă se referă la transpunerea în imagine la nivel filmic, respectiv ansamblul de parametri vizuali rezultaţi din selecţia operată de instanţa de realizare : planuri, unghiuri de vedere, cadraje, mişcări ale camerei etc. Retorica vizuală utilizează un număr finit de modalităţi valorizante, ale căror variabile sunt :

- suprafaţa ocupată de protagonistul scenei pe ecran ;
- orientarea lui ;
- centralitatea în raport cu ecranul ;
- profunzimea câmpului în care se înscrie.

Percepţia noastră depinde de această imagine-cadru, de această imagine în care se înscrie **corpul politic**. Această „punere în imagine" permite iluzia

34. Eliseo Véron, in Marlene Coulomb-Gully, *Radioscopie d'une campagne*, Editions Kimé, Paris, 1994, p. 20.

contactului cu omul politic în cadrul unei relaţii interpersonale, fără intermediar. Se degajă, astfel, o **normă** care ne face să percepem ca naturală filmarea oamenilor politici adaptată acestor criterii.

Analiza campaniilor electorale din 1996 şi 2000 a relevat caracterul constrângător al normelor de filmare, oamenii politici beneficiind, în general, de prim-plan, de o centralitate maximă şi o orientare frontală. Analiza imaginii la nivel intern se interesează de rezultatul punerii în scenă a subiectelor filmate care include elemente de fiziologie a personajelor şi de punere în scenă figurativă. În re-prezentarea simbolică a oamenilor politici, corpul este primul operator al punerii în scenă figurative, integrând :

- aparenţa fizică ;
- raportul cu spaţiul ;
- raportul cu timpul ;
- raportul cu lumea.

„Corpul politic" la televiziune este o **siluetă**, apoi o **figură** (o faţă) şi o **voce** (vocea constituie o marcă identitară care nu este independentă de o identitate de grup). Caracteristicile pur fizice fac trimitere la trăsăturile psihologice ale actorului politic, care, la rândul lor, trimit la sistemul de valori adoptat de societate. Aspectul fizic al personajului politic este în corespondenţă cu o anumită dimensiune socială, utilizarea corpului fiind socialmente determinată. Cu cât persoana se află pe o treaptă mai ridicată în ierarhia socială, cu atât relaţia cu fizicul devine mai ales estetică – **corpul** devine „o imagine" : **corpul-re-prezentare**.

Televiziunea plasează aspectul fizic al personajelor politice în centrul percepţiei pe care o avem despre politic : corpul-limbaj poate comunica, poate simula, poate ilustra un întreg sistem de valori, de cele mai multe ori neexplicite, care au forţa argumentelor în dezbaterea politică. Corpul pus în scenă şi oferit privirii permite cetăţenilor telespectatori un travaliu de decodificare a semnificatului, care nu este altceva decât o formă de identificare cu personajul, inseparabilă de componenta imaginară.

Construit prin discurs şi imagine, **personajul politic** presupune o fantasmatică a corpului prin intermediul identificării spectatoriale a cetăţenilor telespectatori. Re-prezentarea politicului se fondează în societatea iconică pe semne indiciale şi proximitate, pe reprezentarea inconştientă a principiului de identificare cu suveranul. Simbolismul mişcărilor corporale îl întâlneşte pe cel al discursurilor simbolice ; comportamentul verbal ne indică atitudinile, interacţiunile neverbale pun în contact prin semnele indiciale.

Pattern-uri ale spectacolului politic televizual

Sensul este produsul tranzacţiilor sociale ; tranzacţiile mobilizează structuri de semnificaţie profunde de origine culturală ; în urma tranzacţiilor simbolice se degajă, se solidifică şi se impun reprezentări fantasmatice colective.

Politicul apare la TV ca un serial dramatic, constituit din episoade care narează povestea personalităţilor politice ; fiecare succesiune de evenimente este tratată ca o minidramă cu început, cuprins şi încheiere, conform schemei : acţiune, conflict, simplificare, personaje uşor de identificat. Intriga se împarte în eroi pozitivi şi eroi negativi, asemănători personajelor dintr-o piesă de teatru. Atenţia telespectatorului se concentrează asupra **eroului** (eroilor) principal (principali), cu care se identifică. Verosimilitatea, şi nu adevărul constituie condiţia credibilităţii discursului ; realul nu este recunoscut ca atare decât dacă el satisface codurile culturale existente, în funcţie de care este perceput. Se naşte un adevăr al percepţiei care se substituie logicii şi reflexivităţii, bazat pe sentimentul impresiei.

Conţinutul mesajului politic televizual are o structură cu două niveluri : mesajul manifest şi mesajul ascuns, cele două înglobând mecanismele conştientului şi inconştientului. Sensul mesajului este dat de interacţiunea dintre cele două niveluri ; ideologiile şi tendinţele politice se hrănesc din motivaţiile iraţionale şi inconştiente ale indivizilor. Mesajul manifest (explicit) poate fi interpretat dintr-o perspectivă psihodinamică, adică în relaţia sa cu nevoile intelectuale. Mesajul ascuns (al imaginii) ascunde o modalitate de întărire a atitudinilor şi ideilor admise şi care sunt difuzate într-o manieră mai raţionalizată decât mesajul manifest (verbal). Invers, anumite gratificaţii reprimate, care joacă un rol important în mesajul ascuns, se pot manifesta la suprafaţă prin anumite comentarii, situaţii sugestive etc. Interacţiunea dintre cele două niveluri acţionează într-o direcţie bine definită : tendinţa de a canaliza reacţiile publicului. O personalitate politică complexă, de exemplu, este recuperată de mediumul televizual şi utilizată pentru a întinde telespectatorului o capcană şi a-l angaja psihodinamic, în scopul efectelor premeditate. Frustrările sociale pot fi, în felul acesta, dezamorsate prin aceste scheme de identificare. Mesajele politice televizuale sunt practic disimulate printr-un stil ludic care pare a nu lua nimic în serios, dar care, sub aparenţa divertismentului, creează modele de care publicul este conştient.

Comunicarea politică televizuală operează în interiorul unui număr redus de cadre de referinţă : jurnalul televizat (ştirile), discursul, interviul, talk-show-ul,

dezbaterea televizată, spotul (clipul publicitar), filmul de ficţiune; aceste forme (genuri) televizuale au devenit formule care, într-o anumită măsură, predetermină schemele comportamentale ale telespectatorului şi condiţionează maniera în care conţinutul specific este perceput. Important este că tipizarea acestor forme este atât de puternică încât telespectatorul le abordează în conformitate cu un model de aşteptare, înainte chiar de a asista la emisiunea respectivă.

Efectul de halou al experienţelor anterioare este la fel de important din punct de vedere psihologic ca şi efectul mesajului însuşi. Important la televiziune nu este atât ceea ce se întâmplă în viaţa reală, cât mai degrabă mesajele pozitive şi negative, prescripţiile şi tabu-urile pe care telespectatorul le absoarbe prin identificarea cu ceea ce priveşte. Stereotipurile şi simbolurile culturale formează o unitate structurală cu fundalul psiho-sociologic al publicului: stereotipurile reprezintă un element indispensabil al organizării şi anticipării experienţei sociale; clişeele ordonează realitatea, dar falsifică percepţia adevărată a realităţii, inducând simplificări mecanice telespectatorilor şi pseudopersonalizări ale realităţii obiective.

Cum funcţionează adeziunea telespectatorilor?

Reflecţia publicului, care nu se produce într-o manieră discursivă, se elaborează plecând de la consideraţii morale (de la orientarea personală în viaţă, în funcţie de scopuri şi valori) – şi de la motivaţii sociale (recunoaşterea individuală de către Celălalt şi statutul în societate). Reacţia de adeziune sau de refuz faţă de mesajul televizual provine dintr-o orientare internă a persoanei, un fel de prejudecată globală de natură afectivă şi contextuală. Plecând de la acest punct intim, se determină adeziunea, fără ca aceasta să fie întotdeauna conştientă şi voluntară. Adeziunea superficială se naşte plecând de la nevoi şi interese, ele însele superficiale, instanţa interioară operând o selecţie imediată cu o motivaţie fizică şi iraţională; când este vorba de interese mai profunde, adeziunea face apel la resorturi mult mai intime. Adeziunea este antrenată de coerenţa între mesajul televizual şi imaginea internă, când imaginea internă face corp comun cu mesajul sau cu personajul. Imaginea internă cuprinde arhetipurile, reprezentările prezente în fiinţa celui care priveşte, experienţa trăită în trecut şi exigenţele situaţiei din momentul respectiv. Configuraţia interioară a acestor elemente satisface permanent nevoia de identitate, de sens, de dezvoltare a individului. De aceea, **perceperea realităţii prin analogie**, cu ajutorul imaginii, în detrimentul argumentului raţional, dă unitate, continuitate între fiinţe şi lucruri, face să apară în psihismul individului coerenţa sau incoerenţa, armonia sau ruptura.

Identificarea prin imitaţie cu „personajele" de pe ecran nu face decât să prelungească în viaţa cotidiană raportul imaginar cu personajul : imitaţia în viaţa reală a gesturilor, aurei, privirilor, cuvintelor eroului, a conduitei, deci a unui anumit mod de a fi.

Abundenţa de conţinuturi politice televizuale şi continuumul în care se succedă nu ancorează memoria, ci se transformă într-un discurs care anulează şi şterge. **Naraţiunea** reconstituie faptele, iar **imaginile au o încărcătură simbolică** ; tratarea politicului apelează la tehnicile **foiletonului popular** : politicul e văzut ca o **dramatizare** în mai multe episoade, construită pe o logică a conflictului. Procedeul constă în condensare şi simplificare de sens, structurile narative noi introducând elemente de suspans, surpriză, şocul contrariilor. Povestirea este centrată pe persoane, pe psihologia lor, elemente susceptibile de a trezi interesul. Se disting trei tipuri de „istorii politice" : cea construită în jurul personajului „duşman politic" (întâlnită, mai ales, în campaniile electorale), care produce un discurs obsedat de figura candidatului rival, cea centrată pe destinatar (spotul televizual) şi cea centrată pe enunţiator, autorul mesajului ocupând tot spaţiul televizual şi având ca obiectiv să facă act de prezenţă amabilă. „Povestirea" politică corespuzătoare poziţionării optimale a candidatului este „povestirea autocentrată", în care exacerbarea **eului** este indice al puterii şi dorinţei de putere a candidatului centrat pe eu.

Fluxul televizual, incluzând discursul politic, contribuie, pe de o parte, la ritualizarea timpului cotidian, la punctarea evenimentelor politice importante cotidiene şi, pe de altă parte, creează iluzia participării la problemele naţiunii şi ale lumii. Avem de-a face cu „o societate recitată"[35] („povestită"), definită o dată de povestiri în sine şi încă o dată de continua lor „recitare" („spunere"). Povestirile televizuale au puterea de a converti pe „a vedea" în „a crede" şi de **a fabrica o realitate prin simulacru**.

Lumea politică este ficţionalizată, ficţiunea pretinzând a avea ca referenţial realul, dar un real pe care, de fapt, ea însăşi îl produce. Telespectatorii care urmăresc emisiunile de televiziune au acelaşi univers cultural : sunt supuşi aceloraşi modele ideologice, aceloraşi scheme de gândire şi referinţe mentale, aceloraşi locuri comune, toate acestea făcând presiuni asupra conştiinţei colective şi reprezentărilor colective. Comunicarea interindividuală între telespectatori permite un raport afectiv de comunicare, ieşirea din solitudine, formarea unor microsocietăţi, care realizează un consens şi dau coerenţă unei stări de lucruri.

---

35. John Hartley, *Discursul ştirilor*, Polirom, Iaşi, 1999, p. 111.

În numele dreptului la informare şi al interesului public, politicul încearcă să seducă publicul, printr-o logică de captare, care transformă informaţia în **spectacol** prin intermediul unui univers de credinţe susceptibile de a corespunde diferitelor imaginare sociale ce caracterizează o comunitate culturală dată. Discursul informativ factual nu este decât un pretext pentru tratarea politicului la televiziune, funcţia sa primordială rezidă în **contactul** pe care-l propune cu destinatarii şi între destinatari, funcţia fatică şi comunicaţională prevalând asupra funcţiei referenţiale şi pur informaţionale. Imaginile nu favorizează transmiterea unui mesaj clar, ele sunt sărace pentru că politicul nu oferă în sine ceva spectacular şi pentru că autorul mesajului încearcă să armonizeze produsul televizual cu scopurile şi valorile proclamate. În acest sens, nu se poate vorbi de o privire obiectivă asupra actualităţii a mesajului televizual cu conţinut politic, ci de o privire concentrată pe ţintele propuse. Imaginile oferă o succesiune de peisaje identice, cu figuri şi gesturi interşanjabile şi a căror valoare demonstrativă este slabă (a se vedea reportajele despre evenimentele politice). Planurile filmice oscilează între doi poli : de o parte, planuri largi globale, planuri ale tribunei, planuri ale ansamblului sălii şi asupra publicului, de cealaltă parte, planuri strânse pe una sau două persoane, consacrate intrării liderilor în sală sau liderilor aşezaţi în faţa pupitrelor. Telespectatorii nu cunosc totdeauna identitatea persoanelor care apar fugitiv pe ecran, ceea ce dovedeşte statutul pur ilustrativ al imaginilor difuzate, care nu fac decât să „umple” vizual un comentariu destinat să anunţe mizele. Singurul element de informaţie vizuală este cel care arată liderii rostindu-şi discursurile la tribună. Nu se menţionează ce criterii au stat la baza selecţiei imaginilor şi în virtutea cărei reprezentativităţi.

Modalitatea de tratare a **ritualurilor politice** rămâne aceeaşi : comentariul dă sens imaginilor şi structurează mesajul. Comentariul poate : relata, explica, rezuma, descrie, ordona faptele, deci poate acţiona asupra convingerilor, poate consolida normele şi chiar poate controla stările sufleteşti. Pentru a fi comprehensibile pentru un public foarte diferenţiat, imaginile sunt standardizate şi tautologice.

Ştirile politice descriu o gamă remarcabilă de fenomene dinamice care se schimbă o dată cu titlurile zilnice : victorii si înfrângeri electorale, bătălii legislative, schimbări de lideri şi de politici de conducere, tendinţe economice, poluarea mediului, realizări în educaţie, informaţii privind ameninţările străine sau din interior îndreptate împotriva securităţii etc. Acest bombardament continuu cu ştiri despre un spectacol politic în schimbare contrastează sever

cu modelul static al alocării valorilor : persistenţa unor inegalităţi de clasă, de sex, inegalităţi de resurse, de statut etc. „Trăită în viaţa de zi cu zi, politica este un set de eveniment ambigue descrise ca semnificative"[36]. Relatările cotidiene de ştiri conferă politicii dimensiunea de spectacol, unul care atrage publicul : conducători, adversari, probleme şi crize. Construirea socială a politicii se face prin gesturi şi discursuri care evocă percepţii similare oamenilor şi intră în rezonanţă cu aşteptările oamenilor. Dar ele trebuie înţelese mai degrabă ca simboluri decât ca fapte ; ele există pentru a evoca convingeri despre anumite lumi politice, cu eroi buni sau răi, căi de acţiune şi perspective de viitor.

Scena politică, fondată pe dihotomia arhetipală **bine/rău**, insuflă telespectatorilor încrederea în raţionalitatea ei şi, o dată premisele fixate, lumea politică se perpetuează, premisele fiind trăite ca fapte : ceea ce este considerat fapt devine punct de ancorare pentru sine (spectacolul politic şi rolurile subiecţilor sunt construcţii sociale) şi pentru structura asociată de credinţe şi percepţii. Fluxul de ştiri este un catalizator în construirea lumii personale a fiecăruia.

Mediumul televizual politizează fiecare zi, făcând-o vizibilă şi observabilă, transformând evenimentele zilnice în catalizator al acţiunii. În acelaşi timp însă, caracterul public mediat creat de televiziune, precum şi problemele politicii nu mai pot fi limitate la instituţiile şi la locurile particulare, depăşind locurile imediate ale acţiunilor politice. Citirea ştirilor este o formă cotidiană de adresare direcă către destinatari : prezentatorii care pot, din când în când, angaja o conversaţie între ei, cu scopul de a sparge monotonia unui monolog adresat celor absenţi. Discursul preşedintelui sau al prim-ministrului, ca prezentare directă în faţa oamenilor, are un caracter personal. Echilibrul între intimitatea şi solemnitatea discursului va fi menţinut prin enunţarea principiilor generale şi a idealurilor nobile şi repovestirea experienţei personale.

Interviul televizat este o interacţiune faţă în faţă, cu un anumit grad de informalitate care conferă posibilitatea liderului politic să-şi comunice opiniile într-un stil conversaţional, evitând solemnitatea adresării formale. Situaţia dă posibilitatea acestuia fie să apară stăpân pe situaţie, capabil să răspundă unor întrebări probatoare cu o fluenţă degajată care dovedeşte că are un control ferm, fie să apară incompetent, prost informat, nestăpânit în reacţii.

Dezbaterea televizată include adesea, ca şi talk-show-ul, un public în studio care le asigură interlocutorilor un set de răspunsuri (aplauze, râs etc.)

36. M. Edelman, *op.cit.*, p. 188.

şi le dă posibilitatea de a monitoriza receptarea acţiunilor şi observaţiilor lor. Componenţii acestui public sunt parte din interacţiunea faţă în faţă, care are loc în primul rând între moderator şi invitat; componenţii publicului pot fi uneori chemaţi să participaţi direct la interacţiune, dar rolul lor este limitat la acela de destinatari coprezenţi, care pot răspunde în anumite moduri convenţionale şi nediscursive. Pentru telespectatori, publicul din studio este parte dintr-o interacţiune pe care ei o pot vedea şi auzi, dar la care nu pot participa direct. Dar publicul din studio, în măsura în care componenţii săi sunt spectatorii unei interacţiuni la care pot contribui foarte puţin, le asigură telespectatorilor şi un set de răspunsuri-model cu care ei pot empatiza sau simpatiza.

Prin desfăşurarea dezbaterii televizate în prezenţa publicului din studio, producătorii pot urmări simultan două scopuri interacţionale: ei pot furniza interlocutorilor o serie de destinatari coprezenţi, ale căror răspunsuri le vor da posibilitatea de a monitoriza, într-o anumită măsură, impactul acţiunilor şi cuvintelor lor, şi pot, totodată, să le furnizeze destinatarilor absenţi o serie de răspunsuri model care pot servi drept stimulent pentru propria lor acţiune de răspuns.

Un **talk-show** este o formă hibridă de interacţiune, în care indivizii implicaţi în producerea lui sunt angajaţi într-o interacţiune faţă în faţă într-un studio (sau, în unele cazuri, într-o interacţiune mediată cu un număr de indivizi care au scris ori au telefonat), în timp ce marea parte a indivizilor care se uită sunt angajaţi doar într-o formă de interacţiune mediată. Indivizii care privesc – privesc şi ascultă un dialog, dar nu participă la dialog ca interlocutori. Majoritatea indivizilor nu au alt rol decât acela de destinatar.

Spotul publicitar are o durată între 15 minute şi 30 minute şi exploatează la maximum posibilitatea de a combina materiile de exprimare ale cinematografului: sunete, vorbe, zgomote, muzică, imagini, scriere; în ceea ce priveşte mesajul, putem pleca de la ideea că orice spot publicitar vehiculează acelaşi mesaj de bază pe care îl vom formula astfel: „cumpăraţi produsul X!” (vezi R. Haineş, *Comunicare televizuală*, Editura Eficient, Bucureşti, 2000). Mesaj informativ, spaţiul face cunoscute numele şi imaginea produsului, iar ca mesaj incitativ se adresează spectatorului cu scopul de a-l determina să înfăptuiască actul de cumpărare.

Spotul poate fi **argumentativ** (discursul îl poartă în acest caz personajul), **narativ** (o povestire în care spectatorul identifică – inconştient – o structură cunoscută lui şi se identifică cu unul din actorii poveştii) şi **spotul seducător** (ansamblu de imagini şi sunete fascinante care produc plăcere şi şoc vizual).

Producţia de televiziune **cu caracter ficţional** este o poveste în care personajele joacă un rol pe care trebuie să-l construiască ca în teatru. Dar, în vreme ce acţiunea ficţionalizată pentru televiziune este asemănătoare cu a juca un rol teatral, ea diferă de acesta din urmă exact în modul în care interacţiunea mediată diferă de interacţiunea faţă în faţă ; ea este acţiune pentru cei aflaţi la distanţă şi este deci lipsită de prezenţa unui public şi de tipurile de răspuns din partea destinatarilor care sunt specifice teatrului.

Noul limbaj politic

Societatea supraabundenţei este o societate fundamental spectaclistă, raţionalitatea sistemului fiind manipularea unei multitudini crescânde de imagini obiect ; consecinţa : degradarea lui **a fi** în **a părea**. Publicitatea care a transformat obiectul în semn ne invită să consumăm „sens" şi corectează simplul consum.

În planul valorii de întrebuinţare, obiectul are o utilitate materială şi desemnează un raport imediat al omului fizic cu lumea ; în planul valorii de schimb, obiectul generează dorinţa, născută nu din obiectul însuşi, ci prin comparaţia cu Celălalt. Dorinţa nu vizează un conţinut obiectiv, ci o relaţie intersubiectivă : orice dorinţă este dorinţa dorinţei Celuilalt. Marfa este supusă unei duble articulări : dinamica imaginară sau simbolică a dorinţei se articulează pe fizica necesităţii, ea suprapune codurile lui „a părea" şi marcajele socio-culturale pe necesităţile naturale.

Logica schimbului a transformat noile forme ale publicităţii, metamorfozând obiectul în magie sau artă. În acest stadiu estetizant al publicităţii, valoarea de întrebuinţare a obiectului a dispărut, reprezentarea îndepărtând finalitatea primă a obiectului. Funcţia referenţială iniţială a publicităţii, supusă principiului realităţii, a fost înlocuită cu o funcţie estetico-ludică. Obiectul nu este decât metonimia identificării cu mediatorul şi se revendică din propriul „eu".

Publicitatea nu mai privilegiază reprezentarea ca adecvare, ci ca mod de manifestare. Efectul de anunţ al publicităţii favorizează autoreferenţialitatea, enunţarea îndeplinită printr-o relaţie fatică-indicială. Publicitatea este domeniul pseudoevenimentului : ea face dintr-un obiect un eveniment, îl construieşte ca **model**, ca fapt spectacular. Mesajul său se adresează imaginarului, visului, sensibilităţii. Discursul asupra obiectului se confundă cu „discursul" obiectului, ostentaţia primează asupra informaţiei, prezenţa asupra reprezentării.

Noul concept de publicitate se opune conceptului de publicizare din secolul al XVIII-lea, exprimat de Kant şi de filozofii luminilor, care a fondat spaţiul public habermasian.

Publicizare, secolul al XVIII-lea	Publicitate, secolul XX
- raţionalitate critică ;	- adeziune, identificare ludică ;
- opinie publică ;	- comunitate imaginară ;
- cultură scrisă ;	- imagine, sunet ;
- re-prezentare simbolică ;	- fragmentare a dorinţei, regresie ;
- unificare prin lege, universalizare ;	- seducţia înlocuieşte adevărul.
- adevăr.	

Sursa : D. Bougnoux, *La communication par la bande*, La Découverte, 1991, p. 149.

Televiziunea vehiculează o comunicare fatică sau indicială care îndeplineşte funcţia de coeziune şi de contact, în detrimentul informării, şi care echilibrează frustrările născute din comunicarea simbolică. Reprezentările politice şi sociale se plasează mai mult într-un plan al re-cunoaşterii decât al cunoaşterii, conformismul actual fiind fondat pe emoţia participativă, opusă spiritului critic. Mediumul televizual produce o hiper-realitate care instituie o ordine spectaculară prin manipularea semnelor. Realitatea trăită este în mod material invadată de contemplarea spectacolului şi integrează în ea însăşi ordinea spectaculară. Postmodernismul postulează, de altfel, teza conform căreia publicitatea este un garant al democraţiei. Impactul pe care-l are medierea televizuală a vieţii politice asupra actorilor politici înşişi este de a-i incita să acţioneze cât mai spectaculos posibil. Televiziunea a întărit tendinţa stabilirii unui contact direct între personalităţile politice şi telespectatori.

Comunicarea politică televizuală instituie un nou simbolism şi un nou imaginar politic : actorul politic trebuie să fie vizibil şi să-şi procure legitimitatea din figurarea politică, adică dintr-o logică a vedetariatului. Trei elemente sunt susceptibile de a construi o personalitate politică televizuală :

- performanţa vizualizării ;
- rolul politic ;
- imaginea personală.

Între actorul politic şi telespectator se poate crea o intimitate ce comportă două aspecte : sentimentul personal de **proximitate** şi **identificarea** resimţită de telespectator. Reducerea distanţei sociale şi proiectarea unei imagini personale includ percepţia percepţiei celuilalt, altfel spus ideea pe care şi-o face telespectatorul despre omul politic real. O dată ancorat un anumit tip de personalizare, acesta poate genera anumite comportamente şi opinii politice.

Mediumul televizual are capacitatea de a învinge expunerea selectivă la mesaje prin caracterul de spectacol al emisiunilor cu conţinut politic. Cu cât însă artefactele utilizate sunt mai abundente, cu atât deformarea realităţii este mai puternică. Viziunea pe care telespectatorii o au despre lumea politică se datorează modului cum structurează televiziunea mediul politic.

La nivel macroscopic, televiziunea modifică funcţionarea spaţiului public prin procesul de publicizare modern, legitimează sistemul politic, selectează şi ierarhizează mizele politice, redistribuie capitalul politic, controlează evoluţia campaniilor electorale şi dinamica imaginii individuale a actorilor politici, oferă imagini ale politicului de cele mai multe ori mai puternice decât realitatea însăşi şi determină acţiuni imediate.

La nivel individual, televiziunea realizează socializarea politică, facilitează achiziţia de cunoştinţe politice, prin vizualizare captează şi incită telespectatorul, iar prin identificare determină implicarea acestuia. Efectele directe şi imediate ale mesajelor politice televizuale depind de contextul comunicaţional, efectele pe termen lung producându-se mai ales în planul simbolic, la nivelul reprezentărilor şi mentalităţilor care depind de tradiţiile istorice, normele culturale, preferinţele şi interesele telespectatorilor.

Noul spaţiu public creat de televiziune diferă de caracterul public tradiţional al coprezenţei : legătura dintre caracterul public al acţiunii sau evenimentului şi perceperea lui directă prin simţuri este transformată. În contextele de coprezenţă, caracterul public este caracterizat nu numai de schimbul dialogic al actelor de vorbire dintre indivizii care împărtăşesc un loc comun, dar şi de capacitatea acestora de a se vedea şi de a se auzi unii pe alţii, de a vedea şi auzi evenimentele care s-au petrecut în faţa lor. Caracterul public al acţiunii sau al evenimentului este înrădăcinat în percepţia prin simţuri a celor prezenţi. Televiziunea reînnoieşte legătura dintre caracterul public şi vizibilitate, ea accentuează simţul vederii, imaginea audiovizuală fiind foarte complexă. Ea dă posibilitatea indivizilor să vadă persoane, acţiuni şi evenimente şi, în acelaşi timp, să audă discursul vorbit. Caracterul public a devenit despaţializat şi nondialogic şi este în strânsă relaţie cu tipul de vizibilitate realizat de televiziune.

Noul caracter al spaţiului public a schimbat profund condiţiile în care se exercită puterea politică. Liderii politici sunt tot mai preocupaţi de propria prezentare în faţa publicului care nu mai este coprezent. Autoprezentarea în faţa celor aflaţi la distanţă, a căror loialitate trebuie întreţinută în mod constant, este un imperativ pentru oameni politici, care trebuie să se supună legii vizibilităţii obligatorii. Exercitarea puterii are loc într-o arenă deschisă, dar imposibil de controlat în totalitate, deoarece mesajele produse de liderii

Procedee de orchestrare a informaţiei televizuale

În planul discursului	În planul imaginii (montajului)
1. Ştirea absolut falsă pentru a cărei verificare telespectatorul să nu aibă nici un reper.	1. Eveniment fabricat în studio - pseudoevenimentul
2. Selectarea informaţiilor, fiecare în parte adevărate, însă alese cu un anumit scop.	2. Selectarea planurilor : - imagini iterative - transformări - gros-planuri caricaturale - amănuntul semnificativ ridiculizant - efecte de vorbire - asocierea unui plan cu anumite cuvinte
3. Comentariu „orientat", folosind o informaţie adevărată.	3. Discursul care însoţeşte montajul ilustrat cu imagini selectate.
4. Introducerea unei informaţii reale, cu probe concrete, într-un context care îi schimbă sensul.	4. Trunchierea imaginii, îngroşarea anumitor aspecte, detalii.
5. Exagerarea şi deformarea unei informaţii adevărate în aşa fel încât să determine apariţia unor sentimente puternice la telespectator.	5. Montaj ce insistă pe imagini ce corespund ideii pe care vrem s-o scoatem în evidenţă.
6. Repartizarea inegală a volumului şi calităţii informaţiilor pro şi contra, în avantajul aspectului ales pentru orientarea telespectatorului.	6. Ilustrarea cu imagini a unor afirmaţii şi lipsa de imagini corespunzătoare celorlalte informaţii
7. Informaţii fără concluzii, dar prezentate în aşa fel încât telespectatorul să tragă el însuşi concluziile ce se impun.	7. Imagini iterative, imagini *relanti* sau succesiune rapidă de imagini, *racourci*-uri.
8. Frecvenţa şi durata acordată unui subiect.	8. Asamblare de imagini şi cuvinte şoc care fac apel la experienţe trăite.
9. Logica prezentării subiectelor.	9. Revenirea la aceeaşi imagine după ce ai prezentat alte imagini.
10. Orchestrarea temelor (emisiunilor) în campanii prin legi de marketing speciale.	10. Orchestrarea imaginilor.
11. Noninformarea.	11. Absenţa imaginilor care ar trebui să însoţească un discurs.

politici pot fi primite şi înţelese în moduri ce nu pot fi urmărite şi controlate direct.

Astăzi, comunicarea politică este sinonimă cu managementul vizibilităţii prin tehnica marketingului politic, al cărui mijloc principal este mediumul

televizual. Marketingul politic are ca obiectiv să realizeze adecvarea unui candidat la electoratul său potenţial, să-l facă cunoscut unui număr cât mai mare de electori, să creeze diferenţe faţă de adversari şi să optimizeze numărul de sufragii în cursul unei campanii[37]. În cazul marketingului politic, **produsul** este **imaginea globală** a candidatului, **piaţa** poate fi considerată clientela electorală, **consumatorul** este înainte de toate **cetăţeanul** a cărui atenţie trebuie captată şi al cărui interes trebuie mobilizat, **diferenţa** se creează prin **stilul de comunicare**, prin capacităţile personale de contact, **vânzarea** presupune achiziţionarea **notorietăţii** şi, în final, **adeziunea**, iar **profitul** născut din acţiunea politică, imposibil de cuantificat în termeni previzionali, ar fi un profit personal prin faptul de a fi ales şi, în caz pozitiv, un **profit colectiv** al electorilor.

Marketingul de imagine tinde să asimileze comunicarea politică unei simple valorizări ale unui produs. Axa contemporană a comunicării politice este axa personalizării prin comunicare televizuală. Publicitatea televizuală reprezintă esenţa comunicării politice şi noul limbaj politic care, prin difuzare masivă şi repetitivă, defineşte situaţia politică şi influenţează dinamica simbolică a campaniei electorale, constituind pentru telespectator o sursă minimală de informare, iar prin formatul audiovizual constituie o sursă de plăcere şi emoţionalitate.

Comunicarea politică televizuală are funcţia de a controla construcţia unei realităţi prin intermediul reprezentărilor, reprezentări în funcţie de care se orientează conduitele.

Concluzii

- Noul spaţiu public este un spaţiu public mediat, un spaţiu al vizibilităţii, extins în timp şi ca suprafaţă, al interacţiunii mediate şi al cvasi-participării, într-un mediu simbolic care nu conferă predictibilitatea răspunsurilor participanţilor non-prezenţi.
- Opinia publică se exprimă prin sondaje, devenind o miză strategică şi un instrument de gestionare a politicului.
- Modelele comunicării politice televizuale sunt: modelul impresiv (construcţie şi manipulare a vizibilităţii politicului) şi modelul conversaţional (conversaţia dintre actorii politici aflaţi în interacţiunea faţă în faţă pe scena televizată şi în interacţiune mediată cu telespectatorii-interlocutori).

37. Michel Bongrand, *Le Marketing Politique*, P.U.F., Paris, 1993, p. 13.

- Dualitatea real/imaginar este comună atât discursului televizual, cât şi discursului politic.
- Ritul, mitul şi ritualul sunt instrumente ale normativităţii, cunoaşterii şi ideologiei şi pot fi interpretate ca mijloace de comunicare-sisteme de semnalizare pornind de la coduri culturale precise. Ele devin scheme de percepţie televizuală a politicului.
- În ideologia democratică, alegerile constituie forma cea mai importantă a ritualurilor politice televizuale, iar campania electorală poate fi considerată o situaţie strategică de construire a realităţii sociale. Construirea identităţilor strategice de comunicare politică se face prin punerea în scenă a confruntărilor politice mediatizate sub forma mesajelor publicitare şi a informaţiei politice, deschisă spectacularizării, dramatizării şi ficţionalizării care vehiculează simboluri, valori, modele de comportament.
- Televiziunea plasează aspectul fizic al personajelor politice în centrul percepţiei pe care o avem despre politic : corpul-limbaj poate comunica, poate simula, poate ilustra un întreg sistem de valori care au forţa argumentelor în dezbaterea politică.
- Scena politică este fondată pe dihotomia bine/rău, tratarea politicului apelează la tehnici ale foiletonului popular, politicul e văzut ca o dramatizare cu mai multe episoade, construită pe o logică a conflictului. Cadrele în care operează comunicarea politică televizuală sunt : ştirile, discursul, interviul, dezbaterea televizată, talk-show-ul, clipul publicitar şi filmul de ficţiune.
- Comunicarea politică, astăzi, este sinonimă cu managementul vizibilităţii prin tehnica marketingului politic, al cărui mijloc principal este mediumul televizual.

CAPITOLUL III

Discurs şi imagine în reprezentarea televizuală a politicului

Sinopsis: Cel de-al treilea capitol se încheie cu concluzia: emisiunile politice televizuale instaurează o nouă ordine, exhibând o nouă simbolică axată pe discurs şi reprezentare teatrală a sinelui.

Managementul impresiei la televiziune este fondat pe strategii discursive înglobate într-o interacţiune polemică, presupunând construirea de către subiecţi a unor spaţii simbolice disjuncte, având conţinuturi şi valori opuse.

Acest capitol argumentează că mecanismul de influenţare la care recurge comunicarea politică televizuală constă în identificarea spectatorială, dezbaterea televizată constituindu-se într-o situaţie spectaculară de înfruntare simbolică.

Analiza dezbaterilor politice televizate şi a discursurilor politice ale candidaţilor la funcţia de preşedinte al României în anii 1996 şi 2000 oferă două studii de caz pentru exemplificarea tendinţei de racordare a comunicării politice din România postcomunistă la modelul comunicării politice din democraţiile occidentale.

Concepte cheie: discurs; joc de roluri; manipularea dispozitivului simbolic; mediere publicitară; alocuţiune; rit de interacţiune; ritual interpersonal; personalizare; fuziune; identificare; situaţie spectaculară; dispozitiv spectacular; schimburi confirmative; schimburi reparatorii; faţă; discurs persuasiv; discurs didactic; anomie.

Discurs şi imagine în producţiile televizuale

Emisiunile de televiziune cu conţinut politic instaurează o nouă ordine, exhibând o nouă simbolică, axată **pe discurs şi reprezentare teatrală a sinelui**. Noua ordine este reglată prin intermediul imaginarului.

Participarea cetăţenilor la acest **ceremonial civic** se face prin **spectacol,** politicul desfăşurându-se în jurul axei **serios/ludic**.

- Ideologia oficială devine discurs de credinţă şi cunoaştere sigură, făcând apel la stări psihice generate de mediumul televizual.

- Personalităţile politice se afirmă într-un discurs autocentrat.
- Forţa ca mijloc al acţiunii politice este înlocuită cu **imaginarul**.
- Se efectuează un control al societăţii, prin controlarea codurilor şi „internalizarea în plăcere", acţionând nu prin constrângere, ci prin **seducţie**.
- Pe de o parte, se încurajează valorile individualismului, pe de altă parte, se realizează o re-colectivizare şi o mobilizare a populaţiei prin intermediul televiziunii.

Urmărind mesajele televizuale, telespectatorul intră într-un univers liminal în care ritualizarea politicului este vizualizată. Identitatea socio-politică a actorilor politici, ca şi temele politice, se construieşte prin dramatizarea cotidianului în cadrul unor interacţiuni şi situaţii instituţionalizate de televiziune ; reprezentările politice sunt reglate de coduri de interacţiuni şi scheme de teatralizare. Efectele comunicării politice televizuale trebuie căutate în măsura în care percepţiile reprezentărilor teatrale răspund unor aspiraţii şi în modul cum sunt acestea resimţite (reacţii afective şi conative).

„Socializarea privată" se realizează prin **limbaj, jocurile de roluri** şi **manipularea dispozitivului simbolic**.

Comunicarea politică televizuală :

- vehiculează mesaje specifice pentru a opera transformări de situaţie ;
- prin afirmarea rolurilor şi a unei ierarhii de valori şi de priorităţi, menţine controlul unora asupra altora ;
- prezintă un simulacru de democraţie – sistemul impune, de fapt, limitele discuţiei şi sugerează mijloacele de a rezolva o problemă ;
- la nivel ideologic, operează o identificare a telespectatorilor cetăţeni cu **puterea** ; modalitatea : punerea în scenă a vieţii colective printr-un simulacru în care se investeşte imaginarul social.

Evenimentele cu care operează politicul la televiziune sunt : **ritul** (practicile de comunicare), **mitul** (învestire mitică în planul ideilor – ideologiei), **iconografia** (reprezentarea teatrală). Produsele televizuale cu conţinut politic nu sunt altceva decât instrumente ale **normativităţii** : ale cunoaşterii şi ideologiei prin simboluri şi stereotipuri, şi instrumente afective prin canalizarea emoţiilor.

Capacitatea de a se exprima a unui **actor**, aptitudinea de a crea o impresie se exprimă sub două forme de activitate simbolică : expresia explicită şi expresia indirectă. Prima se referă la simbolurile verbale şi implică mistificarea şi

frauda, cea de-a doua conţine un evantai larg de acţiuni, de semne simptomatice şi implică simularea.

Medierea televizuală a politicului este o mediere de tip publicitar. **Alegătorul** ca **spectator** este un consumator al politicii „în imagini”. **Medierea publicitară** utilizează o **funcţie de contact şi o funcţie imperativă** (normativă) : ea pune în acţiune personaje politice – prototipuri de eroi întruchipând valori psihologice şi sociale – şi episoade tipice din filme de ficţiune. Tehnica publicitară construieşte relaţia obiect-subiect (subiectul urmând traseul : atenţie-interes-dorinţă-achiziţie), utilizând limbajul televizual şi realizând un izomorfism perfect între caracteristicile celor două tehnici de mediere, televizuală şi publicitară : **repetitivitate** (factor primar al incitării) şi **caracterul ludico-estetic** cu predominarea principiului plăcerii, al divertismentului asupra principiului realităţii. **Marca-totem** publicitară îşi are echivalentul **în reprezentarea figurativă a personajului politic**. Medierea publicitară creează pseudoevenimentul (ea face dintr-un „obiect” un eveniment), îl construieşte ca atare, ca model, suscitând absorbţia spectaculară-ludică ; mesajului publicitar îi sunt aplicate categoriile mitului. Mitul nu este nici adevărat, nici fals. Publicitatea face din obiect un pseudoeveniment, care va deveni eveniment real al vieţii cotidiene în funcţie de adeziunea consumatorului la vorbirea despre el. Adevărul şi falsul se amestecă – la fel ca în sondajele electorale, unde nu se mai ştie dacă votul real nu face altceva decât să ratifice sondajele (şi atunci el nu mai este un eveniment real, ci doar un succedaneu al sondajelor care, din modele de simulare indicatoare, devin agenţi determinanţi ai realităţii) ori dacă sondajele au reflectat opinia publică. Realitatea nu mai este decât modelul care vorbeşte despre el însuşi, discursul fiind unul tautologic. Evenimentul însuşi este indus prin repetiţie tautologică, iar cumpărătorul (telespectatorul) nu face decât să consacre caracterul de eveniment al mitului ; se ajunge astfel ca mitul (sau modelul) să-şi fabrice evenimentul în cadrul unei producţii a discursului publicitar. Uniformizarea produsă de limbajul publicitar se datorează : concentrării exclusive asupra plăcerii, limitată la formele ei pur senzoriale pe care specificul indicial-iconic al comunicării televizuale îl satisface ; dezvoltării narcisismului reparatoriu şi imediat (publicitatea oferă individului anonim o imagine mai bună a lui însuşi, invitându-l să se identifice cu modele prestigioase, fie persoane reale – politicieni, în cazul de faţă –, fie tipuri umane valorizate pozitiv – eroi din filme de ficţiune ; abundenţei procedeelor stilistice şi retorice, lingvistice şi vizuale, încât reflectarea logico-critică a realităţii dispare ; standardizării sau normalizării : publicitatea nu indică în mod explicit comportamentele de imitat, ci aduce la suprafaţă fondul biologic al gregarităţii indivizilor.

Marketingul politic împrumută tehnicile marketingului publicitar prin intermediul mediumului televizual. Discursul politic publicitar poate lua forma **spotului** (de 15"-30"), **alocuţiunii**, **ritualului interpersonal** şi **ritului de interacţiune** (dezbaterea televizată). Aceste produse televizuale propun modele cu care telespectatorii se identifică, induc tipuri de trăiri previzibile şi aşteptate, provoacă anumite reacţii şi determină anumite tipuri de acţiune. Realitatea însăşi devine o categorie mitologică substituibilă altora : ritualul interpersonal (contactul social mediat de televiziune) ; ritul de interacţiune (dezbaterea televizată, talk-show-ul), imaginile şi realitatea se echivalează, informaţiile servesc însă mai puţin la a ne introduce în realitate şi mai degrabă la producerea „efectului" de realitate, mitul autenticităţii fiind utilizat pentru întărirea autenticităţii miturilor. Miturile sunt percepute ca realităţi şi sunt posedate în cadrul consumului, imaginarul colectiv rupt de realitate fiind antrenat într-o dorinţă infinită de real-fapt-imagine, de imagini care devin obiecte. Limbajul publicitar denaturează însă mesajul politic şi compromite sensul însuşi al acţiunii politice. La nivel verbal, pierderea principiului realităţii se face prin **metaforă**, confuzia valorilor se realizează prin **hiperbolă** şi pervertirea identităţii prin **tautologie**. Imaginile afirmă realitatea, nu o contrazic ; iar încrederea în imagini (*cf.* prejudecăţii : credem ceea ce vedem) determină adeziunea reflexă la lucruri. Imaginile creează iluzia realului ; irealul este ancorat în real prin prim-plan, metaforă şi metonimie, adică prin valorizare hiperbolică, impunere şi sugestie.

Limbajul publicitar împrumutat de discursul politic reduce **realul** la **vizibil** şi la confuzia dintre **spectacol (aparenţa)** şi **realitate** ; spiritul critic este încorporat de dogmatismul vizual. **Mimetismul identificării** asigură integrarea socială care alimentează „democraţia publicitară" şi are funcţie represivă. Emoţia suscitată de imagini cimentează grupul, gregarizează individul. Imperativul publicitar devine din acest moment normă socială, punerea în scenă în faţa opiniei publice având drept consecinţă conformarea comportamentelor şi a opiniilor. Pentru a masca hipertrofia comportamentelor imitative, discursul supralicitează tema **personalizării** : ordinea conformistă se consolidează prin iluzia libertăţii. Dorinţa de Celălalt, ca obiect, se constituie prin intermediul relaţiei cu Celălalt, ca imagine.

Actorul politic construieşte o imagine, o reprezentare a sinelui cu ajutorul semnelor. **Eul** este **imaginea** pe care şi-o face **celălalt** despre **personajul** aflat pe **scenă**. Acest **eu** nu emană de la posesorul lui, ci de la **spectacolul** activităţii sale, pentru că el este produs prin caracterul circumstanţial al evenimentelor care permit spectatorilor să interpreteze **situaţia**. Publicul atribuie un **eu** unui

personaj reprezentat; **persoana** şi **corpul** său servesc drept suport unei construcţii colective. **Impresia** pe care o produce personajul trebuie să dea un sentiment de realitate (**aparenţa**), **Eul** atribuit personajului reprezentat pare că emană direct de la actor. Actorul este obligat să înveţe un **rol** (**manieră**) pe care să-l joace în situaţia dată. **Eul** este produs, pe de o parte, de o activitate enunţiativă - constituirea spectacolului - şi, pe de altă parte, de o activitate interpretativă - a publicului.

Ritualurile de re-cunoaştere implică contactul social de tip faţă în faţă şi dialogul. Relaţiile sociale sunt astfel reprezentate prin analogia teatrală. Dezbaterea politică este un rit de înfruntare care se desfăşoară după un scenariu fondat pe acumulare şi amplificare, acesta creează un veritabil spaţiu mitic, în care eroul trăieşte totalitatea problemelor epocii sale. Scena televizuală oferă posibilitatea „punerii în comun", plecând de la raporturile personale ale unei experienţe colective fondate pe un sentiment de prezenţă. Lumea naturală este integrată într-un discurs în care **a şti** este înlocuit cu **a crede**, codificare gerată de convenţie. Spectacolul, în cazul dezbaterii televizate, înglobează:

- spaţiul fizic al scenei (scenografia);
- punerea în imagine (reprezentarea);
- dimensiunea ficţională a discursului;
- referenţialitatea constantă.

Ficţionalizarea discursului se referă la simulacrul lumii naturale, fondat pe **a părea** sau, altfel spus, pe excederea lui **a fi** în **a părea**. Dezbaterea politică televizată se constituie într-un joc care pune în spectacol corpurile şi discursurile. Regimul de vizualizare trebuie să întâlnească contractul de credibilitate:

- la nivel pragmatic, trebuie să existe distincţia între două circuite: cel al subiecţilor care comunică şi cel al subiecţilor reprezentării;
- din punct de vedere psihologic: spaţiul de realizare al subiecţilor trebuie să unească simbolicul cu imaginarul;
- în planul argumentării: teatralitatea discursului argumentativ semnifică o punere în scenă a Subiectului pentru Celălalt, jocul teatral neexcluzând ritualizările, adică jocul de roluri. Relaţia subiectului cu sine şi cu celălalt este construită în termeni de imagine. Reprezentarea este o identificare care asigură constituirea în subiect şi în specificarea eului şi este utilizată pentru a evoca indiciile sau semnalele de re-cunoaştere pe care actorii le pun în circulaţie prin schimburile discursive.

Mediumul televizual este, conform concepţiei lui Michel Foucault, „o maşină care creează şi susţine un raport de putere independent de cel care îl

exercită [...] ; o maşină care disociază cuplul a vedea-a fi văzut [...], dispozitiv important care automatizează şi dezindividualizează puterea. Principiul acestuia nu rezidă atât în persoană, cât într-o anumită distribuţie a corpurilor, a suprafeţei, a luminilor, a privirilor, într-un angrenaj ale cărui mecanisme interne produc raportul în care indivizii sunt prinşi [...]. Este o maşinărie care asigură disimetria, diferenţa"[1]. Această putere generează o formă particulară de participare, o realitate situată în eveniment (transmisia în direct), spectaculară şi dramatică, alimentată de scheme de conflict arhetipale şi care modelează un inconştient de masă. Integrarea şi participarea (identificarea cu personajul) sunt solicitate de actanţii care interpelează spectatorul prin intermediul privirii ; iluzia comunicării este puternică şi mistificatoare.

Transmisia „în direct" relevă : contemporaneitatea cu evenimentul (dar nu contiguitatea), prezenţa şi autorizarea (legitimarea) actorului politic.

Managementul impresiei la televiziune

Regimul de vizualizare al mediumului televizual – **a arăta**, cu toate artificiile de punere în spectacol (cadraje, unghiuri de vedere, focalizări, prim-planuri, joc de lumini ş.a.) întâlneşte regimul de vizibilitate propriu actorilor politici – **a se arăta**, **a se face văzuţi**, cu toate tacticile de captare şi de seducţie. Fiecare subiect gerează, faţă de interlocutorul său, condiţiile de vizualizare în funcţie de motivaţiile sale şi într-o relaţie scopică, funcţiile scopice relevând un demers persuasiv şi interpretativ, în spaţiul pragmatic al demersurilor cognitive.

Reprezentarea televizuală a subiecţilor în interacţiune (actorii politici) este guvernată de problematica recunoaşterii : „Esenţial este, situându-mă într-un loc din care pot să vorbesc, să acord un loc complementar Celuilalt, pretinzându-i ca din locul în care se află să mă recunoască ca fiind cel care vorbeşte din locul său"[2] (şi reciproc). Această recunoaştere se situează la un prim nivel, cel al inconştientului, şi reclamă o decriptare a implicitului discursiv şi o lectură indicială. Recunoaşterea se raportează simultan la individualitatea personajului politic (calităţi, defecte, competenţă) şi la discurs. Fiecare actant care intervine într-o dezbatere construieşte o strategie raportată la relaţia cu sine – ca proces de autoafirmare. Strategia locutorie conferă coerenţă comportamentului global al subiectului. Afirmarea **eului** nu poate fi înţeleasă decât

1. Michel Foucault *apud* F. Flahault, Noel Nel, *Le debat televise*, Armand Colin, Paris, 1990, p. 132.
2. *Ibidem*, p. 194.

prin relaţia acestuia cu un **tu**, relaţie de altfel reciprocă. Întâlnirea faţă în faţă a subiecţilor (personaje politice), preocupaţi să persuadeze şi să interpreteze, pune în mişcare operaţiile cognitive corespunzătoare, care circumscriu un discurs persuasiv şi un discurs interpretativ. Într-o dimensiune sintagmatică, subiectul se defineşte prin parcursul discursiv pe care-l îndeplineşte ca subiect al unui program ; într-alta paradigmatică, el îşi afirmă prin diversele ipostaze pozitive sau negative competenţa sau incompetenţa. Oratorul se construieşte pe sine prin limbaj şi construieşte, simultan, obiectul politic care semnifică un micro-univers. În planul enunţării, discursul pleacă de la o situaţie, dezbaterea televizată, şi se înscrie în cadrul unui schimb de întrebări – răspunsuri, actorul politic acţionând asupra interlocutorului său prin discurs. Punerea în scenă comportă în plan semantic : un nivel figurativ de reprezentare a practicilor, un nivel de reprezentare a spaţiului şi timpului, un nivel axiologic de reprezentare a valorilor.

Construind „obiectul" (micro-universul politic), actorul politic caută totdeauna să fie, mai întâi, recunoscut şi apoi să ocupe un loc. El se structurează prin limbaj, raportându-se la antecedentele sociologice, la situaţia globală şi la obiectul limbaj pe care îl utilizează în scopul construirii unui micro-univers şi ocupării unui loc. Actorul politic pretinde interlocutorilor săi să-l recunoască ca reprezentant al unei ideologii, el trebuie să manifeste o stăpânire perfectă a situaţiei şi să producă însemnele specifice dorinţei inconştiente. Indicatorii nonlingvistici (mimo-gestuali, posturali, decorativi), paralingvistici (fluenţă, elocinţă, ezitare, bâlbâieli) şi lingvistici (impunerea unui anumit tip de schimb, un stil, un tip de interacţiune, ocuparea spaţiului discursiv, întreruperea, afişarea unei superiorităţi, impunerea unor anumite teme, a unei interpretări a faptelor, răstălmăcirea discursului) sunt elemente care constituie modalităţile de prezentare a sinelui la televiziune. Stăpânirea strategiilor discursive conduce la multiplicarea ameninţărilor pentru **faţa** adversarului : întrebări suplimentare, adresări autoritare (ordin, interdicţie, sugestie, fapt), comportamente lezante (critică, persiflare, invective). Subiectul comunicant angajat într-o modalitate discursivă intersubiectivă construieşte veridicitatea discursului său după un model care actualizează categoriile semiotice **a fi/a părea** într-o structură polemică înglobată de o situaţie spectaculară.

Discursul politic la televiziune construieşte o nouă formă de credibilitate fondată la nivelul expresiei pe structurarea discursului, iar la nivelul conţinutului – pe operaţiile cognitive de construire a unui univers de cunoaştere. Organizarea cognitivă a discursului este o ierarhie de subiecte şi obiecte cognitive puse în scenă în scop de manipulare. Manipularea enunţiatarului de

către enunţiator se face prin **identificare**, care semnifică, în plan semantic, **fuziunea** în punctul de vedere ce orientează interpretarea. Foarte importantă în acest proces este relaţia pragmatică instaurată de interlocutori. După cum afirmă P. Bourdieu, forţa cuvintelor nu rezidă în cuvintele înseşi, ci în condiţiile instituţionale ale utilizării lor. În orice act lingvistic, există efecte de dominare simbolică, datorate contextului, în cazul de faţă mediumului televizual care intervine în raporturile comunicaţionale.

Strategiile discursive se sprijină pe două tipuri de conduite : cognitive şi pragmatice. În plan cognitiv, se dezvoltă **strategiile de manipulare**, care se descompun în a **şti să facă, a vrea să facă şi a face**. În plan pragmatic, intervin **strategiile de punere în practică**, adică **tactici de acţiune**. Interacţiunea polemică presupune construirea de către subiecţi a unor **spaţii simbolice** disjuncte având conţinuturi şi valori opuse. Construirea spaţiilor simbolice reprezintă o veritabilă punere în scenă în care se structurează rolurile intersubiective instalate în conversaţie.

Telespectatorii stabilesc în cazul interacţiunii mediate (dezbaterea televizată în cazul de faţă) o formă de intimitate care are un caracter nonreciproc. Pe de o parte, ea este relaxantă graţie plăcerii pe care o oferă mediumul televizual, iar pe de altă parte, poate deveni o formă de dependenţă, în care indivizii se identifică cu personajele, fiind dislocaţi simbolic din experienţa imediată.

Construirea sinelui este un proiect simbolic[3] pe care individul îl construieşte activ, având acces la formele simbolice televizuale, dar orizonturile sale sunt într-o permanentă schimbare, oferindu-i, implicit, posibilitatea de a reflecta critic asupra circumstanţelor vieţii lui. Formele simbolice nu sunt ideologice ca atare, ele sunt ideologice în măsura în care servesc în condiţii particulare la stabilirea şi susţinerea unor relaţii de putere asimetrice. Indivizii încorporează mesajele mediate (obiecte de identificare de care se ataşează puternic şi emoţional) în procesul de formare a sinelui şi în comportamente pe care le adoptă în relaţia cu ei înşişi şi cu ceilalţi. Ei sunt absorbiţi de relaţia cu cei aflaţi la distanţă, iar traiectoria vieţii personale coincide cu traiectoriile de viaţă ale altora printr-o convergenţă a orientărilor similare. Experienţa trăită şi exigenţele morale asociate interacţiunii faţă în faţă sunt lăsate deoparte de exigenţele şi responsabilităţile care rezultă din experienţa mediată.

---

3. John B. Thompson, *Media şi modernitatea*, Antet, Bucureşti, 2001, p. 200.

Identificarea spectatorială

Perceperea unui obiect implică deja prezenţa celuilalt şi comunicarea cu el. Orice manifestare a unui obiect include posibilitatea unor alte manifestări. Prin perspectiva noastră asupra obiectului, noi comunicăm cu orice altă perspectivă imaginabilă. Astfel, **eu** şi **celălalt** ne întâlnim în obiect, privim acelaşi spectacol care constituie locul transcendent al comunicării noastre. Totuşi, deşi perspectiva noastră asupra lumii comunică cu a Celuilalt posibil, acest fapt nu ne poate face să înţelegem cum îl putem recepta pe Celălalt, nu putem sesiza conduita sa şi nu putem descifra subiectivitatea sa. Pentru aceasta este necesar să ne îndreptăm către experienţa directă a Celuilalt şi vom descoperi că propriul nostru corp ne permite să asimilăm conduita sa şi să ne confundăm într-o oarecare măsură cu el. Corporalitatea noastră ne face cosubstanţiali : ea permite acea întrepătrundere a conduitelor, care ne restituie unul altuia. „...corpul meu percepe corpul Celuilalt şi regăseşte în el prelungirea propriilor sale intenţii, un mod familiar de a privi lumea [...] aşa cum părţile corpului meu formează împreună un sistem, corpul Celuilalt şi corpul meu formează un tot, reversul şi faţa unui singur fenomen şi existenţa anonimă al cărei indiciu este corpul meu sălăşluieşte în două corpuri deodată"[4]. Această intersubiectivitate anonimă exprimă relaţia interumană primordială, marcată de existenţa corporală. **Celălalt**, ca şi **mine**, este o fiinţă ce are o istorie, iar prezentul în care trăim se deschide către un trecut şi un viitor cu care comunicăm în interiorul nostru.

Aşa cum putem percepe totalitatea unui obiect printr-una din părţile sale, la fel putem proiecta o personalitate, atitudinile şi actele sale, prin simpla sa percepere. **Eu** şi **Celălalt** suntem conectaţi la o lume comună, dar din perspective cu totul diferite (comunicarea implică şi distanţare şi diferenţiere) ; prin acest aspect, **Celălalt**, a cărui conduită o pot înţelege, nu este dublura mea, el este un **Altul**, ca şi mine. Intenţiile noastre sunt relative la alte situaţii : la cele pe care le-am trăit şi la cele pe care le proiectăm în viitor. Realitatea afectivă a fiecăruia rămâne inaccesibilă, pentru că pleacă de la o situaţie diferită. Deschiderea către **Celălalt** este indisolubil legată de propria mea apariţie : **„mă văd** pentru că **sunt văzut**[5]. Noi nu putem exista decât

4. M. Merleau-Ponty *apud* J.P. Meunier, *Essais sur l'image et la communication*, Cabay, Paris, 1980, p. 106.
5. J.P. Sartre *apud* J.P. Meunier, *op.cit.*, p. 92.

atrăgând privirea **Celuilalt**, nu ne putem percepe decât aşa cum apărem în ochii **Celuilalt**. Relaţia intersubiectivă – „pentru sine" şi „pentru celălalt" – se leagă de noţiunea de temporalitate. Temporalitatea permite contactul cu orice prezenţă, trecută sau viitoare, dar prin distanţare, plecând de la o prezenţă actuală, identică şi diferită în acelaşi timp. Relaţia intersubiectivă este marcată de mai multe temporalităţi : **prezentul** în care comunicăm deschide în fiecare dintre noi un **orizont al trecutului** şi **un orizont al viitorului** care ne fac reciproc insesizabili în momentul întâlnirii. Fiecare din noi înşine ne recuperăm constant în relaţia cu Celălalt, dar în acelaşi timp suntem unul pentru altul o interioritate insondabilă.

Conduita unui personaj care apare pe ecran şi pe care noi o percepem este semnificantă. Mimica şi gesturile **Celuilalt** exprimă un sens al lucrurilor asupra cărora se exprimă. „Gestul din faţa mea seamănă cu o întrebare, indică anumite puncte sensibile ale lumii, mă invită să-l întâlnesc. Comunicarea are lor atunci când conduita mea îşi găseşte propria cale în acest drum. Are loc, astfel, o confirmare a Celuilalt prin Mine şi a Mea prin Celălalt"[6]. Conduita prezentă, imediat perceptibilă şi deci percepută, se înscrie într-o istorie personală ; ea reprezintă pentru noi poarta de acces către această istorie personală. Simţim proximitatea sa cu alte conduite – trecute sau viitoare – pe care le actualizăm şi care sunt în raport cu alte comportamente mai îndepărtate, mai puţin clare, dar încă sesizabile. Acest orizont de conduite care înconjoară conduita actuală configurează sensul acesteia şi dă o semnificaţie comportamentului unei persoane. „Stilul personajului", felul în care apare şi se comportă în vizualizarea sa pe ecran ne determină să înţelegem structura sa generală comportamentală. Această structură generală existenţială, revelată de comportamentul actual, rămâne însă ipotetică, deci marcată de incertitudine.

În viaţa reală, perceperea **Celuilalt**, a acţiunilor şi conduitelor sale, ne trimite permanent la propria noastră existenţă, la actele şi conduitele noastre. Personajul care apare pe ecran se impune spectatorului, fără ca situaţia şi existenţa acestuia să devină problematice – spectatorul coincide cu personajul aproape în totalitate ; participarea filmică exclude reflexivitatea şi detaşarea. „Resortul acestei participări este un fenomen de **mimetism** propriu cunoaşterii intuitive. În anumite condiţii, ceea ce este văzut pe ecran dă naştere, la nivelul cel mai elementar al conştiinţei, unor mişcări incipiente de răspuns, inseparabile şi constitutive, de înţelegere a acţiunilor percepute în aceste condiţii. Această înţelegere nu este atât cauza, cât consecinţa atitudinii proprii spectatorului

6. M. Merleau Ponty *apud* J.P. Meunier, *op.cit.*, p. 106.

faţă de conduitele şi comportamentele **Celuilalt**"[7]. Fenomenul de mimetism se leagă de calităţile fotogenice ale persoanei şi de starea hipnotică pe care o induce imaginea. Putem admite interiorizarea mimetică a comportamentelor Celuilalt ca fenomen caracteristic informaţiei filmice, dacă suntem de acord că :

- spectacolul filmic plasează individul într-o stare asemănătoare hipnozei ;
- atenuarea vigilenţei critice ce rezultă din această stare antrenează eliberarea dispoziţiilor mimetice pe care viaţa socială le inhibă ;
- dispoziţiile mimetice devin în cazul participării filmice o modalitate originală de cunoaştere.

Participarea filmică este determinată, totuşi, nu de simpla percepţie a imaginilor, ci de **dispoziţiile intenţionale** ale spectatorului. Acţiunea asimilantă a individului este însoţită de o activitate proiectivă : spectatorul nu participă decât dacă eroul (personajul) realizează tendinţele pe care el însuşi nu le-a putut actualiza. „Actorul devine dublul nostru, încarnarea **eului** nostru intenţional"[8].

În cadrul percepţiei „fascinate" se creează un joc al distanţării şi participării în funcţie de **rolurile** prezentate. **Identificarea** cu **Celălalt** – care este mai degrabă uitare de sine, şi nu proiectare de sine – se produce prin **captarea Eului de aparenţele Celuilalt**. Prin captare însă, **eul** nu numai că se uită pe sine, dar este condus spre trăirea plenară a vieţii personajului de pe ecran. După cum ştim, ficţiunea neagă realul, iar realul neagă ficţiunea şi identificarea **eului** cu personajul, captarea devine atunci numai o cvasicaptare. Dacă personajul de pe ecran – în funcţie de propriile noastre valori din viaţa reală – nu ne place, vom rezista fascinaţiei : vom respinge experienţa propusă de acesta. Există deci o relaţie de determinare reciprocă între valorile noastre, în sens larg : idealuri, atitudini, modele de conduită şi raportul de identificare cu personajul şi cu valorile pe care le încarnează acesta. Imitând personajele văzute pe ecran în viaţa reală menţinem legătura cu imaginarul, dar experienţa imaginilor nu poate lua formă decât pe fondul experienţei, al realului cotidian.

Individul urban este o fiinţă esenţialmente socială, prins într-o reţea de relaţii intersubiective, în cadrul acestor relaţii intersubiective şi al jocului de recunoaştere socială, propriul său corp devenind obiect pentru sine şi pentru celălalt. Imaginea va prelua în acest proces rolul de medium necesar constituirii **corpului-obiect social** (vezi R. Haineş, *Comunicarea televizuală*,

---

7. G. Cohen-Seat *apud* J.P. Meunier, *op.cit.*, p. 161.
8. J. Hitry *apud* J.P. Meunier, *op.cit.*, p. 163.

Editura Eficient, Bucureşti, 2001) ; ea va constitui oglinda corpului aflat la distanţă - obiect al privirii, raportat la sine şi la imaginea sa (prin auto-contemplare). Imaginea corpului relevă un dublu aspect, complementar şi contradictoriu : ea reprezintă, în acelaşi timp, corpul ca entitate proprie, pentru sine, suport al **eului**, dar şi instanţă pentru **Celălalt**, supunându-l constrângerilor recunoaşterii sociale. Imaginea ca reprezentare a corpului individualizat este corelativă cu un anumit tip de socialitate, cea în care indivizii substituie mediului natural, mediul civilizat. Raportul specular corp/ imagine a corpului (exteriorizată, individualizată) este un raport auto-referenţial constitutiv al **eului** ca entitate auto-suficientă. Unitatea propriei imagini nu poate fi susţinută însă decât prin asocierea cu Celălalt, cu auto-contemplarea sa, cu identificarea Celuilalt cu propria imagine. Raportul specular cu imaginea tinde către unicitatea **eului** (refuz şi asimilare, în acelaşi timp, a Celuilalt) şi unicitatea imaginii în care **eul** se reflectă şi prin care el se constituie ca **eu**.

Dacă în societăţile trecute Puterea absolută conferea unitate, în societăţile moderne asistăm la o fărâmiţare, la un decupaj al realului şi la excludere în câmpul discursului social. În plan formal, imaginea evoluează către o autonomie profundă, formând o sferă privată - închisă, narcisică, aptă să asimileze realul sub forma spectacolului (fiecare se regăseşte în postura visătorului izolat, dar centru al unei lumi imaginare totale). În planul conţinutului, personajele reprezentate pe ecran devin modele care incită la un anume praxis[9].

Imaginile nu mai lasă loc transcendentului, ele invadează realul şi propun mituri de autorealizare, implicând o generalizare a narcisismului individual. Realul devine spectacol „pentru sine”, iar „imaginea corpului” devine imagine personalizată. **Imaginarul** marchează din ce în ce mai mult indivizii şi relaţiile dintre aceştia. Individualismul narcisic se constituie într-o modalitate de relaţie socială, individul modern asociind privirea Celuilalt propriei sale auto-contemplări. Afirmarea **eului** în detrimentul Celuilalt, lupta pentru auto-afirmare se derulează la toate nivelurile şi utilizează toate resursele imaginii. **Raportul cu sine** rămâne singurul liant social pentru individul izolat, iar imaginea privată, singurul model de identificare posibil. **Personalizarea imaginii** este corelativă de fapt cu pierderea relativă a legăturii sociale.

Discursul verbal conferă indivizilor poziţia unor elemente funcţionale într-un ansamblu organizat, a unor piese pe o tablă de şah ocupând un loc şi

9. E. Morin, *L'esprit du temps*, Grasset, Paris, 1962, p. 90.

un rol specific în ierarhia socială. Imaginea, dimpotrivă, oferă o viziune globală, sintetică, imediat recognoscibilă asupra realului şi asupra sinelui. Raportul individ-imagine, considerând privirea drept centru dominant al spectacolului oferit de real şi de **eul** personal distanţat, induce o centralizare intra-individuală, care se opune centralizărilor inter-individuale induse de discursul social. Imaginea şi cuvântul nu sunt mijloace echivalente de comunicare în cadrul unei relaţii date o dată pentru totdeauna ; raportul dintre ele – complementar şi antagonist în acelaşi timp – determină şi menţine forma relaţiei. Aceasta este rezultanta unei tensiuni continue între centrarea pe **eul** individual susţinută de imagine şi unificarea (centralizarea socială) indusă de discursul abstract.

Societatea românească de tranziţie

Analiza societăţii româneşti postcomuniste poate fi abordată ca „un fapt social global" : economia, politica, relaţiile de muncă, producţia, consumul, mijloacele de informare în masă sunt tot atâtea domenii care se întrepătrund şi care reflectă tendinţa de schimbare sau, dimpotrivă, de conservare a trăsăturilor lor socialiste. Raportată atât la trecut, cât şi la prezent, România se prezintă ca o „societate imitativă" în care interesele transgresive – interesele şi valorile nou create – au caracter imitativ şi se schimbă foarte lent. Imităm, adică preluăm inconştient sau deliberat instituţiile, modelele de comportament şi valorile altor societăţi, aflate în alte faze ale dezvoltării capitaliste.

În ţările capitaliste dezvoltate, după o perioadă premergătoare de antematerialism ce caracterizează societatea feudală tradiţională, s-a făcut trecerea de la dominaţia valorilor materialiste la cea a valorilor postmaterialiste. Au apărut astfel două tendinţe independente :

- trecerea de la materialism la postmaterialism, care a condus la scăderea importanţei problemelor economice, indiferent de viziunea acceptată a ordinii economice ;
- trecerea de la valorile ce interzic şi frânează – simplitatea, autodisciplina, conformismul, subordonarea – la valori libertariene : pluralismul, libertatea, toleranţa, autoîngăduinţa.

Ce se întâmplă în societatea românească ?

- Se menţin întreprinderi uriaşe producătoare de pierderi ;
- oamenii îşi definesc încă interesele într-o perimată optică socialistă ;

- micii întreprinzători cer, în numele interesului naţional, protecţie din partea statutului - sectorul privat este sărac şi nesemnificativ ;
- privatizarea se face conform diverselor interese şi valori : unii apelează la vechile şi indiscutabilele drepturi de proprietate, unii la dreptatea socială sau necesitatea evitării conflictelor şi stimularea motivaţiei angajaţilor, unii la apărarea interesului naţional (să se vândă, în primul rând, capitalul românesc), unii la necesitatea asigurării accesului marelui capital şi tehnologiilor noi, iar alţii la regula libertăţii economice depline ; o categorie de persoane este interesată de prelungirea acestei perioade de tranziţie pentru a profita de diferitele mecanisme de achiziţionare, la un preţ redus, a fostei proprietăţi de stat ;
- introducerea capitalismului - cel puţin la nivel teoretic - a dus la o pragmatizare a conştiinţei. Rolul banului creşte şi şansele de gratificare socială ; consecinţa : creşterea obiectivă a diferenţierii economice, polarizarea socială şi vizibilitatea acestei diferenţieri ca urmare a consumului ostentativ.

Pragmatizarea apare sub două forme opuse :

1) Apărarea poziţiei sociale ameninţate, a standardului de viaţă şi siguranţei sociale, atitudine tradusă într-o aşteptare pasivă sau într-o cerere adresată puterii, legată de îmbunătăţirea situaţiei proprii.
2) Năzuinţa spre avansare şi succes financiar, adesea fără scrupule şi fără a ocoli nici un fel de metode (atitudine caracteristică unei mici părţi a societăţii).

Nu există în România un sistem omogen de obţinere a veniturilor, universal acceptat şi perceput ca echitabil. Funcţionează două logici opuse de obţinere a veniturilor prin muncă : o logică egalitarist-ocrotitoare (pensionari, bugetari) şi o logică de piaţă individual-meritualǎ. Începe să crească simţul valorii muncii intelectuale.

• Consumul devine unul din principalele mecanisme în crearea noilor structuri : pe de o parte, lipsa mijloacelor financiare în achiziţionarea unor bunuri produce frustrare în rândul populaţiei, pe de altă parte, consumul a ajuns un semn distinctiv de apartenenţă la o anumită categorie socială.

Prin consum se manifestă şi se acceptă anumite valori.

• În dimensiunea social-culturală, societatea românească optează mai mult pentru ordine decât pentru libertate culturală, ceea ce este o expresie a unei societăţi tradiţionale. Există însă şi grupuri care luptă pentru egalitatea

sexelor, protejarea mediului, libertatea minorităţilor, vegetarism, protecţia animalelor.

• Democraţia românească este una mimetică ; pluralismul politic există, dar cu o slabă identitate a partidelor politice ; acestea tind spre recuperarea trecutului şi spre accesul cu orice preţ la guvernare ; alegerile sunt libere, dar insuficient de concurenţiale.

• Preferinţele legate de un partid sau altul, precum şi comportamentul în timpul alegerilor sunt încă într-o slabă legătură cu locul individului în structura socială şi, respectiv, cu interesele economice legate de aceasta. Se poate spune că există în esenţă două grupări de alegători, grupări consecvente şi fundamentale : o grupare postcomunistă şi una orientată spre valorile democratice occidentale. Aceste două grupări sunt ghidate, fiecare în parte, de aceleaşi valori, experienţe şi structuri de loialitate.

România trebuie să se adapteze, ca şi alte ţări din regiune, la centrele economice şi culturale ale sistemului capitalist mondial, faţă de care în prezent se află în poziţie de „periferie". Pe de o parte, se manifestă tendinţa declarată de aderare la sistemul capitalist şi organizaţiile sale supranaţionale, pe de altă parte, închiderea, apărarea tradiţiei şi dezvoltarea culturii naţionale proprii. Anumite grupuri care posedă resursele corespunzătoare şi competenţele necesare participă deja la ordinea globală ; ele sunt interesate de întărirea acestei participări şi înlăturarea barierelor ce pot surveni. Pentru alte grupuri, deschiderea prea mare spre exterior a adus pierderi considerabile (de exemplu, pentru ţărani) ori le-a forţat să-şi schimbe comportamentul de până acum sau creează îngrijorare şi frică de viitor. Ambele părţi au tendinţa de a-şi căuta o bază intelectuală şi axiologică, precum şi o reprezentare politică pentru punctele sale de vedere.

• Influenţa străină este din ce în ce mai puternică nu atât în sfera economiei sau a politicii, cât a culturii. Aceasta se realizează prin mijloacele de informare în masă, care propun modele de consum, stiluri de viaţă şi de *loisir*.

La nivelul cel mai adânc şi incomplet conştientizat, această influenţă marchează puternic modul de percepere şi de valorificare a realităţii româneşti. Americanizarea mediilor şi a întregii culturi de masă este din ce în ce mai puternică. Realitatea filmelor şi benzilor desenate americane devine, mai ales pentru tineri, un punct de referinţă comparativă şi chiar un punct de referinţă normativă pentru estimarea realităţii cotidiene. Treptat, statul pierde influenţa sa asupra mediilor şi chiar monopolul informaţional.

• Se încearcă ieşirea statului din rolul de organizator şi ocrotitor al vieţii sociale. Statul este, în acelaşi timp, şi prea puternic, deoarece are tendinţa de centralizare şi încearcă să regleze birocratic diverse sfere de activitate, şi prea slab, deoarece nu este în stare să lupte eficient împotriva infracţiunilor şi corupţiei. Ieşirea statului din rolul de furnizor al locurilor de muncă şi garant al protecţiei sociale, destinatar al tuturor protestelor, cererilor şi aşteptărilor de redistribuire a veniturilor se înscrie într-o logică capitalistă, dar se produce cu foarte mare greutate.

• Identităţile etnice sunt trezite şi conştientizate. În afirmarea lor, un rol important îl are interesul minorităţii ca ea să existe, combinat cu interesele ei economice, precum şi ideologia pluralismului ca valoare de sine stătătoare, ideologie preluată din exterior, dar şi prezentă în tradiţia culturală românească. Tendinţa acestora se opune convingerilor multor grupări pentru care poporul român reprezintă o valoare în sine, iar interesul acestui popor îl reprezintă existenţa unui stat unificat din punct de vedere etnic.

• Mecanismele de exercitare a puterii şi controlului statului, precum şi cele de influenţare a comportamentului şi convingerilor individului tind să se schimbe.

Factorii tradiţionali de control social - familia, şcoala, biserica - funcţionează încă, dar alături de ei apar ca subiecţi ai controlului piaţa bunurilor de consum, reclama, cultura de masă şi mijloacele de informare în masă. Aceşti subiecţi sunt aparent pluralişti, deşi ei propun o viziune destul de omogenă a lumii, lume subordonată consumului şi distracţiei.

Societatea românească, în ansamblul ei, este caracterizată de **anomie**, ca fenomen ce generează o situaţie socială în cadrul căreia normele vechi se află în conflict cu cele noi - un fel de anarhie normativă în care fiecare individ alege normele de conduită dorită de el şi în care apar fenomene de dezorganizare a personalităţii ce favorizează apariţia unor indivizi dezorientaţi în raport cu normele.

Incapacitatea de autoreglare internă şi lipsa de moralitate a actorilor sociali produc o slabă integrare socială, implicit lipsa de coeziune şi de aderenţă la un câmp axiologic comun.

Dezbaterea televizată - rit de înfruntare politică

Textul spectacular televizual - simulacru al lumii naturale - pune în joc categoria semiotică **a fi/a părea**, înglobată într-o **situaţie spectaculară** şi care exprimă raportul persoanei (omul politic, în cazul de faţă) cu **sine** (strategie locutorie), cu **celălalt** (strategie colocutorie) şi cu **dispozitivul spectacular**. Oricare actant care intervine în discurs dezvoltă o strategie proprie de autoafirmare, actualizată prin acte enunţiative ce construiesc coerenţa comportamentului global al subiectului. Pentru a se afirma ca **eu**, subiectul trebuie să fie primit de un **tu**, relaţie perfect reciprocă, posibilă prin interacţiunea faţă în faţă a subiecţilor care se expun privirii, preocupaţi de a persuada şi de a interpreta. În interacţiune, subiectul este, pe rând, destinator şi destinatar : ca destinator, el construieşte un discurs persuasiv căruia îi corespunde un spaţiu cognitiv acoperit de strategii argumentative ; ca destinatar, el construieşte un discurs interpretativ. **Subiectul** reprezintă instanţa actantă emiţătoare a unor proiecţii cognitive cu scop persuasiv sau interpretativ. El se construieşte într-o dublă dimensiune :

- **sintagmatică** : definindu-se prin parcursul discursiv pe care-l îndeplineşte ca subiect al unui program şi ocupând poziţia destinatorului (competent, manipulator) sau a destinatarului (care primeşte programele de acţiune conform valorilor enunţate de destinator) ;
- **paradigmatică** : aflându-se la întretăierea unor diverse modalităţi pozitive/negative prin care îşi construieşte competenţa.

Conturându-se ca subiect prin limbaj, oratorul construieşte în acelaşi timp un obiect, politicul, un micro-univers prin care subiectul caută, mai întâi, să fie recunoscut ca subiect, apoi plasat într-o anumită poziţie şi structurat în conformitate cu antecedentele sale sociologice, cu situaţia globală, cu limbajul utilizat. Ca enunţare, discursul său se construieşte plecând de la o situaţie mediatică.

Planul semantic, al punerii în scenă a lumii, comportă trei niveluri : cel figurativ, al reprezentării practicilor, cel al reprezentării spaţiului-timp şi cel axiologic, al reprezentării valorilor. Situaţia discursivă este reală, dar instituţionalizată şi actualizată prin constrângerile dispozitivului televizual. Punerea în scenă a subiecţilor se analizează la două niveluri :

- **nivelul comunicării mediatice** : adresabilitatea către telespectator şi regimul de vizualizare sau modalităţile de prezentare a sinelui la televiziune ;

- **nivelul dispozitivului conversaţional**, compus din : semne nonlingvistice (kinezice, posturale, decorative), paralingvistice (fluenţă, tonalitate, elocinţă sau ezitare etc.) şi lingvistice (conţinut tematic, strategii discursive).

Prin operaţii enunţiative, fiecare locutor adoptă dimensiunile discursive proprii **rolului** pe care doreşte să-l construiască, iar reprezentarea pune în scenă diversele roluri intersubiective posibile prin interacţiune. Actanţii recurg la tactici de seducţie şi de captare (*cf.* funcţiei „a fi văzut"), iar mediumul (*cf.* funcţiei „a face vizibil") utilizează artificiile punerii în scenă teatrale şi ale spectacolului. Re-prezentarea evocă indiciile sau semnele de recunoaştere/ nerecunoaştere pe care indivizii le pun în circulaţie prin intermediul schimburilor discursive.

Relaţia subiectului cu sine şi cu celălalt este transpusă în imagini ; se creează astfel două circuite : subiecţii comunicării, ocupând scena reală, şi subiecţii reprezentării presupunând un spaţiu de realizare de ordinul simbolicului şi imaginarului. Reprezentarea operează prin identificare a eului cu imaginea de sine, ce asigură constituirea individului în subiect şi identificarea telespectatorului cu individualitatea propusă. Recunoaşterea se plasează la nivelul inconştientului ; integrarea şi participarea, apoi identificarea telespectatorului cu personajul sunt solicitate de către actanţi, care interpelează prin adresare directă către cameră. Prin „direct" se stabileşte, pe de o parte, iluzia prezenţei şi a principiului de realitate, iar pe de altă parte, actorul politic capătă legitimitate şi autoritate prin faptul că se ştie privit, se lasă expus şi poate privi publicul în ochi.

Dezbaterea televizată se înscrie în genul conversaţiei televizuale, proces dialogic supus :

- constrângerilor sistemice : dezbaterea este o structură ierarhizată de schimburi caracterizată de un anumit grad de formalizare ;
- încadrării rituale : dezbaterea este reglată instituţional şi este ritualizată ;
- parametrilor de situaţie : dezbaterea depinde de un context relativ la elemente de cadru şi la elemente conjuncturale legate de persoane, elemente implicite şi presupoziţii.

Dezbaterea este o **situaţie televizată** care plasează oratorii faţă în faţă, sub privirile (tele)spectatorilor. Relaţia faţă în faţă trebuie să ţină seama de indicatori de imagine (faţă pozitivă/negativă) şi comportă un predecupaj de roluri : intervievator-intervievat sau moderator şi participanţi. Dispozitivul conversaţional plasează practicile dialogice în perspectiva confruntării, a schimbului, a strategiilor argumentative într-o structură duală (interacţiune

faţă în faţă şi interacţiune mediată) puternic ritualizată. Orice dezbatere dezvoltă o macro-structurare tematică, temele fiind lansate cel mai adesea de animatori (moderatori), decupajul tematic făcând în prealabil obiectul unei tranzacţii. Tranzacţia este marcată de un număr de **schimburi confirmative** – prin care se întreţine o relaţie stabilită, se confirmă legătura socială şi de **schimburi reparatorii** – care încearcă să neutralizeze efectele ameninţătoare ale discursului unui interlocutor pentru **faţa** persoanei vizate. Dacă schimbul este cea mai mică unitate dialogală a conversaţiei, intervenţia corespunde unei unităţi monologale maximale, constituită însă din acte de limbaj monologale minimale.

Dezbaterea polemică pune totdeauna în cauză imaginea de marcă, statutul, faţa interlocutorilor. Orice act de limbaj actualizat într-o interacţiune socială este o ameninţare pentru feţele interlocutorilor şi orice intervenţie sau schimb reprezintă fie o tentativă de a exprima această ameninţare potenţială, fie de a o neutraliza. Procesul de „figurare" constă în neutralizarea potenţialelor ameninţări pentru feţele participanţilor. La nivel logico-lingvistic, înlănţuirile conversaţionale se referă la enunţurile propriu-zise, la relaţiile tematice şi semantice, iar la nivel interacţional, se referă la enunţare, la comportamentul interlocutorilor. În orice dezbatere politică, locutorii oscilează între dorinţa de a contesta rezoluţia unui schimb şi cea de a negocia şi, câteodată, de a precipita rezoluţia, cu scopul de a marca puncte. Comportamentul discursiv al unui participant este în strânsă corelaţie cu trei tipuri de probleme relative la : semnificaţia discursului (dimensiunea cognitivă), normele situaţionale, conversaţionale şi discursive şi la raporturile de putere. Toate aceste probleme comportă o marjă de negociere. Moderatorul este garantul normelor situaţionale şi conversaţionale, în timp ce responsabilitatea normelor discursive (a semiozei dialogale) revine participanţilor. Fiecare dintre locutori este tentat să instituie propriile norme discursive pentru a constrânge sau a domina comportamentul discursiv al interlocutorului.

Dispozitivul televizual impune regimul de vizibilitate al subiecţilor ; acest sistem semnificant conţine în planul expresiei dispozitivul scenografic (studioul, obiectele scenice) şi dispozitivul de realizare (cadraje, decupaje, mişcări ale camerei), iar în planul conţinutului, dezbaterea propriu-zisă, ca strategie de argumentare. Actanţii-protagonişti dezvoltă în spaţiul scenic un program narativ şi argumentativ însoţit de performanţe mimogestuale în scopul de a persuada şi seduce. În plan vizual, sunt valorizate fixarea adversarului şi contactul cu telespectatorul prin adresarea directă către cameră (recurgerea la funcţia fatică şi conativă) ; se stabileşte, astfel, un raport unidirecţional cu

interlocutorul virtual care este telespectatorul, accentul căzând pe funcţia telegenică a subiecţilor (condensarea anumitor trăsături : farmecul, naturaleţea, dinamismul) ; faţa şi privirea devin indicatori de imagine, prezentarea devenind mai importantă decât re-prezentarea. Dispozitivul scenografic subliniază logica socio-simbolică exprimată prin valorizarea toposului actanţilor care dezbat, atenţia telespectatorilor fiind focalizată pe „duelul" dintre aceştia. În spaţiul informaţiei, telegenizarea creează posibilitatea punerii în comun a unei experienţe colective plecând de la raporturile personale fondate pe un sentiment de prezenţă.

Integrarea politicului într-un univers spectacular televizual este guvernată de **convenţie** ; universul spectacular construit decupează lumea naturală după propria sa logică, lumea naturală fiind reintegrată într-un discurs în care „a şti" este înlocuit cu „a crede". Actorul politic îşi manipulează propriul corp pentru a părea, iar această telegenie conservă caracteristicile verosimilului, personajul purtând masca adoptată prin convenţia participării la jocul de roluri. Omul politic trebuie să fie vizibil, să facă performanţă agonistică, iar legitimitatea sa se fondează pe autorizare, prin apariţie şi prin performanţă teatrală. Participantul la o dezbatere politică televizată este subiect care se dedublează în **subiect care se arată**, dorind să fie văzut şi **în subiect avid să vorbească despre sine**.

Interacţiunea socială în cadrul dezbaterii politice televizate are un caracter dialogic şi afirmă primatul intertextualităţii asupra textualităţii ; discursul întâlneşte discursul celuilalt, cu care intră în interacţiune, sensul construindu-se într-un spaţiu conflictual-polemic. Discursurile comunică excluzându-se reciproc : fiecare discurs „traduce" enunţurile celuilalt în propriile sale categorii, definind un nou sistem de opoziţii semantice. Argumentarea pleacă de la opinii, urmează sau nu o anumită ordine şi este mai mult de domeniul verosimilului, şi nu al adevărului, modalităţile enunţiative fiind puternic marcate de categoria subiectului. La nivel interacţional, argumentarea presupune o presiune exercitată asupra destinatarului pentru a-l convinge şi a-l antrena să acţioneze. Punctul de plecare îl constituie dimensiunea cognitivă : subiectul enunţiator efectuează anumite operaţii pentru a-şi construi discursul, el exercită o activitate cognitivă de construcţie a unui micro-univers rezultat al operaţiilor logico-discursive pentru a acţiona asupra celuilalt subiect. Un subiect selecţionează şi ordonează semnificaţii în reţea, constituind reprezentarea pe care doreşte s-o facă verosimilă pentru un auditoriu. Oratorul îşi construieşte discursul în funcţie de reprezentarea pe care o are despre interlocutorul său şi în funcţie de constrângerile situaţionale. Relaţia intersubiectivă se compune din următorii poli :

- demersul persuasiv care organizează punerea în scenă a propriului demers interpretativ înainte de a căuta să persuadeze destinatarul ;
- operaţiunile interpretative ale enunţiatarului care pot, de asemenea, organiza punerea în scenă destinată să persuadeze enunţiatorul, simulând categoriile de interpretare ale acestuia ;
- obiectul cunoaşterii care comportă amprenta unui subiect cognitiv interpretant-observator.

Organizarea cognitivă a discursului se constituie într-o ierarhie de subiecţi şi obiecte cognitive, pusă în scenă în scop de manipulare. A interpreta presupune pentru subiectul enunţiator a face ipoteze asupra subiectului receptor, iar pentru subiectul receptor – a face ipoteze asupra subiectului enunţiator. Demersul persuasiv are o dimensiune cognitivă şi una pragmatică (*cf.* Nel Nöel, Armand Colin, 1990) :

a argumenta – a respinge a obiecta – a contraobiecta	şi	a face să pară – a nu face să pară a înşela – a nu înşela

Operaţiile cognitive ale subiectului interpretant pot fi :

a admite, accepta – a respinge
a afirma, adera – a contesta, a se îndoi.

Competenţa interpretativă şi procesul inferenţial permit subiectului interpretant să acceadă la sensul secund plecând de la sensul exprimat, să analizeze actele indirecte, presupoziţiile, implicitul. Procesul inferenţial reprezintă condiţia de reuşită a interacţiunii, situaţia de comunicare presupunând ipoteze asupra relaţiei dintre intenţionalitate şi ceea ce este exprimat. Interpretarea comparativă pune în evidenţă diferenţa între două stări de lucruri, alternativa pune problema unei bune alegeri, iar generalizarea statistică prin sondaje convinge. Interacţiunea din dezbaterea politică televizată se transformă într-o situaţie de argumentare în care intervin dispozitivul televizual, punerea în scenă, participanţii care îşi asumă roluri interşanjabile (rolul activ al agentului care susţine argumentarea şi rolul pasiv al celui care primeşte argumentarea), câmpul problematic de tip ideologico-politic, finalitatea (aderarea la o teză) şi mijloacele (argumentele) organizate după un principiu de coerenţă. Enunţarea trebuie considerată un act de reprezentare articulând componente lingvistice şi extralingvistice, stiluri discursive în funcţie de situaţie, de cunoaşterea dimensiunii spaţio-temporale şi sociale a situaţiei, de ipoteze relative la protagonişti. Forma sintactică şi lexicală a enunţului, conţinutul semantic

depind de relaţia pragmatică instaurată între locutori. Fiecare enunţ ocupă un loc în structura intreracţiunilor discursive, iar fiecare enunţare este rezultatul unor enunţări anterioare şi, la rândul ei, pregăteşte alte enunţări ulterioare. Actul de limbaj este un act inter-enunţiator între patru protagonişti, loc de întâlnire imaginară dintre două universuri de discurs care nu sunt identice.

Eu care enunţă – **Eu** care comunică
Tu destinatar – **Tu** interpretant.

Eul enunţiator este responsabil de efectul discursului produs asupra lui **tu** interpretant şi de efectul discursului legat de imaginea pe care o are despre **tu** interpretant.

Tu destinatar este interlocutorul considerat destinatar ideal, adecvat intenţionalităţii **eului** şi actului său de enunţare ; **tu** interpretant acţionează în afara actului de enunţare, identificând imaginea lui **tu** destinatar considerată ca atare de **eu** enunţiator.

În această perspectivă, se creează două spaţii : unul care configurează o lume a discursului, a imaginilor, şi altul care desemnează lumea reală, a subiecţilor care acţionează. Existenţa unei distincţii între subiecţii comunicării şi subiecţii reprezentării ne conduce la concluzia că „spaţiul cognitiv este populat de actanţi care nu sunt decât reprezentanţi mai mult sau mai puţin convingători ai subiecţilor comunicării". În plan cognitiv, se dezvoltă strategii de manipulare constând într-o acţiune persuasivă de manipulare a competenţei cognitive a anti-subiectului, concretizată în acte de limbaj de tip promisiune, rugăminte, ameninţare, incantaţie etc. La nivelul acţiunii de manipulare a competenţei cognitive se identifică rolurile de informator/informat sau de persuadeur/persuadat ; dacă este învestit cu putere, informatorul este dotat cu competenţă decizională şi recurge la acte de limbaj de tip ordin, comandă pentru a impune un proiect, un univers de valori, o axiologie. La nivelul modalităţii, acţiunea subiectului mobilizator se descompune în incitare/deturnare (provocare, seducţie), efectul asupra celui mobilizat fiind de tip adeziune/respingere. Factualitatea pragmatică reclamă din partea executantului o competenţă executivă.

Organizarea cognitivă a unui dialog poate fi reprezentată ca o ierarhie de subiecţi şi de obiecte cognitive puse în scenă în scop de manipulare. Relaţiile de dominare fundamentează ierarhia subiectelor cognitive ; acceptarea sau respingerea temelor inaugurate de întrebări construiesc obiectele cognitive. În plan pragmatic, miza oricărei dezbateri politice este să convingă un număr cât mai mare de telespectatori construind prin discurs imaginea unui anumit tip

de informator, care propune un anumit program şi adoptă o anumită strategie mobilizatoare. În orice dialog, locutorul secund alege din enunţul şi referenţialul care i se propun ceea ce îi convine ; de la dimensiunea cognitivă se ajunge, astfel, la dimensiunea pragmatică şi la rolurile intersubiective pe care le implică.

Opoziţia între cei doi poli ai confruntării are un caracter gradual. Când confruntarea se sprijină pe structuri polemice sau adversative, ea se realizează prin contradicţie, sancţiunea luptei constând în victoria sau înfrângerea unuia dintre actanţi ; când se sprijină pe structuri contractuale sau tranzacţionale, se realizează prin complementaritate.

Dezbaterea politică televizată se desfăşoară într-un cadru contractual :

- contract de lucru, de natură simbolică sau morală ;
- contract de discurs, cadru axiologic comun cu ritualuri socio-lingvistice şi un cod al onoarei.

Sintaxa de suprafaţă a polemicii comportă spaţii simbolice cu conţinuturi şi valori opuse construite de subiecţi. În cursul schimburilor discursive, subiecţii opun unul altuia valori de conţinut, roluri sintactice şi raporturi de dominare prin operaţii de selectare şi suspendare ; recunoaşterea mutuală minimală are valoare de contrast enunţiativ. Discursul polemic vizează descalificarea adversarului, contestarea legitimităţii sale printr-o atitudine ostilă, structurarea spaţiului discursiv cu doi poli impune poziţii antagoniste, într-un context pasional care conduce interactanţii să facă apel frecvent la un adjuvant privilegiat – opinia publică. Acţiunea comunicaţională persuasivă are o dimensiune spectaculară susţinută în plan verbal de agresiune verbală, invectivă, ironie. Discursul polemic integrează, pe de o parte, un **discurs persuasiv** (cu cei trei poli : a respinge, a obiecta, a contraobiecta) şi **procedee de descalificare** a competenţelor şi performanţelor adversarului şi, pe de altă parte, **un discurs didactic** de argumentare şi asumare a competenţei personale, **competenţă semantică** (enunţiatorul are rolul unui programator) şi **competenţă modală** (a şti, a putea, a voi, a trebui să facă).

Analiza dezbaterii televizate finale din programul „Turneul candidaţilor" (Antena 1)
Alegerile prezidenţiale – 1996

I. Dispozitivul strategic

Logica instituţională integrează discursurile şi practicile în sistemul ierarhic de roluri :

- **Rolul prezentatorului şi moderatorului** ;
- **Rolurile invitaţilor** :

Ion Iliescu – preşedinte al României, la sfârşit de-mandat şi candidat pentru un nou mandat ;

Emil Constantinescu – candidat la preşedinţia României pentru a doua oară.

Elemente discursive :
- discurs de prezentare aparţinând moderatorului ;
- discursuri de amânare (întrebări şi comentarii) ;
- discursurile participanţilor.

Moderatorul a fost desemnat de comun acord.

Elemente nondiscursive :
- decor ;
- topografia studioului.

Contractul de credibilitate este fondat pe principiul strictei egalităţi de tratament a candidaţilor, respectiv al egalităţii timpului de vorbire, cu intenţia de a respecta principiul obiectivităţii.

Modalitatea derulării conversaţionale este expusă de moderator. Cu cât miza dezbaterii este mai mare, cu atât dispozitivul strategic îşi explicitează ritualurile în vederea garantării efectului de democraţie.

II. Apelul la opinia publică

Relaţia între clasa politică şi opinia publică poate fi schematizată în următorii parametri semiotici :

1. opinia destinatară (clasa politică urmează opinia) ;
2. opinia non-destinatară (clasa politică înfruntă opinia) ;
3. opinia anti-destinatară (clasa politică înşală opinia) ;
4. opinia non-anti-destinatară (clasa politică încurajează opinia).

Deontologia politică afişată în dezbaterea din 11 noiembrie 1996 este cea a confruntării.

Pentru Emil Constantinescu, opinia este un actant instalat în eroare, dar care poate avea acces la adevăr. El consideră că are misiunea de a o conduce către cunoaşterea adevărată şi de a o pune în gardă contra imposturii. Eroul politic doreşte să convertească opinia în partener (opinia non-anti-destinatară). Acest comportament situează subiectul politic într-un raport ierarhic de superioritate.

Comportamentul lui Ion Iliescu exprimă devotamentul faţă de opinie.

III. Tranzacţiile care fac obiectul dezbaterii

a) Prerogativele Preşedintelui în politica externă a României;
b) Constituţia României;
c) Instituţia Preşedintelui în raport cu societatea;
d) Îndatoririle prezidenţiale: păstrarea integrităţii şi unităţii naţionale;
e) Măsuri luate de Emil Constantinescu în rol de prim-ministru şi de Ion Iliescu în rol de preşedinte al PDSR;
f) Întrebare pe care fiecare candidat are dreptul să o adreseze celuilalt candidat, respectiv: cererea lui Ion Iliescu ca Emil Constantinescu să-şi asume următoarele afirmaţii: „Guvernul Roman a produs o catastrofă şi un haos. În timpul guvernării Roman au fost distruse sisteme de irigaţii, aşa că Guvernul Văcăroiu nu a mai putut face nimic. Nu mai era de distrus nimic după Petre Roman. Iar istoria nu va putea să explice importurile de cereale plătite mai scump decât producţia internă"; cererea lui Emil Constantinescu ca Ion Iliescu să-şi asume sau nu apartenenţa religioasă.

IV. Dispozitivul scenic

Spaţiul înglobat – cel al protagoniştilor dezbaterii – este valorizat prin lumini care decupează o zonă centrală luminată şi o zonă periferică în umbră.

Biroul moderatorului este amplasat în centru, iar cei doi candidaţi sunt aşezaţi la birouri identice, dispuse simetric în raport cu axa centrală. Candidaţii se află faţă în faţă, plasaţi în partea dreaptă şi, respectiv, partea stângă a moderatorului; pe fundalul albastru este dispus un însemn simbolic: tricolorul şi elemente kitsch: o jerbă de flori artificiale. Amplasarea celor doi candidaţi faţă în faţă sugerează o dezbatere nervoasă, fără concesii.

Dimensiunea plastică a dispozitivului, care manifestă sobrietate şi prin faptul că luminile sunt în centru, accentuează ideea unei structuri închise a locului, o valorizare a toposului actanţilor care dezbat şi excluderea toposului publicului (prezent în studio, dar nu manifest în imagine)

V. Dispozitivul de realizare

Dispozitivul produce o temporalitate lineară şi continuă, fără nici o elipsă, şi se focalizează pe elementele spaţiului puse în valoare însă de un număr restrâns de variaţii de intensitate : plan mediu şi gros-plan. Variaţiile de unghiuri de vedere ocupă poziţiile : viziune frontală, viziune dorsală, viziuni laterale. Trecerea de la un plan la altul este însoţită de variaţii de unghiuri de vedere şi de cadraje, variaţii care pot vehicula o multitudine de semnificaţii implicite. Camera centrală fixează planul iniţial de ansamblu, în perspectivă frontală, şi defineşte distanţa faţă de obiecte şi locul elementelor în spaţiu. Camerele laterale definesc unghiurile din care trebuie privită dezbaterea şi viziunea angulară din poziţie laterală (stânga/dreapta) comportă o redublare a efectului respectiv.

Scenografia emisiunii se rezumă la o structurare spaţială de o mare lizibilitate. Elementele profilmice lipsesc, iar dimensiunea plastică este marcată de sobrietate.

Se poate trage concluzia că tot ceea ce ţine de domeniul expresiei este eufemizat şi mascat, pentru ca atenţia telespectatorului să se focalizeze asupra conţinutului. Dispozitivul strategic este, de fapt, de o mare simplitate : amplasări fixe ale camerelor, luminozitate invariabilă, o alternare regulată a planurilor. Personajele fiind statice, posibilităţile de variaţie a planurilor sunt restrânse : de la planul apropiat - talie - la gros-plan. Telespectatorul este deja obişnuit să fie faţă în faţă, ochi în ochi cu cel care vorbeşte (prezentator, animator, speaker) şi, în consecinţă, calităţile telegenice ale fiecărui candidat sunt evaluate diferit. Scenografia eufemizată, punerea în scenă reglementată, identificarea constrângătoare, predominanţa imaginii-afect (gros-plan) conferă dispozitivului strategic o acţiune uniformizantă, dar coerentă.

VI. Structura de confruntare

Dezbaterea politică televizată din 11 noiembrie 1996 prezintă o situaţie de incertitudine : nici unul dintre cei doi adversari nu poate prevedea comportamentul partenerului ; cei doi participanţi şi-au pregătit, probabil, în prealabil un plan de ansamblu, o succesiune de atacuri, deci dezbaterea trebuie plasată în perspectiva acţiunii.

Dispozitivul de enunţare

Fiecare candidat va face referire la partid, la majoritate şi la forţele de opoziţie. Structurarea subiecţilor reprezentării în discurs se face în cadrul unui proiect de acţiune asupra celuilalt şi în funcţie de triplul raport faţă de antecedente, faţă de situaţia socială globală şi faţă de obiectele pe care

subiectul şi le însuşeşte. Raportul subiectului faţă de antecedente se referă la cele două mandate ale lui Ion Iliescu, al căror bilanţ doreşte să-l facă Emil Constantinescu.

Din acest punct de vedere, atitudinea preşedintelui Republicii constă în:

- a-şi asuma;
- a face concesii în privinţa anumitor neîmpliniri, susţinând calitatea actelor esenţiale;
- justificarea prin referirea la datoria omului de stat.

În termeni de program narativ, eroul a cunoscut şi surmontat obstacolele care i-au furnizat experienţa necesară. Dezbaterea opune două experienţe cavalereşti şi pregăteşte dovada supremă a asumării personale şi colective.

Raportul lui Emil Constantinescu cu antecedentele sale este de asemenea riguros structurat: existenţa sa anterioară este prezentată ca un parcurs al unui opozant exemplar, gata de a îndeplini „saltul calitativ" şi de a trece la stadiul de salvator glorios. Itinerariul personal structurat „în" şi „prin" limbaj prezintă desfăşurarea caracteristicilor personale, a trăsăturilor psihologice şi a imaginii de marcă urmărind o supradimensionare a eroului şi accesul la povestirea mitică. Subiectul se construieşte în discurs ca fiind:

- candidat al creştin-democraţilor (al forţelor de dreapta);
- opozant exemplar;
- viitor preşedinte al României, cvasiinstalat, gata să acţioneze.

Povestirea dezvoltă scheme narative constând în evenimentele pe care le selecţionează, secvenţele discursive înlănţuite, dovezile plasate pe parcursul eroului şi care conduc la un univers similar celui mitic.

Între EU şi SINE se construiesc marile personaje ale istoriei României. Prin organizarea formelor narative, discursul politic împrumută elemente din universul miraculosului şi al poveştii. Ion Iliescu rămâne instalat într-un univers topic, cel al României şi românilor, focalizat pe erou, în timp ce discursul lui Emil Constantinescu se extinde spre dimensiunile utopice al istoriei, acolo unde Eu se contopeşte cu **noi**.

VII. Spaţiul discursiv

Structurarea subiecţilor în raport cu situaţia globală se realizează, mai întâi, prin crearea unui raport interlocuţionar în care se află actanţii discursului şi cei care privesc structura polemică pusă în scenă, în calitate de susţinători şi opozanţi. Fiecare candidat este un actant ajutat de susţinători şi luptând contra antactantului ajutat de alţi opozanţi. Electoratul este un actant colectiv

care îşi asumă responsabilitatea viitorului mandat. Strategia celor doi candidaţi constă în a găsi o breşă în sistemul de alianţe afişat de interlocutor.

Emil Constantinescu enumeră aliaţii creştin-democraţilor pe plan european şi internaţional şi îi reproşează lui Ion Iliescu orientarea ideologică comunistă.

Pe tot parcursul dezbaterii, candidaţii practică o adevărată manipulare a opiniei publice. Elementele stabile ale spaţiului discursiv sunt cei doi eroi, aflaţi într-o luptă verbală, entităţile colective, sistemul de susţinători şi de opozanţi. Destinatarii discursului nu au un referent foarte stabil şi pot fi manipulaţi în mod nelimitat. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu obiectul politic al discursului, care tinde să se dezvolte cât mai mult posibil în direcţia spaţiului şi a timpului.

Pe dimensiunea temporală, discursul caută să se ancoreze în istorie şi este în căutare de modele (de exemplu : Corneliu Coposu) sau antimodele (totalitarismul, personalitatea comunistă). Pe dimensiunea spaţială, discursul politic procedează la o mondializare a problemelor. Ion Iliescu evocă întâlnirile pe care le-a avut cu alţi şefi de state, tratatele pe care le-a încheiat şi precizează că obiectivul guvernului său a fost integrarea europeană şi euroatlantică. Emil Constantinescu evocă, de asemenea, întâlniri similare şi denunţă susţinerea de care se bucură, personal, din partea Occidentului.

Programele narative

Cei doi candidaţi îşi expun programul politic în discurs, prin forme semio-narative ale acţiunii. Programul politic devine program narativ definit în termenii de **schimbare** a unei stări de fapt.

Programul narativ al lui Ion Iliescu se identifică cu o transformare staţionară, respectiv menţinerea marilor principii politice pe care le-a adoptat în cele două mandate trecute, dar cu renunţarea la birocraţie şi centralism.

Programul lui Emil Constantinescu este asimilabil unei transformări dinamice actualizante : ruptura radicală cu politica anterioară.

În esenţă, obiectivele vizate de cei doi candidaţi sunt exprimate relativ similar, mijloacele de a le atinge însă diferă. Candidaţii ajung totdeauna la condamnarea radicală a programului adversarului, prezentat ca anti-program prin excelenţă, care va conduce la haos. Emil Constantinescu, prin repunerea în discuţie a „performanţelor" realizate, pune sub semnul întrebării competenţa fostului preşedinte al Republicii. Pentru Ion Iliescu, critica este mai dificil de condus, deoarece nu se poate aplica nici unui referent realizat. El critică valorile care inspiră programul adversarului şi îşi fondează atacul pe imposibilitatea sau neverosimilitatea scenariului propus. Viaţa nu poate fi

asigurată decât prin programul actantului, non-viaţa – garantată de programul antactantului. Transformările propuse traversează izotopiile figurative ale înnoirii, ale resurecţiei, ale renaşterii sau progresului. Emil Constantinescu propune idealul unei societăţi dezvoltate, care va trebui să se supună corecţiilor necesare.

Strategiile tactice

În registrul pragmatic există o asimetrie : Ion Iliescu este, în acelaşi timp, cel care a acţionat timp de şase ani şi cel care propune un nou proiect pentru anii care vor urma ; Emil Constantinescu a acţionat, dar în calitate de opozant. Componenta executivă şi decizională a primului poate fi evaluată, a celui de-al doilea nu poate fi decât dedusă, având în vedere rolul său de opozant şi proiectul de guvernare înscris în programul său.

Discursul fiecărui candidat urmăreşte construirea imaginii personale şi descalificarea celei a concurentului. Modalitatea de guvernare a primului pare de tip tehnocratic, a celuilalt – de tip pragmatic.

Subiecţii reprezentării care se construiesc în discursul politic al dezbaterii conturează un anumit tip de decident : Ion Iliescu apare ca fiind adeptul intervenţiei, Emil Constantinescu – al non-intervenţiei (*laissez-faire*).

Strategiile de manipulare

Strategiile de manipulare pot fi analizate în componenta lor explicativă, care conţine raţionamente şi condiţii de argumentare.

Dezbaterea din 11 noiembrie 1996 are loc spre sfârşitul campaniei, după desfăşurarea unor mitinguri, confruntări, convorbiri şi când programele au fost cunoscute, când totul a fost spus şi respus. Prioritatea a revenit, de această dată, **respingerii**. În ceea ce priveşte tipul de informator, strategiile discursive ale celor doi candidaţi au fost identice ; punctul de plecare fiind acuzaţia mutuală de inducere în eroare, fiecare s-a angajat pe parcursul cognitiv (a revela, a informa, a argumenta) – unul, al colectivismului, celălalt, al individualismului. În ceea ce priveşte tipul de gânditor politic, dezbaterea a pus în evidenţă două sisteme de valori.

Strategia de manipulare care construieşte un anumit tip de mobilizator utilizează mai multe procedee : incitarea, deturnarea, ridiculizarea, culpabilizarea, categorizarea şi etichetarea.

Tranzacţia, în totalitate, se sprijină pe afirmarea a două roluri majore : cel al **înţeleptului** şi cel al **strategului**. Ion Iliescu vorbeşte în numele interesului României, are un discurs didactic – al profesorului care pune întrebări pentru a întinde o capcană, dar nu reuşeşte. El se cantonează în operaţii de recuzare

şi explicaţie. Emil Constantinescu se cantonează în spectacol, el atacă opunând noţiunii de dispozitiv pe cea globală, de program. Momentele tranzacţionale sunt inevitabile şi nu apar la întâmplare. La debutul conversaţiei trebuie afişată o formă de acord, o dezbatere neputându-se dezvolta decât plecând de la presupoziţii care reprezintă tot ceea ce locutorii trebuie să aibă în comun pentru a putea dialoga : presupoziţii factuale şi istorice relative la cunoaştere, material cultural determinând o relaţie socio-ideologică. Recunoaşterea mutuală minimală are valoare de contract enunţiativ şi se înscrie în dimensiunea fiduciară.

Moderatorul este admis în conversaţie în numele actantului colectiv pentru a-şi executa jurisdicţia şi a restabili echilibrul acesteia. Necesitatea contractualizării este revendicată atât de Emil Constantinescu, cât şi de Ion Iliescu.

Momentele de tensiune sunt rezultatul unui mecanism de selecţie. Suspendarea are loc, pe de o parte, prin saturarea ciclurilor interacţionale, pe de altă parte, printr-un reflex comun prin care cei doi locutori încetează discuţia asupra unei teme exact în momentul în care duelul verbal riscă să degenereze în procedee de descalificare şi insinuări defăimătoare.

Miza majoră a dezbaterii este recunoaşterea competenţei. Cei doi protagonişti încearcă să se facă recunoscuţi de către public, Ion Iliescu – candidat şi preşedinte actual, Emil Constantinescu – candidat şi preşedinte potenţial. Dar nu există o recunoaştere mutuală a competenţei celuilalt în calitate de preşedinte. Singura recunoaştere mutuală a subiecţilor este cea de forţă adversă, ceea ce permite construirea relaţiei de confruntare polemică. Construirea spaţiilor cognitive se face prin reprezentare : subiecţii prezenţi instalează un joc de proximitate/distanţă – intrarea în conversaţie se face în funcţie de un cod al bunului-simţ şi al unor strategii de oportunitate (Ion Iliescu), sau sub forma atacului imediat (Emil Constantinescu), cu scopul de a crea distanţa. Reacţiile candidaţilor au acoperit întreaga gamă de posibilităţi : acord, dezacord, răspuns de confirmare, infirmare sau replică de respingere, prin deformarea mai mult sau mai puţin sistematică a discursului advers şi hipercritică. Pentru a funcţiona, argumentaţia trece prin discursul didactic care consacră pedagogul şi prin discursul polemic care distruge adversarul.

Cei doi adversari sunt, în mod constant, preocupaţi de a fi credibili. Ion Iliescu a afişat o strategie a veridicităţii bazată mai mult pe cifre decât pe convingerea intimă fondată pe universul axiologic al subiectului ; el a jucat în contractul enunţiativ rolul înţeleptului care-şi etalează cunoaşterea, alege nivelul de inteligibilitate valabil pentru majoritatea publicului şi mobilizează acţiunea deontică. Putem afirma că Ion Iliescu a privilegiat în ansamblul

dezbaterii rolul **revelatorului**. Emil Constantinescu i-a reproşat adversarului său că a eşuat în acţiunea sa politică.

Strategia globală a lui Ion Iliescu ne apare structurată ca o strategie binară (conversie/reducţie), discursul său fiind fundamental didactic. Prin toate mijloacele pe care le-a avut la îndemână, Ion Iliescu a jucat rolul pedagogului, glisând spre cel al înţeleptului, care acţionează în numele poporului, chiar dacă îl decepţionează. El sancţionează programul adversarului, iar discursul său exact, precis, înglobează convertirea experienţei celor şase ani în cronică istorică sau istorie de iniţiere.

Strategia globală a lui Emil Constantinescu se prezintă ca o strategie ternară de integrare, care comportă faze de disimilare, distrugere şi de asimilare. Subiectul interacţiunii a construit o reprezentare situată într-un spaţiu cognitiv care se opune reprezentării adversarului, cea a „pedagogului". Istoria sa este una a transcendenţei, a autodepăşirii, opunând imaginii iniţiatului, în sensul nobil al termenului (care se înscrie pe linia romanelor psihologice şi picareşti ale iniţierii), imaginea eroului epic ales pentru o formă de asumare.

Regimul de vizualizare ne revelează elementul-cheie al dezbaterii : gros-planul, ritmul dezbaterii fiind realizat printr-un număr limitat de soluţii (alternanţa planurilor medii). Ceea ce se pierde prin regimul de vizualizare modest este compensat la capitolul contract de credibilitate. „Directul" permite înscrierea evenimentului produs în telerealitate, ceea ce conferă încă o dată putere televiziunii.

Instanţa jurnalistică – moderatorul – a făcut obiectul unei alegeri anterioare în funcţie de criterii de obiectivitate, de neutralitate, de capacitate de a pune întrebări pertinente. Contractul de credibilitate favorizează strategiile discursive de acelaşi ordin, cu efect de obiectivitate, sinceritate şi credibilitate.

Discursul cumulativ : a voi, a şti, a putea, de-o parte, a flata opinia publică, de cealaltă parte ; celebrarea adevărului politic oscilează între tentaţia discursului autoritar şi cea a discursului seducător.

Dezbaterea din 11 noiembrie 1996 caută să creeze, cel puţin în aparenţă, **efectul de democraţie**. Gestionarea normelor situaţionale şi conversaţionale a fost conformă cu contractul global de comunicare. Normele situaţionale au garantat desfăşurarea discursului, iar normele conversaţionale (la nivelul Jocului) au gestionat corect dialogismul intern şi luările de poziţie. Normele macrodiscursive (la nivelul Mizei) pun în evidenţă o competenţă manifestă. Planul macrodiscursiv al moderatorului relevă o schematizare iniţială care indispune uneori candidaţii, fără însă a atenta cu adevărat la FAŢA lor pozitivă.

Schimburile interacţionale se caracterizează printr-o polemică ascendentă, dar sub efectul aparent de democraţie se construieşte un efect real de autocraţie. Din punct de vedere cognitiv, (tele)spectatorul primeşte puţine explicaţii, el nu asistă la construcţia unei cunoaşteri dialectice ; răspunsurile se rezumă la o manieră de a spune şi nu rezolvă nimic.

Funcţia de seducţie creează un spaţiu discursiv de reprezentare a subiecţilor, spaţiu cu elemente stabile : cei doi eroi, entităţile colective, obiectul politic care emană incertitudine. Programele narative ce exprimă concepţii diferite despre acţiune se rezumă la două mari tipuri de transformare, o structurare a subiecţilor în jurul unei posturi unificatoare şi o ancorare a acestora în universul mitic al istoriei. În fond, dezbaterea revelează o funcţie ierarhizantă : moderatorul îşi impune să reziste tentativelor candidaţilor de a-şi disputa dominaţia asupra cadrului pragmatic al conversaţiei, iar cei doi candidaţi trebuie să afişeze o stăpânire a demersului cognitiv şi afectiv. Ei construiesc sub ochii noştri un anumit tip de decident, de gânditor, de mobilizator (rolurile înţeleptului şi strategului), în esenţă tipul **şefului autoritar**, în ambele cazuri ; ambii candidaţi, indiferent de strategia adoptată, invită la integrarea socială. Credibilitatea dezbaterii rezidă în eufemizarea regimului său de vizualizare (grad 0 de vizualizare) şi în structurarea contractului de comunicare de către funcţia de dominare socială. Agora antică se reduce la simpla masă de discuţie, la întâlnirea faţă în faţă, iar spectacolul nu este construit de elemente profilmice, ci de prezentarea **sinelui** (punerea în scenă a corpului, comportament, înfăţişare), **faţa (figura)** devenind o miză crucială.

Clişeele şi stereotipurile puse în scenă se regăsesc şi în **ţinuta vestimentară** : costum sobru, cravată, ţinută oficial-ceremonială ; în **expresia feţei :** mânie reţinută – Ion Iliescu, satisfacţie răutăcioasă – Emil Constantinescu, surprinsă de „cadrajele psihologice" (gros-planuri care alternează) ; în **poziţia corpului** : destinsă, lejeră a lui Emil Constantinescu, degajând încordare şi indignare la Ion Iliescu. Surâsul celor doi candidaţi este crispat ; punerea în scenă a sinelui se limitează la jumătatea superioară a corpului, implicarea este totală, controlul de sine şi al reacţiilor afective sunt permanent ameninţate de „camera productivă". Deşi corpul este constrâns la o cvasiimobilitate, candidatul este solicitat prin capacităţile sale reactive, spontaneitate, inteligenţa de moment. Efectul de lupă al „privirii tehnologice" impune stăpânirea discursului, „a tonului", a corpului, a indiciilor care provoacă sau resimt o emoţie. Reacţiile corporale ale candidaţilor au proprietatea de a exterioriza o falsă indiferenţă şi evitarea afrontului direct, fizic sau verbal. Aceste manifestări sunt indicii pentru stările de spirit ale celor doi adversari şi fac politicul inteligibil pentru simţul comun.

Opinia publică nu este reprezentată decât de moderator, care coordonează schimburile verbale şi timpul intervievaţilor, şi de jocul camerelor de luat vederi, amplasate în exteriorul spaţiului în care se desfăşoară dezbaterea. Telespectatorul trăieşte prin procură negocierea dintre profan şi profesionistul politicii ; credinţa naivă în egalitatea resurselor discursive ale profanului şi profesionistului în politică reprezintă un element esenţial al mitologiei democratice.

Analiza dezbaterii televizate finale din programul „Studioul electoral" (TVR)
Alegerile prezidenţiale - 1996

Contextul istoric

Campania electorală - alegeri prezidenţiale, noiembrie 1996 ;
Dezbaterea finală, difuzată „în direct" pe postul naţional de televiziune.

Candidaţii

Emil Constantinescu este profesor universitar, fost Rector al Universităţii Bucureşti, actual preşedinte al CDR şi fost membru al Partidului Comunist ; el a ocupat funcţia de secretar de partid responsabil cu propaganda la Facultatea de Geologie din Bucureşti.

Ion Iliescu este de profesie inginer, preşedinte în exerciţiu al României, susţinut de partidul de guvernământ PDSR şi a ocupat diverse funcţii politice în timpul regimului comunist.

Situaţia discursivă

Alegerile parlamentare au fost câştigate de CDR, care va forma noul guvern. Miza actuală este alegerea preşedintelui ţării ; variantele posibile : alegerea lui Ion Iliescu, a unui om politic de stânga, care va coabita cu un guvern de dreapta, sau alegerea lui Emil Constantinescu, a unui om politic de dreapta, deci de aceeaşi orientare ca şi guvernul.

Dispozitivul televizual

Dezbaterea dintre cei doi candidaţi la funcţia de preşedinte al României este transmisă „în direct", ceea ce semnifică o mediere „ascunsă", un raport de transparenţă cu realitatea şi o tratare nonficţională, în esenţă spectacolul unui eveniment care se produce.

Dispozitivul strategic

Dezbaterea se compune din două părţi, fiind profund ritualizată. Protocolul încheiat înainte de staff-urile de campanie electorală ale celor doi candidaţi prevede – conform unui contract de credibilitate cu efect de obiectivitate – o tratare egală a candidaţilor relativă la utilizarea timpului de emisie.

Tranzacţiile dezbaterii:

- politica economică ;
- politica externă ;
- politica socială ;
- oferta electorală directă (intervenţie monologală a fiecărui candidat).

Fiecare tranzacţie este marcată de un număr de **schimburi**.

Structura dezbaterii

Partea întâi cuprinde :

A. Trei seturi de câte trei întrebări:

Temele :

Economie

a) creşterea nivelului de trai prin creşterea productivităţii ;
b) agricultura – sector strategic al economiei naţionale ;
c) politica subvenţiilor de stat.

Politică externă

a) reconcilierea naţională ;
b) cooperarea cu zona balcanică şi zona Mării Negre ;
c) costurile şi avantajele integrării României în comunitatea europeană şi euroatlantică.

Social-politică

a) siguranţa publică ;
b) priorităţi legislative în domeniul social ;
c) modernizarea învăţământului românesc.

B. Întrebări puse candidaţilor de către cei doi moderatori

Pentru Ion Iliescu :
– Cum defineşte conceptul de „autonomie teritorială" ?

Pentru Emil Constantinescu :
– Precizarea poziţiei faţă de forma de guvernământ.

C. Întrebări pe care şi le adresează reciproc candidaţii

- Întrebări adresate de Emil Constantinescu lui Ion Iliescu :

a) Vă este frică de Dumnezeu?

b) V-aţi gândit cum poate o familie cu două salarii medii să crească doi copii?

c) Ce aveţi de gând să faceţi cu locuinţa pe care o deţineţi, doriţi să deveniţi proprietar?

- Întrebări adresate de Ion Iliescu lui Emil Constantinescu :

a) Care sunt Regiile Autonome desfiinţate şi ce implicaţii economice şi sociale ar avea aplicarea măsurilor dumneavoastră?

b) Cum se vor asigura şi chiar mări pensiile ţăranilor?

c) Cum apreciază domnul Constantinescu ceea ce îmi recomanda mie atunci? (Convocarea Consiliului de Apărare a Ţării pentru a lua o atitudine faţă de schimbarea din funcţie a generalului Lebed).

D. Mesajele finale ale candidaţilor către alegători

Instanţa receptoare

Telespectatorii „văd" fără să fie văzuţi, ei asistă la o difuzare care interzice dialogul faţă în faţă.

Comunicarea nu este interactivă :

- destinatorul şi destinatarul nu sunt coprezenţi în acelaşi spaţiu ;
- timpul este comun ;
- locurile sunt separate : studioul de o parte, spaţiul domestic de cealaltă parte ;
- relaţia între cele două instanţe, cea emiţătoare şi cea receptoare, este nonsimetrică ; beneficiarul mesajului este angajat o dată într-o **identificare primară** prin intermediul camerei de luat vederi şi a doua oară, într-o **identificare secundară**, implicată de poziţia sa de spectator care nu are posibilitatea de a interveni în dezbatere, deşi acest ritual interpersonal se desfăşoară în faţa telespectatorilor (opinia publică are calitatea de martor al înfruntării).

Dispozitivul scenografic

Spaţiul din studio nu conţine nici un semn distinctiv, nici o siglă, nici o inscripţie. Singurele forme pregnante sunt cele trei birouri : birourile celor doi candidaţi şi biroul moderatorilor. Birourile candidaţilor sunt identice, de formă dreptunghiulară şi dispuse simetric în raport cu o axă centrală.

Dispozitivul scenic este sobru şi impune distanţa socială. Cadrarea utilizează planul mediu şi gros-planul. Dispozitivul produce temporalitate lineară şi continuă, fără nici o elipsă. Accentul cade pe duelul dintre cei doi candidaţi. Viziunea pe care o avem asupra ecranului (planul de reprezentare) este o viziune frontală. Trecerea de la un plan la altul este însoţită de diferite unghiuri de vedere, variaţii care vehiculează tot atâtea semnificaţii.

Realizarea este coerentă, dar candidaţii nu sunt adaptaţi mediumului. Alternanţa întrebare/răspuns creează monotonie, efectele spectaculare lipsesc.

Reprezentarea

- Imaginea de sine ;
- Imaginea care reiese din discursul contracandidatului.

Imaginea de sine

Emil Constantinescu	Ion Iliescu
- om al acţiunii imediate, al problemelor reale ; - perceput ca făcând parte dintr-o familie politică europeană ; - nu este un extremist, ci urmăreşte eficienţa ; - dă dovadă de echitate şi cavalerism ; - a sprijinit iniţiativele guvernului de integrare europeană şi euroatlantică ;	- exponent al unui regim în care a avut loc un proces de reaşezare şi redresare, de transformări fundamentale în societatea românească ; - a contribuit la crearea unui climat de conlucrare între forţele politice din ţară privind politica externă a României ; - îşi arogă deschiderea nouă şi statutul nou pe care România le-a câştigat pe arena internaţională ; - înţelept ; - competent ;
- ambii sunt adepţi ai integrării europene şi euroatlantice	
- competent ; - cinstit ; - decent ; - adeptul măsurilor radicale ; - cunoscător al realităţilor ţării ; - credibil ; - consecvent în opţiunile sale politice ; - om de onoare, loial poporului român ; - democrat.	- un bun creştin ; - cinstit ; - nu a protejat pe cei corupţi şi nu a obstrucţionat instituţiile statului să-şi facă datoria ; - promotor al progresului ; - realist ; - democrat ; - responsabil ; - cu frică de Dumnezeu ; - originea sa socială modestă, de unde şi opţiunea pentru social-democraţie.

Imaginea fiecărui candidat, aşa cum reiese din discursul oponentului

Emil Constantinescu	Ion Iliescu
- eschivare de la problemele serioase ; - lipsa de profunzime, profesionalism şi seriozitate ; - dezinformează prin furnizarea unor informaţii inexacte ; - politizează faptele ; - gafeur în probleme de politică externă ; - lipsă de onestitate ; - face afirmaţii fără acoperire (propagandă politică) ; - răstălmăceşte lucrurile ; - iresponsabil ; - oscilant ; - ca reprezentant al CD, a contribuit la introducerea unui climat de tensiune în societate şi a ideii revanşei faţă de oamenii puterii ; - abordare superficială a problemelor ; - înţelegerea puerilă a problemelor de politică externă ; - lipsit de autoritate morală.	- incompetenţă ; - un om care reprezintă trecutul şi care cheltuieşte enorm pentru ca să-şi facă o biată imagine pe plan internaţional din banii plătiţi de noi ; - mentalitate primitivă ; - demagog ; - apără interesele birocraţiei centralizate de stat ; - factor perturbator pentru noua guvernare ; - un protector al nomenclaturii pedeseriste corupte ; - gafe diplomatice ; - duplicitar ; - nu cunoaşte realităţile ţării ; - nu este un om de acţiune ; - negativist ; - recurge la intoxicarea opiniei publice prin televiziune ; - mincinos ; - abilitate politică ; - nedemocrat ; - încalcă legile ţării ; - luptă disperat pentru putere ; - creează disensiune în electorat ; - lipsit de credinţa în Dumnezeu ; - nu este un promotor al schimbării ; - se înconjoară de colaboratori rău intenţionaţi ; - exponent al unui regim corupt, dezastruos pentru ţară.

Structura de confruntare şi programul narativ

Structurarea subiecţilor în reprezentarea prin discurs se face în cadrul unui proiect de acţiune asupra Celuilalt şi, prin raportare la trecut, la situaţia socială globală şi la obiectul pe care subiectul şi-l însuşeşte (doctrina politică).

Atitudinea preşedintelui Republicii, Ion Iliescu, al cărui mandat s-a încheiat, constă în :

- asumare ;
- recunoaşterea unor insuficienţe ;

- trimiteri la responsabilitatea omului de stat;
- afirmarea existenţei unei evoluţii personale în cadrul unui proces.

La rândul său, Emil Constantinescu apare ca un opozant exemplar, gata să îndeplinească „saltul calitativ", preşedinte aproape instalat şi nerăbdător să acţioneze.

În cele două cazuri, discursul politic şi imaginea candidaţilor se construiesc printr-un parcurs narativ coerent care selecţionează evenimentele relatate, secvenţele discursive care se înlănţuie, plasate pe tot itinerariul eroului. Universul topic construit este fondat pe dihotomia arhetipală **bine-rău**, văzută din perspectiva fiecărui candidat. Cei doi candidaţi creează un spaţiu discursiv în care are loc o luptă verbală şi o manipulare a telespectatorilor - prezenţi, dar invizibili - pe care încearcă să-i convingă de justeţea propriului program politic, devenit program narativ. Ion Iliescu propune continuarea liniei politice duse în timpul mandatelor sale, Emil Constantinescu propune o transformare dinamică („schimbarea", o transformare staţionară), cei doi sfârşind prin a condamna radical programul adversarului, prezentat ca antiprogram care va conduce la dezordine.

Strategiile de realizare

În plan pragmatic, există o asimetrie: Ion Iliescu este cel care a acţionat timp de două mandate şi care aspiră la un nou mandat. Emil Constantinescu a acţionat în calitate de opozant, şi nu în calitate de guvernant. Competenţa executivă şi decizională a primului candidat poate fi evaluată, a celui de-al doilea nu poate fi decât imaginată, plecând de la rolul de opozant şi de la proiectul guvernamental înscris în programul său.

Discursul fiecărui candidat vizează calificarea imaginii personale şi descalificarea imaginii concurentului.

Subiecţii reprezentării care se construiesc în discursul politic al dezbaterii caută să promoveze, prin afirmarea sau respingerea competenţei decizionale, un anumit tip de decident: Emil Constantinescu apare ca adept al intervenţiei, Ion Iliescu al non-intervenţiei.

Strategiile de manipulare

Strategiile de manipulare nu vizează atât interlocutorul adversar, cât telespectatorii destinatari care trebuie convinşi.

Discursurile sunt construite pe principiul **respingerii**. Componenta „seducţie" a planului cognitiv comportă două aspecte:

- **a face cunoscut**, fiecare locutor capătă prin discurs imaginea unui anumit tip de informator şi de gânditor;

- **a face să creadă**, care produce un anumit tip de mobilizator. Discursurile angajează protagoniştii într-un parcurs cognitiv de informare-argumentare-revelare.

În ceea ce priveşte gândirea politică, dezbaterea a opus două concepţii ce decurg din doctrina politică al cărei adept este fiecare dintre candidaţi : creştin-democraţia şi social-democraţia, cu sisteme de valori corespunzătoare. Tipul de mobilizator are la dispoziţie două tipuri de demersuri : incitarea şi derutarea. Dezbaterea este o succesiune de apariţii/dispariţii ale rolurilor **înţeleptului** şi **strategului**.

Conversaţia este marcată de contractualitate şi de aplicarea regulilor conversaţionale :

- maxima cantităţii : Emil Constatinescu îi cere lui Ion Iliescu să dea toate informaţiile cu privire la anumite decizii sau conduite ;
- maxima calităţii : fiecare candidat impune, în mod implicit, celuilalt candidat să nu afirme decât ceea ce este adevărat ;
- maxima de relaţie, Ion Iliescu specificând de mai multe ori obligaţia de a se referi la subiect ;
- maxima de modalitate, invocată frecvent de cei doi candidaţi (a voi, a trebui, a putea, a şti, ca manifestare a competenţei).

Contractualitatea construieşte un spaţiu comun de acceptare, efectele sale sunt de includere sau excludere. Momentele de tensiune ale dezbaterii sunt rezultatul unui mecanism de selecţie. Suspendarea are loc, pe de o parte, datorită saturaţiei ciclurilor interacţionale, pe de altă parte, în funcţie de un reflex comun prin care cei doi locutori încetează discuţia pe o anumită temă, exact în momentul în care interpretarea riscă să ia forma procedeelor de descalificare şi a insinuărilor defăimătoare. Miza dezbaterii este recunoaşterea competenţei candidaţilor. Protagoniştii vor să fie recunoscuţi de către public – Ion Iliescu în calitate de candidat, dar şi de preşedinte actual, Emil Constantinescu în calitate de candidat şi de preşedinte potenţial ; nu există însă o recunoaştere mutuală a competenţei celuilalt în calitate de preşedinte. Nu este exprimată decât recunoaşterea mutuală a subiecţilor ca forţe adverse, ceea ce permite construirea relaţiei de confruntare polemică. Obiectivul pragmatic al discursului, mult mai pregnant la Emil Constantinescu, este să descalifice adversarul, să-i conteste legitimitatea, să provoace ostilitatea faţă de el. Componenta persuasivă pe care o dezvoltă se restrânge la trei poli : a respinge, a obiecta, a contraobiecta. Procedeele utilizate sunt strategiile depreciative, transformările negative, argumentarea indirectă, perfidă, hipercritica, ceea ce conduce

la un adevărat dialog al surzilor. Dar descalificarea adversarului antrenează asumarea competenţei personale, deci argumentarea trebuie să treacă printr-un discurs didactic, discurs al autorităţii şi al adversarului.

Procesul dialogic dezvoltă două tipuri de discurs : discursul polemic (cu intenţie persuasivă) şi discursul didactic.

Punerea în scenă

Punerea în scenă a sinelui se limitează la jumătatea superioară a corpului.

Ţinuta vestimentară standard : ambii candidaţi sunt îmbrăcaţi în costume de culoare închisă, cămaşă albă şi cravată.

Vocea

Emil Constantinescu are o voce juvenilă, piţigăiată, care a făcut obiectul diverselor ironii în timpul campaniei prezidenţiale precedente, o voce incompatibilă, pe planul imaginarului social, cu cea a unui conducător de stat.

Ion Iliescu corespunde din acest punct de vedere aşteptărilor populare, vocea sa este energică şi trimite la un anume voluntarism.

Valorile afirmate de cei doi candidaţi

Emil Constantinescu	Ion Iliescu
ACŢIUNE	CONTINUITATE
DREPTATE	MODERAŢIE
ADEVĂR	CINSTE
MORALITATE	COMPETENŢĂ
COMPETENŢĂ	SOLIDARITATE
DEMOCRAŢIE	BUNĂ-CREDINŢĂ
LINIŞTE	INTEGRITATE
ECHILIBRU	DREPTURI CETĂŢENEŞTI
PROSPERITATE	STABILITATE
	RECONCILIERE

Emil Constantinescu zâmbeşte din când în când ironic şi are, în general, o atitudine mult mai deschisă decât contracandidatul său. În momentele de maximă tensiune ale dialogului, Ion Iliescu îşi drege glasul, vădit enervat.

Intonaţia celor doi candidaţi relevă relaţia conţinut semantic/discurs :

- funcţie de identificare (cu caracter inconştient), intonaţia jucând rolul de indice care trimite la originea dialectală (Emil Constantinescu utilizează muntenisme), originea socială sau starea emotivă ;
- funcţie impresivă, corespunzând imaginii pe care locutorul caută să o transmită interlocutorului, intonaţia funcţionând în acest caz ca un semnal.

Intonaţia este fermă la ambii candidaţi, cei doi ridicând glasul atunci când discursul este acuzator. Ambii candidaţi doresc să creeze impresia că stăpânesc situaţia. Fiecare dintre cei doi candidaţi urmăreşte cu privirea reacţiile produse de discursul său. Distanţa dintre ei – destul de mare – are menirea de a prezerva sentimentul identităţii eului în registrul imaginarului unde Celălalt constituie o ameninţare. Emil Constantinescu construieşte permanent o relaţie de proximitate cu telespectatorii (adresabilitate către cetăţeni, cetăţenii sunt martori ai argumentelor sale), de simpatie. Ion Iliescu are un stil distant, oficial-ceremonios, cu conotaţii negative în inconştient.

Punerea în scenă favorizează planul mediu şi gros-planul, pe „faţa" candidaţilor citindu-se emoţia, enervarea, bucuria, capacitatea de reacţie, spontaneitatea, inteligenţa momentului. Emil Constantinescu este stăpân pe sine, privirea sa exprimă o satisfacţie secretă ; Ion Iliescu îşi stăpâneşte cu greu enervarea, figura sa exprimând nemulţumirea, indignarea. Implicarea corpului şi a feţei în dezbatere permite evitarea unei implicaţii prin discurs ; ea poate semnifica un dezacord faţă de interlocutor printr-o prestaţie corporală (la un moment dat, Emil Constantinescu se ridică de la biroul său şi se îndreaptă către Ion Iliescu pentru a-i arăta acestuia un document incriminant), fără sau cu asumarea unei prestaţii orale.

Actorul politic îşi construieşte **identitatea** printr-o dublă raportare :
- la rolul pe care-l joacă ;
- prin relaţia empatică cu telespectatorul.

Imaginea idealizată maschează realitatea, mediumul întărind „producerea aparenţelor" şi facilitând identificarea reprezentatului (a telespectatorului) cu reprezentantul (omul politic). Se poate vorbi despre „un sacru modern" fondat pe jocul aparenţelor în care actorul politic comandă realul prin imaginar.

Textul televizual – dezbaterea ca structură sincretică de comunicare – este construit o dată de instanţa mediatică (dezbaterea este o comunicare instituţionalizată) şi, încă o dată, de către cei doi actanţi – cei doi actori politici.

Discursul lui Emil Constantinescu se axează pe :
- **disociere** : Emil Constantinescu este candidatul care „se joacă pe sine", actorul în rol afirmând existenţa a două planuri, planul real şi planul politic ;
- **antiteză** : permanentă între ce a fost/ce va fi, întărită de disocierea noi/voi ;
- **reprezentare frauduloasă** : el îşi construieşte prin discurs imaginea unui democrat, reprezentant al unei familii politice europene ; de fapt,

Emil Constantinescu a făcut parte în timpul comunismului dintr-o structură de conducere comunistă (secretar cu propaganda în biroul organizaţiei de bază al facultăţii) ; propria imagine nu este însă suficientă pentru a schimba o societate, încărcătura simbolică anterioară nu există. Credibilitatea sa ţine de iluzia creată în opinia publică, prin apelul la imaginar (justiţiarul, eroul pozitiv, liderul nou care deţine „cheia" intrării într-o altă lume a renaşterii pe toate planurile, întemeietorul acestei lumi). Telespectatorii se identifică cu Justiţiarul, cu întemeietorul, atât la nivelul enunţului (prin discursul verbal), cât şi la nivelul enunţării : figura salvatorului este întruchipată de Emil Constantinescu. „Schimbarea" e percepută ca acea forţă transcendentă care poate trasnforma lucrurile radical.

Credibilitatea lui Emil Constantinescu este creată prin **instalarea în rol** şi **prin identificare imaginară** :

- acumulare de simboluri cu conotaţie negativă pentru a determina telespectatorul să aibă o percepţie negativă a candidatului Ion Iliescu ;
- paralelismul în raţionament : logicile celor doi candidaţi sunt paralele, nu se întâlnesc pe parcursul dezbaterii decât într-un punct, acela care se referă la integrarea europeană şi euroatlantică ; dialogul pare mai degrabă un dialog al surzilor, consecinţa fiind crearea unei confuzii în receptarea realităţii de către public.

Nici unul dintre candidaţi nu recunoaşte vreo acuză a celuilalt, deşi exemplele la care fac referire sunt concrete.

- Emil Constantinescu îl **ridiculizează** permanent pe Ion Iliescu, îl **ironizează**, acesta face impresia că este luat prin suprindere, strategia sa reducându-se la negare, consecinţa fiind o **ruptură de reprezentare** la candidatul Ion Iliescu.
- **deducţia şi inducţia** : faptele şi exemplele au menirea să inducă imaginea negativă despre celălalt ;
- **etnocentrismul** discursiv : fiecare dintre cei doi candidaţi prezintă un discurs centrat pe ei ;
- dialogul dintre cei doi candidaţi se desfăşoară la două niveluri de comunicare : **implicitul** sau presupoziţionalul şi **explicitul** sau ilocuţionarul ;
- **apelul la emoţionalitate** : Emil Constantinescu utilizează pe tot parcursul dialogului argumentul *ad populum* (martorii afirmaţiilor sale sunt cetăţenii României, buni creştini) ;

- **parabola** călugărului Vasile îl consacră pe Emil Constantinescu ca pe un bun creştin care se adresează poporului într-un limbaj adecvat, cu rezonanţe mistice care au puternice ecouri în mentalul colectiv.

Schimburile discursive

Tema economică

Prima întrebare :

Orice economie naţională are ca prioritate fundamentală următorul principiu de mare simplitate : să se producă mai mult decât se consumă pentru a se asigura un nivel de trai minim decent pentru fiecare cetăţean.

Cum înţelege viitorul preşedinte al României să determine funcţionarea firească a acestui principiu ?

Ambii candidaţi definesc situaţia politică în care se află ţara. Convenţia Democrată a câştigat alegerile, deci va avea o majoritate parlamentară. Miza dezbaterii este convingerea electoratului (telespectatorii-cetăţeni) să acorde votul unuia dintre cei doi candidaţi.

Discursul preşedintelui încă în funcţiune pune accentul pe lipsa de fundamentare şi realism a programului CDR-ului, deci pe lipsa de seriozitate şi competenţă a contracandidatului său.

Emil Constantinescu aduce argumente în favoarea tezei sale :

- argumente bazate pe fapte – discursul său este prescriptiv ; viziunea sa economică are drept bază următoarele :
  - agricultura este prioritatea nr. 1 ;
  - modernizarea serviciilor ;
  - înfiinţarea unei agenţii naţionale pentru plata produselor agricole şi alimentare ;
  - reconsiderarea politicii faţă de micul producător agricol prin promovarea asociativismului ;
  - restructurarea industrială ;
  - consolidarea investiţiilor ;
  - reducerea fiscalităţii.

Strategia de dezvoltare economică : investiţiile strategice pe termen lung atât în agricultură, cât şi în industrie.

Ion Iliescu contraatacă, aducând argumente bazate pe exemple, invocând tradiţia şi argumente prin analogie (referirea la situaţia ţărilor vecine Ungaria şi Polonia), susţinând că resursele interne din economia subterană şi împrumutul extern (un credit de 60 de milioane de dolari) nu sunt realiste.

Programul narativ al fiecărui candidat conturează o viziune despre lume şi o linie de acţiune politică. Schimburile discursive sunt tot atâtea atacuri la persoană ce vizează desfiinţarea adversarului şi atragerea simpatiei telespectatorilor.

A doua întrebare :

Potrivit unor evaluări de înaltă ţinută ştiinţifică – să nu uităm că nu o dată am fost numiţi grânarul Europei – pământul României poate hrăni cel puţin cincizeci de milioane de persoane.

Cum gândeşte viitorul preşedinte al României ca ţara noastră să-şi hrănească bine măcar cei 23 milioane de cetăţeni ai săi ?

Ion Iliescu se pronunţă împotriva desfiinţării fostelor IAS-uri, acuzându-l pe Emil Constantinescu de extremism prin măsurile pe care le preconizează.

Emil Constantinescu îl acuză, la rândul său, pe Ion Iliescu de pasivitate şi favorizare a corupţiei.

Ion Iliescu dezvoltă un raţionament aparent corect, dar care n-a dat rezultatele scontate ; Emil Constantinescu aduce două exemple (holdingurile Agricola International şi Comtim Timişoara) prin care incriminează guvernarea pedeseristă coruptă. Ca într-o imagine răsturnată, în oglindă, pentru Ion Iliescu aceste două exemple reprezintă modele de organizare şi performanţă economică.

A treia întrebare :

În orice ţară, politica economică presupune şi folosirea unui instrument financiar de mare fineţe şi moralitate : politica subvenţiilor.

Cum înţelege viitorul preşedinte al României să influenţeze în acest sens politica economică a României pentru a se ajunge la echilibrul atât de necesar dinamizării proceselor de reformă economico-socială ?

Ion Iliescu se declară adept al economiei de piaţă şi atacă, din nou, programul CDR care, în opinia sa, nu va putea stăpâni ecuaţia eliminare de impozite/creşterea investiţiilor, acuzându-l pe Emil Constantinescu de superficialitate şi politizare a faptelor.

Emil Constantinescu introduce o temă nouă printr-o întrebare retorică bazată pe paradox („Cum se explică faptul că o asemenea ţară bogată ca România are oameni săraci ? ") şi, printr-un sofism de rol, dă tot el răspunsul, acuzând guvernarea anterioară de proastă gestionare, de furt şi incompetenţă („Răspunsul este unul simplu : o parte enormă din avuţia naţională ori a fost furată, ori a fost prost gestionată"). Argumentele sale bazate pe exemple şi fapte induc o imagine negativă asupra PDSR şi a candidatului Ion Iliescu.

Replica acestuia introduce tema dezinformării de către Emil Constantinescu, cauza principală a dificultăţilor economice fiind considerată prăbuşirea sistemului comunist. Invocând argumentul politeţii, Emil Constantinescu nu răspunde la replica lui Ion Iliescu.

Tema politicii externe

Prima întrebare :

Ideea reconcilierii naţionale pare la prima vedere o chestiune de ordin exclusiv intern. În realitate, succesul acestui extraordinar de important demers politic la care ambii candidaţi au făcut dese referiri are reflexe în susţinerea politicii externe a României, a convingerii privind stabilitatea politică internă atât de necesară şi integrării ţării noastre în concertul statelor lumii. **Ce pondere acordă viitorul preşedinte al României în construcţia politicii externe a ţării procesului reconcilierii naţionale ?**

Ion Iliescu aduce argumente bazate pe fapte privind realizările din politica externă a României (consensul politic privind integrarea europeană, încheierea Tratatului cu Ungaria, obţinerea clauzei).

Emil Constantinescu consideră că politica externă a României a fost greşită, afirmarea unui principiu general la o situaţie particulară („o politică externă serioasă nu poate fi dusă decât dacă există o politică internă bună") – şi nu prin argumentul *ad hominem* se prezintă pe sine ca reprezentant al opoziţiei politice ce a contribuit decisiv la succesele politicii externe. Întrebarea sa retorică : „De ce România se află pe ultimul loc ? " este o afirmaţie deghizată care valorizează negativ întreaga politică internă şi externă anterioară.

Ion Iliescu îl acuză direct pe Emil Constantinescu de incompetenţă în problemele politicii externe (...„pe probleme internaţionale, dânsul a făcut câteva gafe monumentale") şi de afirmaţii de rea-credinţă la adresa ţării (problema embargoului : „Iugoslavia [...] că noi nu am fi respectat datele embargoului").

Emil Constantinescu parează şi transferă dialogul prin comparaţia cu ţările de tip african (care are conotaţii depreciative) ; pe tema sărăciei, prezintă o aglomerare de argumente bazate pe analogie atunci când enumeră cifrele referitoare la investiţiile pe cap de locuitor din Ungaria, Cehia, Slovenia, când arată că la creşterea PIB-ului România se află pe unul dintre ultimele locuri, la fel şi în ceea ce priveşte inflaţia şi corupţia. Din nou o întrebare retorică vine să afirme, de fapt, concluzia sa : „Cine tratează serios cu ţări care se află într-un asemenea dezastru economico-financiar ? ". Implicit, se face trimitere la autorul moral al acestui dezastru.

A doua întrebare :

În confruntările de până acum, cei doi candidaţi s-au referit pe larg şi la problemele integrării europene şi euroatlantice. România se află într-o poziţie geopolitică şi geostrategică extrem de interesantă pentru politicile globale promovate la ora actuală privind Europa Centrală. Într-o măsură importantă însă România înţelege să fie factor activ şi de echilibru îndeosebi în zona balcanică şi a Mării Negre, deci în zona sud-est europeană.

Care ar fi opţiunile viitorului preşedinte privind cele două mari şi importante zone de interes politic nu numai al României ?

Ion Iliescu afirmă ideea continuităţii liniei politice din ultimii trei ani şi îşi exprimă concepţia cu privire la rolul de legătură pe care trebuie să-l joace România între zonele importante de consum şi de resurse pe care le reprezintă Europa Centrală şi Vestică.

Emil Constantinescu îl atacă pe Ion Iliescu afirmând că „s-a greşit în politica externă, prin atitudinea distructivă faţă de Grupul de la Vişegrad, prin încheierea târzie a Tratatului cu Ungaria. Citarea numelor lui Titulescu şi Václav Havel (argumente ale autorităţii), în contrast implicit cu oamenii politici actuali (trimitere la preşedintele Iliescu) şi cu deciziile politice româneşti inadecvate, minimalizează întreaga politică externă pe care a adoptat-o România în timpul mandatelor lui Ion Iliescu.

Urmează o serie de replici în care confruntarea devine paroxistică, acuzele reciproce şi respingerile creând impresia unui dialog al surzilor.

A treia întrebare :

...**în domeniul politicii externe s-a vorbit în repetate rânduri şi chiar în întrebările precedente s-au făcut referiri ample la procesul complex al integrării României în comunitatea europeană şi euroatlantică. [...] care ar fi costurile şi avantajele acestui proces pentru România ?**

Cei doi candidaţi îşi afirmă aceeaşi concepţie privind integrarea României în comunitatea statelor europene, dar Emil Constantinescu transformă răspunsul într-o acuzaţie prin concluzia pe care o impune : România se află pe ultimul loc în ceea ce priveşte produsul naţional brut şi puterea de cumpărare (argumente bazate pe exemple). Dialogul se desfăşoară sub forma unei dispute-duel referitoare la Acordul european de asociere care evidenţiază viziunile economice ale celor doi candidaţi, accentul căzând pe „excluderea celuilalt”.

Tema social-politică

Prima întrebare :

Cu toţii simţim cât de îngrijorătoare a devenit problema siguranţei cetăţeanului în viaţa de zi cu zi ca efect al creşterii impresionate a criminalităţii şi infracţionalităţii.

Cum gândeşte viitorul preşedinte al României să promoveze politica necesară pentru diminuarea drastică a acestor fenomene şi pentru asigurarea liniştii şi siguranţei publice ?

Ion Iliescu extinde explicarea fenomenului de corupţie la alte forţe politice şi din administraţie, aduce argumente în favoarea preocupării pe care a avut-o pentru perfecţionarea legislaţiei şi alinierea acesteia la standardele europene şi îl acuză pe Emil Constantinescu de necunoaşterea prevederilor constituţionale privind atribuţiile preşedintelui.

Emil Constantinescu consideră că miza dezbaterii ar fi : „Cum se explică că România este o ţară bogată cu oameni săraci ? ” şi „Unde este avuţia naţională ? ”, reiterând răspunsul formulat la începutul discuţiei : „...avuţia naţională a fost furată cu ajutorul celor de la Putere şi care s-au înconjurat de o adevărată mafie”, care denunţă, implicit, guvernarea pedeseristă, PDSR-ul reprezentând simbolul corupţiei în România. Exemplul privatizării societăţii Simex aduce argumentul suprem de corupţie al partidului de guvernământ.

Ion Iliescu respinge atacul (*ignoratio elenchi* – ignorarea tezei) şi îl atrage pe Emil Constantinescu în capcana unei explicaţii, aceea a definirii pincipiului *Restitutio in integrum*, enumerând câteva consecinţe ale acestei măsuri. Emil Constantinescu respinge, la rândul său, acuzaţiile de abuz preconizate de aplicarea acestui principiu vizând situaţia chiriaşilor din casele naţionalizate şi, printr-o strategie de minimizare, îi aduce lui Ion Iliescu acuzaţia implicită de minciună pe tot parcursul campaniei electorale, punctul culminant constituindu-l declaraţia unui membru PDSR : „Dacă PDSR pierde alegerile, în România va fi război civil”.

Dezbaterea atinge în acest moment o maximă tensiune : Ion Iliescu respinge acuzaţia („...nici măcar n-am receptat-o”), manifestând o enervare vădită.

A doua întrebare :

...în legislaţia actuală se constată lacune serioase în privinţa unor reglementări juridice de substanţă, de natură să perpetueze stări negative în raporturile sociale : birocraţie excesivă, imprecizii în aplicarea armonioasă a legilor sau chiar lipsa unora dintre acestea şi atât de pomenita corupţie. Şi mai sunt şi altele.

Ce priorităţi în acest domeniu ar fi de dorit să promulge viitorul preşedinte al României ?

Ion Iliescu se declară adeptul reformei şi în administraţie.

Emil Constantinescu minimalizează PDSR, considerându-l ca nefăcând parte dintr-o familie politică europeană şi definindu-l ca un grup care apără interesele birocraţiei de stat.

Printr-o construcţie paradoxală, Ion Iliescu transformă eticheta cu conotaţii negative „Regimul Iliescu" într-o sintagmă asociată simbolului Revoluţiei din decembrie, ca moment fondator al schimbării din societatea românească. Utilizând o strategie de imunizare, Ion Iliescu dă câteva exemple de nume ale unor demnitari care au fost deferiţi Justiţiei, aceasta constituind dovada implicării sale în combaterea corupţiei...

Emil Constantinescu contraatacă, citând cazul generalului Cico Dumitrescu, care a fost numit ambasador pentru a fi scăpat, în viziunea sa, de corupţie.

Schimbul de replici care se succedă conturează poziţiile candidaţilor : negare a oricărei acuzaţii aduse de celălalt şi contraatacare excesivă din partea lui Ion Iliescu ; Ion Iliescu este acuzat de ignorare a realităţii pe durata celor două mandate ale sale de către Emil Constantinescu.

A treia întrebare :

Procesul de tranziţie prin reforme ne dă speranţa unei prosperităţi materiale de perspectivă. În acest proces se constată însă şi unele scurtcircuite îngrijorătoare. S-a adoptat o nouă lege organică a învăţământului, dar în acelaşi timp am făcut cunoştinţă cu o cifră statistică incredibilă : un milion de analfabeţi. Nu suntem singurii în lume atinşi de această maladie, dar eram şi suntem recunoscuţi pentru valoarea şcolii româneşti.

Ce consideraţi că este necesar să se întâmple pentru modernizarea învăţământului nostru, pentru ca şi prin educaţie şi învăţământ să pregătim temeinic tinerele generaţii ?

Schimbul discursiv configurează concepţiile celor doi candidaţi privind învăţământul românesc.

Emil Constantinescu anulează orice referire la iniţiativele în domeniul învăţământului ale guvernării anterioare şi transformă dialogul în favoarea sa, acuzându-l pe Ion Iliescu de negativism („nu se poate", „nu există bani") şi PDSR-ul, ca sistem mafiot, de furt din bugetul naţional.

Ion Iliescu îl acuză pe Emil Constantinescu de răstălmăcire a lucrurilor şi are în continuare un discurs de justificare.

Întrebările puse de moderatori:

Întrebarea adresată lui Ion Iliescu :

Domnule Iliescu, în campania prezidenţială pentru primul tur de scrutin unul din cei 16 a insistat foarte mult pe ideea autonomiei teritoriale, care ar fi favorabilă nu numai minorităţilor naţionale, ci şi românilor. Pentru mine, formula respectivă este o noutate; cunosc formulele: autonomie locală, autonomie administrativă, autonomie bugetară şi chiar autonomie etnică. **Greşesc eu cumva dacă socotesc formula de autonomie teritorială mai mult decât ambiguă, ba chiar periculoasă, aceasta deschizând drumul nu numai către desprinderea autonomă a unei bucăţi de ţară, ci chiar al dezmembrării României în mai multe teritorii ?**

Ion Iliescu respinge orice idee referitoare la regiunile transfrontaliere şi îl provoacă pe Emil Constatinescu la exprimarea opiniile sale cu privire la aceste teze şi la afirmaţiile făcute în Ungaria de dl Frunda.

Emil Constantinescu califică campania dlui Ion Iliescu ca „o campanie alcătuită exclusiv din minciuni", „minţiţi toată populaţia României" şi dezminte afirmaţiile contracandidatului său, acuzându-l de intoxicare a opiniei publice.

Întrebarea adresată lui Emil Constantinescu :

Începând din 1990, atât PNŢCD, cât şi CD mai apoi, au privit constant cu bunăvoinţă manifestările promonarhiste. În preajma campaniei electorale din această toamnă, bunăvoinţa amintită a culminat cu declaraţia dumneavoastră în America, reprodusă în revista *Micromagazin*. Pentru electoratul român care duminică, 17 noiembrie, va hotărî cine va fi preşedintele României în următorii patru ani, **vă solicit să precizaţi clar poziţia dumneavoastră faţă de problema fundamentală a formei de guvernământ.**

Emil Constantinescu îşi exprimă, indirect, opţiunea pentru forma de guvernământ – republica – şi afirmă : „Nu a existat nici o altă declaraţie de-a mea în acest sens", referindu-se la o „mistificare de presă" folosită împotriva sa (a se vedea declaraţia promonarhică făcută cu ocazia unei vizite în America, într-o publicaţie locală). În acelaşi timp, îl acuză pe Ion Iliescu ca fiind un nedemocrat prin nerecunoaşterea opţiunii monarhice a unui procent din populaţia României şi prin combaterea ideii unui referendum pe această temă.

Ion Iliescu aduce argumentul autorităţii lui Corneliu Coposu în stabilirea formei de guvernământ – cea monarhică.

Dezbaterea are din nou un moment culminant, concretizat într-o cascadă de replici în care candidaţii se atacă vehement şi se acuză.

Concluzia : Pe de o parte, regimul Iliescu a fost un dezastru (în viziunea lui Emil Constantinescu) ; de cealaltă parte, Ion Iliescu afirmă : „eu am lucrat în toţi aceşti ani pentru a urma temeliile unei gândiri : cum anume să se modernizeze societatea românească”.

Mesaj către ţară
Emil Constantinescu

Dragi compatrioţi, nu am de gând să vă ţin un discurs. Ce era de spus s-a spus.	Mesajul adresat este un antidiscurs.
Reprezint o formaţiune care a câştigat alegerile, reprezint o largă coaliţie a forţelor democratice, reprezint un Guvern de coaliţie care s-a acceptat deja, cu un program bine stabilit. Dacă voi fi ales preşedinte şi când voi fi preşedinte, voi face ca acest Guvern, foarte repede, să se apuce de treabă şi să-şi ţină toate promisiunile făcute.	Reprezentant al forţelor democratice care au învins. Trecerea la acţiune imediată pentru onorarea promisiunilor.
Aceasta va asigura României, în iarna care ne aşteaptă, în vremurile grele care sunt peste noi, linişte, echilibru, prosperitate, pace. Aş vrea acum, în ultimele momente ale unei campanii electorale foarte dure, marcate de multe minciuni, calomnii şi încercări de a semăna ură între cetăţenii acestei ţări, să vă mulţumesc înainte de toate dumneavoastră, celor care priviţi acum, pentru că staţi şi pierdeţi sau câştigaţi din timpul dumneavoastră, privindu-ne, indiferent de opiniile politice pe care le aveţi. Aş vrea să mulţumesc tuturor oamenilor care, de-a lungul şi de-a latul ţării, în ultimele 6 luni, mi-au spus punctele lor de vedere ; am învăţat enorm de la ei şi mă voi strădui să aplic ce m-au învăţat şi să nu-i dezamăgesc.	Linişte, echilibru, prosperitate, pace. Mulţumeşte cetăţenilor şi tuturor celor care l-au ajutat în campania electorală.
Vreau să-i asigur pe toţi că, indiferent de opiniile lor politice, religioase, am să încerc să fac tot ce este în putinţă pentru ca fiecare cetăţean al acestei ţări să aibă bucăţica lui de fericire.	

Aş vrea să-mi permiteţi, totuşi, ca să mulţumesc şi celor care mi-au acordat sprijinul în această campanie electorală : familiei mele, mamei mele, colaboratorilor mei, care m-au înţeles şi au avut încredere în mine. Acuma, la sfârşit... aş vrea să vă spun o întâmplare care m-a marcat foarte mult : ajungând după o zi lungă prin satele judeţului Iaşi şi Neamţ, la ora 11 noaptea, i-am trimis pe colaboratorii mei să se odihnească şi, împreună cu doi studenţi apropiaţi, am rămas la priveghiul Sfintei Paraschiva. În noaptea aceea de vis, când mii de oameni veniţi din toate colţurile ţării stăteau la coadă pentru a ajunge la moaştele Sfintei Paraschiva, s-a apropiat ca o umbră de noi un om care părea aproape sfânt.	
Numele lui era Vasile şi este călugăr la Muntele Athos. M-a călăuzit până la moaştele Sfintei Paraschiva, a fost apoi în biserică cu mine, mi-a vorbit şi apoi a dispărut aşa cum venise. Aşa am avut la un moment dat impresia că era... umbra lui Corneliu Coposu... pentru că era tot aşa înalt... şi... tăcut. Când s-au... când pe Dealul Mitropoliei erau moaştele Sfântului Dumitru, a apărut din nou, într-o altă noapte. Mi-a spus că... cutreierase... mănăstirile... şi vorbise cu o serie de pustnici... şi mi-a transmis din partea unuia dintre ei, pustnicul Proclu, o rugăciune şi m-a rugat s-o spun în fiecare noapte înainte de a mă culca. Am făcut acest lucru : „Doamne Iisus Hristos, fiul lui Dumnezeu, primeşte rugăciunea celor care s-au rugat pentru mine. Ajută-mă să duc la capăt lucrarea mea ; niciodată nu voi uita pe săracii tăi”. De-acum înainte, gândul curat al românilor şi voia lui Dumnezeu vor hotărî.	Parabola călugărului Vasile – adresabilitate către substratul afectiv-emoţional al electoratului cu conotaţii mistico-religioase care conferă credibilitate şi suscită adeziune.

Mesaj către ţară
Ion Iliescu

Dragi compatrioţi, suntem în pragul unui moment politic extrem de important, care angajează viitorul dumneavoastră, al familiei dumneavoastră, al nostru, al tuturor. Să nu uităm că disputele electorale trec, dar ţara rămâne şi trebuie guvernată. Nu ne putem permite să irosim timp în certuri şi hărţuieli politice.	Definirea momentului politic ca moment al unui nou început.
Cred că este momentul potrivit ca în noua configuraţie politică să realizăm un pact bazat pe dorinţa comună de a moderniza ţara şi de a ridica nivelul de trai al oamenilor. Voi conlucra cu noua majoritate parlamentară şi cu noul Guvern, cu bună-credinţă şi respectând prerogativele constituţionale în tot ceea ce este bun pentru ţară.	Prezentarea unui pact de bună-credinţă.
Nici vorbă de un război cu noua majoritate parlamentară sau de obstrucţionarea noului Guvern – voi sprijini toate măsurile care privesc accelerarea reformei şi mai ales priorităţile de ordin social : creşterea pensiilor, inclusiv a pensiilor pentru ţărani, mărirea alocaţiilor pentru copii, elaborarea unui program naţional de sprijinire a tinerilor, pentru a-şi găsi locuri de muncă şi locuinţe, ajutorarea familiilor cu mulţi copii.	Obiective : – accelerarea reformei ; – priorităţi de ordin social ;
Voi încuraja o nouă politică fiscală care să ducă la reducerea impozitelor pe salarii şi profit. Voi sprijini instituţiile statului de drept în lupta împotriva corupţiei pentru stoparea infracţionalităţii. După cum bine ştiţi, există un consens deplin între opţiunea mea politică şi opţiunile tuturor partidelor în ce priveşte intrarea României în NATO şi Uniunea Europeană.	– o nouă politică fiscală ; – va lupta împotriva corupţiei ; – va milita pentru intrarea României în NATO şi Uniunea Europeană ;
Ne vom întâlni, sunt sigur, şi în ideea de a sprijini Biserica, Şcoala şi Armata ca reazem al dăinuirii noastre naţionale.	– va sprijini Biserica, Şcoala şi Armata ca instituţii fundamentale ale statului ;

Totodată, vreau să spun limpede care sunt punctele în care nu voi face nici un fel de compromis.	– nu va accepta nici un compromis ;
Nu voi accepta nici o măsură care ar putea pune în discuţie integritatea teritorială a ţării şi caracterul de stat naţional unitar al României ; nu voi accepta niciodată să fie pusă în discuţie forma republicană de guvernământ ; nu voi fi de acord ca legile care au fost votate să fie modificate după bunul plac al unor grupări radicale din noua majoritate ; voi veghea ca drepturile cetăţenilor să fie respectate, indiferent de apartenenţa lor politică. Mă voi opune unor măsuri aventuriste care ar putea arunca oamenii în stradă şi pune în pericol siguranţa vieţii lor de zi cu zi.	– va respecta integritatea teritorială a ţării, caracterul de stat naţional-unitar al României, forma de guvernământ republicană ; – va respecta drepturile cetăţenilor ; – se va opune măsurilor aventuriste ;
Mă angajez în faţa dumneavoastră garantul stabilităţii României şi al reconcilierii naţionale.	– va fi garantul stabilităţii României şi reconcilierii naţionale ;
Mă adresez dumneavoastră în calitate de cetăţeni, indiferent cu ce formaţiuni politice simpatizaţi ; mă adresez deopotrivă celor nehotărâţi, vă solicit votul pentru că mă îngrijorează soarta celor mulţi, soarta ţării.	– ataşament faţă de cei mulţi ;
De luni începe momentul adevărului ; la cine veţi privi când veţi constata că aşteptările dumneavoastră au fost înşelate ? Alegerea şefului statului trebuie judecată în termeni naţionali ; ştiu, a fost greu, dar am menţinut ţara întreagă în hotarele ei ; am avut linişte, societatea şi-a păstrat echilibrele ei fundamentale, acum sunteţi chemaţi să judecaţi cu dreptate : Cine merită să fie ales şef al statului ? Cine este omul pe care ţara poate conta ? Cine este în măsură să asigure stabilitatea de care se leagă toate speranţele noastre ? Acum, fiecare vot contează. Soarta ţării este în mâinile dumneavoastră. Am încredere în dreapta dumneavoastră judecată. Vă chem să mergeţi la vot cu gândul la pacea ţării, la liniştea fiecăruia dintre noi.	– momentul votului definit ca moment al adevărului ; – a menţinut integritatea ţării, echilibrul social. Mesaj de pace şi linişte pentru viitor.

Stau cu fruntea sus şi pot privi cu sinceritate în ochii dumneavoastră. Stau drept în faţa judecăţii oamenilor şi a vremurilor. Sunt şi voi fi solidar cu toţi românii, mai ales la necazuri şi la încercările vieţii. Mulţumesc şi vă sunt recunoscător!	Apel la dreapta judecată a alegătorilor, cărora le mulţumeşte şi le solicită votul.

Analiza discursurilor televizate finale ale candidaţilor Corneliu Vadim Tudor şi Ion Iliescu („Studioul electoral" - TVR, 2000)

Contextul istoric

- campania electorală – alegeri prezidenţiale, decembrie 2000;
- după patru ani de guvernare a Convenţiei Democrate, România se află în colaps economic, reformele nu au fost înfăptuite, corupţia s-a amplificat, societatea românescă aflându-se într-o gravă criză morală;
- PDSR a câştigat alegerile parlamentare;
- pentru funcţia de preşedinte al statului candidează în turul al II-lea de scrutin, reprezentantul PDSR – Ion Iliescu – şi reprezentantul PRM – Corneliu Vadim Tudor;
- societatea este la fel de divizată, iar sentimentul de nemulţumire al populaţiei a crescut, discursul naţionalist fiind în ascensiune, la fel ca frustrările oamenilor;
- în intervalul de timp dintre cele două tururi de scrutin a avut loc o amplă campanie mediatică împotriva candidatului Vadim Tudor, perceput în mediile prooccidentale (şi nu numai) ca reprezentând un pericol pentru fragila democraţie românească; pe acest fundal socio-politic, forţele politice din ţară s-au coalizat susţinând la unison candidatura lui Ion Iliescu, perceput ca fiind „un rău necesar".

Candidaţii

Corneliu Vadim Tudor, sociolog, poet, preşedinte al PRM, a câştigat primul tur de scrutin; în timpul regimului comunist, a fost „poet de curte", cum îl etichetează adversarii săi.

Ion Iliescu, inginer de profesie, a condus România în calitate de preşedinte, pe perioada a două legislaturi; actualmente, este senator şi preşedinte al PDSR.

Situaţia discursivă

Miza alegerilor : suprimarea şanselor lui Corneliu Vadim Tudor de a accede la preşedinţia ţării şi susţinerea lui Ion Iliescu pentru a ocupa, din nou, această funcţie.

Corneliu Vadim Tudor este considerat de forţele politice din România naţionalist, antisemit, xenofob, antioccidental şi autoritarist.

Dispozitivul televizual

Discursurile celor doi candidaţi sunt transmise „în direct", în două zile diferite, la ore de maximă audienţă. Fiecare candidat beneficiază de o oră de emisie.

Dispozitivul strategic

Nu are loc o dezbatere propriu-zisă între cei doi candidaţi, Ion Iliescu refuzând întâlnirea faţă în faţă cu Corneliu Vadim Tudor.

Fiecare candidat se adresează electoratului într-o manieră specifică : Corneliu Vadim Tudor prezintă un discurs monologal, iar Ion Iliescu îşi compune prestaţia televizată dintr-un discurs monologal şi o pseudodezbatere cu trei jurnalişti importanţi ai momentului. Între cei doi candidaţi are loc o interacţiune mediată, o înfruntare la distanţă.

Tranzacţiile dezbaterii :

- desfiinţarea „feţei" adversarului ;
- scenariul administrării ţării în perioada legislaturii care urmează.

Structura discursului lui Corneliu Vadim Tudor

1. Discurs

- mulţumiri adresate electoratului ;
- opţiunea electoratului pentru PRM este prezentată ca ultima revoluţie din România secolului XX ;
- incriminarea guvernării CDR ;
- elogiul adus democraţiei, al cărui beneficiar este el însuşi ;
- denunţarea „campaniei de demonizare" a sa ;
- falsul antisemitism şi extremism ;
- memoria părinţilor săi ;
- actele de caritate săvârşite ca un bun creştin, care contravin acuzaţiilor aduse ;
- denunţarea mafiei în România ;
- construirea imaginii propriei personalităţi ;

- demascarea şi acuzarea lui Ion Iliescu şi a PDSR ;
- mesajul către ţară, cu principalele obiective :
  - integrarea euroatlantică ;
  - lupta cu mafia ;
  - reconclierea naţională ;
  - asigurarea alimentaţiei populaţiei ;
  - vizite de lucru în judeţele ţării ;
  - controlul privatizărilor ;
  - colaborarea cu investitorii străini ;
  - austeritatea administraţiei ;
  - măsuri de protecţie socială ;
  - reinstaurarea statului în economie şi prezentarea ca **Salvator** al ţării.

Dispozitivul scenografic

Spaţiul din studio nu conţine nici un semn distinctiv, în el se află biroul candidatului, biroul moderatorului, iar în faţa candidatului, la distanţă, se află un public alcătuit din susţinători ai lui Corneliu Vadim Tudor. Dispozitivul scenic este sobru şi impune distanţa socială.

Cadrarea : utilizează planul mediu şi gros-planul. Planul de reprezentare este frontal. Trecerea de la un plan la altul este însoţită de diferite unghiuri de vedere, variaţii care vehiculează tot atâtea semnificaţii. Efectele spectaculare lipsesc.

Mesaj către ţară
Corneliu Vadim Tudor

Stimaţi locuitori ai României, Domnul Ion Iliescu a fost îmbrăţişat cu o căldură suspectă, ca un salvator al democraţiei şi părinte al patriei, exact de către aceia care îl făceau până acum antichrist. Niciodată n-a existat în istoria României o asemenea scenă de cameleonism colectiv. Mai mult decât atât : în dispreţul propriului electorat, care l-a votat tocmai ca să scape de partidele care au ruinat ţara în ultimii patru ani. PDSR-ul a defilat la braţ cu liderii UDMR, PD şi PNL pe care cu numai câteva săptămâni înainte îi ameninţa cu celulele puşcăriilor.	Cameleonismul politic colectiv.

În fine, să ne ocupăm puţin de programul meu prezidenţial, care iată, mi-a fost prescurtat… expozitiv, pentru că a trebuit şi eu să arăt lumii care este realitatea. Din numeroasele măsuri pe care le preconizez, voi începe cu câteva mai stringente. În primul rând, dacă mă va ajuta bunul Dumnezeu să ajung preşedinte şi să-mi salvez ţara de la pieire, voi asigura cancelariile lumii, inclusiv reprezentanţele diplomatice acreditate la Bucureşti, că voi respecta cu fermitate angajamentul nostru de integrare a României în structurile euroatlantice, precum şi toate tratatele şi acordurile internaţionale la care ţara noastră este parte. Nu de mine trebuie să se teamă Occidentul, fiindcă eu sunt un om al păcii şi al dialogului, hotărât să modernizeze România. Occidentul trebuie să se teamă de ultima mare migraţie din istorie, aceea a gangsterilor, a traficanţilor de droguri şi arme, a ucigaşilor şi prostituatelor, a violatorilor de copii, care se tot revarsă ca lava unui vulcan prin România, din inima Europei. Aşa cum românii au apărat sute de ani valorile civilizaţiei creştine a Occidentului împotriva expansiunii otomane, acum le vor apăra împotriva crimei organizate, a imigraţiei ilegale şi a altor primejdii. Eu sunt singurul care poate lua taurul mafiei de coarne ; dacă nu se va înţelege asta va fi şi mai rău pentru ţară, dar şi pentru tihna din multe cămine europene. Apoi, voi depune cele mai cinstite şi statornice demersuri pentru adevărata reconciliere naţională, nu voi băga la puşcărie politicieni şi ziarişti, nu voi face nici o execuţie publică, dimpotrivă, am să-i apăr de furia populaţiei pe cei vinovaţi de jaf şi abuzuri, tot ceea ce voi face va fi lichidarea mafiei cu legea în mână şi confiscarea marilor averi realizate prin fraudă. Acest drept nu mi-l poate lua nimeni, fiindcă numai	Programul prezidenţial. Integrarea în structurile euroatlantice. Singurul luptător eficace împotriva corupţiei. Înfăptuirea reconcilierii naţionale. Instaurează domnia legii.

aşa voi putea începe o viaţă nouă. În paralel, voi lua toate măsurile care se impun pentru asigurarea securităţii alimentare a populaţiei, cu orice preţ, până vom ieşi la primăvară şi va da firul ierbii. Nu e normal ca România să sufere de foame. Un studiu efectuat de un organism al ONU, e vorba de FAO, a stabilit că România, cu pământul ei bogat şi cu regimul hidrografic excepţional, poate hrăni nu 22 milioane, ci 80 de milioane de locuitori.	Securitatea alimentară a populaţiei.
Ca stil de muncă, voi vizita fiecare judeţ al ţării în primele trei zile ale fiecărei săptămâni, însoţit de specialişti în multiple domenii, dar şi investitori români şi străini, pentru a inventaria problemele grave cu care se confruntă populaţia şi a le găsi o rezolvare rapidă.	Vizite în fiecare judeţ al ţării.
În privinţa investitorilor străini : îi voi invita să vină înapoi pe cei de la marile firme şi concerne (General Motors, General Electric, Siemens, Bayer, AEC, Deutsche Telecom, British Telecom, Marlboro) şi pe toţi ceilalţi alungaţi de mafia pestriţă care a controlat şi dijmuit total.	Invitarea investitorilor străini în ţară.
Voi ordona anchete prezidenţiale pentru stabilirea modului cum s-au efectuat privatizările, iar acele privatizări frauduloase vor fi anulate.	Controlul privatizărilor efectuate.
Voi instaura austeritatea de sus şi până jos, începând cu mine şi familia mea.	Instaurează austeritatea la toate nivelurile.
Voi solicita Parlamentului şi Guvernului să adopte actele normative şi să acţioneze pentru ca : 1. în maximum 6 luni, să fie asigurat salariul minim pe economie de minim 2 milioane lei, iar pensia minimă de 1,5 milioane lei ; 2. până la Anul Nou, vor fi despăgubiţi toţi păgubiţii de la FNI din fondurile instituţiei vinovate, CEC-ul, şi, eventual, cu ajutorul AVAB-ului ; 3. vor fi asigurate facilităţi de angajare pentru absolvenţii de facultăţi din promoţia 2001 ;	Adoptarea unor acte normative de către Guvern.

4. întreaga suprafaţă agricolă a României, de circa 9 milioane de hectare va fi cultivată şi se va începe munca la amenajările funciare şi la refacerea sistemelor de irigaţii ; Evident, avem mult mai multe proiecte şi măsuri, dar acestea apar mai importante în prima fază, totul pe fundamentul reinstaurării statului în economie.	
Dragi compatrioţi, se apropie sărbătorile de iarnă ; din nefericire, ele sunt mai triste ca oricând. Preţurile la alimente şi la carburanţi iar au luat-o razna şi voi nu aveţi o instanţă morală şi legală la care să vă mai plângeţi.	Deplânge situaţia grea a populaţiei în pragul sărbătorilor de iarnă.
Apar, astăzi, în faţa dumneavoastră cu smerenia care se cuvine atunci când te ştii privit de poporul lui Ştefan cel Mare, al lui Mihai Viteazu, al lui Avram Iancu, al lui Eminescu, al lui Iorga, al lui Brâncuşi, al lui Enescu. Ce popor mesianic ! Păcat de conducătorii cei slabi pe care i-a avut în diverse perioade istorice. „Bună ţară, rea tocmeală ! ", zicea cronicarul.	Smerenia în faţa poporului român.
Aceasta e luna iertării, ca să intrăm curaţi la suflet în noul mileniu. Vă iert şi pe voi, prigonitorii mei, care nu puteţi pricepe că un om e altfel decât voi, că e o oaie albă într-o turmă de oi negre, că nu merge la furat cu hoţii, că nu se destrăbălează cu destrăbălaţii, că nu numai că nu ia de la săraci ca toţi bogătaşii de azi, ci, dimpotrivă, îşi dă şi haina de pe el şi nici un om sărman n-a plecat de la uşa lui fără vreun ajutor, oricât de mic. Îi rog, totodată, pe cei pe care i-am mâhnit sau i-am nedreptăţit fără voia mea, într-un fel sau altul, să mă ierte, în această vreme din preajma Crăciunului. Este greu, într-o lume care se abrutizează, să-ţi păstrezi cumpătul, să rămâi un om adevărat, să nu te atingi de aurul care te ispiteşte, să nu gândeşti şi să nu făptuieşti urâciuni, chiar şi atunci când nu te vede nimeni,	Iertarea prigonitorilor săi.

există totuşi cineva care vede, judecă şi cântăreşte totul din slava cerului. Acelora care se întreabă care e secretul succesului meu, le voi răspunde cu simplitate, dovedind că nu m-a orbit această izbândă şi că trebuie să fug de păcatul trufiei : eu nu sunt decât un om, un simplu om, ridicat din mijlocul poporului meu, iar inima mea e cutia mea de rezonanţă, care vibrează la nedreptăţi, la plânsul şi la durerile oamenilor. Nici eu nu-mi explic de ce mă doare atâta suferinţa celor din jur, oameni şi animale, dar o iubire năvalnică îmi umple pieptul şi atunci sar în ajutorul lor. Parcă se petrece ceva magic cu mine şi trec peste orice primejdie, pentru a micşora suferinţa care domneşte în această Vale a Plângerii. Nu ştiu ce oieri, ce plugari, ce preoţi, ce soldaţi, ce femei milostive mi-au trimis pe fluviul de sânge al generaţiilor această patimă clocotitoare de a face dreptate celor năpăstuiţi. Ca mâine vor răsuna colindele de Crăciun şi un crâmpei de lumânare într-o ramură de brad ne va face să ne aducem aminte de copilărie şi de părinţi.	Proiectarea autoportretului său.
Mesajul meu e de pace şi de bună învoire. Nu sunt aşa de bun cum mă cred cei 220.000 de membri ai PRM, dar nici pe departe nu sunt aşa de rău cum mă zugrăvesc cei care nu mă cunosc.	Mesaj de pace şi toleranţă.
Am să fiu reformatorul ţării mele, duminică România va juca ultima şansă a ei. Îi rog pe magistraţii, pe preşedinţii secţiilor de votare, pe cei care numără şi transportă voturile, dar şi pe observatorii străini, să fie corecţi până la capăt, să nu-şi facă păcatul grav de a năpăstui un om, care nu vrea altceva decât binele poporului român. „Ţineţi cu poporul toţi, ca să nu rătăciţi”, spunea la 1848 tribunul Simion Bărnuţiu.	Promisiunea de a fi reformatorul ţării. Apel la corectitudine.
Îi invit pe membrii minorităţii maghiare, ai minorităţii ţiganilor, ai altor minorităţi, să nu voteze cu mafia, care i-a adus şi pe ei în sapă de	Apel pentru prezenţa la vot a minorităţilor.

lemn, să-şi asculte vocea inimii şi să aleagă un om care va fi cel mai drept prieten şi apărător. Îi rog pe cetăţeni să vină duminică la vot. Jos mafia, sus patria ! Doamne, ocroteşte poporul român şi sărbători fericite !	Apel pentru prezenţa la vot a tuturor cetăţenilor. Apel la divinitate.

Structura discursului lui Ion Iliescu :

1. **Discurs**

Teme :

- incriminarea lui Corneliu Vadim Tudor şi inducerea unei viziuni caricaturale asupra acestuia şi a programului său ;
- motivarea refuzului de a participa la o dezbatere „în direct" cu Corneliu Vadim Tudor.

2. **Pseudodezbatere** (întrebări adresate de ziarişti lui Ion Iliescu, aceştia nefiind prezenţi în studio, ci înregistraţi).

Întrebări :

ION CRISTOIU :

Concurentul dumneavoastră Corneliu Vadim, are drept slogan electoral „Jos mafia, sus patria ! ". Dumneavoastră vi l-aţi asuma ? Dacă „da", cum l-aţi transpune în practică, o dată ajuns preşedinte ?

EMIL HUREZEANU :

Istoricii şi observatorii politici occidentali sunt de acord că în România ultimilor 150 de ani, să zicem, de la începutul modernităţii ei, funcţionează, mai ales, ceea ce numesc ei un război intern între partidele politice între ele, pe de o parte, şi între partidele politice care oricum se războiesc unele cu celelalte, şi conducătorul statului, şeful statului, fie el rege sau preşedinte. Acest război intern funcţionează, mai ales, în democraţie şi cred... observatorii, istoricii la care mă refer... conduce la un moment dat spre dictatură. **Există posibilitatea ieşirii din acest conflict permanent care marchează viaţa politică românească în modernitate, fie prin întărirea rolului preşedintelui, fie prin întărirea rolului Parlamentului, pentru că se consideră că doi poli de putere la fel de importanţi, cu aceeaşi pondere, mai degrabă blochează şi împiedică echilibrul decât îl încurajează. Care este părerea dumneavoastră ?**

CORNEL NISTORESCU :

Ţinând cont că situaţia dramatică în care se află România nu este rezultatul a un an, doi sau trei ani, patru ani de guvernare, ci a unei evoluţii de ansamblu

extrem de dezamăgitoare, aş vrea să ştiu **care este răspunderea şi care sunt greşelile pe care şi le asumă domnul Iliescu din modul în care s-a făcut politică în aceşti 11 ani în România ?**

HORIA ALEXANDRESCU :
Domnule Iliescu, în urmă cu câteva zile, pe fondul discuţiei privind vizele românilor, aţi făcut o declaraţie potrivit căreia nu aceasta ar fi preocuparea principală a cetăţenilor României. **Priviţi vizele numai din perspectiva interesului pe care-l are exclusiv cetăţeanul sau şi ca un semnal în ceea ce priveşte poziţia pe care o are Uniunea Europeană faţă de România ?**

MODERATOR :
a. Domnule Iliescu, ca şef al statului veţi fi şi comandantul suprem al forţelor armate. În timpul primului dumneavoastră mandat constituţional, în armată începuse deja un proces amplu de reformă, care avea ca obiectiv final îndeplinirea criteriilor de aderare la NATO. **Cum vedeţi starea actuală a armatei şi ce intenţionaţi să faceţi pentru cei care slujesc drapelul ţării ?**
b. **Cum vedeţi îmbunătăţirea nivelului de trai al oamenilor ?**
c. **Care este oferta dumneavoastră pentru tinerii noştri şi pentru cei care se vor duce duminică la vot ?**

Temele răspunsurilor :
- Măsuri de eradicare a corupţiei : economice,
administrative,
legislative,
limitarea birocraţiei ;
- Interesul naţional ;
- Respectarea Constituţiei, care poate fi îmbunătăţită ;
- Analiza guvernărilor anterioare şi menţionarea succeselor şi a insucceselor ;
- Îndeplinirea rapidă a obiectivelor asumate care să permită intrarea în spaţiul Schengen ;
- Continuarea reformei Armatei ;
- Îmbunătăţirea nivelului de trai prin relansarea economică ;
- Promovarea activă a tineretului.

3. **Mesajul către ţară**
- Antiteza trecut/prezent ;
- Democraţia, singura opţiune pentru poporul român ;
- Alegerea democraţiei, nu a extremismului reprezentat de Corneliu Vadim Tudor ;

- Apărarea identităţii naţionale ;
- Obiectivele prioritare ale mandatului său : lupta cu sărăcia şi corupţia ;
- Apel la electorat să aleagă alternativa dreaptă, în interesul ţării şi al său personal.

Mesaj către ţară
Ion Iliescu

Dragi concetăţeni,	
Ne aflăm într-un moment greu al existenţei noastre ca stat şi ca naţiune. Observăm cu toţii cum autoritatea statului s-a destrămat sub privirile nepăsătoare ale unei guvernări iresponsabile.	Incriminarea fostei guvernări a CDR.
Simţim cu toţii efectele sărăcirii, fără precedent, a celor mai mulţi dintre români. Aflăm aproape zilnic noi cazuri în care oamenii se sinucid din disperare sau pentru că nu mai au puterea de a îndura foamea, lipsa medicamentelor, sărăcia extremă.	Deplânge sărăcia românilor.
Nu aşa ceva am dorit în zilele Revoluţiei române din decembrie 1989. Atunci am luptat pentru demnitate, pentru o viaţă mai bună, pentru libertate şi pentru democraţie.	Trădarea idealurilor Revoluţiei din decembrie 1989.
Românii au considerat atunci că merită să-ţi sacrifici viaţa pentru valori care trebuie să fie temelia oricărei societăţi civilizate.	
Acum, eşecul economic şi social al guvernării, iresponsabilitatea cu care au fost tratate problemele vitale ale oamenilor, restrângerea sălbatică a puterii de cumpărare, jaful patronat de FPS, corupţia, reţelele mafiote pun în pericol nu numai bunăstarea şi viaţa noastră, dar şi viitorul democratic al ţării.	Periclitarea democraţiei.
Istoria celor peste şase decenii de totalitarism în România ne învaţă un lucru esenţial : că nu există prosperitate în afara democraţiei. Nu în experienţa totalitară vom găsi răspuns la problemele prezentului şi nu pe această experienţă trebuie să ne clădim viitorul.	Negarea totalitarismului.

Din nefericire, am ajuns în situaţia să mă confrunt cu un politician extremist, xenofob şi antisemit, care vă propune revenirea la totalitarism şi la metodele sale. Acest lucru este inacceptabil. Nu ne putem permite astfel de aventuri.	Confruntarea cu un candidat care propune întoarcerea la totalitarism.
Democraţia, drepturile şi libertăţile cetăţeanului, toleranţa, dialogul, protecţia minorităţilor şi dreptul proprietăţii sunt valori pe care contracandidatul meu fie le neagă, fie le ignoră.	Opţiunea pentru valorile democraţiei.
Am optat pentru dezvoltare, modernizare, pentru un destin european al României. Trebuie să fim consecvenţi în opţiunile noastre. Suntem un popor demn şi mândru, cu o istorie de care nu avem de ce să ne fie ruşine ; cu valori şi tradiţii, cu o cultură care pot îmbogăţi civilizaţia europeană. Avem datoria să ne apărăm acum acest trecut şi această identitate, să ne construim un viitor pe măsura dorinţelor noastre. Dragi concetăţeni, eu personal m-am angajat să fiu un preşedinte al tuturor românilor, să fac din lupta cu sărăcia şi corupţia prioritatea viitorului meu mandat. Vom trăi mai bine dacă vom fi guvernaţi mai bine, dacă vom munci mai bine şi mai eficient, dacă vom dovedi mai multă solidaritate socială şi naţională.	Obiectivul său : consecvenţa în păstrarea identităţii naţionale şi construirea unui destin european.
Fac apel la dumneavoastră, la patriotismul dumneavoastră, la simţul dumneavoastră de dreptate. Veniţi deci la vot, pentru a construi împreună noua Românie ! Să lăsăm deoparte ura, încrâncenarea, setea de răzbunare. Să cerem justiţiei să-i pedepsească pe toţi aceia care au furat şi au trădat încrederea dumneavoastră. Să asigurăm domnia	Apel la alegători pentru toleranţă, dreptate, respectarea legii.
legii, dar nu a fărădelegii. Veniţi deci duminică, 10 decembrie, la vot şi faceţi o opţiune dreaptă, în interesul ţării şi al dumneavoastră. Am întreaga încredere în discernământul şi dreapta judecată a electoratului român. Vă mulţumesc !	Apel pentru prezenţa la vot.

Reprezentarea
- Imaginea de sine ;
- Imaginea care reiese din discursul contracandidatului.

Imaginea de sine

Corneliu Vadim Tudor	Ion Iliescu
- salvatorul românilor ; - ataşat de suferinţele poporului său ; - democrat ; - bun creştin ; - prieten al evreilor, al Americii ; - om de ştiinţă, expert ; - luptător singular împotriva mafiei din România ; - nu a făcut nimic de care să-i fie ruşine ; - integru ; - personalitate recunoscută pe plan internaţional ; - denigrat şi umilit de adversari ; - cinstit ; - îşi asumă greşelile comise ; - percepe corect realitatea ; - prooccidental ; - smerit faţă de poporul român ; - iertător, tolerant ; - origine populară ; - reformatorul României.	- respectarea alegerii făcute de electorat ; - tolerant ; - angajat în soluţionarea problemelor ţării ; - respinge extremismul, demagogia ; - demn ; - asumarea slăbiciunilor ; - are încredere în oameni ; - optează pentru un destin european al României ; - consecvent în opţiuni ; - echilibrat ; - apărător al identităţii naţionale ; - angajat să fie un preşedinte al tuturor românilor ; - luptă împotriva corupţiei şi sărăciei ; - luptă pentru solidaritate socială şi naţională ; - constructor al noii Românii ; - luptă pentru interesul naţional ; - patriot ; - domnia legii este imperativul mandatului său.

Structura de confruntare

Structura subiecţilor în reprezentarea prin discurs se face în cadrul unui proiect de acţiune asupra Celuilalt, prin raportare la trecut, la situaţia socială globală şi la obiectul pe care subiectul şi-l însuşeşte (doctrina politică, în măsura în care se poate vorbi de o doctrină politică clară).

Atitudinea candidatului Ion Iliescu constă în :
- asumare ;
- recunoaşterea unor insuficienţe ;
- afirmarea existenţei unei evoluţii personale în cadrul unui proces.

Imaginea fiecărui candidat, aşa cum reiese din discursul oponentului

Corneliu Vadim Tudor	Ion Iliescu
- actor ; - demagog ; - incoerent ; - megaloman ; - intrigant ; - antidemocrat ; - comunist ; - autoritar ; - mincinos ; - trubadur obedient ; - face paradă de creştinism ; - indolent ; - extremist, xenofob ; - antisemit ; - promovează un circ penibil ; - părtinitor cu propriii corupţi ; - laş ; - discurs delirant ; - lipsa de măsură ; - labil psihic ; - antioccidental ; - lăudăros ; - lipsit de experienţă, deci de competenţă ; - propune revenirea la totalitarism.	- laş ; - nedemocrat ; - arogant ; - incompetent ; - corupt ; - comunist ; - antioccidental ; - asasin ; - mincinos ; - cu sânge rece, fără remuşcări ; - încalcă legile ; - bătrân ; - instigator ; - intolerant ; - are numeroase calităţi ; - şovăielnic ; - bolşevic ; - trădător.

Corneliu Vadim Tudor apare ca un Salvator, un om providenţial pentru românii din rândul cărora s-a ridicat. Universul topic construit este fondat pe dihotomia arhetipală bine/rău, fiecare candidat propunând un scenariu. Cei doi candidaţi creează un spaţiu discursiv în care are loc o luptă verbală şi o manipulare a telespectatorilor nonprezenţi pe care încearcă să-i convingă de justeţea propriului obiectiv politic, devenit program narativ.

Ion Iliescu propune o societate aflată sub domnia legii, în care să prevaleze interesul naţional, Corneliu Vadim Tudor propune salvgardarea României din criza în care se află şi reformarea ei prin instaurarea ordinii.

Strategiile de realizare

În plan pragmatic, există o asimetrie : Ion Iliescu a acţionat timp de două mandate anterioare şi, după o întrerupere de o legislatură, aspiră la un al treilea mandat de preşedinte ;

Corneliu Vadim Tudor a acţionat, din anul 1990 şi până acum, în calitate de aliat la guvernare şi apoi de opozant faţă de PDSR.

Fiecare candidat propune o definiţie asupra situaţiei actuale, dorind să producă o impresie asupra electoratului. Subiecţii reprezentării care se construiesc în discursul politic al prezentării televizate caută să promoveze un anumit tip de decident : Ion Iliescu apare ca adept al consecvenţei în acţiune, Corneliu Vadim Tudor ca exponent providenţial al poporului român.

Strategiile de manipulare

Strategiile de manipulare nu vizează atât interlocutorul adversar, cât telespectatorii destinatari, care trebuie convinşi. Discursurile sunt construite pe principiul **respingerii** şi cel al autoafirmării. Are loc un joc al informării constituit din dezvăluiri, disimulări, false disimulări, discreditări, joc ce încearcă să pună la îndoială proiecţia pe care fiecare candidat caută s-o impună discursului. Discreditarea prezenţei adversarului pune însă probleme moralităţii candidaţilor.

Componenta „seducţie" a planului cognitiv comportă două aspecte :

- **a face cunoscut**, fiecare locutor capătă prin discurs imaginea unui anumit tip de informator şi de gânditor ;
- **a face să creadă**, care produce un anumit tip de mobilizator. Discursurile angajează protagoniştii într-un parcurs cognitiv de informare--argumentare-revelare.

În ceea ce priveşte doctrina politică, discursurile celor doi candidaţi au evidenţiat două concepţii ce propun, în esenţă, valori similare, care se disting numai prin viteza de acţiune şi intensitate, ele aparţinând unei social-democraţii echilibrate, în cazul lui Ion Iliescu, şi unei social-democraţii cu accente naţionaliste, în cazul lui Corneliu Vadim Tudor. Autoritarismul lui Vadim Tudor se manifestă la nivel discursiv, nefiind niciodată pus în practică.

Apariţiile televizate ale celor doi candidaţi reprezintă jocul de roluri : erou salvator/reformator înţelept. Imaginile celor doi candidaţi nu se construiesc într-o structură conversaţională printr-o interacţiune faţă în faţă, ci printr-o interacţiune mediată. Interacţiunea mediată nu angajează protagoniştii unul în faţa celuilalt, permiţând un discurs politic autocentrat, pe de o parte, şi de discreditare a celuilalt, pe de altă parte. Tehnicile de comunicare

preponderente sunt : ridiculizarea şi parodierea rolului. Masca fiecărui candidat este un construct prin care se stabileşte contactul şi controlul contactului o dată stabilit. Interacţiunea mediată permite subiectului „păstrarea feţei", a imaginii, din ea lipsind schimburile discursive – unităţi rituale care reglează fluxul informaţiei, dar care constituie o ameninţare pentru faţa celuilalt. Se ştie că o persoană adoptă o anumită atitudine confruntând semnificaţia simbolică potenţială a actelor sale cu diversele imagini ale eului proiectate în conversaţie ; ea îşi adaptează comportamentul la ordinea expresivă existentă. De asemenea, a emite un curent şi a primi un răspuns înseamnă că ai fost perceput corect. Ordinea rituală a unei conversaţii este fondată pe acomodare, pe cooperare, refuzul de a întreţine acest tip de relaţie socială descalificând subiectul.

Ion Iliescu consideră că Vadim Tudor reprezintă un potenţial pericol pentru echilibrul ritual, o ameninţare pentru credibilitate, ceea ce înseamnă o ofensă

Valorile afirmate de cei doi candidaţi

Corneliu Vadim Tudor	Ion Iliescu
VALOARE	OMENIE
ADEVĂR	ÎNŢELEPCIUNE
DREPTATE	ECHILIBRU
INTEGRITATE	RESPONSABILITATE
MUNCĂ	DEMOCRAŢIE
	Aproape de oameni, împreună cu ei !
SLOGAN :	SLOGAN :
Jos mafia, sus patria ! (Ax al campaniei)	Împreună pentru România !

Spaţiul simbolic construit

Corneliu Vadim Tudor	Ion Iliescu
– Salvatorul poporului român ales prin actul fondator al ultimei revoluţii din secolul XX de la 26 noiembrie 2000 ; – hărţuit de adversari ; – cel care va moderniza România ; – singurul luptător împotriva mafiei ; – cel care va introduce ordinea în ţară ; – cel care va reînvia timpul de aur al României ; – cel care va face totdeauna dreptate celor năpăstuiţi ; – cel care, din iubire de aproape, va acţiona totdeauna pentru binele poporului său.	– Ion Iliescu este Reformatorul înţelept, consecvent în acţiunea sa ; – garantul identităţii naţionale şi al interesului naţional ; – adept al valorilor democraţiei ; – constructorul consensului naţional şi al noii Românii.

şi un act nedemn din punctul de vedere al lui Ion Iliescu. Prin actul său de refuz, Ion Iliescu a angajat interacţiunea (mediată) pe o altă linie de acţiune.

Discursurile mediate ale celor doi candidaţi nu permit răspunsuri imediate, în acest fel fluxul ritualic nefiind perturbat. Dar fără interacţiune faţă în faţă nu există ritual interpersonal ; contactul mediat de televiziune se înscrie într-o falsă relaţie de comunicare.

Clipurile electorale ale celor doi candidaţi

Corneliu Vadim Tudor	Ion Iliescu
- clip foarte condensat ; - clipul este compus din reportaj pe stradă - cei intervievaţi afirmă trăsăturile pe care trebuie să le aibă viitorul preşedinte şi care sunt, de fapt, valorile exprimate de Corneliu Vadim Tudor ; - sunt enunţate apoi principalele teme ale campaniei electorale : • Pentru că numai credinţa poate naşte setea de dreptate ! • Pentru că hoţia trebuie oprită şi el nu poate fi corupt ! • Pentru că ceilalţi au arătat ce pot ! • Pentru că Europa e a naţiunilor, nu a umilinţei ! • Pentru că e timpul să construim România pe care ne-o dorim, Vadim trebuie să fie Preşedinte ! Preşedintele României ! Enunţurile sunt ilustrate cu imagini-metaforă, care devin simboluri de condensare : Vadim aprinde lumânări ; un călăreţ în costum popular flutură steagul României ; doi boi înjugaţi care ară pământul ; prim-planul unei bătrâne căreia i se prelinge o lacrimă pe obraz ; C.V. Tudor în mulţime ; gros-plan Corneliu Vadim Tudor.	- clipul este construit dintr-o suită de imagini înfăţişându-l pe Ion Iliescu în diverse ipostaze ale funcţiei sale politice - ca fost preşedinte al României, ca actual senator şi preşedinte al celui mai mare partid din ţară ; - clipul începe cu afirmaţia scrisă : „Viaţa şi activitatea mea politică sunt cunoscute" ; - discursul afirmă principalele teme ale campaniei : • afirmarea valorilor unei societăţi moderne, • slujirea interesului naţional, • respectarea regulilor democraţiei, • dezvoltarea social-democraţiei contemporane, • desfăşurarea unei campanii pozitive, moderne, • ataşamentul faţă de cei mulţi, • mândria de a fi român. Slogan : Aproape de oameni, împreună cu ei ! Slogan pe generic : Împreună pentru România !

Punerea în scenă

Ţinuta vestimentară standard : ambii candidaţi sunt îmbrăcaţi în costume de culoare închisă, cămaşă albă şi cravată. Ambii candidaţi doresc să creeze impresia că stăpânesc situaţia. Punerea în scenă favorizează planul mediu şi prim-planul, pe faţa candidaţilor citindu-se reacţia la situaţia discursivă creată. Pe faţa lui Corneliu Vadim Tudor, care s-a prezentat primul în ordine cronologică înaintea alegătorilor, se citesc mânia, indignarea, tonul său vehement indicând ruptura de reprezentare. Expresia feţei lui Ion Iliescu este mult mai neutră, alternând între gravitate şi ironie (zâmbetul său specific disimulând adevăratele sentimente).

Actorii politici îşi construiesc identitatea printr-o dublă raportare :
- la rolul pe care-l joacă ;
- prin relaţia empatică cu telespectatorii.

Sentimentul de ostilitate între cei doi candidaţi este evident. Discursul lui Corneliu Vadim Tudor se plasează într-un registru simbolic accentuat, narativizarea autoafirmării eului apelând la toposuri arhetipale şi mitice, cu elemente chiar de mitologie populară (structura bine/rău, erou popular, iubirea de aproape şi iertarea creştină, 26 noiembrie – act fondator, simboluri naţionale şi religioase). Dacă discursul lui Corneliu Vadim Tudor se poate înscrie într-o tonalitate persuasiv-propagandistică, discursul pus în scenă de Ion Iliescu este un simulacru de democraţie concretizată în îmbinarea dintre alocuţiunea sa şi pseudodezbaterea la care iau parte trei jurnalişti cu care se află într-o interacţiune mediată (aceştia nefiind prezenţi în studio, iar întrebările lor fiind înregistrate şi difuzate în timpul prezenţei candidatului în studio) şi moderatoarea, cu care se află într-o interacţiune faţă în faţă, dar puternic ritualizată. Corneliu Vadim Tudor pune în scenă o reprezentare idealizată, care indică o perfectă coerenţă între eul intim şi eul social şi, implicit, o perfectă coerenţă expresivă.

Concluzii

- Emisiunile de televiziune cu conţinut politic instaurează o nouă ordine, exhibând o nouă simbolică, axată pe discurs şi reprezentare teatrală a sinelui. Teatralitatea discursului argumentativ semnifică o punere în scenă a subiectului pentru Celălalt, jocul teatral incluzând jocul de roluri. Reprezentarea este utilizată pentru a evoca indiciile sau semnalele de recunoaştere pe care actorii le pun în circulaţie prin schimburile discursive.

- Interacţiunea polemică comportă construirea de către subiecţi a unor spaţii simbolice disjuncte, având conţinuturi şi valori opuse. Regimul de vizualizare al mediumului televizual - a arăta, cu toate artificiile de punere în spectacol - întâlneşte regimul de vizibilitate propriu actorilor politici - a se arăta, a se face văzuţi, cu toate tacticile de captare şi seducţie.
- Imaginea şi cuvântul sunt într-un raport complementar şi antagonist în acelaşi timp, care determină şi menţine o anumită formă a relaţiei sociale ; aceasta este rezultanta unei tensiuni continue între centrarea pe eul individual susţinută de imagine şi centralizarea socială indusă de discursul abstract.
- Personalizarea imaginii este corelativă cu pierderea relativă a legăturii sociale.
- Punerea în scenă a subiecţilor se analizează la două niveluri :
  a) nivelul comunicării mediate : adresabilitatea către telespectator şi regimul de vizualizare sau modalităţile de prezentare a sinelui la televiziune ;
  b) nivelul dispozitivului conversaţional compus din semne nonlingvistice, paralingvistice şi lingvistice.
- Relaţia subiectului cu sine şi cu Celălalt este transpusă în imagini ; se creează astfel două circuite : subiecţii comunicării, ocupând scena reală, şi subiecţii reprezentării, care presupun un spaţiu de realizare de ordinul simbolicului şi imaginarului.
- Re-prezentarea operează prin identificarea eului cu imaginea de sine, ce asigură constituirea individului în subiect, şi prin identificarea telespectatorului cu individualitatea propusă.
- Discursul polemic din dezbaterea politică televizată integrează, pe de o parte, un discurs persuasiv şi procedee de descalificare a competenţelor şi performanţelor adversarului şi, pe de altă parte, un discurs didactic de argumentare şi asumare a competenţei personale.
- Candidaţii la preşedinţie construiesc prin discurs roluri care au un numitor comun : ideea Salvatorului ; a Fondatorului noii lumi.
- Adversarii politici nu se definesc reciproc ca reprezentând alternative politice în cadrul unui proces de democratizare, ei reprezentând sisteme politice care se exclud.

Concluzii

Trecerea României de la totalitarism la democraţie a atras după sine două fenomene sociale majore : dezvoltarea mass-media şi reconfigurarea politicului. Aceste două procese interdependente au condus, pe de o parte, la explozia presei scrise şi audiovizuale, deci a comunicării mediate, iar pe de altă parte, la racordarea comunicării politice la modelul comunicării politice propriu sistemelor politice occidentale. Schimbarea politică a antrenat schimbarea culturală atât la nivel microsocial, cât şi la nivel macrosocial, prin schimbarea practicilor, a discursurilor, a orientărilor mentale.

Libertatea de expresie şi deci emanciparea presei, pluralismul ei, oferă imaginea unei societăţi dinamice şi pluraliste. În noul spaţiu public, televiziunea a devenit principalul instrument al managementului cultural şi al instaurării trăirii teatralizate ca fundament al integrării sociale. Limbajul televizual a creat o altă percepţie a politicului, care a devenit o construcţie socială, fabricată şi relatată de televiziune.

Comunicarea politică, astăzi, este structurată pe un alt model comunicaţional impus de democraţie : vizibilizarea acţiunii politice şi a actorului politic prin comunicarea analogico-digitală proprie mediumului televizual, în alte contexte şi cu alte mize decât în trecut, şi reconfigurarea comunicării politice pe modelul comunicării interpersonale propus de televiziune. Acest model impune două circuite : cel al interacţiunii mediate, care are drept consecinţe pseudoparticiparea şi pseudocomunicarea televizuală, şi cel al interacţiunii de tip faţă în faţă în interiorul comunităţilor de telespectatori, care duce la formarea reţelelor de comunicare, considerate elemente ale solidarităţii sociale. Celor două circuite comunicaţionale le corespund două planuri ale realităţii : cel al hiperrealităţii politice, construit într-un mediu simbolic, şi cel al realităţii politice propriu-zise. Consensul politic real este dublat de un consens imaginativ pe care este fondat discursul televizual.

Comunicarea politică televizuală relevă existenţa unor tendinţe centripete, politicul circumscriindu-se ca un sistem închis, repliat pe sine însuşi prin

comunicare excesivă, prin imagine şi discurs, şi a unor tendinţe centrifuge, elaborările discursive ale receptorilor neputând fi, cu adevărat, controlate şi producând o varietate de sensuri. Aceasta deoarece cultura e incontrolabilă parţial, reprezentările simbolice fiind deschise întotdeauna multiplelor interpretări, iar modurile de a trăi fiind permanent reconstruite şi redefinite.

Televiziunea oferă versiuni imaginative ale realităţii şi creează un consens artificial, dar care se instituie într-o formă de control social. Ea acoperă distanţa dintre macro- şi microsocial sau, cum spunea A. Giddens, integrează macrosocialul cu microsocialul.

Receptarea este o activitate microsocială prin care indivizii încorporează în viaţa de zi cu zi experienţele şi acţiunile mediate, difuzarea aducând teme publice în spaţii private, oferind exemple şi sugestii. Aderarea la valorile şi rolurile propuse semnifică acceptarea unui anumit tip de dominare.

Managementul vizibilităţii a devenit o condiţie *sine qua non* a politicii, ceea ce amplifică luptele pentru vizibilitate şi pentru recunoaştere pe scena politică. Consecinţele sunt multiple şi profunde :

- politizarea vieţii de fiecare zi,
- întocmirea agendei zilnice de către televiziune,
- dramatizarea şi spectacularizarea politicului,
- personalizarea (performanţa televizuală, rolul politic, imaginea personală a actorului politic),
- publicitatea politică,
- asimilarea actorului politic cu un produs.

Persoanele publice se complac într-o retorică simplificatoare pentru a câştiga sprijinul public. Utilizând televiziunea, grupurile în conflict oferă perspective alternative şi interpretări ale realităţii unui public consumator de mesaje televizuale.

Analiza mesajelor televizuale cu conţinut politic ca forme culturale ne permite studierea schimbării sociale prin intermediul conţinutului mediatic, manifestarea culturală cea mai accesibilă care reflectă ceea ce se întâmplă în societate.

Pentru a exemplifica procesul de reconfigurare a politicului, am ales cazurile alegerilor prezidenţiale din anii 1996 şi 2000, care ne-au oferit ocazia abordării produselor mediatice televizuale - dezbatere, alocuţiune, clip publicitar - prin metoda analizei de discurs (text), studiat sub cele două aspecte ale sale : intenţionalitate textuală şi context al receptării.

Campaniile electorale care au avut loc la o distanţă de patru ani între ele, în 1996 şi, respectiv, 2000, au evidenţiat sincronizarea modelului de

comunicare politică autohton cu cel din democraţiile occidentale, în sensul adaptării acestuia la mediumul televizual şi la constrângerile impuse de el.

Contextele istorice ale celor două campanii ne arată însă că în România democraţia se consolidează greu, mentalităţile totalitare persistă, anomia se agravează, lupta dintre ideologia comunistă şi cea democratică perpetuându-se sub alte forme, mai subtile.

Teoria formelor fără fond se regăseşte la toate palierele vieţii sociale şi politice. Într-un fel de comunism pe dos, temele principale ale democraţiei mimetice, precum integrarea euroatlantică, dezvoltarea economiei de piaţă, pluralism, libertăţile cetăţeneşti ş.a., sunt vehiculate de actorii politici în discursuri mediatice care vizează, de fapt, menţinerea *statu quo*-ului existent. Asistăm la o punere în scenă a democraţiei fără suport real în care persistă un nou tip de demagogie : demagogia televizuală (interacţiunea mediată nu angajează la fel de mult ca interacţiunea faţă în faţă). Discursurile politice sunt autocentrate, exclusive, indicând lipsa disponibilităţii pentru dialog real şi consensual. Acţiunea politică este orientată numai către accesul la putere de dragul puterii. Numărul mare de partide politice din România indică dispersia valorilor în societate şi lipsa de coeziune socială.

Pe acest fundal socio-politic, mesajele televizuale ale actorilor politici par lipsite de consistenţă propunând, în fond, acelaşi tip de decident : Salvatorul providenţial care-şi construieşte proiectul politic prin autoafirmare şi descalificare a adversarului. Scenariul viitorului este conceput în termeni catastrofici sau de utopie. Discursurile candidaţilor la preşedinţie nu diferă decât din punct de vedere temperamental şi stilistic.

Televiziunea funcţionează ca un releu adaptativ între real şi imaginar. Instituţiile şi tehnologiile mass-media transmit discursuri culturale organizate în sensuri dominante sau preferate, dar modul de negociere a acestor discursuri în practica socială nu este predeterminat. Actorii sociali interpretează şi folosesc mediul simbolic în modalităţi care corespund intereselor personale, sociale şi culturale.

Bibliografie

Allard, Lawrence, „Dire la réception, culture de masse, expérience esthétique et communication", in *Réseaux*, nr. 68, CNET/1994.
Almasy, Paul, *La photographie, moyen d'expression T.E.M.A.*, Communication, 1975.
Almond, Gabriel, Verba, Sidney, *Cultura civică*, Editura Du Style, Bucureşti, 1996.
Ansart, Pierre, *Idéologie - Conflit et pouvoir*, P.U.F., Paris, 1977.
Anscombre, J.Cl., Ducrot, O., *L'argumentation dans la langue*, Languages 42 : 5-27, 1976.
Antonesei, Liviu, *Paideia - Fundamentele culturale ale educaţiei*, Editura Polirom, Iaşi, 1996.
Arendt, Hannah, *La crise de la culture*, Gallimard, Paris, 1989.
Austin, J.L., *How to do Things with Words*, Oxford University Press, Oxford, 1962.
Babin, Pierre, *Langage et culture des médias*, Editions Universitaires, Paris, 1991.
Balandier, Georges, *Le pouvoir sur scène*, Editions Balland, 1992.
Barthes, Roland, *L'aventure sémiologique*, Editions du Seuil, Paris, 1985.
Barths, E.M., Martens, J.L. (eds.), *Argumentation : Approaches to Theory Formation*, John Benjamins, Amsterdam, 1962.
Baudouin, Jean, *Introducere în sociologia politică*, Editura Amarcord, Timişoara, 1999.
Baudrillard, Jean, *Simulacres et simulation*, Galilée, Paris, 1981.
Baudrillard, Jean, *Sistemul obiectelor*, Editura Echinox, Cluj, 1996.
Beaugrande, R.A., Dressler, W.U., *Introduction to Text Linguistic*, Longman, Londra, 1983.
Bellanger, Lionel, *La persuasion*, P.U.F., Paris, 1989.
Birkkenbihl, Vera F., *Semnalele corpului - cum să înţelegem limbajul corpului*, Editura Genima Press, Bucureşti, 1999.
Bitzer, L.E., „The rhetorical situation", in *Philosophy and rhetoric*, 1 : 5-12, 1968.
Bonange, Claude, Chantal, Thomas, *Don Juan san Pavlov - Esenţa despre comunicarea publicitară*, Editura Trei, Bucureşti, 1999.
Borel, M.J., „L'explication dans l'argumentation approches sémiologique", in *Langue française*, 50 : 20-39, 1974.
Bougnoux, Daniel, *La communication par la bande : Introduction aux sciences de l'information et de la communication*, Découverte, Paris, 1992.
Bourdieu, Pierre, *Despre televiziune*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1998.
Bourdon, Jérome, „Le direct, une politique de la voix", in *Reseaux*, nr. 81/1997.
Brandt, W.J., *The Rhetoric of Argumentation*, Bobbs Merril, New York, 1970.

Braudel, Fernard, *Structurile cotidianului*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1984.
Breton, Philippe, *L'argumentation dans la communication,* Découverte, Paris, 1996.
Brown, G., Yule, G., *Discourse analysis*, Cambridge University Press, Cambridge, 1989.
Brune, François, Muchielli, Roger, *Opinion et changement d'opinion*, Librairies techniques et les Editions Sociales Françaises, 1969.
Burke, K., *Rhetoric of movies*, University of California Press, Berkeley, 1969.
Cassirer, Ernst, *Eseu despre om*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1994.
Castoriadis, Cornélius, *L'institution imaginaire de la société*, Editions du Seuil, Paris, 1975.
Charadeau, P., Houdebine, A.N., „Types et niveaux de communication", in *Cahiers de l'OFRATEM*, nr. 2, 1973-1974.
Charadeau, Patrick (coord.), *La télévision, les débats culturels*, Apostrophes, Didier Erudition, Paris, 1992.
Charadeau, Patrick, „Les conditions d'une typologie des genres télévisuels d'information", in *Réseaux*, nr. 81/1997.
Charlot, Monica, *La persuasion politique*, Armand Colin, Paris, 1970.
Cohen-Seat, G., *Problèmes du cinéma et de l'information visuelle*, P.U.F., Paris, 1961.
Collett P., *Watching the TV Audience*, International Television Studies Conference, Londra, 1986.
Coman, Mihai, *Introducere în sistemul mass-media*, Editura Polirom, Iaşi, 1999.
Connors, R.J., Ede, L.S. Lunsford, A.A. (eds.), *Essay on Classical Rhetoric and Modern Discourse*, Southern Illinois University Press, Carbondale, Illinois, 1984.
Cornea, Andrei, *Scriere şi oralitate în cultura antică*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1988.
Coste-Cerdan, Nathalie, Le Diberder, Alain, *Televiziunea*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1991.
Cotteret, Jean Marie, *Gouverner c'est paraître*, P.U.F., Paris, 1991.
Cotteret, Jean-Marie, *Gouvernants et gouvernés*, P.U.F., Paris, 1973.
Coulhardt, M., *An introduction to discourse analysis*, Longman, Londra, 1977.
Coulomb-Gully, Marlène, *Radioscopie d'une campagne*, Editions Kimé, Paris, 1994.
Crable, R.E., *Argumentation as communication*, Charles E. Merril, Columbus, 1976.
Cuilenburg, J.J. van, Scholten, O., Noomen, G.W., *Ştiinţa comunicării*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1998.
Dayan, Daniel, Katz, Elihu, *La télévision cérémonielle*, P.U.F., Paris, 1996.
Dâncu, Sebastian Vasile, *Comunicarea simbolică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999.
De Fleur, Melvin L., Ball-Rokeach, Sandra, *Teorii ale comunicării de masă*, Editura Polirom, Iaşi, 1999.
Debord, G., *La société de spectacle*, Champ Libre, Paris, 1971.
Denis, M., *Les images mentales*, P.U.F., Paris, 1979.
Derville, Grégory, *Le pouvoir de médias*, Presses Universitaires de Grenoble, 1997.
Doise, Willem, Deschamp, Jean-Claude, Mugny, Gabriel, *Psihologie socială experimentală,* Editura Polirom, Iaşi, 1996.
Dorfles, Gillo, *Estetica mitului*, Editura Univers, Bucureşti, 1975.

Drăgan, Ioan (coord.), *Construcţia simbolică a câmpului electoral*, Institutul European, Iaşi, 1998.
Drăgan, Ioan (coord.), *Comunicarea de masă şi spaţiul public în perioada de tranziţie*, Academia Română, Institutul de Sociologie, Bucureşti, 1993.
Drăgan, Ion, *Paradigme ale comunicării de masă*, Editura Şansa, Bucureşti, 1996.
Durand, Jacques, „Rhétorique et Image Publicitaire", in *Communication*, nr. 15, 1970.
Eliade, Mircea, *Mituri, vise şi mistere*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998.
Eliseo, Véron, „Il est là, je le vois, il me parle", in *Communications*, nr. 38, 1983.
Ferréol, Gilles (coord.) *Dicţionar de sociologie*, Editura Polirom, Iaşi, 1998.
Ferry, Jean-Marc, „Les transformations de la publicité politique", in *Hermes*, nr. 4, 1989.
Fischer, N., *Les concepts fondamentaux de la psychologie sociale*, Dunod, Paris, 1987.
Fiske, John, *Television. Culture*, Routledge, Londra, New York, 1994.
Flichy, Patrice, *O istorie a comunicării moderne, spaţiu public şi viaţă privată*, Editura Polirom, Iaşi, 1999.
Flichy, Patrice, Pasquier, Dominique, Quéré, Louis, Beaud, Paul, *Sociologie de la communication*, CNET, Issy-les-Moulineaux, 1997.
Florence-Giust, Desprairies, „Subiectul în reprezentarea socială" (din *Conexions*, nr. 51, 1988), în Adrian Neculau (coord.), *Reprezentările sociale*, Societatea Ştiinţă şi Tehnică, Bucureşti, 1995.
Florescu, V., *Retorica şi neoretorica*, Editura Academiei, Bucureşti, 1973.
Gaudeault, A. şi Jost F., *Le récit cinématographique*, Nathan, Paris, 1990.
Gerstlé, Jacques, *La communication politique*, P.U.F., Paris, 1993.
Ghiglione, R., Charadeau, P. (coord.) *L'étude d'un genre télévisuel : Le talk-show, rapport*, CNRS, 1993.
Girardet, Raoul, *Mituri şi mitologii politice*, Institutul European, Iaşi, 1997.
Goffman, Erving, *Les rites d'interaction*, Les Editions de Minuit, Paris, 1974.
Goffman, Erving, *La mise en scène de la vie quotidienne. 1. La présentation de soi*, Les Éditions de Minuit, Paris, 1973.
Goian, Ion, Diaconescu, Carmen, Tănăsescu, Gabriela, Păvălan, Lorena, *Individ, libertate, mituri politice*, Editura Institutului de Teorie Socială, Bucureşti, 1997.
Gregory, M., Caroll, S., *Language and situation*, Routledge and Keagan Paul, Londra, 1978.
Grize, J.B., *Recherches sur le discours et l'argumentation*, Droz, Genève, 1974.
Grize, J.B., „Logique et discours", in van Dijk, T.A. and Petofi J. (eds.), *Grammars and descriptions*, de Gruyter, Berlin, 105-131, 1977.
Gunter, B., „Remembering Televised News : Effects of Visual Format on Information Gain", in *Communication Review*, 13, 1965.
Haas , C.R., *Pratique de la publicité*, Dunod, Paris, 1973.
Habermas, Jürgen, *L'espace public*, Payot, Paris. 1978.
Halliday, M.A.K. şi Hassan R., *Cohesion in English*, Longman, Londra, 1976.
Harre, R., „Persuasion and manipulation", in van Dijk, T.A. (ed.), *Discourse and communication*, Foris Publications, Dordrecht, 1987.
Hart, L., *Role of Television in People's Lives*, Hart Research Associates, Canada, 1979.
Hartley, John, *Discursul ştirilor*, Editura Polirom, Iaşi, 1999.

Heuvelman, A., „Cognitive Effects of Different Visual Formats in a Educational Télévision Programme", in *Communication and Cognition*, 1989.
Hyde, T., Jenkins J., „The Differential Effects of Incidental Tasks on the Organisation of Recall of a List of Highly Associated Words", in *Journal of Experimental Psychology*, 82, 1969.
Iacob, Luminiţa, „Cercetarea comunicării azi", in Adrian Neculau (coord.), *Psihologie socială*, Editura Polirom, Iaşi, 1996.
Jeanneney, Jean Nöel, *O istorie a mijloacelor de comunicare*, Institutul European, Iaşi, 1997.
Jeudy, Henri-Pierre, „L'ai je bien négocié ?", in *Libération*, 29 ianuarie 1993.
Jodelet, Denise, „Représentations sociales : phénomènes, concepts, théories", in S. Moscovici (ed.), *Psychologie sociale*, P.U.F., Paris, 1984.
Jodelet, Denise, *Les représentations sociales*, P.U.F., Paris, 1989.
Kerbrat-Orecchioni, Catherine, *L'énonciation de la subjectivité dans la langage*, Armand Colin, Paris, 1980.
Kinneavy, J., *A Theory of Discourse : aims of discourse*, Englewood Cliffs, Prentice Hall, New York, 1971.
La Borderie, René, „Eléments pour une approche de la communication audio-visuelle en éducation", in Robert Escarpit şi Charles Boazis (coord.), *Systèmes partiels de communication*, Mouton, Paris, Haga, 1972.
Lallement, Michel, *Istoria ideilor sociologice*, Editura Antet, Bucureşti, 1998.
Lamarque, Patrick, *Les désordres du sens : alerte sur les médias, les entreprises, la vie publique*, ESF, Paris, 1993.
Landowski, Eric, *La société réfléchie : essais de socio-sémiotique*, Editions du Seuil, Paris, 1989.
Lange, Yasha, Palmer, Andrew, *Media and Elections*, Tacis, Bruxelles, 1995.
Laplanche J., Pontalis J.B., *Vocabulaire de la psychanalyse*, P.U.F., Paris, 1968.
Le Grignou, Brigitte, „Les périls du texte", in *Reseaux*, nr. 80, 1996.
Lee Kaind, Lynda, *Political Advertising in Western Democracies*, Sage Publications, SUA, 1995.
Leenhardt, Jacques, „Théorie de la communication et théorie de la recéption", in *Reseaux*, nr. 68, 1994.
Leroi-Gourhan, A., *Gestul şi cuvântul*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1983.
Lévy, André, „Organisation et discours", in *Connexions*, nr. 39, 1983.
Lier, Van, *L'animal signé*, De Visscher, Bruxelles, 1980.
Lochard G., Soulages J.C., „Les imaginaires de la parole televisuelle", in *Reseaux*, nr. 63, 1994.
Lochard, Guy, Boyer, Henri, *Comunicarea mediatică*, Institutul European, Iaşi, 1998.
Luckman Thomas, Berger L. Peter, *Construcţia socială a realităţii*, Editura Univers, Bucureşti, 1999.
Lull, James, *Manipularea prin informaţie*, Polity Press, Oradea, 1999.
Macé, Eric, „La programmation de la réception", in *Réseaux*, nr. 63, CNET, 1994.
Măgureanu, Virgil, *Studii de sociologie politică*, Editura Albatros, Bucureşti, 1997.
Maingueneau, D., *L'analyse du discours*, Hachette, Paris, 1991.
Maingueneau, D., *Nouvelles tendences en analyse du discours*, Hachette, Paris, 1987.
Marga, Andrei, *Raţionalitate, comunicare, argumentare*, Editura Dacia, Cluj, 1991.

Mâşcă, Aurel, Adina, Georgescu, *Montajul de film*, Editura Tehnică, Bucureşti, 1987.
McLuhan, M., *Mass-media sau mediul invizibil*, Editura Nemira, Bucureşti, 1997.
McQuail, Denis, *Comunicarea*, Institutul European, Iaşi, 1999.
Menson, Wayne, *The talk-show in media culture*, Temple University Press, Philadelphia, 1993.
Mercier, Armand, *Le journal télévisé : politique de l'information et information politique*, Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques, Paris, 1996.
Merleau-Ponty, M., *Phénoménologie de la perception*, Gallimard, Paris, 1945.
Metz, C., *Essais sémiotiques*, Klincksieck, Paris, 1977.
Meunier, Jean-Pierre, Peraya, Daniel, *Introduction aux théories de la communication : analyse semioprogramatique de la communication médiatique*, De Boeck Université, Bruxelles, 1993.
Mickewickz, Ellen, Firestone, Charles, *Televiziunea şi alegerile*, Editura Ştiinţifică şi Tehnică, Bucureşti, 1996.
Miège, Bernard, *Gândirea comunicaţională*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1998.
Molatch Harvey, Marilyn, Lester, „Informer : une conduite délibérée de l'usage strategique des événements", in *Réseaux*, nr. 75/1996.
Moles, Abraham, *Sociodinamica culturii*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1974.
Moliner, Pierre, „Cinci întrebări în legătură cu reprezentările sociale" (din *Les Cahiers Internationaux de Psychologie Sociale*, nr. 20, decembrie 1993), in Adrian Neculau (coord.), *Reprezentările sociale*, Societatea Ştiinţă şi Tehnică, Bucureşti, 1995.
Morin, E., *L'esprit du temps*, Grasset, Paris, 1976.
Morin, Edgar, *La cinéma et l'homme imaginaire*, Gonthier, Paris, 1965.
Morley, David, *Television, audiences and cultural studies*, Routlege, Londra, 1994.
Moscovici, Serge (coord.), *Psihologia socială a relaţiilor cu celălalt*, Editura Polirom, Iaşi, 1998.
Moscovici, Serge, *La psychanalise, son image et son public*, P.U.F., Paris, 1976.
Moscovici, Serge, „Fenomenul reprezentărilor sociale" (din *Social Representations*, editat de R.M. Farr şi S. Moscovici, Cambridge University Press şi Editions de la Maison des Sciences de l'Homme, Paris, 1984), in Adrian Neculau (coord.), *Reprezentările sociale*, Societatea Ştiinţă şi Tehnică, Bucureşti, 1995.
Moscovici, Serge, *Psihologia socială sau maşina de fabricat idei*, Editura Polirom, Iaşi, 1997.
Moscovici, Serge, *Psychologie sociale*, P.U.F., Paris, 1984.
Moscovici, Serge, *L'âge des foules*, Complexe, Paris, 1985.
Moscovici, Serge, „Le concept de thêmata", in Guimelli Ch. (ed.), *Structures et transformations des représentations sociales*, Delachaux et Niestlé, Lausanne, 1994.
Mucchielli, Alex, *Noua psihologie*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1996.
Neculau, Adrian, Ferréol, Gilles (coord.), *Psihologia schimbării*, Editura Polirom, Iaşi, 1999.
Nel, Noël, „Généricité, séquentialité, esthétique télévisuelles", in *Reseaux*, nr. 81/1997.
Nel, Noël, *Le débat télévisé*, Armand Colin, Paris, 1990.
Nemţeanu, Costin, *Comunicare sau înstrăinare?*, Editura Gnosis, Bucureşti, 1998.

Nova, Pierre, „Le retour de l'événement", in *Communications*, 18.
Oakesbott, Michael, *Raţionalismul în politică*, Editura All, Bucureşti, 1995.
O'Sullivan, Dutton, Brian ; Rayner, Philip, *Studying the media*, Arnold - a Member of the Hodder Headline Group, Londra, 1994.
Owens, R., „Effects of Age, Education and Attitudes on Learning by older Adults from a Documentary Programme", in *Journal of Educational Television*, 13, 1987.
Palmonari, A., Doise, W., „Caractéristiques des représentations sociales", in W. Doise, A. Palmonari (coord.), *L'étude des représentations sociales*, Delachaux et Niestlé, Neuchâtel-Paris, 1986.
Pasti, Vladimir, Miroiu, Mihaela, Codiţă, Cornel, *România - starea de fapt*, vol. I : *Societatea*, Editura Nemira, Bucureşti, 1997.
Perelman, Ch., Olbrechts-Tyteca, L., *La nouvelle rhétorique : traité de l'argumentation*, P.U.F., Paris, 1958.
Perelman, Ch., „Logique formelle et argumentation", in *Logique, argumentation, conversation*, Actes du Colloque Pragmatique, Freibourg, 1981.
Petruş-Voicu, Ileana, *Introducere în sociologia politică*, vol. I, Casa de Editură Transilvania Press, Cluj-Napoca, 1994.
Plett, Heinrich F., *Ştiinţa textului şi analiza de text*, Editura Univers, Bucureşti, 1983.
Porcher, Louis, *Télévision, culture, éducation*, Armand Colin, Paris, 1996.
Price, Vincent, *Public opinion*, Sage Publications, New York, 1992.
Quéré, Louis, „Faut-il abandoner l'étude de la recéption ? ", in *Réseaux*, nr. 79, 1996.
Reboul, Olivier, *Introduction â la rhétorique : théorie et pratique*, P.U.F., Paris, 1987.
Reboul, Olivier, *Langage et idéologie*, P.U.F., Paris, 1980.
Ricœur, Paul, *Eseuri de hermeneutică*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1995.
Rivière, Claude, *Les liturgies politique*, P.U.F., Paris, 1988.
Roland, Cayrol, *Les médias : presses écrite, radio, télévision*, P.U.F., Paris, 1991.
Rovenţa-Frumuşani, Daniela, *Introducere în semiotică*, Universitatea Bucureşti, 1991.
Ruxăndoiu Ionescu, Liliana, *Conversaţia. Structuri şi strategii*, All, Bucureşti, 1995.
Sălăvăstru, Constantin, *Discursul puterii*, Institutul European, Iaşi, 1999.
Sartre, J.P., *Psihologia emoţiei*, Editura IRI, Bucureşti, 1997.
Scannell, Paddy, „L'intentionalité communicationnelle dans la émissions de radio et de télévision", in *Réseaux*, nr. 68, 1994.
Schaffer L., Hannafin M., „The Effects of Progressive Interactivity on Learning from Interactive Video", in *Education, Communication and Technology Journal*, 34, 1986.
Schmitt, Jean-Claude, *Raţiunea gesturilor*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1998.
Schwartzenberg, Roger-Gérard, *Statul spectacol*, Editura Scripta, Bucureşti, 1995.
Searle, J., *Speech's acts*, Cambridge University Press, 1969.
Searle, John, *Les actes de langage*, Hermann, Paris, 1972.
Sillammy, Norbert, *Dicţionar de psihologie*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1996.
Silvana, Anamaria, „Comparaţie critică între reprezentările sociale şi cogniţia socială", in Adrian Nicolau (coord.), *Reprezentările sociale*, Editura Ştiinţifică şi Tehnică, Bucureşti, 1995.
Silverstone, Roger, *Televiziunea în viaţa cotidiană*, Editura Polirom, Iaşi, 1999.

Slama-Cazacu, Tatiana, *Psiholingvistica, o ştiinţă a comunicării*, All, Bucureşti, 1999.
Strauss, Lévi C., *Antropologia structurală*, Editura Politică, Bucureşti, 1978.
Stuart, Hall, „Codage/Decodage", in Paul Beaud, Patrice Flichy, Dominique Pasquier, Louis Quéré (coord.), *Sociologie de la Communication*, CNET, Paris, 1997.
Şoitu, Laurenţiu, *Comunicare şi acţiune*, Institutul European, Iaşi, 1996.
Şchiopu, Ursula coord., *Dicţionar de psihologie*, Editura Babel, Bucureşti, 1997.
Teasdale J., Russell M., „Differential Aspects of induced Moad on the Recall of positive, negative and central words", in *British Journal of Clinical Psychology*, 22, 1983.
Terni, P., *Memorandum, Colloqué du Conseil de l'Europe Understanding Television*, University of Leicester, 1973.
Thom, Françoise, *Limba de lemn*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1995.
Thoveron, Gabriel, *Comunicarea politică azi*, Editura Antet, Bucureşti, 1996.
Tismăneanu, Vladimir, *Reinventarea politicului*, Editura Polirom, Iaşi, 1997.
Todorov, Tzvetan, *Théories du symbole*, Editions du Seuil, Paris, 1977.
Todorov, Tzvetan, *Les genres du discours*, Editions du Seuil, Paris, 1978.
Tversky, A., „Features of Similarity", in *Psychological Review*, 84, 1977.
Van Dijk, T.A., *Text and context*, Longman, Londra, 1982.
Van Dijk, T.A., Kintsch, W., *Strategies of discourse comprehension*, Academic Press, New York, 1983.
Vanoye, Francis, Galiot-Lété, Anne, *Scurt tratat de analiză filmică,* All, Bucureşti, 1995.
Veron, Eliseo, „Dictionnaire d'idées non reçues", in *Connexions*, nr. 27, 1979.
Vlad, Carmen, *Sensul, dimensiune esenţială a textului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994.
Willett, Gilles, *La communication modélisée*, Editions du Renouveau Pédagogique Inc., Otawa, 1992.
Zamfir, Cătălin, Vlăsceanu, Lazăr (coord.) *Dicţionar de sociologie*, Editura Babel, Bucureşti, 1998.
Zeki, S., „The Visual Image in Mind and Brain", in *Scientific American*, 267.
*** *Réseaux-hors série*, Dossier Sociologie de la télévision, 1993.
*** *Réseaux*, nr. 63, 1994.

ANEXE

Alegerile prezidenţiale – 1996
Al II-lea tur de scrutin
Turneul candidaţilor – Antena 1

Dezbatere

Moderator : Ultimul act al alegerilor prezidenţiale din 1996 repetă în linii mari situaţia de acum patru ani : doi din şaisprezece, atunci şase candidaţi, se vor confrunta decisiv la urne, duminică 17 noiembrie : domnul Ion Iliescu şi domnul Emil Constantinescu.

Reprezintă o deosebită onoare pentru noi toţi, cei care suntem gazde în această seară, şi un gest de consideraţie pentru dumneavoastră, stimaţi telespectatori, faptul că domniile lor au răspuns cu generozitate invitaţiei pe care le-am adresat-o. Le mulţumesc de la bun început, aşa cum am făcut-o de fiecare dată când au fost prezenţi în acest studio, pe parcursul celor trei luni – o originală „democraţie democratică", ce s-a numit Turneul candidaţilor. Întâlnirea din această seară poate fi considerată, şi le cer permisiunea de a o face, pe drept cuvânt o încununare a acestui efort de a vă oferi dumneavoastră, telealegătorilor, imaginea unei oferte politice cât mai complete şi mai convingătoare. Prezenţa domnului Ion Iliescu şi a domnului Emil Constantinescu, faţă în faţă, în faţa camerelor de luat vederi, a constituit una din cele mai fierbinţi doleanţe a electoratului. Şi este şansa Antenei 1 de a o găzdui pe prima din seria ce va continua în zilele următoare şi, totodată, şansa dumneavoastră, stimaţi telespectatori, de a asista la debutul unui dialog pe care-l dorim cât mai serios, cât mai argumentat şi cât mai sincer, în deplină concordanţă cu reputaţia şi profesionalismul politic ale celor dintre care urmează să alegem peste câteva zile pe cel care va fi preşedintele României.

Stimaţi telespectatori, înainte de a intra în subiectul propriu-zis, am să fac o prezentare de protocol.

Domnii Iliescu şi Constantinescu au fost însoţiţi în studio de câte un mic staff, format din trei persoane, şi disting în spatele camerelor de luat vederi, din partea

domnului Iliescu, pe domnul Meleşcanu, pe domnul Paşcu, pe doamna Corina Creţu, pe domnul Paul Dobrescu. Cei trei evanghelişti sunt patru.

Din partea domnului Constantinescu, disting pe doamna Zoe Petre, pe doamna Mona Muscă, pe domnul Ion Caramitru, pe domnul Cătălin Harnagea, dacă nu mă înşel şi dacă mai este în sală.

Vă cer, în primul rând, scuze pentru înfăţişarea puţin cam ţeapănă : este din cauza cravatei, accesoriu cu care sunt mai puţin obişnuit, dar, parafrazând un dicton, dacă Parisul a meritat o liturghie, cred că şi Turneul candidaţilor merită o cravată.

În al doilea rând, aş vrea să menţionez că, pe lângă marele interes pe care l-a stârnit această întâlnire, au existat o serie de mici suspiciuni şi de propuneri iscusite care porneau de la ideea că moderatorul, aici de faţă, ar putea fi părtinitor. Am primit, acum vreo două ore, un fax care spune aşa : „Stimate domnule Octavian Andronic, sper că v-aţi pregătit corespunzător pentru emisiunea de diseară în compania marelui regizor Sergiu Nicolaescu, în ambianţa plăcută de la Acvariu. Vă rugăm să daţi dovadă de aceeaşi «imparţialitate» în dezbaterea din această seară. Convenţia Democrată". Este o glumă, am consultat-o pe doamna Petre...

Emil Constantinescu : Noi avem încredere deplină în dumneavoastră.

Moderator : Exact... Şi, sper că nu am dezminţit această încredere, cum să spun, pe parcursul celor patru prezenţe pe care şi domnul preşedinte Iliescu, şi domnul profesor Constantinescu le-au avut în acest studio.

Emil Constantinescu : V-am şi felicitat...

Moderator : Vă mulţumesc... vă mulţumesc încă o dată.

Deci... cum să spun... o mică diversiune printre multe altele care funcţionează în acest peisaj electoral. De altfel, ca să... Este adevărat, am luat masa cu domnul Sergiu Nicolaescu, este o realitate...

Emil Constantinescu : Aveţi cravată... Atunci puteţi intra în politică.

Moderator : Exact... O să mă angajez ca de acum încolo să nu mai mănânc decât în compania unui număr egal de reprezentanţi ai tuturor formaţiunilor parlamentare ca să nu mai iasă discuţii.

Stimaţi invitaţi, avem la dispoziţie o oră, cum zice Consiliul Naţional al Audiovizualului, şi v-aş cere permisiunea să procedăm în felul următor : dacă credeţi că mai este nevoie, am două scurte schiţe biografice. Credeţi că mai este cazul ?

Emil Constantinescu : Cred că este inutil. Credeţi că ne mai cunoaşte cineva ?

Ion Iliescu : Cred că ne cunoaştem destul.

Moderator : Am pregătit pentru dumneavoastră câte patru întrebări comune desprinse din Constituţie şi din ceea ce prevede aceasta în legătură cu atribuţiile prezidenţiale.

Veţi avea două minute pentru răspuns şi un minut pentru replica la răspunsul contracandidatului. Ordinea la răspunsuri va alterna, debutul urmând să-l tragem la sorţi din această urnă elegantă.

Dintre mesajele şi întrebările primite astăzi din partea telespectatorilor vom prezenta câte una pentru fiecare dintre dumneavoastră. Moderatorul va avea şi el dreptul la o întrebare pe care şi-a notat-o aici şi, nu mai puţin, vor fi trei întrebări din programele pe care le-aţi produs domniile voastre.

Deci să spunem aşa, parafrazând o expresie celebră sau devenită celebră: cu Constituţia într-o mână şi cu Regulamentul Turneului candidaţilor în alta, să purcedem la treabă.

Emil Constantinescu: Până să găsiţi foile, aş dori să îi urez succes domnului Iliescu, deoarece cred că ne aflăm la această primă dezbatere într-un moment important pe care-l aşteptăm de patru ani, cum aţi spus dumneavoastră, românii îl aşteaptă de patru ani, în care putem afla adevărul şi despre situaţia economică şi politică, socială şi morală a României de astăzi. Depinde de noi ca această discuţie să fie serioasă, lucrurile să le aflăm cu adevărat şi, la sfârşitul ei, noi, toţi românii, să înţelegem că există o responsabilitate, sigur, care acum revine domnului Iliescu pentru cât a fost la putere, data viitoare mie sau altcuiva care va fi la putere, dar avem această responsabilitate faţă de cei care ne ascultă şi depinde de noi amândoi, mai presus de succesul nostru, al fiecăruia, succesul comun.

Ion Iliescu: Ne aflăm în al doilea ceas al acestor alegeri, au rămas doi finalişti, acum obiectul şi obiectivul discuţiilor se referă la funcţia de preşedinte şi ce-i revine fiecăruia în parte. Deci cred că dialogul nostru trebuie să se refere la aceste angajamente privind funcţia supremă în stat.

Moderator: Vă mulţumesc. Stimaţi invitaţi, Constituţia prevede, cum spuneam, la capitolul II: Preşedintele României... care este rolul preşedintelui: „preşedintele reprezintă statul român şi este garantul independenţei naţionale, al unităţii şi integrităţii teritoriale. Preşedintele României veghează la respectarea Constituţiei şi la respectarea autorităţilor publice. În acest scop, preşedintele exercită funcţia de mediere între puterile statului, precum şi între stat şi societate".

V-aş propune ca prima întrebare să facă parte din capitolul politicii externe şi a reprezentării statului român. În studio avem un cronometru care va marca cele două minute pentru răspuns, cu un bip când mai sunt cincisprezece secunde şi două bipuri la sfârşit.

Întrebarea, repet, este comună. După răspunsul domnului Constantinescu, aşteptăm timp de un minut replica domnului preşedinte Ion Iliescu.

Întrebare: care sunt mijloacele de care dispune preşedintele pentru apărarea interesului naţional peste hotare? Ce criterii are acest demers?

Emil Constantinescu (*zâmbeşte*): Sigur, cred că mai important decât un examen asupra cunoaşterii Constituţiei, cred că nu asta este problema, să...

Moderator: Nu...

Emil Constantinescu: Mult mai important este ce se întâmplă cu adevărat. Şi asta pleacă dintr-un atribut care nu este înscris în nici o Constituţie: o colegă de-a mea, specialistă în istoria antică, îl cita pe Augustus şi spunea că „mai mult decât putere... am avut aceeaşi putere ca şi ceilalţi, dar am avut mai multă autoritate?".

Autoritatea este lucrul important şi ea derivă din prestigiul pe care poate şi trebuie să-l aibă un preşedinte şi care prestigiu se revarsă asupra ţării (*ecranul se împarte în două : prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan/Ion Iliescu*).

Este extrem de important ca preşedintele să nu poată fi influenţat de nimic. (*Plan larg.*)

Deci, el să nu poată fi supus presiunilor, nici şantajelor decurgând din toată activitatea lui trecută (*planul se strânge – prim-plan Emil Constantinescu*).

Şi să nu fi făcut nimic care să dăuneze apoi intereselor ţării.

În politica externă, preşedintele trebuie să se prezinte ca un adevărat reprezentant al ţării : deci el trebuie să aibă în spatele lui forţa naţiunii române, aceasta este (*plan-profil în care apare şi moderatorul*). Am încercat să-i oferim preşedintelui Iliescu, în politica externă, un sprijin deosebit de puternic, pentru că am pus înaintea intereselor de partid interesele naţionale. Şi, în momentul când, după alegerile din 1992, s-a întâmplat ceva ce nu se întâmplase până în 1992, şi politica externă a fost axată pe integrarea europeană şi euroatlantică ca priorităţi, Convenţia Democrată, pe care eu am reprezentat-o ca preşedinte, a susţinut activ toate iniţiativele instituţiei prezidenţiale şi ale Guvernului, pentru că erau interese naţionale. Şi aceasta a sporit foarte mult... a fost un lucru recunoscut peste tot în străinătate că România s-a prezentat ca un front unitar în aceste tratative internaţionale pe care le-a dus. Însă mai departe se întâmplă un lucru (*ecranul se împarte în două : prim-plan Emil Constantinescu/ prim-plan Ion Iliescu*) : trebuie să ştiu că etapa aceasta diplomatică pentru integrarea europeană şi euroatlantică s-a încheiat (*planul larg al studioului ; se vede camera frontală*) ; ceea ce contează în primul rând (*prim-plan Emil Constantinescu*) este modul în care se îndeplinesc standardele economice şi sociale. Deci iată că preşedintele, oricât de bun negociator ar fi, nu mai poate să forţeze o linie dacă politica internă este nefericit dusă, cum este cazul României (*plan larg*), şi standardele economice, sociale ne plasează pe ultimele locuri între ţările foste comuniste din Europa Centrală şi de Est.

Deci, aşa cum spunea Titulescu – acest lucru are trebui să fie în mintea oricui om care reprezintă (*prim-plan*) ţara –, daţi-mi o politică internă bună şi am să vă fac o politică externă pe măsură.

Şi, ultimul cuvânt : este foarte important ca, pe lângă calităţile personale ale preşedintelui, el să reprezinte şi o familie politică, pentru că în Europa familiile politice sunt foarte bine consolidate ; ele sunt democraţia-creştină, social-democraţia, liberalismul şi, sigur, într-o măsură mai mare sau mai mică, ecologiştii. Atunci faci parte dintr-o astfel de familie politică – există nişte legături care se stabilesc şi care ajută foarte mult ţării, ca să fie şi ea... cum să spun, să aibă un suport în negocierile indispensabile.

Moderator : Vă mulţumesc. Domnule Iliescu... Doriţi să amendaţi răspunsul domnului profesor ?

Ion Iliescu : Nu, răspund direct, inclusiv cu amendări incluse.

Spre deosebire de domnul Constantinescu, care a încercat să exprime teoretic nişte consideraţiuni despre ce înseamnă reprezentare în exterior, eu mă prezint cu faptele mele din aceşti ani şi mai ales din ultimii patru ani. Şi eu cred că în domeniul

politicii externe România a înregistrat în aceşti 4 ani de zile progrese remarcabile care sunt apreciate pe plan internaţional. Şi au fost ani în care aceste lucruri au consemnat câteva lucruri majore ; ele, pe de o parte, au dat viaţă unui comandament, unui obiectiv al Revoluţiei române, care, între cele 10 puncte programatice ale Proclamaţiei Revoluţiei din decembrie, includea această deschidere a României către lume. Eu cred că aceşti ani au marcat consacrarea acestei deschideri a României către lume, au consacrat consolidarea poziţiei României în organismele internaţionale şi a fost un obiectiv major pentru noi, poate un obiectiv nr. 1 al acestei perioade : relaţiile cu instituţiile europene şi euroatlantice. În aceşti ani s-a produs mutaţia fundamentală din acest punct de vedere : suntem membri asociaţi la Uniunea Europeană şi ne aflăm în plină negociere pe baza strategiei ofertei Uniunii Europene la care a urmat strategia noastră de răspuns (*prim-plan*), suntem în discuţii avansate cu NATO şi am auzit aprecieri recente că România se află, în momentul de faţă, în punctul cel mai înalt, în ceea ce priveşte modul de reprezentare şi şansele în legătură cu intrarea în NATO, avem relaţii bune în Consiliul European, avem relaţii cu Uniunea Europei Occidentale.

Deci s-a înfăptuit un program coerent şi eu sunt de acord cu ceea ce s-a spus ; am găsit, din acest punct de vedere, şi m-am străduit ca să realizăm o platformă comună de acţiune şi, poate, momentul major al acestei conjugări de eforturi a fost elaborarea strategiei naţionale de integrare în Uniunea Europeană. Toamna lui 1994 a fost, poate, toamna europeană a României care s-a încheiat cu o reuniune la nivel înalt, când România a fost pentru prima oară invitată printre cele şase state asociate la Reuniunea de la nivel înalt de la Essen, în care s-a făcut oferta Uniunii Europene de pregătire a ţărilor asociate.

Noi am fost singura ţară la reuniunea de la Cannes, ne-am prezentat cu răspunsul românesc : strategia naţională de integrare, care s-a bucurat de participarea reprezentanţilor tuturor partidelor – regretatul domn Coposu trăia, a salutat această chestiune ca un moment politic semnificativ, că am avut forţa să trecem peste dimensiunile fireşti, în confruntări democratice, şi să ajungem la un consens într-o problemă esenţială de politică externă, la care sunt de adăugat toate celelalte chestiuni : relaţiile noastre cu zona învecinată ; România a fost apreciată pentru stabilitatea sa internă şi pentru că este un factor de stabilitate într-o zonă foarte frământată a Europei. Şi s-au apreciat poziţiile active ale României în conflictul iugoslav, poziţiile noastre în legătură cu alte zone conflictuale din apropierea Transnistriei, în spaţiul rus, relaţiile noastre bune cu Turcia şi Grecia, relaţiile noastre bune cu Orientul Apropiat – au fost la noi în ţară Shimon Perez şi Yasser Arafat, a fost un moment care a fost marcat de contribuţia românească la aceste eforturi, iniţiativa Mării Negre, care s-a bucurat de o participare activă a României, am avut o reuniune la nivel înalt la Bucureşti, care a consacrat acest lucru, intrarea noastră, în fine, în iniţiativa central--europeană şi dezvoltarea relaţiilor cu ţările din această zonă.

Cred că toate acestea marchează o activitatea politică foarte intensă, eu nu cred că s-a terminat necesitatea efortului diplomatic, efortului politic în continuare. Zilele trecute eu am transmis mesaje în legătură cu negocierile noastre cu NATO către toţi şefii de state şi guverne, în legătură cu dorinţa noastră de a intra în primul val în NATO, şi ne-am bucurat de o primire corespunzătoare, m-am şi referit la aprecierea

din partea unor cercuri americane, cu privire la poziţia României, pentru a avea şanse în legătură cu această preocupare.

Moderator : Vă mulţumesc. Domnule Constantinescu, aveţi un minut pentru amendă.

Emil Constantinescu : Sigur că la cele spuse despre preşedinte trebuie adăugat un element esenţial : credibilitatea. Şi, din păcate, România (şi politica externă a României) a fost marcată de slaba credibilitate pe care preşedintele Iliescu a avut-o în Occident. Sunt câteva exemple care au condus la acest lucru : în primul rând, semnarea Tratatului de la Moscova cu Gorbaciov, cu Uniunea Sovietică, într-un moment în care nimeni nu a făcut acest lucru, atitudinea şovăielnică cu ocazia puciului de la Moscova, practic faptul că România s-a retras şi a început să joace un rol din ce în ce mai slab în problema Transnistriei, deci nu a jucat un rol (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*) pe care trebuia să îl joace, şi nici chiar în problema iugoslavă – şi, bineînţeles, şi modul în care este privit de familiile politice (*plan larg*). Este un lucru clar acesta, declaraţiile pe care le-a făcut preşedintele Uniunii Democratice Europene, care grupează, de fapt, ţările importante ce vor hotărî în NATO ; eu trebuie s-o spun acum, nu mai este vorba de modestie, poporul român trebuie s-o cunoască : dacă va fi o schimbare a preşedintelui, lucrurile vor sta mult mai bine pentru România, încrederea va fi mult mai mare pe plan extern.

Moderator : Vă mulţumesc.

Ion Iliescu : E... aici iar sunt obligat să dau replică şi folosesc şi primul minut şi al doilea în legătură cu credibilitatea. Eu cred că tocmai aceşti ani au arătat că preşedintele Iliescu a căpătat o mare credibilitate pe arena internaţională, lucru exprimat de oameni politici responsabili : şi europeni, şi americani, şi din alte locuri. În legătură cu ce spunea Emil Constantinescu, cu declaraţiile unui creştin democrat...

Emil Constantinescu : ...E preşedintele Uniunii Democratice Creştin Europene...

Ion Iliescu : ...preşedintele, mă rog (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*). Asta arată reversul medaliei : eu am fost gentleman când am vorbit despre încercările şi despre faptul că am avut momente de convergenţă şi de acţiune comună, însă, în acelaşi timp, trebuie să spunem că reprezentanţi ai unor partide de-ale noastre au făcut un lobby antiromânesc (*prim-plan Emil Constantinescu/ prim-plan Ion Iliescu*), făcând lobby anti-Iliescu şi antiguvern în exterior. Declaraţia acestui domn este tocmai rezultatul discuţiei cu domnul Emil Constantinescu şi cu colegii dumisale de partid. În legătură cu Tratatul cu URSS (*prim-plan Ion Iliescu*) vreau să vă reamintesc că atunci Uniunea Sovietică exista, se punea problema nu numai pentru România, toate statele din această zonă purtau tratative pentru modificarea tratatelor existente. Deci semnarea unui nou Tratat însemna anularea Tratatului care fiinţa atunci şi care se baza pe principii ce nu mai puteau fi acceptabile.

Deci noul Tratat semnat atunci, negociat şi semnat, punea capăt unor principii care nu mai aveau valabilitate, consemnau schimbările care s-au produs şi în Uniunea Sovietică, şi în ţara noastră, şi în zonă, şi chemarea noilor principii de relaţii între state. În legătură cu puciul : vreau să reamintesc că noi am fost primii care au luat

atitudine, atunci când alţi şefi de state ezitau să se pronunţe în vreun fel în legătură cu evenimentele de la Moscova.

Emil Constantinescu : Primii au fost opoziţia, nu dumneavoastră.

Ion Iliescu : Nu-i adevărat, dumneavoastră nu sunteţi în temă.

Emil Constantinescu : Ba sunt foarte în temă.

Ion Iliescu : Premierul de atunci, domnul Petre Roman, în momentul în care s-a declanşat puciul, nu era în ţară – era la Madrid când noi am convocat Consiliul Suprem de Apărare a Ţării şi am luat o primă atitudine în care ne-am delimitat complet şi am afirmat că procesele care au avut loc în România sunt ireversibile şi tratau evenimentele cu atenţie, pentru că, sigur, în ceea în ceea ce ne priveşte (*prim-plan Emil Constantinescu/ prim-plan Ion Iliescu*), aveau o poziţie fermă în legătură cu schimbările din România. Dânsul, când a venit de la Madrid, mi-a făcut propunerea ca să-l sun pe preşedintele Comitetului Provizoriu de atunci, ceea ce făcuse, se pare, un alt şef de stat, nu-mi amintesc... din Polonia sau din Ungaria, şi i-au spus că aşa ceva nu e de făcut (*prim-plan Ion Iliescu*). Cu privire la Transnistria, noi am iniţiat întâlnirea de la Istanbul a celor patru şefi de state : rus, ucrainean, român şi moldovean...

Emil Constantinescu : După care aţi dispărut...

Ion Iliescu : N-am dispărut deloc... Care a pus bazele până la încetarea conflictului, a acţionat o comisie tripartită, cvadripartită pentru găsirea de soluţii. Ulterior, sigur că au rămas problemele cu armata a XIV-a din Transnistria, care era problemă internă a Moldovei, şi relaţiile cu Moscova. În problema Iugoslaviei... este aberantă afirmaţia pe care o faceţi. Toată lumea a apreciat poziţia echilibrată a României, faptul că de la început a avut relaţii cu toate ţările aflate în conflict şi toate aprecierile internaţionale au remarcat poziţia activă a României.

Emil Constantinescu : ...şi Guvernul cu mafiile au forţat embargoul.

Ion Iliescu : Poftim?

Emil Constantinescu : Guvernul cu mafiile cunoscute au forţat embargoul.

Ion Iliescu : România a forţat embargoul? Iarăşi sunteţi în afară de problemă.

Emil Constantinescu : Nu, sunt foarte în problemă.

Ion Iliescu : Dumneavoastră sunteţi complet pe lângă probleme. Embargoul n-a avut nici o legătură cu... contrabanda.

Emil Constantinescu : Sigur că n-a avut... numai că treceau peste Dunăre.

Ion Iliescu : Cu contrabanda... care se făcea şi din Ungaria, şi din Bulgaria (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*), ba chiar observatorii internaţionali au remarcat că România a respectat cel mai mult toate condiţiile impuse, noi am iniţiat o comisie mixtă cu reprezentanţi ai Uniunii Europene şi ai O.N.U. la Calafat şi din partea lor am ascultat aprecieri cu privire la...

Emil Constantinescu : Noi o să cercetăm acest lucru ; cum guvernul Văcăroiu a...

Ion Iliescu : Dumneavoastră o să cercetaţi... Sunt lucruri care au fost rezolvate...

Emil Constantinescu : Poporul va afla până la urmă.

Ion Iliescu : ...şi exprimate în aprecierile organelor abilitate internaţionale. Aşa că...

Moderator : Eu aş fi încântat să nu mai aveţi nevoie de mine în continuare, îmi place, îmi place acest dialog.

Ion Iliescu : Afirmaţia dumneavoastră este total nepotrivită.

Moderator : Haideţi să vedem în ce măsură am putea respecta acel algoritm al răspunsului şi al replicii, pentru că dacă vom merge din replică în replică...

Emil Constantinescu : Să încercăm să-l respectăm.

Moderator : ...nu mai terminăm.
A doua chestiune se referă la apărarea Constituţiei ; între îndatoririle preşedintelui... Constituţia, bineînţeles, nu este un document perfect, el este perfectibil. Unde credeţi că va fi necesar, dacă va fi necesar, că Parlamentul sau naţiunea să intervină pentru a adecva Legea fundamentală la realitatea politică a ţării ? ; şi v-aş ruga pe dumneavoastră, domnule Iliescu, să răspundeţi.

Ion Iliescu : În primul rând, eu cred că nu se impune să facem acum modificări la Constituţie. Sigur că Constituţia este şi ea un act rezultat al unei elaborări umane, nimic nu este prefect şi totul este perfectibil în lume, dar abia am parcurs primii patru ani, timp în care au fost realizate în viaţă instituţiile consacrate de Constituţie, conform principiilor statului de drept pe care le proclamă Constituţia, şi cred că acum nu este cazul să ne propunem unde anume să umblăm şi să modificăm Constituţia. Trebuie, din contră, să asigurăm aplicarea ei consecventă şi respectarea principiilor Constituţiei. Aici poate ar fi cazul ca domnul Constantinescu să explice poziţia dânsului în legătură cu posibila schimbare a Constituţiei, legat de simpatiile bine cunoscute monarhice ale domnului Constantinescu şi ale partidului din care face parte, care s-au exprimat şi prin manifestările publice, şi prin documente, şi prin afirmaţii cum anume să se modifice Constituţia, cum să se facă referendum pentru... În ultima vreme, inclusiv prin explicaţii, va trebui mai întâi lămurit poporul, populaţia, ce-i cu monarhia, ca apoi să voteze la un referendum în cunoştinţă de cauză. Şi ar fi cazul acum, poate, ca domnul Constantinescu să afirme explicit poziţia dânsului, dacă mai are de gând să iniţieze asemenea acte (*prim-plan Emil Constantinescu/ prim-plan Ion Iliescu*) care să ducă la modificarea unui principiu fundamental, forma de guvernământ. Pentru că am constatat că se menţine această chestiune şi în documentele PNŢCD-ului, cu privire la posibilitatea schimbării formei de guvernământ. Dânsul a făcut nişte declaraţii că este republican, dar nu sunt prea convingătoare şi chestiunea pe care o discutăm este, într-adevăr, la temă. Pentru că este unul dintre principiile esenţiale : forma de guvernământ, republicană, care este afirmată...

Moderator : Amendaţi răspunsul domnului Iliescu.

Emil Constantinescu : Da, venim la cunoscutele acuzaţii şi, în ultimul timp, l-am văzut pe domnul Iliescu aşa, în postura unui pompier care e gata să devină şomer şi care pune focul ca să aibă pe ce să laude că l-a stins.

Se creează tot felul de probleme false pe care, probabil, le vom discuta zilele următoare, invocând declaraţii care nu s-au făcut. N-am ce să mai afirm, pentru că şi pe postul naţional TV, şi pe alte posturi eu am declarat foarte clar că nu particip la alegerile prezidenţiale pentru a ceda puterea cuiva, că nu sunt monarhist; Convenţia Democrată, analizând situaţia, a luat, în plen, hotărârea că atunci când va avea majoritatea parlamentară, şi o are acuma, nu va iniţia nici un referendum pe tema monarhiei. Deci aceste lucruri sunt foarte clare, nu avem ce să discutăm pe tema lor, sigur numai dacă vrem să provocăm vrajbă între români din nou, să începem să creăm probleme secundare acolo unde ele sunt foarte clare. Există unele aspecte ale Constituţiei pe care le-am discutat încă din 1992 şi aş vrea să revin asupra lor pentru că oamenii atunci nu au înţeles. În 1992, chiar în această fază, i-am spus preşedintelui Iliescu că există în Constituţie ceva care ar fi trebuie modificat, şi anume elementul esenţial pentru orice Constituţie: şi asta înseamnă dreptul la proprietate.

În Constituţia României se spune: „se ocroteşte dreptul la proprietate" şi i-am spus atunci să spună: „se garantează proprietatea". Sigur, domnia sa a făcut gestul cunoscut din mână, moderatorul care era mai grăbit ca dumneavoastră a trecut peste această problemă, oamenii nu au înţeles mare lucru. Astăzi sunt 600.000-650.000--700.000 de procese în care sunt târâţi ţăranii pentru că nu s-a garantat proprietatea şi s-a creat posibilitatea prin Legea nr. 18 ca să reconstituie un drept de proprietate, acolo unde primarul, uneori după bunul lui plac, dorea să facă acest lucru.

Acesta este un lucru fundamental, pentru că o ţară unde nu se respectă proprietatea şi ea nu este garantată, nu mângâiată pe creştet şi ocrotită, aceasta este o ţară (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*) în care nu este economie de piaţă, nici prosperitate, şi nici democraţie.

Partea a doua ar trebui să se refere la respectarea Constituţiei aşa cum este ea, noi am spus acest lucru – sigur, chiar dacă Convenţia Democrată la momentul respectiv s-a abţinut când s-a votat Constituţia – şi spun asta pentru toţi românii: în momentul în care ea a fost adoptată, au hotărât, şi au fost patru ani de declaraţii, o respectă aşa cum este ea – şi Constituţia, şi toate legile.

Din păcate, sigur, pentru România a fost o dramă că tocmai preşedintele României nu şi-a îndeplinit atribuţiile pe care le avea prin Constituţie. Şi nu a vegheat ca această Constituţie, aşa cum este ea, să fie aplicată. Şi eu mă bucur acuma că preşedintele Iliescu, încă în funcţie, este lângă mine, ca să-mi răspundă la o serie de întrebări (*prim-plan Ion Iliescu*) pe care le-a ocolit toată vremea.

Şi eu l-am întrebat foarte tranşant într-o problemă care a fost cheie pentru România şi ea a izbucnit anul trecut cu ocazia moţiunii energiei.

Deci, din cauza incompetenţei crase a Guvernului şi a administraţiei locale (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*), România s-a aflat, anul trecut, într-o situaţie cumplită: s-au întrerupt mari uzine, muncitorii au fost trimişi în şomaj, s-au creat dezechilibre ecologice, populaţia s-a aflat într-o situaţie catastrofală şi, atuncea, pentru prima dată, o moţiune depusă de Convenţia Democrată Română a fost votată în Parlament, în Camera Deputaţilor, chiar de deputaţii PDSR, pentru că situaţia era aşa de clară. În momentul în care ea trebuie să fie aplicată, să se obţină răspunderea administrativă, financiară, penală chiar a celor implicaţi, în acel moment s-a spus: acest lucru nu se poate realiza, Guvernul n-a răspuns, pentru că nu există

o lege a răspunderii ministeriale. Ei bine, în Constituţia votată în 1991 se prevedea că trebuie votată o lege a răspunderii ministeriale conform căreia cei din Guvern trebuie să răspundă pentru ceea ce nu au îndeplinit sau au îndeplinit greşit în exerciţiul funcţiunii. Mai departe – şi preşedintele Iliescu mi-a spus la *Adevărul* că, sigur, n-a avut atribuţii în acest sens –, discuţia a trecut repede şi acum aş vrea s-o lămurim. În primul rând, avea aceste atribuţii – pentru că în Constituţie ele nu sunt înscrise la capitolul preşedinte, ele nu sunt înscrise la capitolul Guvern, la capitolul Parlament, la capitolul..., deci acelea trebuie... şi are atribuţii foarte clare : prima atribuţie pe care putea s-o aibă era aceea de a prezida şedinţele Guvernului, deci putea să prezideze şedinţa Guvernului, să ceară Guvernului să introducă în Parlament o lege a răspunderii ministeriale pe care o are un preşedinte şi să ceară o lege fundamentală a răspunderii ministeriale şi să spună miniştrilor în faţa poporului să fie adoptată şi, bineînţeles, putea să se adreseze propriei majorităţi, pentru că face parte din partidul... oricum este legat de partidul care avea majoritate parlamentară ; deci nu s-a vrut.

A doua lege care nu s-a adoptat (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*), Legea avocatului poporului, care a fost adusă abia acum, la sfârşitul... în mod electoral, la sfârşitul campaniei şi care nu a fost votată nici până acum. Şi asta este grav pentru România : pe de o parte, nu există, la 5 ani de când Constituţia a fost votată, o lege care să sancţioneze pe miniştrii care nu-şi fac datoria şi nu există o lege care să creeze mecanismul prin care cetăţeanul să fie apărat atunci când este agresat.

Şi, ultimul lucru : preşedintele nu şi-a îndeplinit nici atribuţia expresă pe care o avea prin Constituţie, prin care putea să suspende miniştri ce nu-şi îndeplineau obligaţiile în timpul funcţiilor lor şi să ceară anchetarea lor penală. În nici un caz, nici în cazurile de corupţie, nici în cazurile citate de incompetenţă, preşedintele Iliescu nu a făcut acest lucru. Şovăielnic, încercând să se ascundă în spatele Constituţiei, invocând tot felul de aspecte, trimiţând purtătorul de cuvânt, nu şi-a îndeplinit prerogativele de garant al Constituţiei, cu consecinţe grave pentru România.

Moderator : Mulţumesc. Domnule Iliescu...

Ion Iliescu : Constat, pe rând, dat fiind lungul şir de probleme discutate, constat, în primul rând, că domnul Emil Constantinescu evită să pună degetul pe rană în legătură cu poziţia sa privind monarhia.

Contestă că a făcut declaraţii care sunt declaraţii scrise şi în presa română, şi în presa internaţională, deci pentru mine rămâne sub semnul întrebării.

Emil Constantinescu : Nu există aceste declaraţii.

Ion Iliescu : Corectitudinea... şi nu ştiu când, într-adevăr, dânsul este corect : atunci s-a pronunţat clar în favoarea monarhiei sau acum, când se declară republican. A fost 8 noiembrie, dânsul a participat la manifestaţii promonarhice, de simpatie faţă de monarhie în toţi anii ; anul acesta este semnificativ, nici dânsul, nici partidul dânsului nu au mai făcut nici o demonstraţie. De ce oare ?

Emil Constantinescu : A făcut-o PDSR-ul.

Ion Iliescu : *România liberă*, oficiosul Convenţiei Democrate, în fiecare an consacra numere întregi zilei onomastice a fostului rege. Anul acesta nu a mai

Se creează tot felul de probleme false pe care, probabil, le vom discuta zilele următoare, invocând declaraţii care nu s-au făcut. N-am ce să mai afirm, pentru că şi pe postul naţional TV, şi pe alte posturi eu am declarat foarte clar că nu particip la alegerile prezidenţiale pentru a ceda puterea cuiva, că nu sunt monarhist; Convenţia Democrată, analizând situaţia, a luat, în plen, hotărârea că atunci când va avea majoritatea parlamentară, şi o are acuma, nu va iniţia nici un referendum pe tema monarhiei. Deci aceste lucruri sunt foarte clare, nu avem ce să discutăm pe tema lor, sigur numai dacă vrem să provocăm vrajbă între români din nou, să începem să creăm probleme secundare acolo unde ele sunt foarte clare. Există unele aspecte ale Constituţiei pe care le-am discutat încă din 1992 şi aş vrea să revin asupra lor pentru că oamenii atunci nu au înţeles. În 1992, chiar în această fază, i-am spus preşedintelui Iliescu că există în Constituţie ceva care ar fi trebuie modificat, şi anume elementul esenţial pentru orice Constituţie: şi asta înseamnă dreptul la proprietate.

În Constituţia României se spune: „se ocroteşte dreptul la proprietate" şi i-am spus atunci să spună: „se garantează proprietatea". Sigur, domnia sa a făcut gestul cunoscut din mână, moderatorul care era mai grăbit ca dumneavoastră a trecut peste această problemă, oamenii nu au înţeles mare lucru. Astăzi sunt 600.000-650.000--700.000 de procese în care sunt târâţi ţăranii pentru că nu s-a garantat proprietatea şi s-a creat posibilitatea prin Legea nr. 18 ca să reconstituie un drept de proprietate, acolo unde primarul, uneori după bunul lui plac, dorea să facă acest lucru.

Acesta este un lucru fundamental, pentru că o ţară unde nu se respectă proprietatea şi ea nu este garantată, nu mângâiată pe creştet şi ocrotită, aceasta este o ţară (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*) în care nu este economie de piaţă, nici prosperitate, şi nici democraţie.

Partea a doua ar trebui să se refere la respectarea Constituţiei aşa cum este ea, noi am spus acest lucru – sigur, chiar dacă Convenţia Democrată la momentul respectiv s-a abţinut când s-a votat Constituţia – şi spun asta pentru toţi românii: în momentul în care ea a fost adoptată, au hotărât, şi au fost patru ani de declaraţii, o respectă aşa cum este ea – şi Constituţia, şi toate legile.

Din păcate, sigur, pentru România a fost o dramă că tocmai preşedintele României nu şi-a îndeplinit atribuţiile pe care le avea prin Constituţie. Şi nu a vegheat ca această Constituţie, aşa cum este ea, să fie aplicată. Şi eu mă bucur acuma că preşedintele Iliescu, încă în funcţie, este lângă mine, ca să-mi răspundă la o serie de întrebări (*prim-plan Ion Iliescu*) pe care le-a ocolit toată vremea.

Şi eu l-am întrebat foarte tranşant într-o problemă care a fost cheie pentru România şi ea a izbucnit anul trecut cu ocazia moţiunii energiei.

Deci, din cauza incompetenţei crase a Guvernului şi a administraţiei locale (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*), România s-a aflat, anul trecut, într-o situaţie cumplită: s-au întrerupt mari uzine, muncitorii au fost trimişi în şomaj, s-au creat dezechilibre ecologice, populaţia s-a aflat într-o situaţie catastrofală şi, atuncea, pentru prima dată, o moţiune depusă de Convenţia Democrată Română a fost votată în Parlament, în Camera Deputaţilor, chiar de deputaţii PDSR, pentru că situaţia era aşa de clară. În momentul în care ea trebuie să fie aplicată, să se obţină răspunderea administrativă, financiară, penală chiar a celor implicaţi, în acel moment s-a spus: acest lucru nu se poate realiza, Guvernul n-a răspuns, pentru că nu există

făcut-o. Ce reprezintă acest lucru? De ce se feresc oamenii să-şi asume răspunderea a ceea ce susţin (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*), într-o credinţă pe care o au în monarhie? Şi de ce se bălăcesc în felul acesta? Da, mă rog. Aceasta ţine de caracterul fiecăruia, să-şi asume răspunderea unui crez pe care îl au sau nu îl au.

În legătură cu afirmaţiile pe care le face domnul Constantinescu, în primul rând constat - dânsul are pregătire juridică -, Constituţia României nu a fost redactată de Iliescu, de preşedintele Iliescu.

Emil Constantinescu : Din fericire...

Ion Iliescu : A fost redactată de o Adunare Constituantă, la care au lucrat specialişti, toţi specialiştii noştri în drept constituţional şi foarte mulţi jurişti. A fost discuţie în legătură cu treaba aceasta : cum se formulează dreptul de proprietate sau garantarea proprietăţii? Nu poate fi. Şi s-au dat explicaţii la vremea respectivă ; mă miră că dânsul, cu pregătire juridică, a omis acest dialog, această discuţie asupra temei. Proprietatea nu poate fi garantată, a garanta proprietatea înseamnă să limitezi dreptul omului de a dispune asupra proprietăţii lui, când îşi înstrăinează proprietatea, el are dreptul să o înstrăineze, să o vândă ; sau intră în faliment o întreprindere : ce înseamnă garantarea de către Constituţie a proprietăţii? Şi dacă falimentează o întreprindere? Deci ceea ce garantează este dreptul de proprietate care îi oferă inclusiv şi dreptul să înstrăineze proprietatea. Deci este o chestiune pe care juriştii au lămurit-o pe deplin. Nu am avut nici un fel de amestec în legătură cu această treabă, în legătură cu formularea, şi am dat tot creditul celor care sunt în meserie şi care au formulat aceste chestiuni în cunoştinţă de cauză.

Celelalte două, într-adevăr, nu au putut fi finalizate în Parlament... asta nu intră în atribuţiile preşedintelui, să sancţioneze Parlamentul când nu îşi rezolvă ordinele de zi sau programul legislativ (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*) şi o ultimă chestiune... Da, mă rog, sunt şovăielnic... Ba sunt şovăielnic, ba sunt autoritar... Mie mi se pare că la domnul Constantinescu transpare o personalitate cam autoritaristă în legătură cu funcţiile preşedintelui în statul de drept, cam neconforme cu principiile constituţionale. Am văzut din ce a spus dânsul pe parcurs în legătură cu ce are de gând să facă în calitate de preşedinte. Inclusiv o iniţiativă legislativă care nu-i revine preşedintelui. Nu are drept... şi multe altele...

Moderator : După *timing* ar trebui să fiu la întrebarea 16. N-am epuizat-o pe a doua.

Emil Constantinescu : Constat că nici de această dată n-am obţinut răspunsul de la domnul Iliescu... Dar mai avem dezbateri, aşa că nu vă blochez dezbaterea, deci o să invit şi până la urmă cred că o să-mi răspundă şi la întrebare, aşa cum trebuia. Observaţi... în ceea ce priveşte proprietatea, nu puteţi, nu sunt abstracţiuni, domnule Iliescu. Este vorba de acei ţărani nenorociţi care, în loc să-şi primească pământul lor... s-a reconstituit dreptul de proprietate.

Ion Iliescu : Domnu' Constantinescu, acum faceţi propagandă electorală cu ţăranii... cu...

Emil Constantinescu : Asta nu e propagandă electorală. Ăia sunt oameni...

Ion Iliescu : Vorbeam de Constituţie şi vorbeam de un principiu constituţional. Mata, dumneata, cu pregătirea juridică pe care o ai, ai putea să pricepi mai bine aceste lucruri decât mine.

Emil Constantinescu : Da. Vreau să atrag atenţia că folosiţi termenul de „mata" şi „să pricep". Eu folosesc întotdeauna „dumneavoastră" şi cred că, din respect pentru oamenii care ne ascultă...

Ion Iliescu : Îmi cer scuze (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*).

Emil Constantinescu : ...să avem un limbaj civilizat. Vă mulţumesc.

Ion Iliescu : Deci... mă aşteptam din partea dumneavoastră, cu pregătirea juridică, să pricepeţi mai clar.

Emil Constantinescu : Tocmai că am pregătire juridică, nu se acceptă evitarea răspunsului de către dumneavoastră.

Ion Iliescu : Văd că, în loc să vă referiţi la formularea propriu-zisă din Constituţie şi să argumentaţi...

Emil Constantinescu : Am argumentat suficient.

Ion Iliescu : Dar nu cu mine... Nu cu mine...

Emil Constantinescu : Eu aştept răspunsul de la dumneavoastră. Nu vreţi să-l daţi.

Ion Iliescu : Nu cu mine să discutaţi aceste probleme. E o chestiune pe care specialiştii în drept le-au lămurit.

Emil Constantinescu : Specialiştii în drept le-au lămurit şi nu în favoarea dumneavoastră.

Moderator : Haideţi să trecem la cea de-a treia chestiune...

Ion Iliescu : Dumneavoastră acuzaţi formularea din Constituţie. Nu-mi aparţine această formulare.

Emil Constantinescu : Da, v-am dat un exemplu unde ea va trebui modificată.

Ion Iliescu : Bun.

Emil Constantinescu : Ea va trebui modificată. Despre asta este problema.

Moderator : Sunteţi de acord să trecem la a treia întrebare?

Emil Constantinescu : Da. Sunt de acord.

Moderator : ...şi vă revine prioritatea, domnule Constantinescu, în a răspunde. Deci : în peisajul actual al raporturilor dintre stat şi societate, care credeţi că sunt verigile slabe şi domeniile prioritare în care se cere intervenţia instituţiei prezidenţiale a preşedintelui? El este, conform Constituţiei, mediatorul acestui tip de relaţii.

Emil Constantinescu : Da. Iarăşi vă propun să trecem de la discuţiile teoretice, la exemple foarte concrete. Pentru că, vedeţi dumneavoastră, noi nu ducem aicea o

discuţie între jurişti sau... nu ducem o discuţie teoretică, că nu suntem la un simpozion. Noi suntem chemaţi aici să rezolvăm sau să dăm răspuns la marile probleme ale României.

Am discutat această mare problemă creată în mediul ţărănesc de aplicare a Legii 18. Sau ce a însemnat pentru România ca miniştrii să nu răspundă pentru ceea ce fac şi asta a dus la toată incompetenţa. Hai să trecem acuma la alt exemplu, la o altă problemă cumplită a României de astăzi : corupţia în care preşedintele avea ce să facă şi preşedintele României nu a făcut nimic, a dat declaraţii, cum se spune, ca acuma ; a spus că luptă împotriva corupţiei, că va face. Dar acum să discutăm care erau verigile ce îi permiteau să acţioneze.

Au existat comisii parlamentare pentru verificarea cazurilor de corupţie, anunţate de presă şi cunoscute de toată lumea. Ei bine, acestea sunt dosare imense care s-au înmormântat sau au fost trimise la Procuratură, şi Procuratura le-a blocat. Deci există o instituţie în momentul de faţă în România : aceasta se numeşte Parchetul General. Această instituţie, care se numeşte Parchetul General, blochează toate marile cazuri de corupţie. Eu nu mă voi referi la cazul... la un caz mic, la cazul unui portar, cum s-a spus... nu, eu mă refer la corupţia care este adevărata corupţie, corupţia miniştrilor, corupţia parlamentarilor, corupţia celor din anturajul... a oamenilor preşedintelui, a celor din instituţia... care sunt aproape de preşedinte, instituţia prezidenţială. Există acuzaţii foarte multe. Eu nu spun că sunt vinovăţii, trebuie să fim foarte clari, sunt acuzaţii, nu sunt vinovăţii. Această problemă însă trebuie să fie acţionată, să ajungă în justiţie prin Procuratură. Or, preşedintele a schimbat, într-adevăr, acum, spre sfârşitul anului, Procurorul General. Există un mecanism care în Constituţie nu este în atribuţiile preşedintelui, este un mecanism care este bine cunoscut şi care priveşte eficientizarea şi creşterea rolului Ministerului Public. Deci putea să ceară primului--ministru, prin acesta ministrului Justiţiei, să analizeze activitatea Ministerului Public şi, la cererea ministrului Justiţiei, Consiliului Superior al Magistraturii, putea propune înlocuirea din funcţie a Procurorului General, ca şi numirea de alţi procurori şi jurişti. Şi aici preşedintele putea să intervină şi el, putea să intervină cu un mandat imperativ, pentru ca anumite dosare bine cunoscute de corupţie şi foarte clare să fie rezolvate. Eh, în această situaţie, preşedintele a avut această atitudine... s-a ascuns în spatele atribuţiilor din Constituţie, a anunţat, sigur, şi-a făcut afişe în care spune „Votaţi Iliescu, este un garant al cinstei" ş.a.m.d., a ţinut discursuri, a anunţat ce va face cu PDSR-ul, îi va tăia de pe listă – rezultatul este nul. Oricâtă bunăvoinţă am avea, oricât de... să spunem... am fi, rezultatul este acesta : nici un mare caz de corupţie nu a fost anchetat până la capăt în România. Deşi preşedintele a recunoscut că există corupţie, primul-ministru a recunoscut că există corupţie, preşedinţii Camerei Deputaţilor şi Senatului, care sunt şi preşedinţii PDSR-ului, au recunoscut că există corupţie, ne aflăm, aşa cum spunea cineva, în cazul cunoscut : România, o ţară cu corupţie fără corupţi. Aceasta este problema în care preşedintele – vitală pentru România – în care preşedintele (*prim-plan Ion Iliescu*) trebuia să acţioneze şi, trebuie s-o spun cu toată durerea, nu a acţionat.

Moderator : Vă mulţumesc.

Ion Iliescu : Deci din nou domnul Constantinescu face propagandă electorală...

Emil Constantinescu : Păi, asta facem. Propaganda este ceva serios.

Ion Iliescu : Da... Nu, dar afirmaţiile dumneavoastră sunt... V-aş reaminti că eu am fost primul care a ridicat problema corupţiei, ca flagel. Şi am ridicat-o după alegerile din 1990 când, în virtutea prevederilor cu caracter constituţional, trebuia să mă retrag din funcţia de partid. Eu am fost membru fondator şi preşedintele FSN-ului de atunci (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*) în ultima întâlnire am ridicat această problemă : pericolul care paşte orice partid ce ajunge la putere de a fi bântuit de un asemenea flagel ; şi am şi lansat ideea partidului incoruptibililor. Pe parcursul vremii, nu o dată, din această problemă am făcut o problemă de majoră importanţă şi am atras atenţia asupra ei. Am aici o declaraţie, pentru că eram convins că va fi ridicată : declaraţia din 1993, în care am pus cu toată acuitatea această problemă, ne-am referit exclusiv la cazurile relatate în presă şi am cerut tuturor instanţelor să acţioneze. Am avut analize, nu una, cu Ministerul de Interne şi cu Poliţia şi cu Parchetul, am avut întâlniri cu reprezentanţii Consiliului Magistraturii pentru acţionarea în toate aceste probleme ; deci nu numai că n-am stat pasiv în aceste probleme, dar am acţionat întotdeauna. Se vântură o asemenea formulare pe care văd că şi domnul Constantinescu... „oamenii preşedintelui"... eu aş dori în asemenea chestiuni să se manifeste mai multă responsabilitate ; să mi se nominalizeze exact oamenii asupra cărora preşedintele are autoritate. Eu am un staff la Preşedinţie, un aparat simplu, pe care-l numesc eu, restul - există anumite proceduri de numire a instituţiilor statului - chiar Procurorul General ; s-au schimbat trei procurori între timp. Eu îl numesc pe baza propunerilor care vin de la Consiliul Magistraturii...

Emil Constantinescu : Mecanismul, l-am explicat adineauri, e complicat, dar aveţi în mână...

Ion Iliescu : Am determinat trei schimbări ale procurorului general. Dar asta nu este suficient ; fenomenul este, într-adevăr, un fenomen de mari dimensiuni. Politizarea lui nu duce la rezolvarea problemelor. Există practica judiciară şi prezumţia de nevinovăţie. A lansa aprecieri şi acuze generale fără fapte, fără date, fără documente în care justiţia să se pronunţe - nu rezolvă problema. Una este campania de presă, şi un gazetar îşi poate permite orice fel de aprecieri, deşi eu cred că şi gazetarul ar trebui să verifice veridicitatea unor aprecieri pe care le face, pentru că, altminteri, se transformă în calomnie, jignire, şi oamenii au dreptul la apărarea propriei imagini. În acelaşi timp, apropiindu-se aceste alegeri, am făcut apel la partidul de guvernământ, pentru care s-au exprimat acuze la adresa unor oameni, ca să analizeze, chiar dacă nu sunt finalizate actele de cercetare şi nu există elemente de ordin juridic ca să poată fi omul incriminat, dar pentru a înlătura orice fel de suspiciuni, să opereze această înnoire a propriilor candidaţi. Şi eu cred că a fost o receptivitate remarcabilă pe care nu a avut-o nici un alt partid : 70% a fost înnoirea candidaţilor PDSR-ului la aceste alegeri şi, mai ales, au fost... şi la acţiunea organizaţiilor judeţene, dar şi a organismului central au fost înlăturate, de regulă, persoanele asupra cărora planau anumite lucruri. Deci eu cred că trebuie să existe şi o anumită responsabilitate când se lansează acuze, pentru că ele pot să se transforme în acte incorecte la adresa unora. Prezumţia de nevinovăţie trebuie să fie un principiu al statului de drept, altminteri revenim la

practici trecute, când, din simple acuzaţii, din simple suspiciuni, erau trimişi oameni la închisoare. Ne aflăm într-o altă fază a relaţiilor stat-societate şi cred că trebuie să punem...

Emil Constantinescu : Înnoirea aceasta s-a realizat, mai degrabă, că oamenii PDSR-ului nu au mai fost aleşi de oameni, tocmai pentru că au fost percepuţi ca un partid legat de corupţie. În ceea ce priveşte partea teoretică, n-am negat că staţi foarte bine, domnule Iliescu, cu teoria şi cu declaraţiile.

Ion Iliescu : Nu numai în teorie, domnule Constantinescu.

Emil Constantinescu : Absolut numai cu teoria şi declaraţiile staţi minunat.

Ion Iliescu : Eu sunt garant. Mai ales prin ceea ce fac eu... şi prin faptele mele...

Emil Constantinescu : Cu faptele n-aţi făcut nimic, pentru că, dacă luăm rezultatele, având în vedere că în România, în şapte ani, ceea ce numim noi cu sintagma „regimul Iliescu", în timp de şapte ani nici o persoană importantă, cu funcţie importantă în Guvern, asta înseamnă „cel de la putere", care-şi foloseşte puterea în interes personal, nici o persoană de la Guvern, din fruntea Parlamentului, anturajul Preşedinţiei nu a fost condamnată. Deci, în acest moment, corupţia nu există în România. Ori există, ori nu există.

Ion Iliescu : Când vorbiţi de anturajul Preşedinţiei, ar trebui să nominalizaţi pentru că, altminteri, riscaţi să cădeţi într-o capcană... să puteţi fi...

Emil Constantinescu : Nu e vorba de capcană.

Ion Iliescu : Ba da.

Emil Constantinescu : Eu înţeleg că dumneavoastră acuma...

Ion Iliescu : Lansaţi acuzaţii la adresa unora fără să aveţi temei.

Emil Constantinescu : Eu vă spun un singur lucru – şi vă rog să-mi răspundeţi la această întrebare dacă puteţi : de ce în şapte ani un singur caz de corupţie nu a fost finalizat? Atunci, logic este ca noi să spunem : România este ţara, unica ţară din lume, în care nu există corupţie. Atât timp cât nimeni nu a fost pedepsit... (*Prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu.*)

Ion Iliescu : Precizaţi...

Emil Constantinescu : ...de către Justiţie. Pentru că Justiţia nu trebuie să aibă conotaţie politică.

Ion Iliescu : Aşa. Deci Justiţia se află sub controlul preşedintelui?

Emil Constantinescu : Nu. Parchetul General. Parchetul General şi Ministerul de Interne.

Dumneavoastră spuneţi c-au avut loc discuţii. Dumneavoastră aţi vrut, cum eu îmi amintesc foarte bine – ştiţi că am fost şi eu membru de partid... deci şedinţele de la partid unde se făceau nişte dezvăluiri nemaipomenite, se închidea şedinţa şi nu se întâmpla nimic. Eh, cam şedinţele astea le ţineţi dumneavoastră cu ceilalţi. Pentru că

dumneavoastră ţineţi o şedinţă cu ministrul de Interne şi lucrurile merg la fel, dosarele de corupţie nu merg mai departe (*prim-planuri cu cei doi interlocutori*), ţineţi o şedinţă cu procurorul general şi lucrurile merg la fel. Schimbaţi procurorul general şi se comportă ca şi celălalt procuror general. Şi rezultatul este acesta : noi plecăm de la rezultat. Eu vă spun, atât timp cât n-a existat nici un singur caz de corupţie condamnat, noi trebuie să terminăm cu problema asta. Trebuie să veniţi dumneavoastră ca preşedinte şi să spuneţi : popor român, noi suntem unica ţară din lume în care nu există corupţie. Iată, în sfârşit, că există şi un loc în care ne aflăm pe locul I ; suntem în coada Europei la toate clasamentele economice, sociale, în schimb în materie de cinste şi corupţie ne aflăm pe primul loc. Noi n-avem corupţi, nu există corupţie fără corupţi. Nu există nici un corupt, nu există corupţie. Asta e întrebarea la care trebuie să răspundeţi dumneavoastră.

Ion Iliescu : În primul rând, vreau să vă spun că nu este chiar aşa. În toţi aceşti ani s-au desfăşurat numeroase procese, cu infractori de tot felul şi inclusiv cu corelaţii diverse şi apoi sunt măsuri juridice şi măsuri administrative.

Că măsurile juridice nu s-au finalizat, poate că sunt motivaţii pentru care justiţia nu a putut să finalizeze cazuri pe care le aştepta toată lumea sau că nu are argumente suficiente, nu are fapte suficiente sau, mă rog, nu are operativitatea necesară. Dar, măsuri administrative s-au luat tot timpul, de înlăturare a unor oameni asupra căror planau diverse probleme.

Emil Constantinescu : Care ?

Ion Iliescu : Şi miniştri, şi prefecţi.

Emil Constantinescu : Aţi suspendat dumneavoastră un ministru pentru corupţie ?

Ion Iliescu : Nu unul singur – asupra căror planau aceste probleme.

Emil Constantinescu : Care ?

Ion Iliescu : Ministrul Comerţului. Nu pentru corupţie, ci pentru că era amestecat în acte...

Emil Constantinescu : Domnul Crişan ? Vă atrag atenţia că directorul Serviciului Român de Informaţii şi toată lumea v-au prevenit, presa a făcut-o ; deşi ştiaţi, l-aţi numit, domnule Iliescu. Nu dumneavoastră...

Ion Iliescu : Nu...

Emil Constantinescu : ...aţi fost silit. Dimpotrivă, este cel mai eficient caz care l-aţi adus în discuţie.

Ion Iliescu : Şi domnul Crişan nu de corupţie a fost acuzat.

Emil Constantinescu : Şi vreau să vă întreb un lucru. Dumneavoastră când numiţi... dumneavoastră l-aţi numit, că este adevărat, dumneavoastră v-aţi făcut un Guvern aproape personal pentru că nu l-aţi trecut prin Parlament, l-aţi numit. Dumneavoastră când numiţi un ministru, că o să fiu şi eu în situaţia asta, nu ? Şi vreau să ştiu, fiindcă spuneţi mereu că aveţi experienţă : nu vă informaţi ? Nu ştiţi că are 17 firme ?

Dumneavoastră l-aţi numit: nu ştiaţi că are 17 firme? A trebuit să vină *Adevărul* să vă spună, iată, domnule Iliescu, care este situaţia domului Crişan, iată, domnule Iliescu, ce se întâmplă cu domnul Crişan şi, în sfârşit, la presiunea opiniei publice, să luaţi o măsură. Nu puteaţi să o luaţi de la început? Dumneavoastră l-aţi numit, nu vă informaţi când numiţi un ministru, luaţi aşa, la întâmplare? Asta e problema. Deci dumneavoastră aţi promovat, recunoaşteţi... mi-aţi dat în sfârşit un exemplu de corupţie. Dumneavoastră l-aţi numit, l-aţi selecţionat şi l-aţi numit, şi, în faţa presiunii opiniei publice, l-aţi demis. A fost mai departe trimis în judecată?

Ion Iliescu: Deci... vreau să vă spun...

Emil Constantinescu: Deci recunoaşteţi că a fost corupt. Deci: a fost trimis mai departe în judecată?

Ion Iliescu: Îmi daţi voie să vă răspund?

Emil Constantinescu: Vă rog.

Ion Iliescu: Da. În primul rând, Guvernul, când s-a constituit prima dată, a fost trecut prin Parlament.

Emil Constantinescu: Vorbeam de domnul Crişan.

Ion Iliescu: Remanierile se fac fără să mai treacă prin Parlament.

Emil Constantinescu: Sigur, Constituţia e aşa construită, prost.

Ion Iliescu: Remanierile se fac la propunerea primului-ministru. Domnul Crişan nici astăzi nu a fost acuzat de corupţie.

Emil Constantinescu: Păi, dumneavoastră l-aţi dat de exemplu.

Ion Iliescu: Daţi-mi voie. Nu... nu. Eu am spus „oameni asupra cărora plana orice fel de suspiciune" (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*). Ceea ce mi s-a pus în discuţie era un alt principiu, pe care eu am cerut să-l respectăm, în general, demnitarii să nu aibă participări la diverse forme de afaceri, ca membri în Consilii de Administraţie, conducători de firme ş.a.m.d. Eu nu cunoşteam situaţia concretă a... nici nu l-am cunoscut pe domnul Crişan înainte de a fi numit.

Emil Constantinescu: Foarte rău.

Ion Iliescu: Nu mai există Serviciul de Cadre, domnule Constantinescu, la...

Emil Constantinescu: E foarte rău.

Ion Iliescu: ...la Preşedinţie.

Emil Constantinescu: Există oriunde în lume.

Ion Iliescu: Deci eu cer ca cei care îi propun... Eu am numit, spre exemplu, procurori şi judecători, la propunerea Consiliului Suprem al legislaturii. Asta nu înseamnă că eu stau să-i verific pe fiecare în parte.

Emil Constantinescu: I-aţi demis pe cei care nu v-au dat informaţii?

Ion Iliescu : Da.

Emil Constantinescu : Pe cei care aveau în serviciu...

Ion Iliescu : Sigur.

Emil Constantinescu : Cine? Puteţi să ne daţi un om pe care l-aţi demis pentru că nu a...

Ion Iliescu : Sunt două lucruri distincte : corupţia sau fapte incompatibile cu calitatea de demnitar.

Emil Constantinescu : Nu. Dumneavoastră l-aţi citat la corupţie, nu eu. V-am cerut un exemplu de corupţie, ni l-aţi dat pe domnul Crişan.

Ion Iliescu : Nu la corupţie, ci la fapte incompatibile...

Emil Constantinescu : ...şi acuma spuneţi că nu e...

Ion Iliescu : La dumneavoastră în partid, la dumneavoastră în Convenţie, sunt oameni care sunt parlamentari, au afaceri şi văd că vreţi să-i propuneţi şi în Guvern.

Emil Constantinescu : Vă spun eu : cu „cadrele" o să-i verific.

Ion Iliescu : Nu ştiu cum o să-i verificaţi dumneavoastră. Aveţi un număr foarte mare de oameni de afaceri.

Emil Constantinescu : O să-i verific.

Ion Iliescu : Mai cronometrează cineva?

Emil Constantinescu : Percepe cât eşti la putere.

Ion Iliescu : Puterea este relativă.

Emil Constantinescu : Puterea ca...

Ion Iliescu : Mai e şi administraţia locală...

Moderator : Sunteţi de acord să continuăm?

Emil Constantinescu : Absolut. Absolut.

Ion Iliescu : Şi cazuri de corupţie au fost cu duiumul.

Emil Constantinescu : Sunt de acord.

Ion Iliescu : I-aţi repropus în continuare.

Emil Constantinescu : N-am propus pe nimeni. Daţi-mi un exemplu.

Moderator : Sunteţi de acord să continuăm?

Emil Constantinescu : Da. I-am şi scos ; i-am eliminat complet.

Ion Iliescu : Au fost şi primari de sector...

Emil Constantinescu : I-am eliminat pe toţi.

Ion Iliescu : ...care acuma sunt în...

Emil Constantinescu : I-am eliminat.

Ion Iliescu : Haideţi să terminăm cu Constituţia, vă rog frumos. Terminăm cu ea şi gata, după aia...

Emil Constantinescu : Lăsaţi-o, lăsaţi-o, că mai avem nevoie de ea...

Moderator : Deci al patrulea capitol se referă la îndatoririle prezidenţiale ; este : integritatea şi unitatea naţională. Ce înseamnă pentru dumneavoastră unitate naţională în împrejurările zilelor noastre ?

Ion Iliescu : Domnule Constantinescu ?

Emil Constantinescu : Daţi-i voie...

Moderator : Nu, e...

Emil Constantinescu : ...e rândul meu.

Moderator : Da.

Emil Constantinescu : Important e nu ce înseamnă pentru mine şi important e nu ce înseamnă în împrejurările actuale. Principiile sunt principii, care nu ţin nici de o perioadă, nici de o conjunctură, nici de o politică, nici de un guvern. În orice sistem există lucruri care nu se negociază. Iar principiul pe care dumneavoastră l-aţi enunţat, integritatea teritorială, caracterul naţional unitar al statului român, nu se negociază. Acestea sunt, aşa cum au spus marii noştri luptători din Transilvania, acestea nu se discută, se afirmă şi se respectă. Pentru că, în ultimul timp, au apărut tot felul de discuţii aberante, vreau să reamintesc, să mă refer la câteva lucruri care privesc caracterul unitar al statului român.

În 1992, la Cluj, în faţa unei mulţimi de 50.000 de oameni, am prezentat Proclamaţia de la Cluj şi am jurat în faţa celor prezenţi că voi respecta, ca preşedinte şi ca om, toată viaţa mea caracterul unitar, naţional al statului român. Am avut o discuţie în 1992 asupra acestui subiect şi am prezentat documente. Pentru că eu nu mă fac că nu înţeleg şi înţeleg şi dedesubturile întrebărilor şi replicile care au să vină, vreau să lămuresc lucrurile de la început, ca să nu mai fie nici un fel de discuţie.

În spate stă această problemă a minorităţii maghiare, despre aceasta este vorba şi, de aceea, problema aceasta o ridicaţi dumneavoastră acum. După ce am făcut, asta este problema... n-are rost să ne ascundem acuma că alta ar fi problema.

Moderator : Da.

Emil Constantinescu : Da. Asta o să discutăm acuma, pentru că este o problemă reală a României... Şi a fost de-a lungul secolelor, sensibilizează foarte mulţi români, există o istorie care a avut tragismul ei, deci problema trebuie discutată, lămurită, clarificată.

După această declaraţie pe care am făcut-o în 1992, şi sigur că am primit voturile unei părţi însemnate a minorităţii maghiare pe această declaraţie, fiind prezenţi la această declaraţie. Amintesc tuturor celor care pot să uite că am luat o hotărâre foarte dură, aproape chirurgicală, în cadrul Convenţiei Democrate, în care a trebuit să renunţăm la anumite partide şi chiar UDMR-ul a plecat din Convenţia Democrată,

pentru că am cerut tuturor să facă o declaraţie expresă şi clară asupra respectării caracterului naţional-unitar al statului român. Deci acest lucru l-am dus cu consecvenţă, în fiecare moment, în fiecare declaraţie, în fiecare atitudine.

Când a fost vorba despre Tratatul cu Ungaria, am participat la Timişoara şi am dat o declaraţie, inclusiv postului dumneavoastră de televiziune, în care am spus : particip la semnarea acestui Tratat, propus şi negociat de ministrul de Externe şi semnat de primul-ministru, în prezenţa preşedintelui Iliescu, chiar într-un moment electoral, pentru că consider că voi câştiga alegerile, noi vom forma Guvernul şi atunci am venit aici să asum, să-mi asum această responsabilitate că vom aplica acest Tratat, aşa cum a fost semnat el.

În negocierile asupra Tratatului am avut aceeaşi atitudine, fără echivoc. Când s-a pus problema unei semnări grabnice a Tratatului de la Paris, domnul Văcăroiu mi-a dat un telefon cu vreo două ore înainte, m-a sculat duminică... aşa... din somn şi m-a rugat să vin la palatul Victoria, în două ore, pentru că se punea o problemă a unei atitudini a partidelor parlamentare faţă de semnarea sau nu, o dată cu Slovacia, la Paris, a acestui Tratat. Şi atunci am dat un sprijin poziţiei Guvernului Văcăroiu, am fost şi criticat, uneori, pentru acest lucru, şi am spus : el nu trebuia semnat atunci. Nu trebuia semnat atunci pentru că, în acel moment, recomandarea 1201 nu era clarificată.

Şi am spus : noi nu vom accepta decât atunci când la această recomandare se va da o explicaţie foarte clară prin care se va spune că nu se acceptă autonomie pe criterii etnice şi drepturi colective. Aceasta este poziţia fermă a Convenţiei Democrate Române, a mea, personal, ca un garant, ca viitor preşedinte, ca un garant al Constituţiei şi a guvernării CDR-USD.

Ion Iliescu : Eu cred că, în aceste probleme, poziţiile mele sunt foarte clare, ele au fost consecvente. Încă imediat după Revoluţie, în toate actele pe care le-am emis după aceea, cu prilejul redactării Constituţiei şi în toate momentele politice pe care le-am avut ulterior. Eu cred că în România s-a realizat un cadru optim pentru manifestarea identităţii etnice a tuturor minorităţilor naţionale, pentru afirmarea culturii proprii şi este un element al patrimoniului comun al României ; inclusiv patrimoniul minorităţilor etnice. Şi noi am pornit de la aceste principii : asigurarea drepturilor celor mai largi şi aliniate la toate principiile internaţionale. În Constituţie s-a introdus inclusiv prevederea : alinierea României la documentele internaţionale la care devenea parte. Şi eu am semnat multe documente internaţionale referitoare la drepturile minorităţilor pe care le-am consemnat în legi şi în practica noastră politică.

În legătură cu problema propriu-zisă, pe care a semnalat-o şi domnul Constantinescu : din păcate, conducerea UDMR rămâne consecventă într-o serie de revendicări ale sale pe care le-a relevat şi recent domnul Frunda, sunt documente semnate de Marko Bela şi alţi lideri ai UDMR care urmăresc cu consecvenţă aceste două principii : să fie totuşi promovate în perspectivă ; şi şi-au exprimat şi speranţa că o dată cu schimbarea (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*) conducerii politice a României ei vor putea să reia şi să acţioneze în aceste sens.

De ce au apărut suspiciuni în ultima vreme? Chiar şi domnul Frunda, după primul tur, când a plecat la Târgu-Mureş, a făcut o declaraţie că ei au discutat la

UDMR ca să sprijine candidatura domnului Emil Constantinescu. O vor face cu toată discreţia necesară până la al doilea tur, dar aceasta a suscitat anumite suspiciuni din partea oamenilor, dacă nu există vreo înţelegere care nu este transparentă, nu este clară în legătură cu sprijinul politic pe care UDMR are de gând să-l acorde domnului Constantinescu în turul 2 şi Guvernului care se va forma pe baza înţelegerii CDR-USD. Şi în această chestiune eu cred că este corect ceea ce s-a solicitat – ca, pe această chestiune, şi domnul Constantinescu, personal, şi Convenţia Democrată Română să aibă o poziţie fermă, clară şi principială. Eu nu sunt împotriva prezenţei în viaţa politică a reprezentanţilor minorităţilor maghiare, chiar şi a UDMR, dar pe poziţii principiale clare, de respectare a principiilor unităţii şi integrităţii naţionale şi drepturile acordate minorităţilor să fie însoţite de loialitate faţă de statul român.

Moderator : Iată aproape un consens.

Emil Constantinescu : Aici nu putem... nu putem încheia.

Moderator : Vreţi să stricaţi ?

Emil Constantinescu : Nu, nu. De data asta, nu. Aicea nu trebuie decât s-o ducem mai departe. Să ducem mai departe şi să discutăm acest lucru, pentru că trebuie găsite şi există mijloace care pot să satisfacă şi doleanţele minorităţilor, toate care ar fi ele, inclusiv a celei maghiare, fără să lezeze în nici un fel sensibilităţile oamenilor. Şi acestea sunt legate, în primul rând, de o propunere mai veche a noastră pe care, din păcate, vechiul Parlament, vechea majoritate parlamentară a blocat-o, şi care priveşte autonomia administrativă reală, bazată pe bugete locale şi patrimoniu. Or, eu am repetat la infinit, a fost reluată – mă bucur – această frază în care am spus : în această lege a bugetelor locale trebuie ca drepturile să fie egale, deci situaţia să fie egală în Covasna sau în Vaslui, în Harghita sau în Giurgiu. Pentru că, în acel moment, se creează şi acea necesitate ca administraţia să fie mai apropiată de cetăţean, să-l reprezinte în interesele lui, dar fără să se creeze o discriminare pozitivă pentru unele zone de concentraţie maghiară care să lezeze majoritatea.

În al doilea rând, trebuie garantate, cu adevărat, şi nu numai în vorbe, drepturile omului printr-un sistem de respectare a omului şi a justiţiei, pentru că asta va garanta atunci şi dreptul fiecărui om, deci şi a acelui român izolat din judeţul Harghita sau Covasna... că eu vreau să discutăm lucrurile în faţă – să nu se simtă izolat într-o colectivitate şi apărat chiar de către o comunitate ce ar dori la un moment dat să-i impună anumite restricţii pe care el să nu le poată primi. Deci vreau să spun că democraţia oferă pârghiile prin care se pot realiza şi doleanţele respectării şi apărării identităţii naţionale, ale drepturilor economice, ale drepturilor sociale ale minorităţilor, dar şi interesele naţionale pe fondul acestui principiu pe care nu-l discutăm al... pe care nu trebuie să-l discutăm... al unităţii statului român, care este sfânt pentru noi.

Moderator : Vă mulţumesc. Doriţi să adăugaţi ceva ?

Ion Iliescu : Da. De ce vreau să insist puţin ? Pentru că există un proiect de lege, iniţiat de UDMR, cu privire la minorităţi, în care aceste lucruri sunt afectate, adică principiile de care vorbim noi ; şi, de aceea, va trebui tratată cu atenţie această iniţiativă legislativă, pentru că va fi această colaborare în cadrul Parlamentului, a

majorităţii noi parlamentare şi la acest proiect de lege trebuie să fim foarte atenţi, să nu se afecteze în nici un fel principiile constituţionale ferme, clare.

În ce priveşte autonomia administrativă, nu este o noutate, asta am consacrat-o de la bun început, imediat după decembrie 1989 şi...

Emil Constantinescu : Da, da... fără mijloace.

Ion Iliescu : ...am mers consecvent pe acest lucru, în ce priveşte mijloacele, se referă la întreaga situaţie...

Emil Constantinescu : ...la bugetul local. Dacă n-ai buget... e o poveste.

Ion Iliescu : Dar aş vrea să menţionez că, în ultimii trei ani de zile, ponderea transferurilor de la bugetul central la bugetele locale a crescut foarte mult. Deci, la cât au permis posibilităţile bugetare, s-au făcut destul de multe lucruri pentru a mări suportul financiar la administraţia locală, au fost introduse şi taxe pe care le decid administraţiile locale, ele sunt, de altfel, şi elemente de nemulţumire din partea unor gazetari. În legătură cu taxele locale... şi aici, desigur, nu va fi uşor, dar principiul, ca atare, a fost de toată lumea acceptat... este şi constituţional.

Este, cred, şi un domeniu în care n-avem controverse şi divergenţe.

Emil Constantinescu : Această discuţie este un lucru foarte important. Deci această discuţie, în Parlament... ea trebuie să fie scoasă de sub suspiciune. Ce a obţinut România în ultimul timp a fost că – şi noi ne mândrim, la momentul respectiv, Convenţia Democrată a dat, a avut un curaj istoric când a cooperat în probleme cu UDMR – s-au scos conflictele din stradă (deci care pot să fie violente, cum a fost la Târgu-Mureş) şi s-au mutat în Parlament. Asta nu înseamnă că, în Parlament... trebuie să ne înţelegem, totdeauna grupurile socio-profesionale vor avea nişte pretenţii maximale, însă acestea se discută în Parlament până – şi aici venim la întrebarea dumneavoastră – până ce nu se negociază. Atât timp cât nu negociem caracterul unitar al statului român, autonomia pe criterii etnice, putem, desigur, să discutăm restul cu calm, cu înţelegere şi în folosul tuturor.

Moderator : Stimaţi invitaţi, dacă n-ar fi fost defecţiunea asta cu cronometrajul, cred că a fost o defecţiune, aveam o grămadă de întrebări frumoase şi interesante din programa dumneavoastră. Mă văd nevoit să renunţ la ele, pentru că timpul înaintează implacabil. N-am să renunţ însă la dreptul meu de moderator de a vă pune o întrebare.

Emil Constantinescu : Un drept al omului.

Moderator : Un drept al omului. Am şi eu acest drept. Bănuiesc că, evident, fără plăcere, nu excludeţi din calculele dumneavoastră – nici dumneavoastră, domnule Iliescu, nici dumneavoastră, domnule Constantinescu – ideea că s-ar putea să nu câştigaţi aceste alegeri. Din informaţiile mele de gazetar rezultă că : în această ipoteză, domnului Emil Constantinescu i se rezervă funcţia de prim-ministru în Guvernul Convenţiei, iar domnul Iliescu ar urma să devină preşedinte al PDSR. Într-o asemenea eventualitate, care ar putea fi fantezistă, v-aş întreba : care vor fi primele măsuri pe care le veţi lua sau veţi intenţiona să le luaţi într-o astfel de calitate, domnule Constantinescu, în calitate de prim-ministru, domnule Iliescu, în calitate de preşedinte al PDSR ?

Emil Constantinescu: Mai întâi precizez că accept să particip la un joc de televiziune. Pentru că suntem într-o campanie electorală în care televiziunea de tip occidental a organizat tot felul de runde cu miniştri, prim-miniştri, miniştri ai gazetarilor. Suntem sub embargo, după cum ştiţi Convenţia Democrată a luat o decizie foarte clară: nu se discută nici o propunere nominală pentru miniştri sau alte funcţii parlamentare până la terminarea alegerilor prezidenţiale.

Moderator: Da.

Emil Constantinescu: Da... ne jucăm. Nu discutăm acest lucru. Şi când spun asta, mă gândesc la ceea ce ar trebui să facă un prim-ministru; ăsta este modul în care răspund la această întrebare.

Un prim-ministru ar trebui să se ocupe, în primul rând, de rezolvarea unor probleme care nu aşteaptă întârziere. Deci România se află cu câteva probleme în stare de explozie şi acestea privesc situaţia familiilor cu mulţi copii, situaţia pensionarilor de la sate, situaţia bătrânilor. Oriunde am fost în ţară şi am discutat cu zeci de mii de oameni, sigur, dialogul a fost cu sute de mii de oameni, cu zeci de mii de oameni am discutat direct, peste tot mi s-au ridicat aceste probleme. Şi atunci aceasta a făcut ca noi să propunem câteva măsuri imediate privind majorarea ajutorului social pentru familiile cu mulţi copii, al pensiilor din mediul rural la 50.000 lei, tot la 50.000 şi celelalte... şi nişte măsuri (*prim-plan Emil Constantinescu/prim-plan Ion Iliescu*) hotărâte pentru creşterea pensiilor şi pentru domeniul educaţiei şi al sănătăţii. Şi, sigur, un prim-ministru trebuie să rezolve, în primul rând, problemele economice care să ofere banii care apoi să-i poţi distribui. Dar nu poţi câştiga nimic fără încredere. Deci România va trebui să constituie un fond de consum, să redistribuie priorităţile bugetare. Eu nu am timp, am dovedit că există fonduri şi dacă, cu acordul... eu iau varianta, eu, care sunt preşedinte, şi va fi altcineva prim-ministru, va fi necesar să se adopte rapid nişte legi care să transfere sacrificiul asupra celor care conduc. Cunoaşteţi fraza care am spus-o: generaţiile de sacrificiu în România trebuie să înceteze, să nu se mai sacrifice poporul, trebuie să se sacrifice conducătorii. Trebuie să fie reduse drastic toate aceste cheltuieli de protocol, pază, de la acest nivel, să fie folosit fondul de asigurări sociale, care acuma se raportează de la an la an, pentru a da încredere oamenilor, şi trebuie să se dea imediat legea răspunderii ministeriale, ca miniştrii să înţeleagă că trebuie să-şi îndeplinească obligaţiile şi, după aceea, trecem la adevărata reformă economică, care trebuie să creeze mijloacele substanţiale de satisfacere şi de rezolvare a marilor probleme sociale ale României.

Moderator: Vă mulţumesc. Domnule Iliescu, acceptaţi ideea acestui joc?

Ion Iliescu: Accept orice idee. Nu mă jenează nici un fel de discuţie. Dar ceea ce aţi sugerat dumneavoastră ca posibilitate, aici nu poate fi discutat. Conducerea unui partid este o chestiune de...

Moderator: ...de alegeri...

Ion Iliescu: ...democraţie internă a partidului. Deci ar trebui să devin, în primul rând, membru al acestui partid. Nu sunt în acest partid în calitatea pe care am

avut-o : aceea de preşedinte. Ceea ce am ca certitudine : am fost ales ca senator. Deci pot să mă gândesc la funcţia de senator şi cum anume pot s-o îndeplinesc, mai mult n-am ce să comentez. În ce priveşte cele spuse de domnul Constantinescu, indiferent cine va fi premier, va trebui să elaboreze un program al Guvernului care să ţină seama de realităţi.

Pentru că ceea ce a prezentat Convenţia Democrată în timpul campaniei electorale, Contractul cu România, pe asemenea probleme, promisiuni privind diverse probleme sociale care nu pot fi de nimeni respinse, cine nu vrea să crească veniturile oamenilor, să crească pensiile, să crească ajutoarele? Pentru că toate sunt probleme reale. Dar ceea ce conţine pretenţia de a da şi soluţii, de a stabili cifre ; la un calcul sumar, ar duce la scăderea, pe de o parte, a intrărilor la bugetul statului, prin redactarea de impozite, şi, pe de altă parte, la creşterea cheltuielilor la dimensiuni foarte mari. Ceea ce ar pune nişte probleme economice greu de surmontat. Deci eu cred, în primul rând, că trebuie elaborat un program al Guvernului, cu picioarele pe pământ, care să pornească de la realităţi date, de la resurse şi toate aceste chestiuni să le corecteze în funcţie de realităţile reale.

Emil Constantinescu : Domnule Iliescu, ştiţi cât costă pe an Contractul cu România?

Ion Iliescu : Am auzit ce-aţi spus dumneavoastră.

Emil Constantinescu : În clipul dumneavoastră...

Ion Iliescu : Nu, nu... Eu am citit ce-aţi spus dumneavoastră.

Emil Constantinescu : Da.

Ion Iliescu : Dar însumând toate consecinţele problemelor propuse de dumneavoastră se creează o discrepanţă între intrări şi ieşiri de la buget care nu pot fi surmontate !

Emil Constantinescu : Bun. Acum ascultaţi-mă cu puţină răbdare. Deci, în clipul pe care l-aţi difuzat în campania dumneavoastră electorală, Convenţia Democrată era acuzată că impune un program care ar costa 5.000 de miliarde de lei pe an – sigur, noi eram acuzaţi că prezentasem pentru 200 de zile, care era numai de câteva milioane, şi că n-am fi spus. Aşa este : ceea ce scria în clip acolo este adevărat. După ce se depăşesc cele 200 de zile, care sunt legislative şi nu costă foarte mult, costă câteva sute de milioane, într-adevăr, pe un an de zile ; Contractul cu România, cu toate aceste măsuri, costă 5.000 de miliarde de lei. Şi eram acuzaţi că aceasta va duce la inflaţie, că nu avem mecanisme şi posibilitatea de a le îndeplini. Numai că noi am prezentat Contractul cu România acum un an şi apoi când am prezentat baza financiară : am arătat de unde luăm banii, ce facem, ce se întâmplă...

Chiar la începutul campaniei electorale, PDSR, în sfârşit, care guvernase 4 ani fără program de guvernare, a venit cu cele 21 de programe, deci şi-a prezentat programele de guvernare în prezenţa domnului Iliescu, candidat prezidenţial. Sigur că ziariştii, care fuseseră toată vremea învăţaţi să preseze Contractul cu România, s-au adresat şi domnului Adrian Năstase cu întrebarea firească : cât costă cele 21 de programe? La care domnul Adrian Năstase a dat un răspuns stupefiant : întrebaţi Convenţia Democrată, puneţi-i pe ei să calculeze. Ei bine, noi am pus toţi specialiştii,

a durat două săptămâni, şi-am calculat: costă 18 mii de miliarde de lei. Deci costă de patru ori mai mult decât programul nostru. Şi atunci eu vin şi întreb: unde este demagogia? Noroc că n-au câştigat. Dar, dacă câştigau alegerile şi trebuia să-şi aplice un program care ar fi costat 18... mai era demagogie sau nu, domnule Iliescu? Aceea ce era, era o apreciere corectă...

Ion Iliescu: Eu nu intru acum în...

Emil Constantinescu: ...şi serioasă?

Ion Iliescu: Eu nu intru acum în discuţie asupra... Nici n-avem timp.

Emil Constantinescu: O să mai discutăm.

Ion Iliescu: Mai avem vreme.

Emil Constantinescu: O să veniţi data viitoare mai pregătit.

Ion Iliescu: Nu, nici nu-mi revine mie, şi nici preşedintelui. Vreau să spun că...

Emil Constantinescu: Nu, acuma vă imaginau preşedinte de partid.

Ion Iliescu: În condiţia de preşedinte, voi susţine orice măsuri care să vină în favoarea populaţiei, care să vină în sprijinul soluţionării unor probleme sociale. Dar totul trebuie făcut pe bază de calcule realiste. Dumneavoastră aţi pus acolo şi nişte cifre, la fel, enorme, intrări de resurse financiare din afară, vreo şaizeci de miliarde de dolari, nu ştiu de unde aveţi dumneavoastră această garanţie.

Eu vă spun, spre exemplu, că Ungaria, care a avut uşi deschise la toate organismele financiare, n-a depăşit câteva miliarde pe an. Dumneavoastră vreţi să aveţi cincisprezece miliarde pe an. Este, în primul rând, greu de presupus că se vor găsi asemenea... Şi aş fi curios să cunosc...

Emil Constantinescu: Aşteptaţi.

Ion Iliescu: ...acele organisme financiare care să vă ofere aşa ceva. În al doilea rând, dacă ar fi cineva care să ofere aceste resurse, povara economică a ţării ar fi extraordinară; pentru că vine şi scadenţa returnării acestor credite. Pentru că după patru, după doi, trei ani de zile se ridică valoarea sumelor de returnat la o valoare mai mare decât tot exportul de azi a României. Adică, sunt lucruri total... ne... necalculate...

Emil Constantinescu: Sunt lucruri... sunt... care arată că datoria externă a României a crescut fără să se întâmple nimic... Da, asta este...

Ion Iliescu: Ce datorie externă a României de azi?

Emil Constantinescu: Păi, este, este o datorie de...

Ion Iliescu: Şase miliarde...

Emil Constantinescu: Da, şase miliarde... da, şase miliarde pentru nimic. Pentru că...

Ion Iliescu: Nu e adevărat... nu e adevărat.

Emil Constantinescu: Pentru nimic. Nu s-a făcut nici o retehnologizare...

Ion Iliescu : Nici aici nu aveţi dreptate. Luaţi sumele respective...

Emil Constantinescu : Le-am luat, domnule...

Ion Iliescu : ...din anul 1990 şi 1991, când toate aceste finanţări externe au mers, mai ales, pentru bunuri de consum...

Emil Constantinescu : Păi, vedeţi...

Ion Iliescu : Peste 80%...

Emil Constantinescu : Păi, vedeţi...

Ion Iliescu : În timp ce în ultimii trei ani de zile a crescut ponderea acestor resurse externe pentru investiţii... pentru modernizări...

Emil Constantinescu : Da, da, dumneavoastră în 1992 v-aţi reales, pe consumul acesta.

Ion Iliescu : ...atât sectorul de stat, cât şi sectorul privat. Şi o pondere mare acum în investiţii, peste 50%, revine sectorului privat. Şi cu resurse interne, şi cu resurse externe. Iar eu v-am spus : dacă veţi fi premier, sau, indiferent, premierul dumneavoastră va trebui să calculeze cu mai multă rigurozitate. Nu se poate plasa...

Emil Constantinescu : Mie îmi pare bine că după patru ani de la întâlnirea noastră...

Moderator : Situaţia...

Emil Constantinescu : ...recunoaşteţi că, în primii doi ani, aţi folosit două miliarde pentru consum care, de fapt, au plătit voturile pentru dumneavoastră.

Ion Iliescu : Nu, a fost vorba de perioada Guvernului Roman.

Moderator : Stimaţi invitaţi, situaţia mea devine extrem de delicată cu fiecare minut care trece. Văd priviri ucigaşe dinspre regie.

Emil Constantinescu : Dacă puneţi întrebări bune.

Moderator : Am, am următoarea rugăminte : haideţi să terminăm într-o tonalitate optimistă. Şi anume : ce întrebare aţi dori să puneţi domnului Iliescu şi ce întrebare ar dori domnul Iliescu să vă pună dumneavoastră ? Dar asta chiar în două minute, că altfel...

Ion Iliescu : Asta pentru optimism.

Moderator : Pentru optimism.

Emil Constantinescu : Acum... aştept de la domnul Iliescu, că am tot răspuns.

Moderator : Domnule Iliescu...

Ion Iliescu : Eu aş cita... şi vreau să vă menţineţi această afirmaţie pe care aţi făcut-o cu zece zile înaintea primului tur de scrutin, la Cluj, în faţa studenţilor. Acolo aţi spus aşa : „Guvernul Roman a produs o catastrofă şi un haos. În timpul guvernării Roman au fost distruse sisteme de irigaţii, aşa că Guvernul Văcăroiu nu a mai putut face nimic. Nu mai era de distrus nimic după Petre Roman. Iar istoria nu va putea să

explice importurile de cereale plătite mai scump decât producţia internă". Dacă vă menţineţi aceste aprecieri, ţinând seama de...

Moderator : Permiteţi două minute. Am să solicit acest...

Emil Constantinescu : Eu pot să răspund în treizeci de secunde.

Această întrebare face parte dintr-o tehnică foarte abilă şi care este specifică domnului Iliescu, care timp de şapte ani a reuşit în mod minunat să pună pe toţi unii împotriva altora ; deci muncitorii împotriva intelectualilor, minerii împotriva celorlalţi... deci acuma care este problema : se încearcă să se creeze o disensiune între Convenţia Democrată şi USD, între mine şi Guvernul Roman.

Lucrurile stau cu totul altfel şi ele trebuie să fie astfel înţelese de către oamenii curioşi care ne ascultă.

Ion Iliescu : Adică n-aţi afirmat aşa ceva, sau ce să înţeleg ?

Emil Constantinescu : Nu... am afirmat. Însă lucrurile trebuie exact aşa înţelese şi asta depăşeşte puţin ceea ce dumneavoastră puteţi să faceţi. Ţara este într-o situaţie extrem de grea, poate în dezbaterile următoare va trebui să ajungem să examinăm această situaţie cumplită în care se află România (*prim-plan Emil Constantinescu/ prim-plan Ion Iliescu*) în momentul de faţă, la toţi parametrii. Ea este pe ultimele locuri în Europa la toţi parametrii sociali, deci ne aflăm în pragul unei ierni foarte grele, pentru care Guvernul nu s-a pregătit. O să vedeţi imediat, o să publicăm o Carte Albă, deja avem informaţii asupra, mă rog, acestei tactici a pământului pârjolit pe care Guvernul Văcăroiu a aplicat-o.

Ei bine, în acest moment, românii aveau nevoie rapid de o majoritate parlamentară care să susţină un guvern care să se apuce de treabă. Asta a fost sarcina mea. Nu vă imaginaţi, am reuşit în 36 de ore să ne înţelegem cu USD nu pentru posturi, deci nu am discutat posturi, nu am discutat persoane, ci am discutat programul de guvernare şi ce trebuie făcut de acum înainte. Nu vă ascund că n-a fost uşor ; nu vă ascund că între PNŢ şi fostul FSN, PD, nu au existat probleme care ţin de trecut, probleme destul de grave. Nu vă ascund că eu, ca reprezentant al Societăţii Civile, deci în problemă, în perioada Pieţei Universităţii şi a mineriadei, am avut în spatele meu... dar toată lumea în ţara asta : în aceste momente, trebuie să trecem peste aceste lucruri şi trebuie să ne înţelegem, în aceste momente trebuie să ne îndreptăm spre viitor.

Au existat greşeli ale trecutului, au existat greşeli ale tuturor.

Noi, acum, trebuie să vedem ce putem face împreună. Avem un program real de reformă pentru aceşti oameni, avem un program prin care putem să asigurăm nişte proiecte sociale, prin care să salvăm oamenii care sunt în situaţie dificilă. Putem asigura pacea şi liniştea în această ţară ? Atunci nimic nu este prea puţin, atunci asta este esenţa înţelegerii şi ăsta este răspunsul care vi-l dau. Eu am trecut... am făcut aceste afirmaţii.. am trecut peste ele, aşa cum noi eram dispuşi şi în alte ocazii, şi eu cred că şi oamenii cinstiţi şi oamenii corecţi din PDSR, care au fost aleşi acum în Parlament, vor susţine programul nostru de guvernare, pentru că pot pune mai presus interesul ţării, interesele şi din această iarnă, şi de perspectivă faţă de anumite momente ale trecutului care au fost dificile şi, sigur, pe care istoria şi analiştii politici şi economici le vor judeca.

Moderator : Şi acum întrebarea dumneavoastră pentru domnul Iliescu.

(*Pauză lungă*)

Emil Constantinescu : Credeţi în Dumnezeu, domnule Iliescu?

Ion Iliescu : Domnule Constantinescu, eu m-am născut într-o familie de oameni evlavioşi, am fost botezat în Biserica Ortodoxă Română şi am această calitate. Sigur, în evoluţia mea intelectuală s-au produs anumite deplasări, dar am rămas pătruns de elementele fundamentale ale credinţei şi ale moralei creştine.

Eu sunt mai creştin şi mai credincios decât mulţi alţii care îşi etalează în public această credinţă din care, credem, nu trebuie să se facă nici comerţ, nici propagandă politică.

Emil Constantinescu : Aţi declarat că sunteţi liber-cugetător. Asta înseamnă necredincios, deci om fără Dumnezeu.

Ion Iliescu : Asta înseamnă respect faţă de...

Emil Constantinescu : Domnule Iliescu, aici n-am... cu limba română n-am, nu poate să fie...

Ion Iliescu : ...faţă de...

Emil Constantinescu : Când aţi minţit, atunci sau acum?

Ion Iliescu : Inclusiv oamenii Bisericii evoluează în contactul cu ştiinţa.

Emil Constantinescu : Şi devin liber-cugetători.

Ion Iliescu : Şi intoleranţa, de o parte şi de alta, nu aduce nimănui nici un fel de folos. Crede şi nu cerceta este un concept, cred, care a fost părăsit de oamenii Bisericii, pentru că se împrumută din ceea ce aduce nou ştiinţa, inclusiv în viaţa cultelor, în viaţa Bisericii. Fundamental este altceva, domnule Constantinescu : ceea ce pătrunde în comportamentul şi starea morală a fiecăruia în parte. Eu am mai mult decât alţii care-şi afişează credinţa în Dumnezeu.

Moderator : Vă mulţumesc mult de tot. Se apropie cu paşi mari un dezastru de mine, nu de dumneavoastră. Aşa că vă cer permisiunea să încheiem aici acest foarte interesant dialog.

Aceasta a fost, stimaţi telespectatori, prima întâlnire directă a celor doi aspiranţi la înalta funcţie de preşedinte al României. În numele organizatorilor Turneului candidaţilor, acest veritabil maraton publicistic care, vreme de 3 luni, a încercat să vă familiarizeze cu principiile şi mecanismele alegerilor democratice, organizatorii, care sunt Antena 1, *Libertatea* şi *Jurnalul Naţional*, le mulţumesc domnilor Iliescu şi Constantinescu pentru amabilitatea cu care au răspuns invitaţiei noastre, pentru maniera deschisă şi competentă cu care au abordat această întâlnire, dorindu-le să vă fi convins prin argumentaţia lor şi pe cei dintre dumneavoastră care mai stau în cumpănă.

Le doresc, aşadar, succes, mulţumindu-vă pentru atenţia cu care ne-aţi urmărit. La revedere!

Alegerile prezidenţiale – 1996
Turul al II-lea de scrutin
Studioul electoral TVR

Partea I
Dezbatere

Tema economică

Întrebarea 1 : *Orice economie naţională are ca prioritate fundamentală următorul principiu de mare simplitate : să se producă mai mult decât se consumă, pentru a se asigura un nivel de trai minim decent pentru fiecare cetăţean.*

Cum înţelege viitorul preşedinte al României să determine funcţionarea firească a acestui principiu ?

Ion Iliescu : În primul rând, aş dori să fixăm coordonatele discuţiei de astă-seară : ne aflăm în faţa turului doi al alegerilor prezidenţiale. În ce priveşte alegerile parlamentare, ele deja au fost decise, sorţii au decis la trei noiembrie. Deci ne aflăm în faţa unei situaţii de fapt privind structura Parlamentului şi deci a viitorului Guvern. Deci discuţia noastră poate să aibă în vedere o premisă deja stabilită : cine anume va forma Guvernul şi ce program va sta la baza guvernării viitoare. În aceste condiţii, misiunea preşedintelui este strict determinată de prevederile constituţionale. Principiul pe care l-aţi enunţat cred că este fundamental ; când nu am respectat acest principiu... şi avem şi experienţa recentă de după 1989 : în 1990, o dată cu prăbuşirea sistemului economic şi a sistemului statal, precum şi prăbuşirea zonală, a partenerilor noştri, economia naţională şi industria, în particular, au cunoscut un declin care a început în 1990 şi a continuat până în 1993. În aceeaşi perioadă, sub presiunea solicitărilor şi înţelegând nevoile oamenilor, am determinat creşterea salariilor, creşterea numărului de pensionari, returnarea părţilor sociale, deci creşterea veniturilor oamenilor. Aceasta a creat un dezechilibru în economia naţională care s-a întors tocmai împotriva puterii de cumpărare a oamenilor, situaţie ce a fost agravată şi de liberalizarea preţurilor în toamna lui 1990, măsură impusă, măsură necesară, dar, din păcate, luată cu nechibzuinţă ; şi atunci a venit o avalanşă inflaţionistă pe care n-am reuşit s-o mai stopăm

multă vreme. Abia după 1993 a început efortul de restabilire a unor echilibre macroeconomice. Deci de aici trebuie trasă învăţămintea corespunzătoare pentru orice program guvernamental. Din acest punct de vedere mi se pare riscant momentul, întrucât Convenţia Democrată, care are numărul cel mai mare de locuri în Parlament şi va decide asupra formării Guvernului, probabil în alianţă cu USD, a venit cu un program electoral plin de promisiuni fără o fundamentare economică; problema grea va fi asigurarea resurselor, în contextul în care se impune o politică de austeritate.

Aceasta este marea problemă a momentului, marea contradicţie cu care se va confrunta Guvernul viitor şi eu cred că este o problemă vitală pentru determinarea politicii guvernamentale care va trebui să ţină seama de realităţi. Voi avea câteva chestiuni în completare după aceea.

Emil Constantinescu : Aşa cum a spus şi dl Iliescu, în acest moment lucrurile sunt clare : Convenţia Democrată va guverna cu USD în condiţiile în care va avea o majoritate parlamentară stabilă. Deci un preşedinte aparţinând aceloraşi formaţiuni va fi un factor care va contribui ca Guvernul să înceapă să se formeze şi să lucreze imediat, chiar în condiţiile acestei ierni, iar programul prezentat în campania electorală să se aplice neîntârziat. Programul nostru este bine cunoscut şi de aceea nu am să insist asupra aspectelor cuprinse în Contractul cu România.

Aş dori ca în această foarte scurtă expunere să mă refer asupra mijloacelor şi modului în care se vor aduce la îndeplinire aceste promisiuni. Ele vizează trei segmente majore : agricultura, industria şi sectorul întreprinderilor mici şi mijlocii.

Sigur că nu pot să enunţ decât în linii mari ceea ce voi face în domeniul agriculturii, care este prioritatea nr. 1. În primul rând, se va trece la organizarea în teritoriu a unor centre moderne pentru servicii : în mecanizarea lucrărilor agricole, irigaţii şi aprovizionarea producătorilor cu mijloace tehnice necesare. Apoi, se va înfiinţa o agenţie naţională pentru plata produselor agricole şi alimentare. Se va face o reconsiderare a politicii faţă de micul producător agricol ; este o operaţiune 6 milioane şi o s-o descriem ulterior, când o să am timp ; se va promova asocierea, asociatismul agricol între proprietari, deci, păstrându-se dreptul de proprietate, se va forma o Bursă Agricolă, care va permite o mai bună desfacere a produselor agricole la preţuri mai bune, înlăturând pătura speculanţilor, şi, în sfârşit, o reconsiderare a politicii în consumul de proteină animală - dar deja acestea sunt detalii şi aş vrea să trec la partea de industrie.

În ceea ce priveşte programul de restructurare industrială, trebuie să spunem foarte clar : Convenţia Democrată şi-a propus să realizeze corecţii majore în acest domeniu, în primul rând plecând de la elementele blocajului financiar de 20 miliarde de lei, extinderea şi consolidarea unor investiţii, iar în sectorul întreprinderilor mici şi mijlocii îmi rămâne numai să spun foarte pe scurt : politica de fiscalitate va duce la încurajarea, prin scutirea impozitului pe profit, a celor care reinvestesc în domeniile de vârf şi care creează locuri de muncă.

Ion Iliescu : În legătură cu resursele necesare, interne şi externe, mie mi se pare insuficient fundamentat ceea ce s-a prezentat până acum în programul CDR-ului, atât resursele interne, cât şi cele externe ; pentru cele interne, totul rezumat la nişte

resurse din economia subterană – peste tot există economie subterană şi, când se poate, sigur, să se intensifice rigoarea financiară, dar aceasta este o chestiune de incertitudine, sau reducerea cheltuielilor administrative : protocol ş.a.m.d. ; şi a doua, s-a vorbit despre surse externe, un posibil credit de 60 miliarde de dolari.

Întâmplător, am în faţă un articol semnat de V.H. Longin în revista *Cuget*. Regatul României ar fi un consorţiu de bănci nord-americane, japoneze, vest-europene, care ar fi dispuse să ne ofere nouă, spune domnia sa, vreo 40 de miliarde de dolari ; şi spune că garantul acestei chestiuni ar fi Casa Regală Română, singurul reprezentant credibil fiind Regele Mihai.

Aş vrea să-l întreb pe domnul Constantinescu dacă la această sursă se referea dânsul când vorbea despre această posibilă finanţare a noastră la nivelul a 60 miliarde de dolari.

Emil Constantinescu : Sigur că marele om politic Nicolae Titulescu spunea : „Când am început urcuşul în politică, am acceptat ca în fiecare dimineaţă să înghit pe stomacul gol o broască râioasă". Este un lucru pe care trebuie să-l accepţi, că, intrând în politică, suporţi o serie de atacuri care nu au nici o legătură cu subiectul şi care reprezintă obsesii, calomnii sau teme deja răsuflate. Eu cred că trebuie să ne concentrăm pe probleme reale. Nu aveau nici o legătură aici Casa Regală şi articolele citate de dl Iliescu. Mă rog, sper că pe parcursul emisiunii vom reuşi să dăm un ton mai serios discuţiei noastre. Hai să vedem acum ce vom face. În primul rând, problema centrală este a agriculturii şi trebuie să plecăm de la necesitatea de a transforma micul proprietar de astăzi într-un fermier. În toţi anii care au caracterizat regimul Iliescu, anual au rămas nearate, din toamna lui 1990 până în 1996, 5 milioane ha de teren arabil, ceea ce reprezintă jumătate din suprafaţa agricolă. Paguba anuală este de 7-8 milioane de tone de cereale, cam 1,5 miliarde de dolari sau 5.000 miliarde lei producţie agricolă primară, ceea ce reprezintă aproximativ 28-30 mii miliarde lei produse alimentare finite.

Alocând prin buget – prin legi, am luat de la bugetul statului 2,5-3 mii miliarde lei, fără dobânzi şi fără rambursare cu destinaţie precisă – cultivarea pământului în 3-4 ani de zile, agricultura, respectiv gospodăriile ţărăneşti se vor capitaliza, ţăranii vor deveni fermieri întreprinzători, iar la bugetul statului se vor adăuga, pe lângă bugetul actual, anual aproximativ 9 mii miliarde lei, cu care vom asigura onorarea promisiunilor sociale din Contractul cu România. Acestea nu se vor face pe producţia primară, pentru că acolo am propus scutirea de impozit agricol, ci pe zona secundară ; vom pune în mişcare producţia de tractoare, pentru că prin aceasta se va crea apoi front de lucru pe piaţa internă şi pentru metalurgie, şi pentru siderurgie, şi pentru industria chimică şi de îngrăşăminte.

1.5 milioane oameni vor avea un loc sigur de muncă şi vor putea să rămână în mediul rural. Celelalte surse care privesc industria derivă, în primul rând – cum am spus şi repet – atacarea blocajului financiar ; blocajul financiar – şi această cifră trebuie să intre în mâinile, în mintea fiecărui român care ne ascultă – este acum de 20 mii miliarde de lei, deci tot bugetul naţional este de 18 mii miliarde lei. Acest lucru se datoreşte exclusiv incompetenţei Guvernului. Dl Ion Iliescu a recunoscut ieri că aceasta este : aceasta este – nimeni nu poate s-o nege –, dar există tehnici financiare

de deblocare, există stimularea unor bănci de investiţii care să poată să rupă acest cerc care nu permite întreprinzătorilor nici cel puţin să-şi plătească CAS-urile.

Ion Iliescu : Îmi pare foarte rău, domnul Constantinescu nu răspunde la chestiune. Problema era şi este o preocupare pentru mine. Am avut de-a face cu trei guverne în condiţiuni diferite, problema resurselor este o problemă serioasă. Eu văd că domnul Emil Constantinescu pluteşte în foarte mari generalităţi ; sper ca echipa guvernamentală să dispună de oameni care să abordeze cu mai mare seriozitate... pentru că, altminteri, eu am cunoscut economişti din partidele Convenţiei care au participat la o serie de dezbateri pe probleme economice şi în cadrul Consiliului Consultativ care a funcţionat pe lângă mine în aceşti ani şi în elaborarea strategiei de integrare europeană. Sper ca aceştia să abordeze cu mai multă profunzime aceste probleme, pentru că a pluti în asemenea generalităţi şi a nu a aprofunda problemele esenţiale ale economiei şi ale pârghiilor, instrumentelor şi resurselor... iar apelul la asemenea chestiuni superficiale... 40 de miliarde de dolari... să găsească pe cineva care să ni-i dea, nu se prea întâmplă acest lucru şi apoi, chiar dacă s-ar găsi aceşti oameni generoşi, ar trebui şi rambursate aceste miliarde. Eu văd ce dificultăţi are Ungaria, care a ajuns la o anumită saturaţie cu creditele externe şi nu reuşeşte să plătească la timp. Ne amintim de Wałęsa, care a circulat prin lume : veneau scadenţele, nu avea cu ce să plătească şi a primit o păsuire pentru 8 miliarde de dolari care trebuiau returnaţi. Ştim cât a suferit poporul român când Ceauşescu şi-a propus să lichideze datoria externă. Erau doar vreo 12 miliarde de dolari şi, în timp de 10 ani de zile, cât a suferit poporul român pentru această returnare.

Deci, asemenea chestiuni trebuie tratate cu mai mult profesionalism şi cu mai multă seriozitate.

Emil Constantinescu : Trebuie să răspund pentru că deja este un atac la persoană, deja nu mai are nici o legătură cu subiectul, pentru că nu pot să fie numite generalităţi date precise, date în lei şi în dolari. Vreau să-i amintesc domnului preşedinte Iliescu că nu a fost păsuit Wałęsa, ci s-a şters acea datorie. Dacă eu eram preşedintele României, acele datorii se ştergeau, pentru că asta s-a făcut : tocmai a fost perceput ca un om dintr-o familie politică europeană, şi nu ca un om care reprezintă trecutul şi care cheltuieşte imens pentru ca să-şi facă o biată imagine pe plan internaţional din banii plătiţi de noi.

Ion Iliescu : Abia acest răspuns arată, într-adevăr, lipsa de seriozitate şi el reprezintă un atac la persoană. Eu m-am referit la problemele esenţiale : care sunt resursele pe care le dezvăluie programul cu care dl Emil Constantinescu s-a prezentat. Şi lansarea acestei sume de 60 de miliarde de dolari... se găseşte imediat cineva care să ni-i ofere imediat. Vedem toată situaţia din ţările vecine, în câţi ani de zile Ungaria a primit 20 de miliarde de dolari şi şi-a mărit datoria externă de la 12 la 34 miliarde de dolari. Deci nu-i aşa de simplu, chiar fiind în aceeaşi familie politică, vedem că toate ţările vecine care au avut guvernări de dreapta nu s-au bucurat de atâta generozitate, pentru că în economie brânza e pe bani, cum se spune, nimeni nu dă nimic pe gratis şi de dragul simpatiilor politice.

Emil Constantinescu : Contractul cu România nu este legat în nici un fel de cifra de 60 de miliarde de dolari despre care a vorbit. Un moment... ce trebuie să precizăm

este că trebuie să fie discutate afirmaţiile mele, nu ceea ce citeşte dl Iliescu prin diferite ziare.

Or, Contractul cu România nu este legat în nici un fel de această sumă. Suma anuală e de 5 mii miliarde de lei şi nu are nici o legătură cu suma de 50 de miliarde de dolari pe care o discută dl Ion Iliescu, şi am arătat şi în ceea ce priveşte economia subterană, noi o să venim cu date certe în această discuţie, cu cât este păgubită economia naţională datorită neintervenţiei factorilor de resort şi, în primul rând, a modului în care preşedintele a tratat această problemă.

Ion Iliescu : Dumneavoastră vă uitaţi propriile afirmaţii. Dumneavoastră vă aparţine afirmaţia cu 60 de miliarde de dolari. Ceea ce am citat acum se referă la 40 de miliarde, la fel de neserioasă. La asta mă refeream, şi nu la altceva. Eu mă refeream la resursele care pot fi antrenate pentru această modernizare şi restructurare a economiei naţionale.

Emil Constantinescu : Văd că aveţi o imagine primitivă, în care vă imaginaţi că cineva are un sac de bani pe care-l depune undeva. Este vorba de investiţiile strategice care se vor face în România pe o perioadă îndelungată de timp.

Întrebarea 2 : *Potrivit unor evaluări de înaltă ţinută ştiinţifică - să nu uităm că nu o dată am fost numiţi grânarul Europei -, pământul României poate hrăni cel puţin 50 milioane de oameni. Cum gândeşte viitorul preşedinte al României ca ţara noastră să-şi hrănească bine măcar pe cei 23 milioane de cetăţeni ai săi ?*

Ion Iliescu : Aşa cum am exprimat şi în documentul programatic cu care m-am prezentat la alegeri, consider că agricultura este sectorul strategic prioritar pe care se poate sprijini întreaga redresare a economiei naţionale. Eu cred că, ţinând seama de dificultăţile restructurării pe ansamblu şi modernizării economiei româneşti, agricultura are cele mai mari şanse să se redreseze într-o perioadă mai scurtă şi să devină un sector cu randamente superioare şi care să realizeze resursele necesare modernizării economiei în ansamblu. Aceasta înseamnă, în primul rând, consolidarea structurilor de exploatare agricolă bazată pe predominanţa sectorului privat, care este astăzi în agricultura noastră, dar care nu va putea să progreseze pe planul producţiei cu fărâmiţarea pe care o avem în momentul de faţă. Se poate lucra pe suprafeţe mici în jurul oraşelor şi am văzut asemenea localităţi cu legumicultori şi oameni cu experienţă în domeniul grădinăritului care au piaţă apropiată şi prosperă.

De asemenea, în unele zone izolate de munte sau de deal ; dar marea agricultură, pe suprafeţele tradiţionale din şesul ţării din sud şi mai ales din vest, fără realizarea unor exploataţii optime care se pot realiza – şi deja încep să apară asemenea forme optime de asociere liberă, pe de o parte, a micilor producători, a proprietarilor de terenuri şi, pe de altă parte, prin arendă – şi am văzut multe asemenea exemple de oameni care se angajează la aşa ceva preluând pământuri de la cei care nu pot să-l lucreze, fie bătrânii satului, fie proprietarii care au apărut de la oraş şi care nu pot să lucreze pământul. Se formează ferme preluate în arendă fie de specialişti, fie de unităţi. . foste unităţi de mecanizare, ferme foste de stat care preiau în arendă şi care pot să folosească şi tehnică, pot să folosească şi credite şi pot să folosească şi zonele

irigate şi să mărească producţia agricolă – şi sunt deja exemple numeroase din acest punct de vedere...

Mie mi se pare periculos însă ceea ce enunţa dl Emil Constantinescu, ideea desfiinţării fostelor IAS-uri ; sunt singurele unităţi care au rămas cu structuri de exploatare competitive, care pot să folosească tehnică, care au experienţă, care au specialişti şi care au pondere foarte mare, cum spuneam şi ieri, în producţia vegetală şi animală a ţării şi sunt vitale pentru asigurarea alimentării populaţiei. Dispariţia acestor unităţi mi se pare periculoasă, plus efectele sociale : sunt sute de mii de oameni care lucrează permanent şi alţii care lucrează sezonier. Sunt şi celelalte probleme legate de valorificarea producţiei ; la noi s-a deteriorat această verigă şi comerţul trebuie să recupereze, din acest punct de vedere, structuri care să asigure legătura mai directă între producător, consumator şi piaţă. Aceasta ne lipseşte în momentul de faţă şi este una din măsurile care se impun, inclusiv pentru agricultură, dar şi pentru alte sectoare productive.

Emil Constantinescu : Să încep cu sfârşitul pentru că, într-adevăr, priveşte problema agriculturii şi mi s-a lansat această minge privind IAS-urile.

Este foarte clar, sigur, că de la IAS-uri se vor prelua islazurile comunale, pădurile obştilor, care vor fi date ţăranilor, pentru că aşa este normal, şi faptul că aceste islazuri nu au fost date înapoi în zona de câmpie a avut consecinţe grave asupra zootehniei în special, iar problema pădurilor este foarte gravă pentru cei din zonele de deal. Dar, în acelaşi timp, acolo se arată foarte clar : toate unităţile pentru selecţionarea seminţelor pentru cercetare vor fi menţinute şi aş vrea, pentru ştiinţa contracandidatului meu, să dau citire punctului 7 din Programul special de privatizare şi restructurare a societăţilor comerciale agricole cu capital majoritar de stat.

Actualele societăţi agricole cu capital majoritar de stat ocupă 11 % din terenul agricol şi unele din ele au un potenţial agricol important. În cazul acestor societăţi, ne-am hotărât să aplicăm un program special de privatizare şi restructurare. Acest program are în vedere nu dezmembrarea sau desfiinţarea unităţilor, ci restructurarea lor în direcţia eficienţei şi spiritului întreprinzător. Reparaţiile se pot face fie prin împroprietărire fizică, fie prin acordarea unor compensaţii băneşti. Atât proprietarii individuali, cât şi proprietatea statului vor putea participa pe baze contractuale în exploataţii puternice bine organizate şi eficiente. Iată că nu avem în nici un fel în vedere măsuri extremiste, ci, dimpotrivă, prin toate va trebui să fie sprijinită eficienţa. Acum însă trebuie să plecăm de la situaţia care există, şi întrebarea firească care se pune în acest moment este : dacă dl Iliescu, ca preşedinte, ne propune lucruri chiar aşa de minunate pentru viitor, de ce în cei şapte ani în care a avut la îndemână toate pârghiile de conducere şi în Guvern, şi în majoritatea parlamentară şi toate instituţiile, inclusiv oameni numiţi prin procesul pedeserizării în FPP-uri, FPS-uri şi toate tipurile de organizaţii, nu a făcut nimic, iar agricultura este distrusă şi este la pământ. Cum îşi închipuie că va putea să facă ceva sau ce rost au aceste propuneri pe care le face într-o situaţie în care Guvernul va fi de altă parte şi, desigur, se va aplica un program pe care domnia sa îl respinge de la început. Deci, în această situaţie, preşedintele nu poate să fie decât un factor perturbator care, dimpotrivă, să încerce să agraveze situaţia şi aşa destul de gravă din domeniul agriculturii.

Ion Iliescu : Răspunsul este nesatisfăcător, pădurile nu se află la IAS-uri, pădurile se află într-un sistem bine organizat al silviculturii, şi în Legea 18 s-a prevăzut că, numai pentru anumite zone unde, din fondul de stat al pădurilor – pentru zona moţilor îndeosebi şi alte zone montane unde nu sunt terenuri agricole – să se acorde oamenilor şi loturi de pământ, deci nu are nici o legătură cu IAS-urile ; problema unor loturi de pădure care se acordă cetăţenilor... iar ceea ce spunea dl Constantinescu... eu am reţinut altceva, dânsul spunea că, cu excepţia unităţilor de cercetare şi producătoare de seminţe – acestea au o pondere relativ mică –, restul IAS-urilor vor fi desfiinţate şi pământul distribuit la persoane. Asta n-am înţeles : cum e cu desfiinţarea şi restructurarea IAS-urilor ?

Emil Constantinescu : N-aţi înţeles multe lucruri în cei şapte ani.

Ion Iliescu : Nu, n-am înţeles din ceea ce aţi expus dumneavoastră, pentru că ceea ce s-a petrecut în ultimii şapte ani de zile a fost un proces, în ultimii patru ani, de reaşezare şi de redresare. Să ne reamintim anii '91-'92 când ţara a fost nevoită să importe până şi grâu. S-a produs o dezmembrare a unor structuri care au bulversat agricultura românească, dar de câţiva ani de zile am început să şi exportăm cereale. Deci agricultura noastră se află deja într-un proces de redresare. De aceea, mă preocupă şi mă îngrijorează ideea cu desfiinţarea IAS-urilor, pentru că acestea sunt unităţi de sprijin pentru întreaga modernizare şi lansare a producţiei agricole, inclusiv a celor care sunt într-o fază de reaşezare, prin organizarea de asociaţii şi noi ferme pe bază de arendă.

Emil Constantinescu : Sigur, aceasta este o înşiruire de fraze care nu rezolvă nimic pentru că grav este... aici am un Raport al situaţiei... nenumărate... al situaţiei lucrărilor agricole la data de 21 octombrie al Ministrului Agriculturii, am rapoarte ale tuturor organelor care arată că, în momentul de faţă, jumătate din suprafaţă nu este însămânţată, pagubele sunt imense, ceea ce arată o incompetenţă crasă a Guvernului actual, aşa că putem să spunem orice fel de fraze şi poveşti, pentru că aceasta este situaţia. Dar aş vrea să mă refer la un alt aspect : iată cum nu trebuie să fie făcute lucrurile în ceea ce priveşte IAS-urile : am să iau un exemplu bine cunoscut, care se numeşte Agricola Internaţional : Agricola Internaţional este un holding care s-a creat pe baza a cinci societăţi de stat, a unor IAS-uri care mergeau foarte bine, care produceau curcani şi erau bine cunoscute... ele s-au făcut cu participarea unui oarecare investitor german, al cărui capital – care a ajuns până la 51 % de pornire – a plecat prin faptul că a dat câte cinci Mercedes-uri, câte un Mercedes la fiecare director de IAS, şi câteva autoutilitare ; această operaţiune de preluare nelegală în exploatare a patrimoniului celor cinci unităţi de stat a fost patronată şi facilitată de deciziile şi aprobările nelegale date de membrii din conducerea Ministerului Agriculturii şi Alimentaţiei. De ce le-au dat acestea ? Pentru că, în final, acest holding a ajuns să producă ... – care este condus de bine cunoscutul domn Plăcintă, care a candidat pe listele PDSR-ului – a ajuns la faliment, practic acuma nu-şi poate acoperi în nici un fel plăţile... Au fost vizitate de mai multe ori chiar de dl Adrian Năstase care, la neregulile observate de Garda Financiară şi de Curtea de Conturi, a spus că nu contează modul de privatizare, contează rezultatele. Rezultatele sunt catastrofale, dar

mai important este cine sunt cei care sunt în Comitetul de acţiune, deci cei care sunt beneficiari : Antohi Gheorghe – secretar de stat în Ministerul Agriculturii, Constantin Arseni – fost secretar de stat în Ministerul Agriculturii, Netea... fost secretar de stat, director general ; deci iată cum, pe baza unor IAS-uri care erau printre puţinele care produceau, s-a creat, prin privatizare, un holding care nu foloseşte nimănui : nici statului, nici ţăranilor, şi este, pur şi simplu, un jaf care s-a făcut pe seama avuţiei ţării şi care a fost patronat de către nomenclatura pedeseristă. Asta este problema la care trebuie să răspundă.

Ion Iliescu : Îmi pare foarte rău, dl Emil Constantinescu vehiculează nişte informaţii false în legătură cu situaţia lucrărilor din această toamnă... sigur că au fost deranjate lucrările, ştim foarte bine, datorită condiţiilor climatice din luna septembrie, care este o lună de bază pentru lucrările de toamnă, şi întreaga lună septembrie a fost o lună pierdută, dar, în ciuda acestui lucru, s-a recuperat întârzierea, şi până la sfârşitul lunii octombrie s-au însămânţat aproape integral toate culturile de toamnă. La arături, într-adevăr, au rămas multe suprafeţe încă nearate, pentru că timpul nu a fost suficient, dar acum se desfăşoară lucrări pentru arături şi, dacă vremea în luna noiembrie ajută, se vor putea recupera întârzierile şi, de regulă, s-a întins cu arăturile de toamnă şi în decembrie această campanie. În ce priveşte holding-ul de la Bacău : este una din unităţile exemplare ca unităţi model în agricultură... avem două asemenea unităţi în ţară : este COMTIM-ul la Timişoara, care este un mare combinat de producere a cărnii de porc şi industrializare, şi al doilea este cel de la Bacău. Deţine informaţii incomplete dl Emil Constantinescu şi sper să meargă să vadă la faţa locului. Este o unitate perfect organizată, modernă, cu specialişti de înaltă clasă, care au performanţă şi tehnici ridicate, cu productivităţi foarte mari şi performanţe economice.

Emil Constantinescu : A avut loc o vizită a dlui Iliescu, dar datele sunt următoarele : apreciindu-se caracterul infracţional al modului în care s-a constituit, Garda Financiară, Curtea de Conturi au trimis la Parchetul General – mai întâi a fost la Comisia Parlamentară de luptă împotriva corupţiei şi până la urmă de la această comisie a ajuns la Parchetul General ; în aprilie 1995, dosarul este trimis la Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Bacău, care îl trimite după două săptămâni la Inspectoratul Judeţean de Poliţie Bacău, ştiu din ce şi pentru ce cauză : pentru că toată această unitate, acest holding este de sus şi până jos o masă de manevră a PDSR-ului.

Ion Iliescu : Văd că dl Emil Constantinescu, cu tot dinadinsul, se cramponează de această treabă şi politizează fiecare lucru. Ştiu că a fost o întreagă campanie împotriva acestui holding la vremea sa, nu m-am putut eu amesteca în toate aceste anchete şi analize, nu este atribuţiunea preşedintelui, dar, după câte cunosc, oamenii au avut toată documentaţia şi toate argumentele cu care au convins că ceea ce s-a făcut este legal şi că performanţele se văd cu ochiul liber, sunt deosebite.

Întrebarea 3 : *În orice ţară, politica economică presupune şi folosirea unui instrument financiar de mare fineţe şi moralitate. Cum înţelege viitorul preşedinte al României să influenţeze în acest sens politica economică a României pentru a se ajunge la echilibrul atât de necesar dinamizării proceselor de reformă economico-socială ?*

Ion Iliescu : Aci, pentru noi au apărut probleme deosebite prin descentralizarea economiei, dispariţia planului şi economiei planificate şi deci crearea unui nou cadru de relaţii între stat şi economie, Guvernul rămânând să gestioneze doar bugetul ţării ; în aceste condiţiuni, a apărut gestiunea proprie, autonomă a sectoarelor şi unităţilor economice. În momentul de faţă, subvenţii de la stat se asigură doar pentru agricultură (este principalul sector beneficiar de subvenţii), ceea ce se întâmplă şi în multe alte state, sectorul extractiv şi, de asemenea, pentru populaţie – unele produse şi servicii : transportul în comun, energie, căldură.

Este necesar, fără îndoială, un echilibru din acest punct de vedere şi aici este marea problemă a momentului acesta în care statul s-a retras şi am avut momente dificile în toată această perioadă a ultimilor cinci ani în care au trebuit retrase subvenţii din diverse activităţi ; sunt activităţi vitale însă, care nu pot fi părăsite, cum sunt cele pe care le-am menţionat, şi, în acelaşi timp, trebuie să se declanşeze mecanisme noi, mecanismele economiei de piaţă.

Din acest punct de vedere, cred că sunt probleme serioase în legătură cu aplicarea programului CDR-ului care, prin promisiunile pe care le conţine, va crea într-adevăr probleme. Cum anume să se asigure aceste resurse de care totuşi statul trebuie să dispună pentru a interveni în susţinerea acestor activităţi de care vorbeam în contextul în care se preconizează eliminarea unor impozite... sigur că este bine şi cu toţii suntem preocupaţi şi am abordat aceste probleme, cum să scadă impozitele de pe salarii – dânsul a propus chiar lichidarea impozitelor din agricultură ; aceasta contravine chiar reglementării şi Memorandum-ului nostru cu FMI, care se referă la conţinutul reformei şi promovarea economiei de piaţă, care preconizează ca orice activitate productivă să fie impozitată... este un element de stimulare chiar a activităţilor şi de legătură a economiei cu statul. Şi, în acelaşi timp, promisiuni foarte ample privind creşterea cheltuielilor ; aceasta va fi o ecuaţie foarte greu de stăpânit în viitor dacă se va merge pe aceste promisiuni şi nu, aşa cum spuneam, pe calcule economice foarte riguroase.

Emil Constantinescu : Din nou ajungem la o întrebare-cheie, care depăşeşte întrebările punctuale pe care le puneţi dumneavoastră ; întrebarea-cheie la care se raportează toate întrebările acestea punctuale este următoarea : cum se explică că o asemenea ţară bogată ca România are oameni săraci ? Cum se explică că într-o asemenea ţară bogată există un asemenea nivel de sărăcie ? Răspunsul este unul simplu : o parte enormă din avuţia naţională ori a fost furată, ori a fost prost gestionată. Şi, în această proastă gestiune, ale cărei urmări o să le vedem – pentru că în scurt timp vom publica o Carte Albă a responsabilităţii Guvernului – se află şi o serie întreagă de probleme care privesc subvenţiile sau o serie de ajutoare date preferenţial. Cele mai mari manevre s-au făcut prin intermediul FPS-ului, prin persoana domnului Emil Dima, un om din conducerea PDSR-ului care a folosit această instituţie pentru a dirija preferenţial cote enorme din avuţia naţională numai spre structurile în care în AGA se aflau senatori, parlamentari sau din Camera Deputaţilor aparţinând PDSR-ului. Există – avem acest raport, el poate să fie consultat – se poate vedea acolo cum toate aceste zone... şi el va fi dat publicităţii, integral, în cel mai scurt timp, pentru că va da o hartă imensă a corupţiei.

A doua parte priveşte pe cea a incompetenţei, pentru care încă nu avem încă dovezi deoarece sunt strict legate de corupţie. S-a folosit o serie întreagă de sume de bani – pentru că nu este nici un fel adevărat că numai în domeniul agriculturii, iar acolo, în domeniul agriculturii, o să discutăm imediat cum s-au dat spre zone nerentabile –, pe când prin subvenţii trebuie să se sprijine o retehnologizare, recrearea unor domenii performante, pentru ca, în final, să se obţină profit. În ceea ce priveşte agricultura, am mai arătat şi altă dată că acestea au fost îndreptate... în loc să fie dirijate către sectoarele cheie, spre refacerea sistemului de irigaţii, spre sprijinirea micilor fermieri, spre sistemul de credite agricole, ele au fost dirijate tot în zone preferenţiale, ale unor unităţi neperformante, pe criterii politice. Aceasta a fost marea dramă a României, pentru că mi se spune de către contracandidatul meu, dl Ion Iliescu, că politizez discuţia. Asta este problema : pentru că drama României rezultă dintr-o politică greşită, care a transferat avuţia ţării în mâinile celor care au ocupat vremelnic funcţii politice.

Ion Iliescu : Nu, în primul rând trebuie să replic.

Moderator : După aceea.

Ion Iliescu : Dânsul a oferit aici o serie de informaţii de asemenea eronate, care dau o imagine deformată asupra unor realităţi economice. Caută să explice greutăţile actuale doar prin factori subiectivi din ultimii ani de zile, ignoră un proces amplu pe care l-a cunoscut societatea românească şi nu numai ; am moştenit, în primul rând, o situaţie foarte grea, care a fost generată de criza unui sistem ce s-a prăbuşit, şi asta a şi creat tot acest proces de demolare şi de declin al economiei naţionale imediat după Revoluţie. Trebuie să reînchegăm şi să aşezăm pe principii noi întreaga economie. Asta nu e o treabă care se rezolvă numai prin bunăvoinţă şi prin oameni care să rezolve într-un timp scurt asemenea probleme. Sigur că competenţa oamenilor contează şi cinstea lor de asemenea. În ceea ce priveşte informaţia privind FPS-ul : FPS-ul s-a născut în urma legii privind marea privatizare, a devenit o singură sursă – procesul de privatizare pentru acumularea unor resurse financiare – ele însumează acum peste 1.200 de miliarde – pe parcurs, din 1993 începând ; din ele, 800 de miliarde au fost îndreptate spre industrie şi vreo 360 miliarde spre agricultură, mergând spre ceea ce prevede legea ; nu este vorba de subvenţionări, este vorba de finanţarea proceselor de modernizare şi de restructurare a unităţilor aflate în procesul de privatizare, înainte de a fi privatizate. Sigur că se poate discuta, se poate analiza cu câtă grijă, cu câtă atenţie, cu câtă eficienţă s-a făcut, dar aceasta trebuie să se facă pe bază de analiză atentă, şi nu cu afirmaţii facile şi, mai ales, politizate, pentru că chiar şi cei câţiva parlamentari care au fost membri în AGA nu acoperă numărul de unităţi care au beneficiat de aceste măsuri financiare, pe baza legii.

Emil Constantinescu : Cred că pentru cei care ne ascultă lucrurile sunt foarte clare. Este vorba de îndreptarea preferenţială a acestor credite şi dau un singur exemplu : dacă s-ar putea face o comparaţie între judeţul Dâmboviţa, de unde aparţine dl Emil Dima, şi judeţul Olt, de pildă.

Noi nu putem acuma, în timpul scurt care-l avem, să prezentăm toate documentele ; cum spuneam, ele există – şi problema enormă pe care noi trebuie să o rezolvăm a fost dată de proasta gestiune şi unirea acestora cu corupţia. Eu nu...

Eu rămân aicea, pentru că... din, să spunem, echitate şi cavalerism, nu pot să răspund la o întrebare care nu mi-a fost pusă.

Tema politicii externe

Întrebarea 1 : *Ideea reconcilierii naţionale pare, la prima vedere, o chestiune de ordin exclusiv intern. În realitate, succesul acestui extraordinar de important demers politic la care ambii candidaţi au făcut dese referiri are reflexe în susţinerea politicii externe a României, a convingerii privind stabilitatea politică internă atât de necesară şi integrării ţării noastre normale în concertul statelor lumii. Ce pondere acordă viitorul preşedinte al României în construcţia politicii externe a ţării procesului reconcilierii naţionale ?*

Ion Iliescu : A fost problema care ne-a preocupat de la început şi, mai ales, în perioada foarte tulbure a primilor trei ani de după Revoluţie, când elementele de tensiune internă au dominat viaţa politică şi socială. Cred că ultimii patru ani au marcat din acest punct de vedere paşi înainte şi eu aş marca, mai ales în domeniul politicii externe, faptul că am reuşit să realizăm o anumită convergenţă a forţelor politice pe probleme majore ale interesului naţional, şi poate momentul cel mai semnificativ a fost realizarea strategiei naţionale pentru integrare europeană la care au participat reprezentanţii tuturor partidelor politice şi s-a încheiat şi cu o declaraţie politică de susţinere a acestui program cu care România s-a prezentat în instanţele internaţionale.

A fost momentul legat de încheierea Tratatului cu Ungaria şi de lansarea ideii de reconciliere istorică între cele două ţări, când am obţinut, de asemenea, consensul tuturor forţelor politice pentru susţinerea acestui demers, care s-a şi finalizat cu încheierea Tratatului.

A fost campania pe care am dus-o pentru obţinerea clauzei şi pentru permanentizarea ei în relaţiile comerciale cu SUA unde au fost, de asemenea, tot felul de jocuri politice dar, în ansamblu, am putut ajunge la o convergenţă de acţiune care să slujească...

Eu cred că aceşti stâlpi ai politicii externe, cu orientare spre instituţiile europene, cu orientare spre ameliorarea relaţiilor cu vecinii şi relaţiile noastre majore cu principalele state, inclusiv cu Statele Unite ale Americii, au fost un element care a creat un climat de conlucrare, că aceasta înseamnă înainte de toate acest climat de reconciliere între forţele politice din ţara noastră şi care, aşa cum bine spuneţi, are conotaţiuni atât interne, cât şi internaţionale.

Emil Constantinescu : De la început trebuie să afirmăm un principiu esenţial : o politică externă serioasă nu poate fi dusă decât dacă există o politică internă bună. Numai dacă suntem în prezenţa unui stat cu o economie sănătoasă, cu standarde sociale înalte, numai atunci suntem luaţi în considerare, suntem luaţi în considerare ca parteneri eficienţi, pentru că, altfel, ca relaţii diplomatice, sunt luate în considerare toate statele : strângeri de mână, participări la conferinţe, de acestea se bucură până şi Insula Mauriţiu sau orice alt stat.

Foarte mult s-a greşit după părerea mea în politica externă că s-a încercat şi aici să se transpună un aer din acesta propagandistic şi de operetă. Vreau să afirm pentru toţi cetăţenii României un fapt de necontestat : în momentul în care, după 1992,

de-abia atunci, în mod clar, de către preşedintele Iliescu a fost afirmată ideea proeuropeană şi euroatlantică, Convenţia Democratică, în ansamblul ei, şi prin mine ca reprezentant, mai ales pe zona relaţiilor externe, a sprijinit toate iniţiativele Guvernului de integrare europeană şi euroatlantică. Sigur că unele aspecte nu pot să fie escamotate, suntem la patru ani de când, între turul 1 şi turul 2, Statele Unite – tocmai pentru că, pe vremea aceea, preşedintele Iliescu apăruse mult în faţă – nu acordau României clauza naţiunii celei mai favorizate.

A fost nevoie să se facă eforturi mari... şi eu am scris chiar o scrisoare preşedintelui Clinton de atunci, ca în sfârşit ea să fie acordată. Dar, o avem.... S-a făcut şi în această toamnă mare caz pentru faptul că clauza a fost acordată în mod permanent. Am folosit-o ? Aceasta este problema. Am fost capabili să exportăm, să beneficiem de această clauză ? Pentru aceasta toţi trebuie să plece de la o dată foarte precisă : în fiecare an România înregistrează un deficit comercial de 1 miliard de dolari. Asta arată că nu suntem capabili, creăm pe stoc şi nu suntem capabili să exportăm în situaţia unui regim concurenţial global. Faptul că ni se spune că am avut o moştenire... moştenire au avut toate statele foste comuniste din Europa Centrală şi de Est. De ce România se află pe ultimul loc ? Aceasta este întrebarea care ar trebui să-l obsedeze pe dl Iliescu.

Ion Iliescu : Eu aş vrea să-l întreb pe dl Constantinescu : vrea să devină şef al statului, să aibă funcţii în reprezentarea statului. Pe probleme internaţionale dânsul a făcut câteva gafe monumentale : în 1992, cu referinţa la China şi preferinţa pentru Taiwan, ceea ce poate s-a lămurit după aceea, când a fost în vizită la Beijing ; mai recent, m-a acuzat că vrem să transformăm România într-o ţară americo-latină sau africană, ceea ce a stârnit proteste din partea unor diplomaţi din aceste ţări ; a făcut afirmaţia pe care am menţionat-o ieri cu privire la NATO şi s-a referit la embargoul din Iugoslavia, că noi nu am fi respectat datele embargoului. Vreau să-l întreb dacă ştie cât a costat România respectarea embargoului şi aprecierile pe care organismele internaţionale le-au făcut cu privire la corectitudinea şi onestitatea cu care România a respectat embargoul.

Emil Constantinescu (*zâmbeşte*) : Sigur, în ultimii patru ani am căpătat o experienţă în politica internaţională, deosebită prin faptul că, deşi nu eram şeful statului, nu aveam funcţie oficială în stat, am avut ocazia să port discuţii numeroase cu preşedinţi de state, cu prim-miniştri, cu miniştri ai Afacerilor Externe, ai Apărării, cu şefi ai parlamentelor şi, în special, cu conducători ai structurilor militare sau economice europene şi euroatlantice. Trebuie să vă spun că, în cazul meu, aceste discuţii se desfăşurau pentru că aveam o calitate oficială – alta în afara prestigiului şi a faptului că reprezentam o forţă serioasă – de opoziţie, aparţinând unor familii politice recunoscute.

Ei bine, în această calitate am încercat totdeauna... şi mai spun un lucru : toate întâlnirile le-am avut invitând pe ambasadorul ţării respective să ia parte, ca aceste întrevederi să se desfăşoare la suprafaţă şi să se vadă că apărau interesele României.

Lucrurile discutate aici sigur că pot să fie supuse punct cu punct – pentru că ele nu au nici un fel de relevanţă – în cadrul acelei amintite idei cu Taiwan, nu era vorba de o reprezentanţă cultural-economică care, de altfel, în fapt s-a şi realizat, un

comerţ... ci important este că cei care conduc China au înţeles acest lucru, pentru că nimeni nu a pus în discuţie şi cu atât mai mult eu... Şi când voi fi preşedinte nu voi pune în discuţie rolul important pe care relaţiile dintre România şi China trebuie să le joace, mai ales că în acest moment China este şi o putere economică, nu numai o putere militară. În acelaşi timp însă trebuie să plecăm de la această realitate : dacă nu vom reuşi să creăm acele condiţii ca investitorii strategici să vină în România, nu vom reuşi să creăm o economie sănătoasă, nu vom reuşi să ne îndeplinim nici dorinţele de securitate. Pentru că există prin negocieri posibilitatea de a găsi căi – dacă se poartă în mod inteligent – căi comune, în aşa fel încât şi cei care vin să înregistreze profit, fiindcă nu sunt instituţii de binefacere şi nimeni nu investeşte dacă nu obţine profit, dar şi românii să reuşească în actuala penurie a pieţei de capital, să reuşească să găsească capitalul necesar pentru retehnologizarea marii industrii şi, în special, pentru refacerea infrastructurii.

Ion Iliescu : Precum aţi văzut, dl Constantinescu din nou evită să răspundă direct la chestiune. Eu am dat câteva exemple, nu numai China 1992, ci şi exemple mai recente, care sunt receptate ca atare. Ai putea crede din ce a spus dl Emil Constantinescu că tot ceea ce a realizat România în politica externă în ultima vreme, lucru remarcat şi apreciat şi în organismele internaţionale şi de personalităţi politice, s-ar datora opoziţiei şi dlui Constantinescu, în particular. Măcar atât să se recunoască puterii, Guvernului, şefului statului în toată această perioadă : şi anume, deschiderea nouă şi statutul nou pe care România le-a câştigat pe arena internaţională ; ai putea crede că până şi permanentizarea clauzei s-ar datora dlui Constantinescu, dânsul a tratat cu preşedintele Clinton această problemă. Deci măcar atâta onestitate să existe în recunoaşterea unor lucruri. De asemenea, în ceea ce am spus înainte cu privire la folosirea clauzei, am menţionat şi când am fost în SUA : în doi ani de zile după acordarea clauzei chiar în statut nepermanent, s-au dublat comerţul nostru cu SUA şi exportul nostru pe piaţa americană.

Exportul nostru în ţările Uniunii Europene a atins nivelul cel mai înalt dinainte de 1989, ceea ce ne lipseşte este că nu am avut cu ce să compensăm pierderile pieţelor tradiţionale şi este una din preocupări – cum să deschidem noi pieţe, pe de o parte, şi, pe de altă parte, prin ridicarea potenţialului tehnologic al unităţilor noastre, să mărim capacitatea de export chiar pe piaţa ţărilor europene. Sunt şi zone noi pe care trebuie să le deschidem, în care să ne desfăşurăm activitatea, zone mai apropiate sau zone mai depărtate, de aceea vorbeam de ţările latino-americane şi de ţările africane ; sunt ţări în care noi avem relaţii : Orientul Apropiat, în Asia... şi unde trebuie să găsim noi posibilităţi de a extinde potenţialul nostru ca ţară exportatoare. Pentru că una din liniile strategice ale economiei trebuie să fie orientarea spre export, ca element al creşterii eficienţei noastre.

Emil Constantinescu : Când am spus ţară de tip african m-am referit la un lucru foarte clar, indiferent că se supără cineva sau nu. Ţările de tip african care nu sunt încă ţări democratice sunt caracterizate prin prezenţa unei minorităţi privilegiate care se află la conducere şi care, în general, este foarte coruptă şi foarte bogată, iar cea mai mare parte a populaţiei sărăceşte. Şi am dat un avertisment că, dacă în această toamnă se va continua politica dusă până acum, aceasta este linia pe care merge

România. Pentru că, pe de o parte, s-a creat în jurul celor care au deţinut funcţiile politice o structură mafiotă, care este cinică, arogantă, extrem de bogată şi ruptă de interesele ţării, şi, pe de altă parte, datele - care sunt nemiloase ; n-avem ce să facem şi o să le discutăm la problemele sociale - arată că populaţia României sărăceşte şi trăieşte tot mai prost. Cifrele sunt nemiloase şi, indiferent de câte vorbe am întoarce noi, investiţiile străine directe în România sunt... în Ungaria, sunt 1.298 dolari pe cap de locuitor, în Slovenia, 731 dolari pe cap de locuitor, în Republica Cehă, 573 dolari pe cap de locuitor... în România, 70 dolari pe cap de locuitor. Previziunile BERD arată că, pentru 1997, la creşterea PIB-ului, România se află pe unul din ultimele locuri, în spatele Georgiei, Kirghistanului, Armeniei, Croaţiei, care a avut un război, şi, bineînţeles, Poloniei, Estoniei şi Lituaniei. Iar la inflaţie ne aflăm, de asemenea, pe ultimul loc. Cine tratează serios cu ţări care se află într-un asemenea dezastru economico-financiar ?

Întrebarea 2 : *Domnule Constantinescu, permiteţi-mi să pun a doua întrebare din domeniul politicii externe.*

În confruntările de până acum, cei doi candidaţi s-au referit pe larg şi la problemele integrării europene şi euroatlantice. România se află într-o poziţie geopolitică şi geostrategică extrem de interesantă pentru politicile globale promovate la ora actuală privind Europa Centrală. Într-o măsură importantă însă, România înţelege să fie factor activ şi de echilibru şi îndeosebi în zona balcanică şi a Mării Negre, deci în zona sud-est europeană.

Care ar fi opţiunile viitorului preşedinte privind cele două mari şi importante zone de interes politic, nu numai ale României ?

Ion Iliescu : Eu cred că, independent de structurile de partid din Parlament, noi trebuie să continuăm în România ceea ce s-a făcut în ultimii trei ani de zile pentru a statornici relaţii bune cu toate statele din această zonă, pe de o parte, pentru a extinde iniţiativa zonei economice a Mării Negre - şi, mai ales, pentru a realiza culoarul de legătură economică spre Europa, ca mare consumator de resurse energetice - şi Mării Caspice, care se profilează drept cel mai mare rezervor de petrol şi gaz din lume şi care acum este izolată.

Singura legătură cu lumea este prin Rusia, un drum lung, costisitor şi nesigur. A fost obiectul unui dialog, pe care l-am avut cu şefii de state din cele trei ţări transcauziene şi din ţările Mării Caspice : Kazahstan, Uzbekistan, Turkmenistan, care dispun de resurse foarte mari. În acelaşi timp cu ţările Uniunii Europene - Germania, în particular, a manifestat un interes deosebit. Din acest punct de vedere, România devine un fel de punte de legătură între Europa şi această zonă bogată în resurse. Se schimbă şi statutul României, care era privită ca un fel de terminal al Europei spre această zonă ; devine o zonă de tranzit, de legături ale Europei cu zone de mare interes, chiar şi spaţiul ruso-ucrainean, dar mai ales zona Transcaucaziei şi a Mării Caspice, ca şi Orientul Apropiat şi relaţiile noastre bune cu Turcia şi Grecia, care sunt de asemenea un factor important. Deci rolul României este important nu numai ca factor de stabilitate în zonă şi apreciat ca atare în lumea internaţională, iar relaţiile bune pe care le-am statornicit cu toate statele din zonă au fost considerate ca

un element, ca un factor de stabilitate important pe care România l-a jucat până acum în această zonă. Dar şi pe planul perspectivelor relaţiilor economice România poate juca un rol important şi asta poate fi benefic pentru ţara noastră, pentru a sprijini eforturile de punere în valoare a potenţialului nostru pentru legăturile cu toate aceste ţări şi pentru această... acest rol de punte de legătură între zone importante de consum şi de resurse pe care le reprezintă Europa Centrală şi Vestică.

Emil Constantinescu : Printre avantajele României, avantaje cu care ne-a dăruit Dumnezeu, se află şi poziţia geopolitică ; şi, de-a lungul istoriei, chiar dacă a trebuit să plătească din greu şi cu jertfe această poziţie, ea s-a aflat întotdeauna la intersecţia a două mari axe comerciale : axa N-S şi axa E-V şi, de asemenea, unor axe diagonale care duceau spre Orientul Apropiat până în vestul Europei.

Au fost oameni politici care, în momente dificile pentru România, au reuşit să valorifice această situaţie şi această poziţie geopolitică a României. Şi ţine de inteligenţa politicii româneşti – cum a fost Titulescu – nu numai elaborarea, dar mai ales punerea ei în practică. Însă pentru aceasta trebuie să se păstreze un echilibru foarte atent în cooperarea regională între ceea ce priveşte cunoscutul grup de la Vişegrad, căruia îi este asociat aşa-numitul CEFTA, deci centrul de comerţ, de schimb comercial din Europa Centrală şi cooperarea Mării Negre.

Eu cred că s-a greşit în ceea ce priveşte politica externă, pentru că, fără să se exprime direct şi în mod expres acest lucru, s-a încercat să se opună cooperarea din zona Mării Negre – care este utilă şi pe care o sprijin şi o voi sprijini dacă voi fi ales preşedinte, că ea este utilă din multiple raţiuni şi economice, şi comerciale, şi politice, militare, strategice pentru România – ...dar ea nu trebuie opusă Grupului de la Vişegrad, faţă de care România a avut mai ales o atitudine distructivă, văzând totdeauna o concurenţă şi încercând nu să se integreze în această zonă cu mari avantaje şi cu mari beneficii pentru România, ci, dimpotrivă, să se depărteze. Şi aş da, pentru că trebuie să dau o justificare, un citat din Václav Havel, bine cunoscutul preşedinte al Cehiei, care a sintetizat poziţia României faţă de acest grup spunând, citez în ghilimele : „Atunci când noi ne întâlneam şi desemnam strategiile de desfiinţare a Pactului de la Varşovia şi CAER, România a luptat pentru menţinerea acestora două".

Sigur că lucrurile au trecut, acuma poziţia s-a schimbat, dar întârzierea cu care am plecat în această acţiune ne-a costat şi va fi nevoie de mari eforturi pentru ca să realizăm un alineat de încredere cu aceste ţări şi tocmai Tratatul de bază cu Ungaria juca un rol esenţial, el trebuia încheiat mult mai devreme... E bine că s-a încheiat şi acuma, astfel încât va permite unui viitor guvern să dezvolte o politică mai destinsă, în care grupările regionale să fie considerate ca o parte componentă a strategiei esenţiale de integrare europeană şi euroatlantică.

Ion Iliescu : Legat de aceste afirmaţii ale domnului Emil Constantinescu, pentru că vorbeşte în afară de probleme : cunoaşte ceea ce s-a făcut pentru intrarea noastră în iniţiativa central-europeană, că suntem membri ai CEFTA de un an de zile ?

Emil Constantinescu : Da, sigur prea târziu, asta e... Exact asta v-am spus, a fost reparat în ultimul timp, dar prea târziu, şi citatul lui Václav Havel se referea exact la

această întârziere. Exact : am spus că a fost bine, dar s-a făcut prea târziu şi această întârziere ne-a adus prejudicii.

Ion Iliescu : Deci nu numai că este inexact...

Emil Constantinescu : Da...

Ion Iliescu : Nu numai că este inexact, dar ceea ce a caracterizat toată politica noastră externă a fost de a lucra spre toate azimuturile, deci orientare majoră spre integrare europeană, în acelaşi timp relaţii bune cu toţi vecinii. Şi am acţionat în aceeaşi direcţie spre Europa Centrală, iniţiativa central-europeană şi CEFTA spre Balcani şi spre zona Mării Negre – şi a fost reuniunea privind zona economică a Mării Negre, reuniune deschisă inclusiv pentru ţările din zona central-europeană. Deci este complet inexact ceea ce afirmă domnul Emil Constantinescu.

Emil Constantinescu : Aş vrea să spun... Nu... o întrebare vreau să pun.

Lucrurile mi se par foarte clare aici... da...

Aş vrea să-l întreb pe domnul Iliescu – dacă lucrurile ar sta aşa de bine, cum explică afirmaţia bine cunoscută, publicată de toată presa românească şi internaţională, citez : „Singurii prieteni ai României au fost Serbia şi Marea Neagră". Eu cred că asta sintetizează cadrul şi direcţiile de cooperare regională pe care dânsul susţine că le-a promovat.

Ion Iliescu : Aceste aprecieri se referă la istoria îndelungată a României, care, de-a lungul istoriei, a avut într-adevăr ca vecini neagresivi Marea Neagră, pe de o parte, şi Serbia, Iugoslavia, cu care n-a avut niciodată stări conflictuale. La istoria îndelungată s-au referit aceste aprecieri ale unor oameni politici din trecut. Inclusiv lui Iorga îi aparţine această apreciere...

Emil Constantinescu : Da, dar nu era preşedinte de stat.

Ion Iliescu : Deci îi aparţine lui Iorga şi se referă la istoria României, nu la prezentul politic actual, care este marcat tocmai de această deschidere şi politică consecventă de ameliorare a relaţiilor cu toţi vecinii săi.

Emil Constantinescu : Da. Nu-i aparţine lui Iorga, îi aparţine gafa lui George Brătianu, dar nu aceasta este important, este important că a fost o gafă. Afirmarea ei într-un moment a fost o gafă şi, în general, preşedinţii de state trebuie să se ferească de aceste afirmaţii.

Ion Iliescu : Da, nu văd ce legătură are afirmaţia lui Iorga sau Brătianu cu politica românească...

Emil Constantinescu : Afirmaţia este a dumneavoastră şi a fost o gafă diplomatică.

Ion Iliescu : Care afirmaţie ?

Emil Constantinescu : „Singurii prieteni ai României au fost Serbia şi Marea Neagră".

Ion Iliescu : Nu, am spus : de-a lungul istoriei. Am menţionat.

Emil Constantinescu : Istoria o facem şi azi, domnule...

Ion Iliescu : Am menţionat acest lucru când am discutat relaţiile noastre cu noile republici iugoslave, şi Serbia, şi celelalte, pentru că am încheiat cu toţii înţelegeri şi avem relaţii foarte bune. Am menţionat acest lucru cu Grecia, de asemenea, cu care n-am avut niciodată stări conflictuale. Am menţionat acest lucru...

Emil Constantinescu : Le-aţi spus grecilor că singurul prieten a fost Serbia?

Ion Iliescu : Nu, nu ; le-am spus că de-a lungul istoriei n-am avut stări conflictuale. Am menţionat acest lucru în relaţiile noastre cu Cehoslovacia cu care, de asemenea, de-a lungul vremii n-am avut stări conflictuale, din contră, de sprijin reciproc, de solidaritate şi de cooperare. În acelaşi timp, am afirmat permanent necesitatea, în interesul reciproc al tuturor statelor din zonă, să stabilim un climat nou de relaţii. Ne-am referit şi la exemplul franco-german când am abordat problema reconcilierii istorice cu Ungaria.

Întrebarea 3 : *În domeniul politicii externe s-a vorbit în repetate rânduri şi chiar în întrebările precedente s-au făcut referiri ample la procesul complex al integrării României în comunitatea europeană şi euroatlantică.*

Întrebarea care se pune de la sine şi pe care o adresăm celor doi candidaţi : care ar fi costurile şi avantajele acestui proces pentru România ?

Ion Iliescu : Problema se pune în cu totul alţi termeni : nu numai costurile integrării, dar şi costurile neintegrării ; eu cred că pentru noi este o necesitate obiectivă, care răspunde eforturilor noastre şi intereselor noastre de modernizare a economiei româneşti şi de înlăturare, într-o perioadă istorică cât mai scurtă, a decalajelor mari pe care le-am moştenit şi care ne despart, ne separă, de ţările dezvoltate europene. Or, integrarea din acest punct de vedere apare şi ca o tendinţă generală în economia contemporană, când procesul de integrare în plan zonal, în plan continental şi chiar în plan mondial este una din tendinţele generale ale dezvoltării contemporane, când are loc globalizarea fenomenelor politice, economice, sociale, când comunicarea nu mai cunoaşte graniţe.

În aceste condiţiuni, integrarea noastră în comunitatea economică a statelor dezvoltate europene apare ca un factor stimulator şi ca un sprijin şi ceea ce este important este că astăzi ea corespunde intereselor reciproce ale acestor grupe de state din Europa : ţările dezvoltate neutre astăzi ale Uniunii Europene, ţările din Centrul Europei, în care ne situăm, ţările din Estul european.

Este în interesul reciproc şi al celor care se află în tranziţie şi au un decalaj mare în efortul lor de dezvoltare a potenţialului economic, este şi în interesul ţărilor dezvoltate ca să aibă parteneri cu un potenţial economic cât mai ridicat, care să reprezinte pieţe cu absorbţie mare. Această experienţă mai ales a promovat Japonia în relaţiile cu ţările din Asia de Sud-Est, a fost una din problemele de ordin strategic pe care le-am dezbătut şi au format dialogul nostru cu oamenii politici, cu şefii de state, cu reprezentanţii cercurilor de afaceri din ţările vest-europene că am întâlnit şi un

asemenea punct de vedere din partea unora : ce interes ar avea să ne sprijine ? Noi suntem o ţară cu un potenţial şi industrial, şi agricol, şi potenţial uman şi putem să devenim pentru ei concurenţi nu foarte agreabili. Or, noi am pledat pentru ideea, care îşi croieşte drum tot mai mult în lume, că nu se mai poate pune problema în aceşti termeni astăzi, şi exemplul cel mai bun îl reprezintă chiar Uniunea Europeană : ţările membre, care au potenţial egal şi în relaţiile dintre ele, folosesc îndeosebi piaţa internă a Uniunii Europene, care are ponderea cea mai mare în schimburile lor economice şi comerciale. Deci este un element care pledează din toate punctele de vedere şi am avea de pierdut dacă nu ne-am integra.

Emil Constantinescu : De data aceasta, faţă de ieri, am un avantaj că vorbesc al doilea, pentru că sunt de acord, eu o spun de la început foarte răspicat, sunt de acord cu tot ce a spus domnul Ion Iliescu până acum privind integrarea. Aceasta este şi poziţia noastră, acesta este interesul României. Dar mai departe se pune problema ce facem. Nici Uniunea Europeană, nici NATO nu sunt instituţii de binefacere şi ele nu primesc în interiorul lor, ca asociaţii cu interese specifice, ţări care nu ating standardele economice şi sociale.

Atunci se pune problema : bine, dar de ce trebuie noi să facem un efort aşa de mare ca să intrăm în aceste instituţii, efort care implică un cost ? Este poate prima oară când în faţa românilor se vorbeşte deschis şi foarte clar şi despre acest aspect. Eu m-am bucurat când, în întâlnirile din ţară, foarte mulţi oameni cu bun-simţ au înţeles acest lucru : pentru tot ce obţii trebuie să plăteşti ceva.

Problema se pune însă : noi plătim pentru Uniunea Europeană sau pentru NATO ? Nu ! Acest cost îl plătim pentru noi.

Pentru că noi suntem interesaţi să avem o economie cu adevărat competitivă. Şi numai într-un regim concurenţial global poţi să ştii dacă ai o economie competitivă.

Noi suntem interesaţi să avem acele standarde care înseamnă : nivel de pensii, nivel de educaţie, sănătate, corespunzătoare cu aceste ţări, dar, din păcate, aşa cum în politica internă accentul a fost pus pe propagandă, şi în exterior s-a întâmplat la fel.

Deci nu s-au luat măsurile de restructurare a industriei care puteau să asigure profit, asta este marea dramă a României. Şi mereu, mereu au venit toate aceste statistici, pe care eu le citesc acuma, pentru că românii trebuie să le ştie, şi presa a făcut mult în acest sens. Şi aş vrea încă o dată să le spun, pentru că oamenii trebuie să ştie care este situaţia – şi luăm indicatorul care este cel mai clar : produsul naţional brut. Pentru Slovenia, este de 5.000, pentru Ungaria, 3.000, rotunjesc : pentru Cehia, 2.500, Polonia, 2.000, Slovacia, 1.600, Bulgaria, 1.100, România, 961.

Sigur că ieri domnul Iliescu a vorbit şi de preţuri. Iată valorile, dacă produsul naţional brut pe cap de locuitor este comparat cu paritatea puterii de cumpărare. Nu mai dau cifre, că văd că s-a aprins un bec acolo... care clipeşte...

Tot pe ultimul loc ne aflăm. Deci problema este să corectăm... şi toate aceste... şi în primul rând producţia, pentru ca în interesul nostru să putem să atingem acest nivel al economiei sănătoase care să susţină propriile noastre programe sociale ; şi atuncea nu va mai fi nici o problemă, vom fi doriţi şi vom intra cu fruntea sus şi cu demnitatea pe care o merităm în Uniunea Europeană.

Ion Iliescu: Am spus şi aseară, repet, sunt date eronate pe care le prezintă domnul Constantinescu, n-am timp pentru asta... Aş avea o întrebare pentru domnul Constantinescu.

Când a fost în vizită la SIDEX Galaţi, domnul Constantinescu a declarat că, dacă va ajunge la guvernare, va renegocia acordul de asociere a României la Uniunea Europeană. Dacă îşi dă seama de consecinţele unei asemenea afirmaţii?

Emil Constantinescu: Da, fiindcă era vorba de... era vorba de apărarea unor interese ale României privind industria siderurgică. Şi eu mă mir că domnul Iliescu îmi pune mie această întrebare, după ce răspândeşte în toată ţara fluturaşi şi plăteşte pagini publicitare şi ţine discursuri incendiare că doresc să închid marile combinate. Tocmai la SIDEX m-am dus pentru a prezenta programul nostru de restructurare şi, în special, programul privind metalurgia; şi am fost împreună cu consilierul meu, reputatul Sorin Dumitriu, care este preşedintele Asociaţiei Balcanice de Metalurgie şi unul din oamenii cei mai competenţi în domeniu, şi am discutat, pe baza unor studii foarte serioase, că noi va trebui să renegociem cota care este acordată României pentru metalurgie. Pentru că metalurgia este un segment strategic, un segment de bază pentru toată industria naţională şi noi trebuie să folosim aceste capacităţi. Şi legat de aceasta... am o întrebare, după aceea, să-i pun şi eu domnului Iliescu. Pentru că trebuie atuncea s-o asculte... s-o asculte, poate cutremuraţi, oamenii de la SIDEX, pentru că vedem ce afirmaţii face domnul Iliescu în ţară şi în străinătate.

Într-un interviu acordat în 20 martie 1995: „Suntem pregătiţi să sacrificăm acele ramuri industriale care folosesc un mare volum de materie primă şi energie de care nu dispunem şi trebuie să le importăm".

Reporterul a întrebat: „Vă referiţi la industria oţelului, la industria petrochimică şi la cea constructoare de maşini?".

Răspuns: „Da. Bineînţeles".

Iată deci că domnul Iliescu, atunci când se află în străinătate, dă răspunsuri pe placul celor din străinătate, anunţând că va diminua drastic sau va închide uzinele constructoare de maşini, şi când ţine mitinguri în ţară acuză Convenţia Democratică şi pe mine că vom face acest lucru. Noi am trecut, în schimb, la un plan foarte serios, de restructurare bazat pe investiţii, în special a segmentelor cu tehnologie înaltă, şi am declarat, într-adevăr, fiind conştient de toate consecinţele, că vom renegocia, pentru că orice se poate renegocia când interesele ţării sunt în joc. Şi, în special, interesele domeniilor economice strategice.

Ion Iliescu: Vreau să vă spun că Acordul European de Asociere, semnat din partea Guvernului de primul-ministru a fost ratificat în Parlament în 1993, devenind lege. Acordul a fost ratificat atât de parlamentele tuturor statelor membre ale Uniunii Europene, cât şi de Parlamentul European. Şi, aşa cum se arată în preambul, acordul are menirea să creeze un climat favorabil amplificării relaţiilor economice dintre cele două părţi: România şi Uniunea Sovietică.

A intrat în vigoare Acordul la 1 februarie 1995, cu calitatea noastră de membru asociat şi, trebuie spus că, în domeniul relaţiilor comerciale bilaterale, pe baza acestui acord, Uniunea Europeană a acordat un statut privilegiat în ce priveşte regimul

valutar al produselor româneşti pe piaţa europeană, inclusiv produse siderurgice, deci am avut un prim avantaj, urmând ca noi să ne aliniem în ce priveşte importurile de produse similare, şi s-au detaşat îndeosebi produsele siderurgice, textile şi agro-alimentare, urmând ca noi să liberalizăm, la rândul nostru, condiţiile de importuri după anul 2001. Deci, din acest punct de vedere, ni s-au creat condiţii într-adevăr favorabile şi este misiunea industriei noastre ca să folosească acest avantaj, să folosească facilităţile care ni s-au acordat pentru a putea penetra. SIDEX-ul a făcut, din acest punct de vedere, paşi importanţi şi progrese sensibile, inclusiv cu ceea ce incrimina adineauri domnul Constantinescu, cu fondul de la FPS pentru modernizarea unor componente şi la furnale, şi la oţelărie, şi la laminoare ; sigur că nevoile de restructurare însemnează mii de miliarde în perspectivă... deocamdată... deocamdată dispunem de resurse mai puţine şi căutăm să atragem în perspectivă şi capital străin, totul la vremea sa, nu se poate face nimic dintr-o dată, dar eu cred că este periculos ceea ce spunea domnul Constantinescu, de renegociere, când noi ne aflăm abia în faza de aplicare a unui acord. Asta ar fi periculos dacă ar fi receptat ca atare de Uniunea Europeană.

Niciodată n-am vorbit în aceşti termeni. Problema este că, într-adevăr, în structura economiei şi industriei noastre avem multe ramuri mari consumatoare de energie şi materii prime şi, prin restructurare, va trebui să realizăm indicatori economici şi tehnologici corespunzători. Noi avem capacităţi pentru 15 milioane de tone ; nu vom putea să menţinem aşa ceva. Se concretizează în ultima vreme această producţie la 6-7 milioane tone. Avem capacităţi de rafinare de 35 milioane tone. Se lucrează cam cu 16 milioane, deci din acest punct de vedere sunt aceste probleme care implică inclusiv efectul la nivelul echilibrului macroeconomic... dar asta trebuie făcut cu chibzuinţă, nu decretat : se închide un combinat sau altul, se închide o ramură sau alta, ci viaţa până la urmă determină cei care reuşesc să se alinieze la acest...

Emil Constantinescu : Două secunde am numai... Vreau să arăt de ce acest lucru trebuie făcut... pentru că se pot face, cum spuneam, negocieri pentru corecţii şi amendamente şi ele sunt necesare pentru ca să se pună de acord cu evoluţia economiei reale în România, întrucât ele au fost negociate pe o anume estimare a evoluţiei economiei româneşti care nu s-a produs. Şi deci, în acest moment, noi trebuie să ne gândim că nu putem să supunem economia românească unor presiuni la care ea nu le face faţă, deci trebuie mai întâi să o restructurăm, să o ajutăm şi după aceea să o punem în competiţie.

Tema social-politică

Întrebarea 1 : *Cu toţii simţim cât de îngrijorătoare a devenit problema siguranţei cetăţeanului în viaţa de zi cu zi, ca efect al creşterii impresionante a criminalităţii şi infracţionalităţii.*

Cum gândeşte viitorul preşedinte al României să promoveze politica necesară pentru diminuarea drastică a acestor fenomene şi pentru asigurarea liniştii şi siguranţei publice ?

Ion Iliescu : Este, într-adevăr, unul din fenomenele care a cunoscut o mare extensiune şi ca urmare a deschiderii ţării noastre spre lume, a circulaţiei libere a

cetăţenilor şi în afară şi a creşterii numărului de cetăţeni străini care vin în ţara noastră. Şi fenomenul este mai general, la scară europeană a constituit obiectul unor preocupări pe toate planurile, inclusiv relaţii şi acorduri de cooperare pe linia Ministerului de Interne, pe linia Poliţiei, a altor instituţii cu instituţii similare europene sau din ţări vecine şi ţări europene, şi anume : criminalitatea, infracţionalitatea, traficul cu droguri şi proxenetismul, terorismul ş.a., ca şi fenomene de corupţie despre care am mai discutat. Este o problemă care trebuie, în continuare, să se afle în centrul atenţiei. Şi asta presupune, în continuare, perfecţionarea legislaţiei. Am promovat recent noul Cod Penal, care a fost discutat îndelung în Parlament şi care va deveni un instrument, cred eu, mai util organelor judiciare şi de anchetă. Se impun, în continuare, măsuri de creştere a eficienţei instituţiilor de anchetă penală, Procuraturii şi Justiţiei. În legătură cu fenomenele de corupţie pe care domnul Constantinescu mereu le menţionează la adresa numai a PDSR-ului, este o chestiune care ţine nu de familie politică, cum se spune, e un fenomen mai general şi nu se referă numai la oamenii puterii ; cei de la centru şi parlamentarii şi oameni cu funcţii de răspundere din administraţia locală sunt pasibili de asemenea fenomene şi am cunoscut numeroase asemenea exemple ; au fost şi din cadrul PDSR-ului discutaţi o serie de oameni, dar şi din cadrul PD-ului, din Convenţia Democrată nume cunoscute, şi de parlamentari, şi de la primăria Capitalei, primăria de la sectoare, din teritoriu, deci este un fenomen cu o extensiune mai amplă, care trebuie să formeze obiectul unor preocupări şi unei colaborări a tuturor instituţiilor statului şi a tuturor forţelor politice.

Nu este locul să facem din această problemă o chestiune particularizată doar la un anumit sector, fragment politic al societăţii.

Să rezolvăm problema cu măsuri punctuale : înlocuirea procurorului sau a unui ministru ; s-au şi făcut aceste înlocuiri ; nu intră în atribuţiile preşedintelui asemenea chestiuni, sunt relaţii cu instituţiile corespunzătoare, cu Consiliul Suprem al Magistraturii, deci formulările, uneori, ale domnului Constantinescu sunt de o manieră care vădeşte şi o ignorare a prevederilor constituţionale din acest punct de vedere.

Emil Constantinescu : Cu aceasta am ajuns la punctul esenţial al dezbaterii noastre, care răspunde întrebării pe care am pus-o la început : cum se explică faptul că România este o ţară bogată cu oameni săraci ? Unde este avuţia naţională ?

Răspunsul meu este foarte clar de la început : avuţia naţională a fost furată cu ajutorul celor care au fost la putere şi care s-au înconjurat de o adevărată mafie.

Sigur că este o afirmaţie gravă, dar faptele acestea sunt şi trebuie să fie aduse exemple şi, mai ales, trebuie luate măsuri. I-am explicat în trei emisiuni domnului Iliescu şi sper că toată lumea a înţeles : nu înseamnă corupţie decât atunci când este angajat un reprezentant al puterii, deci al Guvernului, din Parlament, din zona Preşedinţiei şi, bineînţeles, din zona administraţiei locale, dacă există aşa ceva. Aceasta este corupţia, restul este hoţie, orice reprezintă alte tipuri de infracţiuni. O să vă dau un exemplu a ceea ce înseamnă... ce s-a transformat PDSR-ul pe care-l reprezintă domnul Iliescu, deci care a fost perceput de toată populaţia României şi înlăturat ca reprezentând simbolul corupţiei în România. Sigur că în ultimele zile după ce... mai ales după alegeri... au început să vină dovezi din toate părţile, acte chiar de la organele de control abilitate şi oficiale... dar o să vă prezint unul care este

stupefiant : pe scurt încerc să-l spun... Pentru că şi pe mine m-a uimit... Ce înseamnă asta? S-a privatizat o unitate militară : depozitul...

Astfel de aberaţii s-au produs în timpul regimului Iliescu : s-a privatizat depozitul sanitar, care este o unitate militară. S-a format o societate, SIMEX, şi iată ce se întâmplă cu această societate, pentru că n-avem timp să discutăm toate...

O scrisoare... deci dacă poate să fie văzută, este foarte clar (*arată spre cameră*) cu antetul SIMEX, adresată către Consiliul Naţional al PDSR, domnului preşedinte executiv Adrian Năstase, spre ştiinţă, director de companie electorală, domnul Viorel Hrebenciuc :

„În spiritul recomandărilor făcute cu prilejul stabilirii strategiei de urmat de către PDSR, în turul doi al alegerilor locale, din ziua de 16 iunie 1996, vă rugăm a dispune FPS-ului ca cele 5.510 acţiuni licitate pentru SIMEX, necumpărate de salariaţii societăţii datorită preţului foarte mare, să fie acoperite prin cupoanele depuse de SIMEX.

Vă înştiinţăm cu această ocazie că în societatea SIMEX există un puternic nucleu al pasului care sprijină întotdeauna acţiunile dumneavoastră.

Cu mulţumire şi respect".

Ce se întâmplă mai departe? Conducerea PDSR-ului dă dispoziţii organelor în drept, organelor abilitate. Asta ne arată cum un partid este angrenat în toată această corupţie şi vine a doua situaţie care este stupefiantă : organele de control, care trebuie să descopere şi, mai ales, să acţioneze în justiţie, procedează în felul următor : şi aici vă dau un alt document, îl pun aşa, ca să se vadă foarte bine, o rezoluţie... sus este antetul : Guvernul României, Departamentul de Control, iar rezoluţia aparţine directorului acestui departament, domnul Honcescu : „Rog păstraţi la dvs. materialul ca şi cum nu l-am fi făcut. Dacă este cazul vă spun eu ce facem. 12.07.1995. Domnul Honcescu". Deci iată ce înseamnă...

Ion Iliescu : Sigur că aş fi dator să dau răspuns... dar nu cunosc situaţia de care dânsul vorbeşte, voi cere să se lămurească de către cei care o cunosc. Eu n-am luat şi nu voi lua niciodată apărarea unor acte.... De fapt, nu rezultă de aici corupţie... din ceea ce a prezentat dânsul ; dar treaba trebuie făcută cu atenţie.

Aş dori o explicaţie din partea domnului Constantinescu : ce se înţelege prin *restitutio in integrum* din programul PNŢCD-ului? Deci restituirea integrală a bunurilor, care bunuri... se raportează la situaţia proprietăţilor din ianuarie 1946. Dacă poate să explice mai pe îndelete ce se înţelege prin acest program? Pentru că vreau să leg chestiunea aceasta şi de locuinţele naţionalizate... o acţiune recentă...

Emil Constantinescu : Foarte scurt, pentru că atunci când situaţia este clară, răspunsurile sunt foarte scurte.

Ea se referă la repararea abuzurilor care s-au făcut cu ocazia înfiinţării Gospodăriilor Agricole Colective şi care nu au fost reparate prin Legea 18. Deci, prin Legea 18 ţăranilor li s-au dat înapoi, atât cât s-a făcut şi cu erorile care s-au făcut, pământul care a intrat în gospodăriile agricole colective, în CAP-uri, dar nu li s-au dat înapoi şi uneltele cu care au intrat. *Restitutio in integrum* – care înseamnă, pentru cei care nu înţeleg româneşte, restituirea în totalitate – înseamnă că trebuie ca să se facă o despăgubire şi pentru aceste unelte cu care ţăranii au intrat în CAP-uri. Şi este normal să se facă acest lucru.

Ion Iliescu : Fenomenul nu se referă numai la agricultură. În legătură cu restituirea uneltelor trebuie rezolvat mai întâi cu dezorganizarea CAP-urilor - şi s-au făcut toate socotelile în legătură cu baza materială de care au dispus CAP-urile şi distribuţia foştilor membri. Dar chestiunea are o extensiune mai amplă. Şi, iată, în legătură cu locuinţele naţionalizate, am avut o discuţie ieri, dar răspunsul domnului Constantinescu nu a fost explicit. Şi în legătură cu acţiunea de la primărie - astăzi a apărut o informaţie în legătură cu iniţiativa unor senatori ai PNŢCD-ului şi ai UDMR-ului pentru modificarea Legii caselor naţionalizate, pornind de la ideea restituirii integrale. Şi am primit, de asemenea, de la Consiliul Europei un material înaintat de domnul senator Valentin Gabrielescu care, sub formă de memorandum, reclamă la Consiliul Europei conţinutul legii imobilelor destinate locuinţelor şi protestează împotriva principiului adoptat de lege în legătură cu dreptul chiriaşilor de a cumpăra locuinţele şi al proprietarilor de a primi doar un apartament sau despăgubiri care nu acoperă valoarea reală şi se pronunţă pentru restituirea tuturor imobilelor proprietarilor de drept şi moştenitorilor lor, în principiul acesta al restituirii integrale. Dacă domnul Emil Constantinescu cunoaşte aceste acţiuni, ele sunt însoţite, aşa cum spuneam, de numeroase informaţii care vin din teritoriu - de la Timişoara, de la Braşov, din Bucureşti - în legătură cu frânarea acestui proces de aplicare a legii ; în Bucureşti a fost şi un caz tragic : actorul George Constantin a decedat din cauza unui infarct, ca urmare a presiunii făcute de fostul primar de la sectorul 2, dl Popovăţ, care vroia să intre în posesia locuinţei în care locuiau mai multe familii. Acum este viceprimar la Capitală şi asemenea situaţii sunt mai multe în Capitală - şi solista Magda Ianculescu, şi familia fostului regizor Mircea Basarab se află în situaţii similare.

Chestiunea nu poate fi minimalizată, aşa cum a încercat domnul Emil Constantinescu aseară ; văd că are un fundament mult mai solid, care porneşte de la nişte principii conţinute chiar în documente programatice ale PNŢCD.

Emil Constantinescu : Hmm... după cum ştiţi, Asociaţia Chiriaşilor din Casele Naţionalizate mă sprijină pe mine în campania electorală şi eu cred că ştiu ce fac, chiar dacă citesc clipurile electorale ale domnului Iliescu. Aşa cum am arătat ieri, în hotărârea primarului general al Capitalei se cere ICRAL să elimine din contractele de vânzare-cumpărare datele referitoare la evicţiune. Am arătat ieri, foarte clar, că toate întârzierile au fost provocate de către cei de la ICRAL-uri şi l-am citat pe domnul Şomănescu, care este secretarul general. Astăzi, m-am informat şi ce s-a întâmplat la Braşov, pentru că ieri domnul Iliescu a vorbit şi de Braşov, şi primarul Braşovului mi-a trimis următorul răspuns : „Contractele pentru vânzarea caselor se fac de Regia Autonomă pentru Întreţinerea şi Administrarea Locuinţelor, la Braşov : director general Traian Bărbat, vicepreşedinte PDSR Braşov. Deci iată cine împiedică pe chiriaşi să intre în casele naţionalizate.

Da... Puteţi să-mi mai luaţi altă dată puţin pentru că să nu pară că nu am răspuns la toate. Domnul Iliescu vorbeşte mult de tot felul de declaraţii, mă rog, care se culeg, ale diferitelor persoane, pe care i le culeg colaboratorii. Nu ştiu dacă ştiţi, domnule Iliescu, preşedintele Convenţiei Democratice sunt eu... şi această formaţiune a câştigat alegerile generale. Sunt convins că aţi citit toate documentele CDR-ului şi n-aţi găsit nici un cuvânt despre alungarea chiriaşilor sau despre alte grozăvii pe care

le popularizaţi. Dacă e vorba de declaraţii, domnule Iliescu, v-amintesc că foarte mulţi oameni de la dumneavoastră, din PDSR, au făcut afirmaţii extrem de grave, însă eu, din decenţă şi ca să nu creez stări tensionale, nu vi le-am pus în cârcă. Vreau să vă reamintesc numai declaraţia domnului Hrebenciuc de la Bacău, din 28 septembrie la Casa de Cultură „Vasile Alecsandri" : „Dacă PDSR pierde alegerile, în România va fi război civil". Ce părere aveţi de declaraţie?

Ion Iliescu : N-am... nici măcar n-am receptat-o. Nu poate fi luată în serios... Putem discuta despre nota de violenţă şi agresivitate... În legătură cu declaraţiile domnului Pleşa, a apărut şi în presă un protest al Partidului Chiriaşilor, care consideră acţiunea domnului Pleşa....

Emil Constantinescu : Nu, al unei doamne... a revenit asociaţia...

Ion Iliescu : Şi vicepreşedintele...

Întrebarea 2 : *În legislaţia actuală se constată lacune serioase în privinţa unor reglementări juridice de substanţă, de natură să perpetueze stări negative în raporturile sociale ; birocraţie excesivă, imprecizîuni în aplicarea armonioasă a legilor sau chiar lipsa unora dintre acestea şi atât de pomenita corupţie. Şi mai sunt şi altele. Ce priorităţi legislative în acest domeniu ar fi de dorit să promulge viitorul preşedinte al României ?*

Ion Iliescu : Eu am vorbit despre acest lucru şi în programul pe care l-am prezentat cu prilejul lansării candidaturii, că se impun, atât la nivelul administraţiei centrale, cât şi al administraţiei locale, măsuri de reformă care să ducă la reducerea aparatului, pe de o parte, la simplificarea relaţiilor între instituţiile care rezolvă problemele cetăţenilor şi un acces mai rapid al cetăţenilor la organele administraţiei locale şi centrale, creşterea atribuţiunilor organelor locale şi înlăturarea hăţişului birocratic în abordarea şi rezolvarea problemelor. Cred că priorităţile legislative trebuie să meargă, mai ales, pe această linie, în legătură cu simplificarea tuturor reglementărilor, au apărut multe paralelisme între organisme administrative şi locale şi centrale diferite care trebuiesc înlăturate, clarificate, mai precis atribuţiunile legate şi de patrimoniu şi de reglementarea acestor relaţii cu cetăţenii care să simplifice aceste... În general, eu cred că tot acest proces de restructurare a instituţiilor noastre a dus la multe aglomerări şi la paralelisme de care suferă, într-adevăr, rezolvarea problemelor şi se impune, din acest punct de vedere, o reformă substanţială a procesului administrativ şi a instituţiilor şi mecanismelor de funcţionare a instituţiilor locale şi centrale ale administraţiei.

Emil Constantinescu : De fapt, ceea ce lumea numeşte regimul Iliescu nu reprezintă... şi, legat sub formă politică de PDSR, deci prin persoana preşedintelui... şi această formaţiune politică nu reprezintă, de fapt, o opţiune politică în sensul familiilor politice europene, existente în toate ţările democratice. Ci reprezintă, de fapt, un grup care apără interesele birocraţiei centralizate de stat. Asta este problema : s-a creat acest grup pentru a apăra interesele acestei birocraţii care, pe de o parte,

a sugrumat orice fel de dezvoltare liberă a economiei, a blocat permanent privatizarea şi adevăratele mecanisme economice. Iar ca revers, pe care-l pomeneaţi dumneavoastră, al corupţiei, este foarte interesant că aţi spus acest lucru pentru că până acuma am vorbit de exemple de oameni corupţi, de faptul că există corupţie pentru că nu au fost pedepsiţi oameni importanţi din corupţie şi am vorbit de elementul acesta de cercetare prin justiţie şi, eventual, de tragere la răspundere.

Acuma dvs. aţi adus poate cea mai bună întrebare care a fost pusă în discuţie : baza corupţiei. Aceasta este problema : corupţia există pentru că există acest sistem centralizat în care impozitele luate de la cetăţeni trebuie să parcurgă un drum îndelungat până la aparatul central, pentru ca apoi să fie redistribuite preferenţial. Or, aceasta se poate, există mijloace legislative foarte clare. În primul rând, Legea bugetelor legislative, Legea patrimoniului, prin care să se stabilească o justă împărţire între ce trebuie să fie bugetul local la oraş, la nivel judeţean şi la nivelul bugetului naţional. Dacă aceste legi se vor aplica, sigur că atunci nu va mai exista acest flagel la dimensiunile la care există ; şi în momentul în care va fi reală, nu vom mai asista la aceste credite preferenţiale de care vorbeam şi care se fac în interese de partid şi în interese personale.

Ion Iliescu : Legat de fenomenul de care dânsul vorbeşte, în primul rând regimul Iliescu, pe de o parte – mă onorează această asociere a numelui meu la o etapă a istoriei contemporane a României, numai că dânsul dă o conotaţie exclusiv negativă acestei caracterizări – e o perioadă când s-au produs transformări fundamentale în societatea românească, declanşate de Revoluţia din decembrie. Procesul sigur că este complex, dar legat de corupţie – şi dânsul vorbea de oligarhia de îmbogăţiţi. Oare nume precum Halaicu, Patriciu, Danielescu, Tutunaru, Vrăbiescu nu spun nimic domnului Constantinescu ? Sau Triţă Făniţă, Băsescu, Vilău, Severin... şi eu chiar aş pune o întrebare în calitate de preşedinte.

Ce puteam eu să fac când toate asemenea informaţii vin despre unii sau alţii, inclusiv despre dl Petre Roman cu afacerea Airbus ? E o chestiune care se pune în mod corect şi în viitor.

Eu cred că singura cale este să acţioneze instituţiile, indiferent de persoană, aşa cum am spus nu o dată, şi să cerceteze aceste lucruri. De altfel, exemple de demnitari cercetaţi şi trimişi în judecată sunt : secretar de stat în transporturi Călin Marinescu, legat de flotă, Toanchină şi Babeş, director general la Petromin-Constanţa, Benone Ghinea – consul în Africa de Sud, Marcel Ivan şi Dină de la Bancorex, Rodica Muntean, secretar de stat în Ministerul Muncii, Ştefan Kiraly, secretar de stat în Ministerul Industriei, directorul general de la Rafinăria Brazi ş.a.m.d. Deci până acum instanţele, atunci când au fost sesizate şi au avut fapte, documente, au cercetat şi lucrurile au stat pe loc. Însă domnul Emil Constantinescu se rezumă la afirmaţii generale, globale... În felul acesta nu se pot rezolva problemele şi eu l-aş ruga chiar, legat de acest lucru, să ofere nume exacte şi fapte care să nu poată fi apoi incriminate drept calomnii. Pentru că am primit foarte multe semnalări de la colaboratori de-ai mei, consilieri, membri în Guvern, care se simt, pur şi simplu, jigniţi de maniera în care domnul Constantinescu abordează această problemă şi trimite PDSR-ului ceea ce este...

Emil Constantinescu : Nu am făcut afirmaţii generale, ba, dimpotrivă, am făcut şi afirmaţii de sens opus. Am afirmat, de pildă, despre domnul Dan Marţian că-l consider un om foarte cinstit şi onest şi mi-am manifestat sprijinul pentru acţiunea anticorupţie pe care o începuse în cadrul PDSR, tocmai pentru că am avut ocazia să-l cunosc foarte bine. Şi sunt numeroase persoane în PDSR care, într-adevăr, sunt oameni corecţi. Însă încă o dată îi amintesc domnului preşedinte, pentru că mereu... domnului Ion Iliescu, pentru că mereu domnia sa se face că nu înţelege : deci corupţia este legată de puterea la vârf ; s-au citat cazurile unor persoane care nu erau în aparatul puterii, ei bine aceasta nu era corupţie. Numele citate, Patriciu sau Cataramă, se poate să fie vinovate... se poate să fie vinovate de nerespectarea legilor, de... dar atât timp cât n-au fost la putere nu despre corupţie este vorba. Şi nu pot să înţeleg de ce într-un sistem în care până acum – în care nu se va mai întâmpla – toate făceau parte din aceeaşi clasă politică, deci şi Guvernul, şi Parlamentul, majoritatea parlamentară, şi preşedintele, şi toate instituţiile, şi toţi au fost numiţi de preşedinte, toate forurile – de ce aceştia nu au fost traşi la justiţie ? Eu întreb de ce ? Pentru că noi, politic, ne-am fi despărţit imediat. Eu vă promit că, dacă va plana asupra cuiva din CDR o acuzaţie, va fi cercetat mai rău decât ceilalţi, tocmai pentru ca să asigurăm această puritate. Dar, pentru că îmi cerea un exemplu – mi-amintesc întâlnirea noastră de la PRO TV şi am spus acolo că unii au fost numiţi ambasadori pentru ca să fie scăpaţi de corupţie. Vă dau numele : viceamiralul Cico Dumitrescu, acuzat de trafic de influenţă în afacerea Lucky Day – 18.000 de maşini loteristice scutite de vamă ; a intervenit pentru stoparea verificărilor Gărzii Financiare. Garda Financiară a constatat abateri de la legalitate în ceea ce priveşte obţinerea avizului de funcţionare şi neefectuarea unor plăţi datorate statului.

Doi : Comisia Parlamentară de anchetă cere sesizarea ministrului de Interne pentru a lua măsurile corespunzătoare. Implicat în scandalul S.C. Bere-Spirt Mehedinţi, unde s-a constatat un prejudiciu de 115 milioane de lei, Cico a intervenit pe lângă prefectul de Mehedinţi pentru a muşamaliza afacerea. Rezoluţia Parchetului General din 25 august 1993, dosar 220P/95, confirmă uzul de influenţă în scopul protejării intereselor unor firme particulare. Acuzaţiile toate acestea sunt preluate din cifre oficiale. La 11 august 1995, ministrul... să-mi duc până la capăt ideea, şi-mi luaţi timpul... a semnat decretul privind acreditarea lui ca ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al României în Turkmenistan ; în decembrie 1993, Cico Dumitrescu a anunţat că a renunţat să plece ambasador.

Ion Iliescu : Iau notă de această afirmaţie a domnului Constantinescu, că nu a apărut la mine o asemenea informaţie despre activităţile lui Cico Dumitrescu. Când a fost propus ambasador, dânsul nu a mai plecat, pentru că a avut un deces în familie, i-a murit soţia. Nu vreau să iau apărarea nimănui ; domnul Cico Dumitrescu va fi dator să răspundă, dacă aveţi dreptate o să suporte consecinţele, dacă nu aveţi dreptate va trebui să îi răspundeţi domnului Cico Dumitrescu dacă lucrurile stau aşa.

Emil Constantinescu : Sunt date oficiale, deci nu... Şi tot ce am citat, am citat din acte oficiale.

Ion Iliescu : Aţi vorbit despre cei pe care i-am numit că nu sunt în instituţiile puterii. Instituţiile puterii sunt şi Parlamentul, nu numai Guvernul şi Preşedinţia, e vorba de parlamentari, domnul Danielescu a fost ministru al Finanţelor, domnii Cataramă şi alţii au fost secretari de stat, deci fenomenul este...

Emil Constantinescu : Dar acuzaţiile la ei nu se refereau la acele perioade... Vă spun, dacă aduceaţi date, eu sunt dispus ca toţi să fie...

Ion Iliescu : Se discută despre SAFI, spre exemplu, şi despre alte afaceri ale domnului Danielescu, care au fost pregătite tocmai prin poziţia pe care dânsul a avut-o ca ministru. Nici eu nu pot să spun decât ca afirmaţie...

Emil Constantinescu : Da, dar din punct de vedere juridic nu au legătură cu fenomenul de corupţie.

Ion Iliescu : De aceea spun : a lansa asemenea chestiuni fără fapte n-are nici un fel de valoare şi asta devine, pur şi simplu, propagandă politică.

Emil Constantinescu : Nu, nu...

Ion Iliescu : Eu sunt pentru ca această chestiune să fie depolitizată şi fiecare, indiferent de funcţia pe care o are, indiferent de afilierea pe care o are, să răspundă pentru faptele sale conform legilor şi instituţiilor statului, să-şi facă datoria.

Emil Constantinescu : Asta este problema şi eu voi face acest lucru, iar dumneavoastră aţi avut la dispoziţie şapte ani să faceţi acest lucru şi nu l-aţi făcut. Asta e problema.

Ion Iliescu : N-am apărat pe nimeni şi n-am împiedicat pe nimeni dintre instituţiile statului să-şi facă datoria.

Emil Constantinescu : Dar nici nu v-aţi folosit activ toate pârghiile care le aveaţi la dispoziţie. Deşi, dacă, să spunem, că prin... nu prin absurd, ci prin votul popular aţi mai obţine un mandat, ce garanţie am avea noi că în următorii patru ani aţi face ce n-aţi făcut în şapte ani ? Nici una...

Ion Iliescu : Exact aceleaşi garanţii în ceea ce vă priveşte pe dumneavoastră...

Ion Iliescu : Rezultă din funcţia de preşedinte.

Întrebarea 3 : *Procesul de tranziţie prin reforme ne dă speranţa unei prosperităţi materiale de perspectivă.*

În acest proces însă, se constată şi unele scurtcircuite îngrijorătoare. S-a adoptat o nouă lege organică a învăţământului, dar în acelaşi timp am făcut cunoştinţă cu o cifră statistică incredibilă : un milion de analfabeţi. Nu suntem singurii în lume atinşi de această maladie, dar eram şi suntem recunoscuţi pentru valoarea şcolii româneşti. Ce consideraţi că este necesar să se întâmple pentru modernizarea învăţământului nostru, pentru ca şi prin educaţie şi învăţământ să pregătim temeinic tinerele generaţii ?

Ion Iliescu : Eu am subliniat şi în programul pe care l-am prezentat, despre acest lucru am discutat şi în cadrul Comisiei Naţionale pentru Integrare Europeană. Şcoala capătă un rol de prim ordin în tot programul şi în toate strategiile noastre de dezvoltare şi modernizare a societăţii româneşti. Este vorba despre faptul de a pregăti factorul uman, de a pregăti tineretul pentru acest sfârşit de secol, care este dominat de un progres tehnologic cu o dinamică fără precedent, când societatea industrializată face tranziţia spre perioada postindustrială, informatizată, şi când nivelul de pregătire culturală, generală şi de pregătire ştiinţifică a tineretului devine o condiţie esenţială pentru integrarea noastră în aceste procese. Am şi vorbit despre necesitatea asimilării noilor limbaje specifice acestei etape. Şi nu este vorba de *science fiction*, cum s-a spus uneori, pătrunderea limbajului informaticii, pătrunderea calculatoarelor – oriunde ne-am duce în unităţi de-ale noastre, industriale, de orice profil, pătrunde tehnica de calcul. Şi în siderurgie, şi în industria textilă, nu numai în unităţi de profil – şi copiii şi tinerii şcolii, care oferă un nivel de pregătire competitiv cu ţări dezvoltate ; şi este şi şansa noastră. Şi anume faptul că avem un tineret şi o şcoală care formează tineretul într-un mod corespunzător. Deci limbajul informaticii, al calculatoarelor, limbajul artelor, pentru că se întrepătrund astăzi limbajul tehnicii cu limbajul artistic. Limbi străine pentru comunicarea cu lumea, în procesul acesta al dezvoltării, integrării noastre pe toate planurile ; şi, în plus, cunoaşterea patrimoniului nostru propriu naţional, pe care trebuie să ştim să-l valorificăm în contextul integrării – deci pregătirea tineretului pentru a avea cu ce să dialogheze şi, mai ales, să valorifice potenţialul acumulat de societatea românească. Sunt precondiţii pentru modernizarea societăţii româneşti. Sigur că trebuie să facem mai mult pentru a sprijini, din acest punct de vedere, dotarea modernă a şcolilor noastre. Şi, desigur, condiţiile economice prin care am trecut acum au constituit un impediment, deşi şcoala se bucură de alocaţii substanţiale din buget, dar, fără îndoială, fără a fi satisfăcătoare pentru ceea ce avem. Eu am propus, ca unul dintre obiective, să reuşim până la sfârşitul acestui secol, măcar pe planul dotării cu calculatoare, să asigurăm tuturor şcolilor noastre accesul necesar şi accesul copiilor la această tehnică şi tehnologie nouă, strict necesară pentru integrarea în viaţa activă a tinerilor.

Emil Constantinescu : Problema educaţiei este o problemă crucială acum – şi poate pentru cei care ieri n-au fost repet ce-am spus atunci, că în mileniul III, şi chiar acum, pentru că ţările avansate au intrat deja în această etapă, în prim-plan se vor afla acele ţări care vor dispune de resurse umane înalt educate, şi nu cele care vor avea chiar bogăţii naturale bine exploatate. Dar de la acest deziderat până la îndeplinirea lui este o cale foarte lungă. Or, nu ajunge să enunţi lucruri foarte frumoase, nu ajunge să ai planuri frumoase, trebuie ca acestea să se reflecte în nişte priorităţi naţionale şi priorităţile în domeniul educaţiei – care este un domeniu exclusiv bugetar, aproape se referă la buget. Or, bugetul României nu a reflectat acest lucru. Este adevărat că, în urma unei lupte extraordinare duse, în care la un moment dat am reuşit, în calitate de preşedinte al Uniunii Naţionale a Rectorilor şi vicepreşedinte al Consiliului Naţional pentru Reforma Învăţământului, să sensibilizez parlamentarii care lucrau în învăţământ, indiferent de partidele din care făceau parte ; s-a reuşit să se majoreze cota care revine pentru învăţământ până la 3% din buget ; şi aceasta este foarte puţină. Este

aproape ridicol – îmi parte foarte rău, o spun aşa, cu strângere de inimă, nu vreau să folosesc cuvinte tari – să discutăm despre calculatoare, care sunt necesare în fiecare şcoală, în fiecare clasă, atunci când, dacă ajungi să mergi la ţară, vezi cum cad pereţii peste..., vezi cum mizeria din şcoli duce la epidemii, vezi că dotarea este absolut insuficientă, vezi că, privitor la manuale, banii care trebuiau să ajungă acolo, inclusiv prin creditul acordat de Banca Mondială pentru a susţine reforma învăţământului, nu au fost cheltuiţi ; în schimb, începând cu clasa a IX-a, şcoala nu mai oferă manuale gratuite. Aproape peste tot unde am fost ni s-a spus : ce se-ntâmplă ? cu ce să cumpărăm ? Nu poţi să vorbeşti despre oamenii care sunt educaţi fără să vorbeşti de educatori. Nu poţi să ceri apostolat, ca pe vremuri, profesorilor de la ţară dacă nu au o salarizare corespunzătoare. Iar unde vorbim despre incompetenţi, vorbim în problemele de utilizare a fondurilor ; şi chiar dacă, repet, chiar dacă situaţia în domeniul educaţiei şi al învăţământului nu este similară cu cea de la sănătate, unde programul Băncii Naţionale nu a fost folosit nici la jumătate – în domeniul învăţământului a fost mai bine folosit –, totuşi situaţia este extrem de gravă şi ea cere măsuri imediate.

Ion Iliescu : Cum gândeşte dânsul ca în următorii ani să susţină acest program şi cu resursele materiale necesare pentru indemnizarea învăţământului ?

Emil Constantinescu : Asistăm... asistăm în această confruntare la o situaţie foarte curioasă : luând act de situaţia dramatică existentă pe plan social, pe planul educaţiei, pe planul sănătăţii, Convenţia Democrată a propus o serie de măsuri de îndreptare radicală a situaţiei în aceste domenii, de satisfacere a unor necesităţi urgente ale unor oameni aflaţi la limita de supravieţuire sau la limita de supravieţuire a sistemului. De fiecare dată domnul Iliescu vine şi ne spune : de unde aveţi bani, n-aveţi bani, nu se poate face.

Domnule Iliescu, aţi fost şapte ani la conducerea acestei ţări, şapte ani în care n-am auzit decât acest lucru „nu se poate" şi „nu există bani". Eu m-am angajat în această campanie electorală pentru a spune că „se poate", că „bani există", dar ei sunt furaţi din avuţia naţională, ei sunt fie blocaţi, cum este cazul blocajului financiar de care am discutat, care este uriaş, este încă în buget, deci este mai mare decât bugetul naţional, nişte bani care stau, care nu produc, fie că e vorba de economia subterană, care reprezintă, numai prin taxele care nu se plătesc, dublul Contractului cu România, deci îndeplinirea tuturor obligaţiilor care le-am luat. Deci există, dar nu s-a vrut să fie folosiţi de acest sistem mafiot care, în sfârşit, sperăm că acum, după 17 noiembrie, va fi înlăturat în totalitatea lui – trebuie preluaţi de aici şi aduşi în domeniile esenţiale şi viitoare pentru dezvoltarea României. Iar dacă vorbim de demagogie, am aşteptat toată campania să văd dacă domnul Iliescu vine şi cu ceva, să ne spună că se poate ceva. Ne-a spus : există bani. Bun. Nu se poate. Nu. Toată vremea, toate intervenţiile m-au criticat pe mine ; s-au cheltuit bani imenşi, puteau să acopere toate manualele cu banii care s-au cheltuit în campania murdară împotriva mea, dar nu ne-a spus ce vrea să facă. Şi, în sfârşit, când a apărut programul PDSR-ului, am văzut şi l-am calculat, am calculat şi noi cât costă toate aceste măsuri acolo... am descoperit că ele costă 17.800 miliarde de lei ; ceea ce înseamnă de patru ori cât este Contractul cu România. Deci, din fericire, acuma să-i spunem domnului

Iliescu... nu au ajuns la putere să guverneze, pentru că s-ar fi aflat... l-aş fi întrebat şi eu, în această absurdă demagogie, de unde ia banii, de unde ia această sumă uriaşă de 17.800 miliarde de lei pentru programele fanteziste care au fost cuprinse în cele 21 de programe ale PDSR-ului ?

Ion Iliescu : Este o manieră de a răstălmăci lucrurile din partea domnului Constantinescu total neelegantă. Niciodată n-am spus acest lucru că „nu se poate", „nu există", dar că trebuie să calculăm realist ceea ce avem. Şi, în aceşti ultimi ani, în ciuda greutăţilor care există, s-a făcut foarte mult. Chiar şi în domeniul învăţământului. Dânsul ştie foarte bine şi pentru mediul universitar ; cât puteau să circule în afară şi tinerii noştri, şi cadrele didactice, cât circulă astăzi. Localuri de şcoli care au fost modernizate sau construcţii noi de şcoli, în toate judeţele ţării, pe unde am fost am găsit localuri noi sau măsuri de modernizare. Pe linia dotării, de asemenea, pe linia dotării centrelor universitare şi institute cu profil tehnic sau medical şi universităţi. Deci sunt înnoiri evidente. Deci, dacă vrem să privim obiectiv lucrurile, trebuie să vedem şi ce s-a făcut, nu numai ce nu s-a făcut.

În ce priveşte informaţia prezentată ieri cu sănătatea şi folosirea fondurilor, am primit o informaţie completă în legătură cu fondurile BIRD. A fost un program de reabilitare a sistemului de sănătate, acord încheiat cu BIRD-ul şi aprobat prin Legea 79/91, care prevedea un împrumut BIRD de 150 milioane de dolari, la care trebuia să participe şi Guvernul român cu 57 milioane de dolari cheltuiţi în întregime. În vederea realizării acestui program, s-au încheiat contracte pentru 96 milioane, licitaţii în valoare de 41 milioane, documentaţii aprobate de 6 milioane. Total : 144 milioane. Termenul final prevăzut în acord prin Legea nr. 21 : 30.06., convenit cu BIRD şi aprobat prin H.G. din 30.06.1997. Ce s-a făcut pe aceşti bani până acum ? Pentru asistenţa primară : 500 de dispensare rurale reabilitate şi dotate, câte zece în fiecare judeţ, iar în judeţele care au intrat în programul de reformă, câte 20 ; pentru îmbunătăţirea asistenţei mamei şi copilului s-au înfiinţat 241 centre locale, zonale şi naţionale pentru planificarea familiară ; s-a asigurat dotarea cu echipamente medicale moderne în valoare de 20 milioane de dolari a Institutului de Ocrotire a Mamei şi Copilului şi 50 de maternităţi. Pentru îmbunătăţirea asistenţei de urgenţă s-au creat 95 de centre de sănătate rurală, au fost reabilitate şi au fost încheiate licitaţiile pentru echiparea acestora şi 32 de spitale judeţene cu echipamente medicale în valoare de 16 milioane de dolari. Echipamente de telecomunicaţii şi ambulanţe medicale... 7 milioane de dolari... de asemenea...

Exemple similare pentru sistemul de imunizări la Institutul Cantacuzino, pentru formarea de personal, 500 de medici, economişti, asistenţi au beneficiat de burse şi specializări de 1.700.000 dolari ; medicamente achiziţionate de 37 milioane, contraceptive de 1,5 milioane, a apărut problema aceasta a SIDA, deci am făcut... Am făcut trageri de 18 milioane. Guvernul român, Guvernul Văcăroiu, de 84 de milioane, deci cifra de 39 milioane comunicată n-are nici o relevanţă.

Deci, în ciuda faptului că sunt încă modeste aceste mijloace, s-a utilizat ceea ce a existat. Asta am vrut să spun.

Emil Constantinescu : E un raport tipic...

Ion Iliescu: Acelaşi lucru şi pentru agricultură. Dar am vrut să vă dau un exemplu, cu un anumit conţinut electoral, şi nu ţineţi seama de realităţi, inclusiv pe planul a ceea ce s-a realizat.

În legătură cu regimul Iliescu, tot aşa, lansaţi o etichetă generală.

Întrebări formulate de moderatori

Moderator 1

Întrebare: Cu permisiunea dumneavoastră, îmi arog dreptul de a adresa întrebarea mea domnului Ion Iliescu: *domnule Ion Iliescu, în campania prezidenţială pentru primul tur de scrutin, unul din cei 16 au insistat foarte mult pe ideea autonomiei teritoriale, care ar fi favorabilă nu numai minorităţilor naţionale, ci şi românilor.*

Pentru mine, formula respectivă este o noutate; cunosc formulele: autonomie locală, autonomie administrativă, autonomie bugetară şi chiar autonomie etnică.

Greşesc eu cumva dacă socotesc formula de autonomie teritorială mai mult decât ambiguă, ba chiar periculoasă, aceasta deschizând drumul nu numai către desprinderea autonomă a unei bucăţi din ţară, ci chiar al dezmembrării României în mai multe teritorii?

Ion Iliescu: Eu m-am referit şi ieri la această problemă în legătură cu unele declaraţii ale domnului Frunda. Am auzit că dânsul a contestat că a spus aşa ceva la întâlnirea cu presa străină. *Curierul Naţional* care a oferit această informaţie are şi banda cu declaraţiile dânsului, în care a spus mot-à-mot: „După părerea noastră, autonomia este de două feluri: teritorială, vorbind de rădăcini juridice şi culturale – autonomia teritorială nu este pe criterii etnice, ea se cuvine comunităţilor teritoriale, comunale, orăşeneşti, municipale, judeţene, regionale, chiar şi regionale transfrontaliere privind cooperarea dintre ele economică, ecologică, culturală, socială. Autonomia culturală este, într-adevăr, pe criterii etnice şi are ca finalitate păstrarea identităţii naţionale a comunităţii respective. Aicea nu avem probleme". Deci, precum vedeţi, nu se referă numai la autonomia locală, ci şi autonomia regională – şi aceasta are anumite conotaţii în contextul teritoriului nostru, legate de anumite zone, dar, precum vedeţi, apare şi această noţiune nouă: regiuni transfrontaliere şi autonomizarea lor.

Noi cunoaştem proiecte cu privire la regiunea eurocarpatică, care ar desprinde, de fapt, din teritoriul ţărilor vecine cu Ungaria, zonele care au fost cândva incluse în Ungaria Mare, în cadrul Imperiului, şi la vremea respectivă am şi ripostat la această idee şi am arătat ce conotaţii are o asemenea idee, care n-are nimic de-a face cu ceea ce se dezvoltă în plan european, cooperarea regională între regiuni apropiate, care să se rupă din teritoriul statelor respective. Noi ne amintim... şi avem o anumită sensibilitate, pentru că am cunoscut asemenea planuri pe vremea lui Hruşciov, cu ideea unor zone desprinse din teritoriul statelor, regiuni economice care să aibă existenţă de sine stătătoare şi care afectează suveranitatea naţională, deci pe un plan nou apar aceste idei. Şi ele au fost vehiculate încă dinainte de '89, pornind de la Trianon şi de la nedreptatea istorică pentru Ungaria, şi s-au încheiat o serie de convenţii pe această linie; se pare că, la vremea respectivă, şi fostul rege Mihai a participat la o reuniune care viza ceva similar cu o asemenea asociere zonală. Dar această formulare de la

domnul Frunda este foarte transparentă şi mie mi se pare periculoasă ca idee şi cred că este inacceptabilă. Chiar ţineam... şi domnul Constantinescu aseară n-a răspuns până la capăt la întrebare. Cum receptează dânsul asemenea idei?

Emil Constantinescu : Sigur că... Convenţia Democrată Română şi USD-ul au în momentul de faţă o majoritate parlamentară confortabilă, care le permite să formeze un guvern şi fără UDMR ; deci nu se pune problema, ca şi aseară, să răspund eu în locul domnului Frunda ; domnul Frunda răspunde pentru afirmaţiile care le face. Dar înţeleg că domnul Iliescu mi-a cerut o părere ; şi e normal, într-o discuţie deschisă şi liberă... trebuie ca cei care candidează la Preşedinţie să spună şi părerile pe probleme importante, deschis, clar, franc, ca toată lumea să le cunoască. Această problemă părea ciudată şi atunci am cerut Asociaţiei Corespondenţilor Străini de Presă să confirme acest lucru, pentru că, în general, toată campania electorală, am luat pas cu pas şi am constatat că toate afirmaţiile făcute în campania electorală de domnul Iliescu au fost nişte minciuni, deci îmi pare rău să spun cuvântul românesc, asta au fost, au plecat... nici una nu s-a dovedit adevărată... şi probabil că analiştii vor avea timp îndelungat să le analizeze şi să vadă cum s-a putut face o campanie exclusiv din minciuni. Am aici, în faţă, scrisoarea pe care Asociaţia Corespondenţilor Străini de Presă o trimite directorului *Curierului Naţional* de unde s-a inspirat domnul Iliescu şi de unde era textul pe care ni l-a citat aseară şi l-a citat şi acum. Şi vă rog să-mi permiteţi să-l citesc :

„Asociaţia Corespondenţilor Străini de Presă - Bucureşti, 14 noiembrie 1996, către domnul Valentin Păunescu, director general - Curierul Naţional şi către toate agenţiile de presă: Rompres, Mediafax ş.a.m.d.

Stimate domnule Păunescu, Asociaţia Corespondenţilor Străini de Presă din România protestează împotriva unui articol publicat de cotidianul dumneavoastră, care se referă la comentarii atribuite domnului Gh. Frunda în timpul unui dejun oferit de Asociaţie în data de 8 noiembrie.

În ediţia sa din 13 noiembrie, *Curierul Naţional* susţine că agenţiile de presă străine l-ar fi citat pe domnul Frunda că UDMR va milita pentru autonomie teritorială în regiunile transfrontaliere, problema pe care o discutăm. Domnul Frunda nu a făcut această afirmaţie şi nici unul din corespondenţii marilor agenţii de presă prezenţi la acel dejun nu a transmis o asemenea ştire. Acest incident este cu atât mai serios cu cât articolul respectiv a fost ulterior citat în timpul dezbaterii televizate dintre cei doi candidaţi prezidenţiali. Asociaţia Corespondenţilor Străini de Presă din România ţine întâlniri regulate cu personalităţi din România, cu singurul scop de a face ca poziţiile acestor personalităţi să fie mai bine cunoscute şi înţelese în afara României.

Asociaţia noastră regretă orice distorsiune care ar putea duce la neînţelegeri în viaţa politică a României. Cu stimă, Asociaţia Ziariştilor Străini din România". Deci toată discuţia se bazează pe minciună. N-avem ce comenta.

Ion Iliescu : Deci ceea ce v-am citat este răspunsul *Curierului Naţional*, este banda înregistrată care a fost descifrată şi care este răspuns dat Asociaţiei, Asociaţia Corespondenţilor Străini de Presă din România.

Emil Constantinescu : Mai departe... mai departe... Asociaţia Corespondenţilor Străini de Presă din România precizează că nimeni de la *Curierul Naţional* nu a

participat şi nici n-avea de ce să participe, pentru că *Curierul Naţional* nu are corespondenţi străini de presă şi n-au fost invitaţi acolo. Deci o a doua minciună ! Eu v-aş ruga, domnule Iliescu, cel puţin în întâlnirile televizate să vă controlaţi afirmaţiile. Când le puneţi în ziare, când aruncaţi cu fluturaşi din avioane, când... eram să spun... minţiţi toată populaţia României pe alte căi...

Ion Iliescu : V-aş ruga, domnule Constantinescu să fiţi...

Emil Constantinescu : ...este mai altfel, când o faceţi direct aveţi mai multă răspundere...

Ion Iliescu : ...mai controlat.

Emil Constantinescu : Eu v-am prezentat dovezi, domnule.

Ion Iliescu : Asta nu e dovadă.

Emil Constantinescu : Cum să nu fie ?

Ion Iliescu : Nu-i nici o dovadă, pentru că...

Emil Constantinescu : Dumneavoastră sunteţi în conflict cu presa română şi cu cea internaţională acum...

Ion Iliescu : ...redacţia deţine... deţine documentul ca atare.

Emil Constantinescu : Nu deţine nimic, domnule.

Ion Iliescu : ...este partea imprimată.

Emil Constantinescu : Nu deţine nimic. Asta e problema. Nu avea ce să caute un ziarist de la *Curierul Naţional* la o întâlnire a Asociaţiei Corespondenţilor Străini de Presă din România cu un om politic, pentru că nu era invitat.

Ion Iliescu : Se întâmplă deseori să participe gazetarii...

Emil Constantinescu : Ce să facă acolo ?

Ion Iliescu : Şi s-a întâmplat.

Emil Constantinescu : Nu există aşa ceva. Am participat şi eu deseori, şi presa română nu participă acolo. Avem şi noi alte întâlniri cu presa română. Deci este o ştire falsă, încă o dată, o intoxicare a opiniei publice pe Televiziunea Română. Şi e regretabil să recurgeţi la o asemenea manevră.

Ion Iliescu : Mie îmi pare foarte rău că dumneavoastră luaţi apărarea şi nu vă pronunţaţi pe fondul chestiunii.

Emil Constantinescu : Care fond, domnule Iliescu ?

Ion Iliescu : Fondul acestei afirmaţii...

Emil Constantinescu : Fondul, când există o afirmaţie. Eu mă pronunţ : nu sunt de acord cu nici un fel de asociaţie teritorială transfrontalieră. Dacă cineva ar pune această problemă, fac această afirmaţie în faţa cetăţenilor României : nu sunt de acord cu nici

un fel de astfel de idee, de asociaţie teritorială transfrontalieră. Ăsta-i punctul meu de vedere. Mie mi-aţi cerut să comentez o afirmaţie a domnului Frunda pe care domnul Frunda n-a făcut-o, deci dumneavoastră aţi venit cu o afirmaţie falsă. Ce să discutăm ?

Ion Iliescu : Dar este concordantă şi cu alte poziţii exprimate...

Emil Constantinescu : Alte probleme. Dumneavoastră aţi inventat tot felul de lucruri.

Ion Iliescu : Iar dumneavoastră vă permiteţi să faceţi aprecieri iresponsabile.

Emil Constantinescu : Sunt fapte.

Ion Iliescu : Pentru că, dacă e vorba să vorbim de minciuni, mai putem discuta şi despre alte aspecte...

Moderator 2
Începând din 1990, atât PNŢCD, cât şi CD mai apoi au privit constant cu bunăvoinţă manifestările promonarhiste. În preajma campaniei electorale din această toamnă, bunăvoinţa amintită a culminat cu declaraţia dumneavoastră în America, reprodusă în revista Micromagazin.
Pentru electoratul român care duminică, 17 noiembrie, va hotărî cine va fi preşedintele României în următorii patru ani, vă solicit să precizaţi clar poziţia dumneavoastră faţă de problema fundamentală a formei de guvernământ. Vă rog !

Emil Constantinescu : E bine că-mi puneţi această întrebare, pentru că ea a fost reluată la nesfârşit de propaganda... de serviciile de propagandă electorală ale domnului Iliescu. Mai întâi, răspunsul pe care l-am dat imediat şi la TVR, imediat, chiar într-o emisiune a dumneavoastră, în faţa cetăţenilor României, şi pe care l-am reluat, cred, de o sută de ori.
Unu. Nu sunt monarhist.
Doi : PNŢCD nu este un partid monarhist.
Trei : Convenţia Democrată nu este monarhistă.
Patru : În momentul când Convenţia Democrată va avea majoritatea parlamentară, asta am spus-o înainte, şi acum o avem, nu va iniţia nici un referendum pe tema monarhiei. Nu a existat nici o altă declaraţie de-a mea în alt sens. V-aţi referit la o mistificare de presă, deci la o altă afacere murdară care, de fapt, nu a existat şi apoi a fost folosită pentru propagandă împotriva mea.
Mai este un lucru de spus : o dată aceste afirmaţii lămurite extrem de tranşant, şi prin autoritatea mea, şi prin faptul că le spun în faţa oamenilor şi respect ceea ce spun, bineînţeles, în calitate de preşedinte al României, nu am de gând niciodată să cedez puterea nimănui şi să servesc numai poporul român.
Este însă o problemă pe care trebuie să o discutăm cu cetăţenii României într-un mod deschis. Există în România oameni cu opţiuni monarhiste, chiar dacă reprezintă o minoritate, o minoritate politică care nu a depăşit niciodată 8-10 procente, dar care niciodată nu a făcut ceva, deci vreun act violent sau vreun act, un demers care să încerce modificarea formei de guvernământ a României. Aceşti oameni, ca orice minoritate, trebuie... mai ales că există şi sunt români şi ei şi sunt printre noi... trebuie să fie şi ei acceptaţi.

Pentru că un preşedinte trebuie să fie un preşedinte al tuturor. Una e să respecţi forma de guvernământ, una e să-ţi respecţi punctul de vedere, una e să ţii cont de poziţia majorităţii şi alta este să incriminezi un grup de oameni care au altă părere decât părerea ta. Asta este problema... că la noi s-a plecat de la această problemă, care nu reprezintă nici un pericol pentru forma de guvernământ, pentru că asta este situaţia.

Nici un sondaj de opinie nu a arătat mai mult de 8% ; dar aceşti oameni au convingerile lor şi trebuie să aibă, într-un stat democratic, dreptul de a-şi exprima aceste convingeri. Şi ei se află şi în PNŢ, sunt persoane, se află şi în alte asociaţii din Convenţia Democratică, se află şi în PD şi probabil că se află şi în alte partide ; şi eu nu văd de ce, la un moment dat, cineva din PDSR n-ar putea să aibă această opţiune.

Ion Iliescu : Mă surprinde ce spune domnul Constantinescu, pentru că este cunoscută simpatia dânsului pentru monarhie. De altfel, dânsul a apărut în viaţa politică românească o dată cu fenomenul Pieţei Universităţii, care a lăsat şi mărturie peste timp lozinca principală „Monarhia salvează România", pe zidul Arhitecturii. Aş fi curios să ştiu dacă domnul Constantinescu, cu autoritatea pe care o are acum, are de gând să cureţe această mizerie din centrul Capitalei, care este, aşa cum spunea dânsul, o jignire la adresa sentimentelor poporului român care este republican.

În al doilea rând, se cunoaşte că, dânsul fiind rector, a organizat o primire festivă soţiei fostului suveran, Ana de Bourbon, şi a dezvelit bustul fostului rege în incinta Universităţii. Ulterior s-a pronunţat – şi a formulat foarte explicit – pentru două referendumuri privind forma de guvernământ, explicând că populaţia trebuie să se lămurească şi după aceea să organizeze referendumul. De altfel, nici nu e posibil aşa ceva. Nu e posibil aşa ceva, pentru că Constituţia, la art. 148, exclude posibilitatea revizuirii dispoziţiilor constituţionale privind forma de guvernământ. Chiar şi prin referendum, deci nici măcar nu era o ancorare în ceea ce oferă... decât prin abrogarea Constituţiei, dar asta cred că nu are de gând domnul Constantinescu.

Recent, ştiu că în comuna Flămânzi dânsul a declarat că CDR a renunţat la ideea de referendum privind forma de guvernământ ; deci a avut-o, dar a renunţat la ea. Dar aş vrea să-l întreb şi altceva : este cunoscut testamentul domnului Coposu, care s-a pronunţat ferm... noi am avut... am fost adversari politici, dar am avut această stimă faţă de domnul Coposu, că avea sinceritatea şi curajul să-şi afirme opiniile şi să şi le apere.

Domnul Constantinescu a oscilat permanent : între simpatiile domniei sale monarhice şi republicane. Dânsul deci se dezice de testamentul domnului Coposu în legătură cu monarhia, şi programul PNŢCD conţine ideea schimbării formei de guvernământ. Se dezice de aceste două documente, ca să spune aşa, istorice. S-o spună cum. Altfel, ce garanţii poate avea alegătorul român că, fiind preşedinte, domnul Constatinescu va respecta acest lucru ? Nu e vorba că ar fi posibil să facă ceva, aşa cum spuneam, pentru că Constituţia nu permite acest lucru, dar ca poziţie, apropo de corectitudine şi de onestitate şi de sinceritate în exprimarea propriilor poziţii.

Emil Constantinescu : Dau răspunsul, că derutăm ascultătorii dacă nu dau răspunsul imediat.

Asistăm la o încercare abilă, da... mă rog, politica are şi aspectele ei jalnice, de a încerca să se provoace disensiuni în electorat ; deci poziţia mea a fost clar exprimată

toată vremea. Să punem lucrurile la punct : din nou o informaţie absolut falsă, nu am participat la dezvelirea acelui bust, deşi eram rector. Nu ştiu cine l-a informat, dar nu asta este problema.

Problema pusă mai abil în discuţie este cea care priveşte testamentul politic al domnului Coposu. Nu există un testament politic exprimat al domnului Corneliu Coposu. Aceasta este o creaţie a presei şi, sigur, oamenii cei mai apropiaţi, domnul Ion Diaconescu, domnul Coposu – preşedintele PNŢCD-ului sau eu am fi fost cei mai în măsură să cunoaştem acest testament dacă el ar fi existat. Există altceva : domnul Corneliu Coposu, Dumnezeu să-l ierte, acest mare om politic, avea, personal, această opţiune promonarhică, pe care şi-a exprimat-o deschis de fiecare dată, dar pe care n-a impus-o niciodată, nimănui. Nici în PNŢ şi cu atât mai puţin Convenţiei Democratice, în perioada în care... înainte să-mi transfere această funcţie, a avut calitatea de preşedinte al Convenţiei Democratice. N-a existat aşa ceva. Iar ideea că în programul PNŢ există schimbarea formei de guvernământ spre monarhie... nu există aşa ceva în programul PNŢ, nu ştiu ce informaţii sunt în acest fel, în această direcţie ; ar fi bine ca documentele să fie mai serios citite. Lucrurile, dimpotrivă, se aşază în matcă pe calea normală şi firească pe care am enunţat-o anterior.

Există oameni cu diferite opţiuni ; şi aceşti oameni trebuie să fie respectaţi în opţiunile lor atât timp cât şi le exprimă în mod democratic, altceva este nedemocratic : până şi ideea... Şi, mai confirm ceva : la Flămânzi – mă bucur că-mi urmăriţi, când urmăriţi cu corectitudine este foarte bine că urmăriţi ceea ce spun –, la Flămânzi am spus exact ce... de data aceasta, este unul din puţinele lucruri corecte. Am spus aşa ceva : şi-a schimbat punctul de vedere privind un referendum ; pentru că, într-adevăr, Convenţia Democratică a avut, la un moment dat, la un nivel PNŢ-ul mai ales a avut această idee, că problema ar fi trebuit să fie lămurită printr-un referendum, într-o cunoştinţă de cauză. Ce înseamnă un referendum ? Un referendum înseamnă că populaţia României, românii, sunt consultaţi şi ei spun da sau nu, dar având în vedere referendumul... şi spun şi poziţia mea logică faţă de orice fel de referendum : un referendum se face când situaţia este neclară. Deci dacă toate sondajele de opinie, de pildă, arată că peste 80% din populaţia României doreşte să intre în NATO, n-are rost să facem un referendum, pentru că este clar... Luaţi-mi după aceea timpul, trebuie s-o duc până la capăt... Dacă toate sondajele de opinie arată că numai 8% doresc ceva, n-are rost să faci un referendum.

În ceea ce priveşte însă modul... a înţelege democraţia... Este modul absurd care s-a produs, chiar la Televiziunea Română, când, după declaraţia mea foarte fermă pe care am reluat-o acuma : „Nu sunt monarhist. Nu vom face referendum", a apărut domnul Adrian Năstase, preşedintele PDSR-ului, care a spus : „Convenţia Democratică vrea să dea o lovitură de stat". Domnul Năstase este un jurist, este un jurist de calitate. Eu l-am sprijinit când a avut un dosar de avansare la Universitate, deoarece, ca jurist, este de calitate. Ca om politic însă, este o catastrofă să vii în faţa oamenilor şi să confunzi o formă de consultare populară cu o dictatură. Asta înseamnă că nu mai ai nici un fel de bun-simţ şi nici un fel de raţiune politică.

Ion Iliescu : Eu nu ştiu ce-a spus domnul Năstase şi la ce s-a referit anume, dar aşa cum spuneam, domnul Constantinescu nu a reţinut, un referendum nu putea să

rezolve o astfel de problemă, pentru că prevederea Constituţiei este expresă: în art. 148, „Dispoziţiile prezentei Constituţii privind caracterul naţional, independent, unitar şi indivizibil al statului, forma republicană de guvernământ, integritatea teritorială, independenţa justiţiei, pluralismul, precum şi limba oficială", nu pot forma obiectul revizuirii, nici măcar prin referendum.

Deci era falsă chiar ideea referendumului care ar putea să schimbe ceva, pentru că Constituţia este expresă: deci, ca să se schimbe această prevedere, ar trebui să se abroge Constituţia. Or, a abroga Constituţia, cum poate fi răstălmăcită? O măsură de forţă, nu pe cale democratică... asta e problema.

Emil Constantinescu: Asta e... hai să glumim... nu se pune problema... oamenii ştiu foarte clar. Nu se pune problema schimbării Constituţiei sau a formei de guvernământ. Nu poţi să o... dumneavoastră nu puteţi să înţelegeţi... vedeţi, aveţi un mod... dumneavoastră... Nu poţi să interzici oamenilor să-şi spună părerea...

Ion Iliescu: Aste este altceva...

Emil Constantinescu: Asta e problema.

Ion Iliescu: Problema era despre poziţia dumneavoastră...

Emil Constantinescu: Nu, poziţia mea n-a oscilat...

Ion Iliescu: Care a avut momente clare de simpatie promonarhică.

Emil Constantinescu: Dumneavoastră, nu ştiu... poziţia mea n-a oscilat, pentru că din moment ce candidez la preşedinţie, nu pot să schimb... Eu candidez la preşedinţie să fiu preşedinte, din '92 fac acest lucru.

Ion Iliescu: Vă amintiţi că din '92 a fost această oscilaţie a dumneavoastră.

Emil Constantinescu: Nu, în '92 am spus că....

Ion Iliescu: Până ce vi s-a cerut să vă exprimaţi opţiunea.

Emil Constantinescu: Şi m-am exprimat... Şi m-am exprimat din '92 şi am fost consecvent.

Ion Iliescu: Dumneavoastră aţi contestat şi interviul din revista aceea...

Emil Constantinescu: ... dar ceea ce nu puteţi înţelege dumneavoastră, nu puteţi înţelege că oamenii pot să aibă şi păreri opuse. Eu bănui că dumneavoastră v-aţi transformat suficient ca să nu aveţi cumva în gând să mai facem un Canal cu oamenii care gândesc altfel decât noi.

Ion Iliescu: Domnule Constantinescu, eu am apreciat poziţiile foarte sincere ale domnului Coposu. Era convingerea dânsului.

Emil Constantinescu: Şi poziţiile foarte sincere ale altor oameni.

Ion Iliescu: Şi eu am apreciat faptul că omul îşi apără părerile, chiar dacă ştie că nu sunt acceptate de toată lumea...

Emil Constantinescu: Şi mie nu-mi daţi voie să-mi apăr părerile mele nemonarhiste?

Ion Iliescu : A, bun! Cum să nu?

Emil Constantinescu : Şi-atuncea? De ce tot reveniţi aşa?

Ion Iliescu : N-am avut şi n-am nici azi convingerea că aceasta e...

Emil Constantinescu : Să ştiţi că nu convingerea dumneavoastră este importantă, importantă este convingerea oamenilor care ne ascultă.

Ion Iliescu : Dar aţi făcut declaraţii care au lăsat, cum să spun, urme adânci în memoria oamenilor.

Emil Constantinescu : Domnule Iliescu, duceţi o luptă disperată pentru putere şi nu ştiţi cum să vă atacaţi adversarii.
Asta e situaţia. Vorbiţi... aţi putea să duceţi o campanie în care să spuneţi ce aţi vrea să faceţi pentru oameni, ce programe aveţi în domeniul economiei, al agriculturii, ce vreţi să faceţi pentru starea disperată o oamenilor. De-asta trebuia să vă ocupaţi. Asta trebuia să scrieţi.

Ion Iliescu : Asta am făcut.

Emil Constantinescu : N-àţi făcut deloc, domnule.

Ion Iliescu : Asta am făcut şi nu numai în campanie...
Eu am lucrat în toţi aceşti ani pentru a urma temeliile unei gândiri : cum anume să se modernizeze societatea românească? V-am spus încă o dată, tot apelaţi la eticheta aceasta : „regimul Iliescu", dar luând numai conotaţia negativă, şi nu tot ce înseamnă conţinutul acestei perioade istorice.

Emil Constantinescu : E o criză. Ăsta-i rezultatul regimului : e un dezastru.

Ion Iliescu : Trecem printr-o perioadă cu complicaţii.

Emil Constantinescu : Trebuie să vă asumaţi responsabilitatea.

Ion Iliescu : Mi-am asumat întotdeauna responsabilitatea pentru faptele mele.

Emil Constantinescu : Atunci e-n regulă.

Partea a II-a
Întrebări pe care candidaţii şi le adresează reciproc

Emil Constantinescu : Domnule Ion Iliescu, aţi declarat la televiziune, chiar la Televiziunea Română, că sunteţi liber-cugetător. Aceasta, conform tuturor dicţionarelor limbii române, înseamnă ateu, necredincios sau fără de Dumnezeu.
Sigur că omul se poate schimba, pot să se producă chiar zguduiri sufleteşti ; la Antena 1, în discuţia, în dialogul pe care l-am avut, v-am întrebat dacă credeţi în Dumnezeu. Aţi dat, sigur, un răspuns care, aşa, mie ca om, mi s-a părut neconvingător.

Acum aş vrea să vă întreb, pentru că totuşi suntem într-o ţară creştină, vă este frică de Dumnezeu, domnule Iliescu?

Ion Iliescu: Nu am nici un fel de complexe în această chestiune, domnule Emil Constantinescu. Eu m-am născut într-o casă de oameni evlavioşi şi am fost botezat în religia ortodoxă. Şi am asimilat mai ales în anii copilăriei şi în viaţă ceea ce este fundamental în credinţa creştină. Şi am, ca şi alţii, frică de fiinţa supremă, de Dumnezeu.

Deci când am vorbit de liber-cugetător... Văd că în Convenţia Democrată, domnul Sorin Dumitrescu, când a fost creată Fundaţia Anastasia, am auzit că este un grup, un cerc de dialog liber, de liberă cugetare, şi un dialog între religie şi ştiinţă, cultură, artă ş.a.m.d. Deci este posibil să existe liberă cugetare; asta nu înseamnă ateism. Şi când am vorbit despre această calitate de liber-cugetător, am vorbit despre această libertate a fiecăruia de a-şi exprima propriile credinţe, propriile convingeri şi respectul faţă de Biserica şi credinţa fiecăruia; iar în viaţa mea, se cunoaşte foarte bine, am avut întotdeauna relaţii foarte bune cu oamenii Bisericii, chiar şi în trecut, când am fost Preşedintele Consiliului Judeţean Iaşi, am avut relaţii foarte bune cu conducerea Mitropoliei de la Iaşi, oamenii mă cunosc foarte bine, chiar şi în ceea ce priveşte cultul catolic. Şi i-am sprijinit, inclusiv pe plan material, în legătură cu unele construcţii de biserici. Şi astăzi, în aceşti ani, se ştie foarte bine, am promovat relaţii deschise cu Biserica Ortodoxă Română, cu celelalte culte, şi se cunosc eforturile făcute de stat în această perioadă de a sprijini reconstruirea şi construirea de biserici şi de a crea un climat corespunzător. Printre altele, inclusiv pentru dialogul între Biserica Ortodoxă şi Biserica Greco-Catolică, am depus stăruinţe; eram la CPUN pe vremea aceea şi am iniţiat prima întâlnire a conducerilor celor două Biserici, pentru că este important pentru un şef de stat să promoveze relaţiile dintre stat şi instituţiile statului. Şi această instituţie fundamentală a societăţii noastre, Biserica, are un rol atât de important în echilibrul şi stabilitatea ţării.

Emil Constantinescu: V-am întrebat dacă vă este frică de Dumnezeu, pentru că poate cunoaşteţi cele zece porunci; poate ştiţi că cea de-a noua poruncă spune să nu mărturiseşti strâmb împotriva aproapelui tău. Domnule Iliescu, primesc de două luni, de când a început campania, primesc din toată ţara cele mai murdare lucruri pe care am putut să le văd în viaţa mea. O cumplită suită de minciuni electorale, care a costat milioane de dolari, probabil. Unele dintre ele le-aţi acceptat, le-aţi întărit, le-aţi exprimat. Iată, am primit din judeţul Dâmboviţa ceva care nu se poate imagina, pentru că nu se face în nici o ţară, în nici o ţară democratică din lume nu există, ea înseamnă: „Votaţi cheia României!”, semnat de mine... a fost aruncat din avion, acolo şi în toate judeţele, şi aicea scrie: „Să deschidem – eu spun asta – să deschidem procesul comunismului, să-i scoatem pe comunişti din şcoli, să-i condamnăm la închisoare, la muncă silnică, să abrogăm Legea nr. 18, să închidem întreprinderile nerentabile, să aducem firme străine, să desfiinţăm...”, deci toate aceste minciuni care s-au regăsit în toate clipurile dumneavoastră, în toate afişele dumneavoastră, în toate... Oare faptul că minţiţi cu atâta uşurinţă, faptul că aţi permis colaboratorilor dumneavoastră să reverse această ură, care încearcă să-i opună pe români unii altora, pe români de diferite credinţe, pe români din diferite provincii, pe români cu diferite...

să le provocaţi vrajbă şi ură unii împotriva altora? Nu vă cutremură deloc, nu vă e frică de Dumnezeu?

Ion Iliescu: Dar pe dumneavoastră nu vă cutremură că minţiţi în momentul de faţă de o manieră explicită? Ca şi cum ceea ce vorbiţi dumneavoastră nu v-ar aparţine? Pentru că, dacă cineva a fost mai mult jignit, calomniat în România decât mine... cred că şi dumneavoastră recunoaşteţi acest lucru, şi o face şi presa dumneavoastră, şi *România liberă*, şi materialele publicitare, toate clipurile dumneavoastră au avut elemente de insultă directă, grosolană. Apar sistematic materiale, dumneavoastră vorbiţi de unele materiale. Să vedeţi ce se primeşte pe seama mea: „Jos Ilici!". Pe afişele mele, ai dumneavoastră lipesc tot felul de mizerii... KGB şi aşa mai departe. Am văzut o bancnotă românească: pe o faţă este cu... pentru moneda de 1.000 sau 10.000 cu Nicolae Iorga şi restul umplut cu PDSR, cu ce vrea să facă Iliescu ş.a.m.d. Deci nu aveţi autoritate morală pentru a vorbi despre ură şi violenţă de limbaj.

Emil Constantinescu: Eu nici n-am pomenit numele dumneavoastră în campania electorală. Nici nu l-am pomenit măcar.

Ion Iliescu: Aţi afirmat la o emisiune organizată la BBC că veţi opri subvenţiile către Regiile Autonome. Dacă ştiţi care sunt Regiile Autonome subvenţionate, ce implicaţii economice şi sociale ar avea aplicarea măsurilor dumneavoastră?

Emil Constantinescu: Nu am declarat că le voi opri, ci am declarat că le vom analiza. Şi le vom analiza conform legilor economiei de piaţă, conform cărora trebuie ca întreprinderile să obţină profit. Există şi domenii strategice care trebuie să fie susţinute, dar, în general, o economie sănătoasă nu se bazează pe subvenţii. Am spus însă chiar într-o scrisoare către mineri şi am spus, pentru că fac parte din acest domeniu, că acest proces se va desfăşura concomitent cu un program vast de revitalizare a acestei industrii; pentru că, în general, industria minieră se află într-o criză pe plan mondial şi atunci trebuie găsite soluţii alternative. Deci niciodată nu am făcut astfel de afirmaţii categorice. Ele vor fi analizate caz la caz, conform programului de reconstrucţie industrială şi de retehnologizare maximă, dar care nu poate să recurgă din sistemul de monopol. Pentru că va trebui să facem o analiză foarte serioasă, eu deja am primit, aşa cum am spus, de la forurile abilitate, deja s-au creat SRL-uri ventuză şi s-au creat căi de scurgere în afară a profitului care se realizează în cadrul unor Regii Autonome. Şi controlul trebuie să existe mai ales în domeniul energetic, unde va trebui să supunem... unde să efectuăm un control foarte strict a ceea ce se întâmplă cu energia în momentul de faţă.

Ion Iliescu: V-aş informa că în ţări cum sunt Germania şi Polonia, mari producătoare de cărbune, jumătate din preţul tonei de cărbune este subvenţionat. Iar Germania este o ţară avansată, este cea mai bogată ţară europeană, şi face acest lucru. Probabil, din raţiuni, de asemenea, economice. Dacă am opri sau am trece pe conservare industriile extractive, ne-ar costa 80% din preţurile actuale. Şi ar trebui să importăm cantităţi enorme, cu o povară enormă valutară pentru ţară.

Repunerea în funcţiune a celor conservate n-ar putea fi realizată, tot din motive financiare. Deci chestiunea comportă, într-adevăr, o analiză serioasă, eu sunt de

acord ; în economia de piaţă trebuie să găsim forme de perfecţionare a regiilor, a desprinderii şi autonomizării anumitor activităţi, ceea ce în tot programul de restructurare a acestor ramuri a format obiectul analizei specialiştilor din sectoare. Însă asemenea chestiuni nu pot fi abordate cu uşurinţă, de aceea am întrebat, pentru că asemenea afirmaţii au consecinţe.

Emil Constantinescu : Ca lucrurile să fie clare, o să vă citesc din programul economic al Convenţiei Democratice, la punctul 11, programul de relansare a industriei. „Punctul 11 : Politica naţională de subvenţie se va reconsidera prin :

1. impunerea unu prag economic admisibil ;
2. transparenţă ;
3. programe de urgenţă pentru sectoarele, respectiv produsele pentru care subvenţia nu se justifică."

Deci nu este vorba de luarea unor măsuri pripite, care să ducă nici la daune şi nici la trecerea rapidă în conservare a unor sectoare care pot să producă şi mai ales la reflecţie socială.

Domnule Iliescu, ştiţi sau v-aţi gândit cum poate o familie cu două salarii medii să crească doi copii ?

Ion Iliescu : Eu nu provin dintr-o familie de oameni bogaţi, am spus nu o dată, am avut o viaţă plină de privaţiuni. Şi în familia mea toţi trăiesc din salarii şi din pensii. Deci cunosc foarte bine viaţa pe care o duc oamenii cu venituri modeste. Şi cunosc asta nemijlocit, chiar de la rudele numeroase pe care le am în Bucureşti şi în provincie, atât la oraş, cât şi la sat. Ştiu care sunt dificultăţile cu care se confruntă populaţia ţării. De aceea am dat atâta atenţie în activitatea politică din aceşti ani problemelor sociale, ca probleme majore în judecarea oricărei strategii economice. Şi când am pledat – şi pledez pentru economie de piaţă –, am pledat pentru un concept care se apropie de ceea ce există, un model realizat pe acest plan, care să îmbine pe de o parte eficienţa economică, ceea ce dă economia de piaţă ca virtute economiei, cu protecţia socială, cu asigurarea locurilor de muncă, pe de o parte, cu asigurarea integrării în procesul restructurării oamenilor în activităţi şi, pe de altă parte, protejarea celor cu venituri mici şi protejarea celor în nevoi : şi pensionarii, şi familiile cu mulţi copii, şi tineret ş.a.m.d. Deci nu din lipsă de înţelegere, din lipsa mea de înţelegere avem situaţia dificilă prin care trece economia naţională. Aici, în general, dumneavoastră cam căutaţi în mine ţapul ispăşitor a ceea ce este nerealizare în societatea noastră, ceea ce constituie dificultăţi cu care se confruntă oamenii. O asemenea manieră de a aborda lucrurile este şi superficială, şi nebenefică şi are doar conotaţie politică, şi nu abordare fundamentală a problemelor. Eu cred că, pe această temă, indiferent de opţiunile politice, trebuie să avem un dialog într-adevăr şi să vedem... toate opţiunile să concure ca să rezolvăm aceste mari probleme cu care se confruntă societatea românească.

Emil Constantinescu : Sigur că mă bucură să aud de la dumneavoastră că v-aţi gândit şi că vă preocupă aceste probleme. Dar nu este suficient, pentru că rezultatele sunt crude – şi atunci când am spus că, şi aţi spus şi dumneavoastră, „regimul Iliescu" de şapte ani înseamnă şi bune şi rele, trebuie să vedem şi ce-a fost bun, şi ce-a fost rău. Şi mai ales pentru cine a fost bun şi pentru cine a fost rău. Salariul minim net

pe economia naţională este de 97.000 lei pe lună, alocaţia unui puşcăriaş este de 3.000 lei pe zi, deci cam tot 90.000 lei pe lună. Nu am timp acuma să citesc ; am sigur aici un studiu al Institutului de Studii şi Cercetări pentru muncă şi protecţie socială care se referă exact la situaţia pe care v-am spus-o : o familie medie cu mulţi copii, pentru un salariu mediu, care este de 260.000 lei pe lună. Ei bine, într-o astfel de familie medie, formată din doi adulţi şi doi copii, după ce mănâncă adulţii rămân 205.040 lei pe lună. Calculând ce se duce pe întreţinere, pe transport, reiese că până la urmă, pentru hrană nu le rămâne nici pentru minimum de supravieţuire. Astea sunt problemele şi nu pentru că, după ce am fost la putere, indiferent că am fost preşedinte... şi spunem : n-am avut pârghii, n-am putut, n-a putut Guvernul, Parlamentul. Aste este situaţia, repet : suntem o ţară bogată cu oameni săraci, suntem o ţară cu o mare avuţie naţională, iar această avuţie s-a concentrat în mâinile unei clase politice – este clasa din jurul dumneavoastră. În jurul dumneavoastră sunt cei mai bogaţi oameni din România. Şi aceşti oameni şi-au folosit funcţiile politice pentru a-şi aduna aceste averi uriaşe. Adevărul o să-l vedem. Mai este o săptămână şi o să vedem acest adevăr. Dar drama societăţii româneşti aceasta este... această polarizare extraordinară în care partidul care vă susţine pe dumneavoastră aşa este văzut. Nu de mine. Aşa este văzut de oameni : este partidul îmbogăţiţilor, partidul oamenilor care şi-au folosit poziţiile politice pentru a-şi aduna averi uriaşe cu cinism, şi le şi expun, şi ei sunt în jurul dumneavoastră, dar dumneavoastră n-aţi reuşit să faceţi nimic să-i opriţi. Aţi dat declaraţii, sigur, aţi oferit exemplul dumneavoastră. Eu am stimă pentru faptul că v-aţi ţinut departe de aceste afaceri oneroase, dar nici n-aţi luat atitudine.

Ion Iliescu : Din nou vă lansaţi în acuzaţii nefondate ; când vorbiţi de oamenii din jurul meu eu v-aş ruga să precizaţi mai bine acest termen. Pentru că eu nu accept în jurul meu oameni făţarnici şi care să nu respecte legalitatea.

Mă bucur că aţi ajuns, aţi descoperit, în fine, problema fundamentală a societăţii româneşti, astăzi : sărăcia şi nevoile oamenilor. Pentru că ani în şir dumneavoastră, Convenţia Democrată, v-aţi ocupat de un singur lucru : de a introduce un climat de tensiune în societate, de a vehicula ideea procesului comunismului şi revanşa faţă de oamenii aşa-zis ai puterii sau... şi, de asemenea, o opoziţie obstrucţionistă într-o perioadă care avea nevoie de unirea forţelor pentru a aborda aceste probleme frontale. Este bine că aţi coborât cu picioarele pe pământ şi că, într-adevăr, consideraţi şi dumneavoastră că acestea sunt problemele fundamentale ale societăţii : economice şi condiţiile de viaţă ale oamenilor.

Emil Constantinescu : Vă consideraţi, din punct de vedere politic, un om de stânga ?

Ion Iliescu : Da, de centru-stânga... Da' dumneavoastră ce vă consideraţi, pentru că la instituţia dumneavoastră chestiunea este mult mai confuză ?

Emil Constantinescu : Nu, eu... de centru-dreapta.

Ion Iliescu : Dumneavoastră v-aţi pronunţat de centru-dreapta, alţi membri ai PNŢCD-ului consideră PNŢCD de centru-stânga, deci nici măcar nu este bine definită orientarea, iar programul dumneavoastră electoral, care în fundalul său politico-ideologic

este al unei formaţii de dreapta, eu am menţionat câteva elemente, aţi venit cu promisiuni de stânga exagerate. Aţi preluat sloganurile specifice de stânga, deci aveţi şi inconsecvenţă în definirea mai exactă...

Emil Constantinescu : Aicea... lăsaţi-ne puţin, că discuţia trebuie s-o ducem până la capăt.

Asta e problema, domnule Iliescu. Noi ne-am asumat acele obligaţii pe care le putem duce la capăt. Noi vom face o economie de piaţă reală, noi vom face o reformă reală, pe care dumneavoastră n-aţi făcut-o, pentru că aţi sacrificat, aţi zis că sacrificaţi reforma de dragul cetăţenilor, aţi sacrificat cetăţenii de dragul reformei şi, după şapte ani, nu v-a mai rămas de sacrificat nimic, asta e problema. Iar problema este că nu sunteţi de stânga, am vrut s-aud din partea dumneavoastră, pentru că partidul este un partid de îmbogăţiţi postrevoluţionari, asta este, este un partid care şi-a folosit funcţiile pentru a aduna avantaje peste avantaje pentru ei, pentru familiile lor şi pentru toate structurile care le-au creat. Asta este problema. Nu este asimilată nicăieri dreapta, de exemplu, cu democraţia-creştină din care fac parte ; democraţia creştină are aceste trei componente : economia de piaţă, deci liberalismul, are componenta protecţie socială şi are componenta renaştere morală, sub spiritul moralei creştine.

Astea sunt componentele care te ajută să stai în viaţă. Eu n-am coborât cu picioarele pe pământ, eu am fost acolo, pentru că am fost acolo, am mers şi cu troleibuzul, m-am dus şi mi-am cumpărat pâine, deci am trăit viaţa unui om. Dumneavoastră aţi evocat tinereţea dumneavoastră, este adevărat, dar în ultimii ani v-aţi îndepărtat... Mi-aţi spus ieri că, dimpotrivă, nu aţi făcut... aţi făcut vizite de lucru, domnule Iliescu, nu ? Nu comparaţi dumneavoastră... sau confundaţi vizitele de lucru cu bodyguarzi, cu maşini, cu oameni selecţionaţi, pregătiţi, cu discuţia de la om la om, cu suferinţa unei familii, pentru că noi nu suntem o ţară care avem pe cap de locuitor... sunt drame reale şi dacă aceste drame reale v-ar fi frământat, cu adevărat, i-aţi fi strunit puţin pe cei din jurul dumneavoastră, i-aţi fi trezit puţin la realitate. Mi-aţi cerut un exemplu. Spuneţi-mi acum, domnul Adrian Năstase este un om foarte bogat sau nu ?

Ion Iliescu : Eu v-aş soma chiar în legătură cu aceste afirmaţii şi acuzaţii pe care le aduceţi unui partid pe care-l trataţi global ca pe un partid al îmbogăţiţilor.

Eu cunosc, întâmplător, îndeaproape mulţi oameni din acest partid şi cei mai mulţi sunt oameni modeşti.

Nu sunt deloc de acord cu maniera asta a dumneavoastră de a jigni în bloc un partid care reprezintă un sector important al societăţii româneşti, care a primit peste 25 % din voturi şi care este constituit, în majoritatea covârşitoare a membrilor săi, din oameni cinstiţi, corecţi şi simpli. Pot fi luate în discuţie situaţii concrete, particulare. L-aţi numit pe domnul Adrian Năstase, care este demnitar, preşedintele Parlamentului, după câte ştiu trăieşte din salariu şi el, şi soţia sa şi, probabil, din activitatea sa didactică. Dar, altminteri, dacă aveţi lucruri, fapte de adus, ele pot fi prezentate. Domnul Adrian Năstase s-a oferit şi Procuraturii la toate acuzele care i s-au adus, să fie supus cercetării. Deci eu cred că trebuie să aveţi mai multă responsabilitate atunci când... aspiraţi la o funcţie supremă în stat, trebuie să daţi mai multă greutate şi responsabilitate cuvintelor şi acuzaţiilor adresate altora.

N-a fost vorba de a sacrifica cetăţenii sau reforma, vrem să facem reformă în slujba cetăţenilor. Tot ce veţi face... pentru că acum jocurile sunt decise şi, dacă voi avea funcţia de preşedinte, voi conlucra cu cea mai largă deschidere cu Guvernul format din partidul dumneavoastră şi voi sprijini toate iniţiativele care să meargă în binele ţării, care să meargă în consolidarea economiei şi punerea ei pe baze moderne şi în sprijinul cetăţenilor.

Ei pot fi găsiţi în număr mult mai mare în partide componente ale CDR-ului decât la PDSR... V-am citit câteva nume...

Emil Constantinescu : Asta este... Asta este pur şi simplu... Nu, dar...

Ion Iliescu : Am citat câteva nume... Dl Cerveni este unul dintre cei mai bogaţi oameni din ţară...

Emil Constantinescu : Eu vreau să spun acest lucru, că sunt dator să spun ascultătorilor, nu m-am referit, şi ar fi absurd, nici la partid, în ansamblul lui, m-am referit la o percepţie, care este o percepţie a oamenilor datorită existenţei unei concentrări în jurul acestui partid, a unor oameni care şi-au folosit funcţiile politice pentru a aduna averi foarte mari.

Ion Iliescu : Dumneavoastră cunoaşteţi foarte bine poziţia mea publică, repetată în legătură chiar şi cu fripturiştii din cadrul PDSR-ului. Şi ce-am cerut de fiecare dată din acest punct de vedere.

Emil Constantinescu : Ehe... asta-i problema.

Ion Iliescu : Deci când este vorba de poziţia mea, n-am ce...

Emil Constantinescu : Asta-i problema.

Ion Iliescu : ...să-mi reproşez.

Emil Constantinescu : Domnule Iliescu, asta-i problema. Declaraţiile dumneavoastră sunt minunate.

Ion Iliescu : Precum ştiţi, a fost partidul care a efectuat ce mai radicală schimbare a candidaţilor pentru Parlament.

Emil Constantinescu : Asta-i problema, domnule Iliescu : declaraţiile dumneavoastră sunt minunate, faptele sunt aproape zero. N-aţi schimbat nimic.

Ion Iliescu : Cum nu ? V-am spus...

Emil Constantinescu : Oamenii au judecat...

Ion Iliescu : Aş dori să vă pun o întrebare în legătură cu pensiile.

Aţi făcut două afirmaţii din acest punct de vedere : pe de o parte, în general, sistemul de pensionare, scoaterea de sub controlul Guvernului, aţi spus dumneavoastră, a bugetului de asigurări sociale şi fondul de pensii care nu... Guvernul propune, bugetul este aprobat de Parlament, deci scoaterea de sub controlul statului, am înţeles, şi reînfiinţarea Casei Autonome de Pensii pe bază privată. Şi, de asemenea, în legătură cu pensiile ţăranilor, la Ruginoasa aţi declarat că veţi mări pensiile

ţăranilor, nu dumneavoastră, da', mă rog, veţi milita pentru mărirea pensiilor ţăranilor până la nivelul celor de la oraş. După aceea, v-aţi corectat şi aţi venit cu o altă cifră, deci şi această oscilaţie nu înţeleg pe ce se bazează. Dar aş vrea să vă întreb, în principiu, pentru ţărani : cum o să le mai asiguraţi chiar şi pensia pe care aţi menţionat-o, dacă se scoate de sub garanţia statului asigurarea pensiilor ? Pentru că ţăranii n-au sursă proprie de alimentare a fondului de pensii, se face din bugetul statului, altminteri, dacă sunt scoşi din bugetul statului, rămân complet neacoperiţi, n-are cine să le mai asigure.

Emil Constantinescu : Suntem la sfârşitul campaniei electorale şi am avut ocazia să explic la televiziune, pe patru televiziuni, inclusiv la televiziunea naţională, de nenumărate ori care sunt sursele exacte, până la ultimul leu, prin care vom mări pensiile ţăranilor până la 50.000 lei, în prima etapă, deci aducându-le, deocamdată – şi aşa este, în urma calculelor, aceasta este posibil –, la minimum-ul pensiilor de stat. Deci n-are rost... am prezentat, de fapt, numai cu dumneavoastră, în trei emisiuni la rând, de unde luăm banii, leu cu leu. O problemă care este însă mai importantă priveşte pensiile oamenilor ; deci acest fond pentru pensii a fost gestionat catastrofal de către Guvern. Eu am folosit – rar folosesc cuvinte, mă rog, dure, încerc să-mi controlez limbajul, dar, câteodată, tocmai indignarea care pleacă de la oameni mă face să... trebuie să spun adevărul. Pentru că Guvernul a furat din fondul de pensii ; şi cum ? Ce se întâmplă în orice ţară cu acest fond naţional de pensii care nu aparţine la Guvern. Deci el se constituie ca un fond autonom, din cotizaţiile pe care oamenii le plătesc şi care... şi dumneavoastră când o să ajungeţi la pensie o să beneficiaţi de el, şi eu, şi toţi ceilalţi care l-am plătit toată viaţa. Numai că acest fond este fie introdus în băncile care dau cea mai mare dobândă, şi deci el creşte mereu, fie că este prin fonduri mutuale sau prin alte... introdus în acele întreprinderi, care obţin cel mai mare profit, deci obţin dividende. El creşte. Dumneavoastră aţi creat impresia oamenilor că aceste măriri – sau Guvernul – ...că aceste măriri sunt un fel de pomană. Banii existau. V-am dovedit cu bugetul de asigurări sociale în mână... şi iarăşi n-avem timp, dar există şi orice om poate să-l citească, se vinde la chioşcuri, că an de an au fost restituite sau nu au fost consumate ; în timp ce oamenii trăiau această mizerie de care vorbim, fondul acesta de asigurări sociale nu era folosit. Iar faptul că, printr-o hotărâre de Guvern, s-a împrumutat pentru a se lua pe cincisprezece luni fără dobândă, asta înseamnă un adevărat furt, pentru că acea dobândă trebuia să... mărească fondul de pensii şi acel fond de pensii era al oamenilor. Aceasta nu este o problemă. Problema fondului pensiilor – pensiile pentru oameni există, ele se pot mări. Nu a existat voinţă să se facă acest lucru. Şi, sigur, eu nu fac scenarii, dar nu pot să nu mă gândesc la acele instrucţiuni, bine... celebre deja ale K.G.B.-ului, care arată : ţine-i pe oameni în mizerie, ca să poţi să-i controlezi mai bine. Ţine-i în lipsă de mâncare, ţine-i disperaţi, că atunci vei putea să-i controlezi mai bine. Nu vă fac această... E o amintire care îmi vine în minte, nu fac nici un fel de apropiere. Sunt sigur, încă o dată, că dumneavoastră sunteţi un om bine intenţionat... sunteţi un om care a fost interesat de aceste probleme şi, probabil, vom avea ocazia să mai colaborăm, dar nu se ştie ; ori n-aţi putut, ori oamenii din jurul dumneavoastră nu v-au ajutat. Dar situaţia asta este, asta este situaţia : s-au produs nişte distorsiuni, în special în

domeniul pensiilor, de neacceptat. Şi ele trebuie schimbate radical, prin sistemul care există în toate statele democratice civilizate şi dă rezultate.

Ion Iliescu : Dacă aţi spune acest lucru de prima dată, v-aş considera de bună credinţă şi că aţi primit o informaţie eronată. Dar repetaţi de nu ştiu câte ori acelaşi lucru, ca pe o lecţie învăţată pe care de fiecare dată o repetaţi fără să mai percepeţi ceea ce vi se prezintă pe parcurs. V-am spus că nu a existat aşa ceva : returnarea din fondurile bugetului şi fondurile de pensii de la bugetul asigurărilor sociale. Daţi-mi voie să vă explic. Nu despre asta este vorba. Singurul fond care nu s-a folosit integral a fost fondul de şomaj, care face parte din bugetul de asigurări sociale, dar care este nominalizat prin lege. Guvernul nu poate să facă transferuri de la un fond la altul pe baza a ceea ce este aprobat de lege. Bugetul de pensii niciodată n-a fost excedentar şi n-a fost nevoie să returneze, din contră, au fost şi sunt dificultăţi cu încasarea de la agenţii economici a contribuţiei la fondul de pensii. Şi au fost dificultăţi din acest punct de vedere pentru a asigura suma integrală a pensiilor. Ceea ce a rămas, într-adevăr, neutilizat integral – pentru că s-a făcut iniţial calculul fondului de pensii, pornind de la situaţia de şomaj, pornind de la situaţia şomerilor din 1993 şi apoi extrapolat de la an la an, a avut loc scăderea numărului de şomeri şi fondul de şomaj a rămas incomplet utilizat, de aceea, pe baza acestui fond, ideea acestei măsuri sprijinită din acest fond pentru tineri, pentru încadrarea lor, pentru unităţile care angajează şomeri ş.a.m.d. –, deci singurul fond care a suportat ceea ce spuneţi dumneavoastră este fondul de şomaj, nu fondul de pensii. Dar eu am pus şi o altă întrebare, în legătură cu privatizarea Casei Autonome de Pensii, pentru că Legea pensiilor prevede aşa ceva : crearea unei Case Autonome de Pensii, dar care nu scoate de sub garanţia statului această acţiune : şi anume, creează un triunghi Guvern, reprezentanţi ai sindicatelor şi ai pensionarilor, care să gireze gestionarea acestor fonduri, dar care nu scapă deci de această acoperire, asigurarea de către stat a plăţii pensiilor, altminteri am ajunge ca în Rusia, unde de luni de zile nu se plătesc pensii, sau în Moldova ; iar mai ales pentru ţărani, de care aţi vorbit, ei n-au sursă de finanţare, ei nu cotizează...

Emil Constantinescu : Ăia se creează...

Ion Iliescu : Deci, dacă nu au această garanţie, asigurarea din partea statului, ţăranii riscă într-o perioadă scurtă să rămână fără sursă de alocare a pensiei.

Emil Constantinescu : Deci lucrurile trebuie lămurite în felul următor : că oamenii care ne-ascultă doresc să afle cum stau lucrurile. Această Casă Autonomă de Pensii trebuie să fie condusă de un Consiliu de Administraţie ales de pensionari. Iar Guvernul trebuie să garanteze, dar să nu s-amestece, pentru că acei oameni, care sunt aleşi în Consiliul de Administraţie, care aleg nişte manageri, îi aleg cu un mandat foarte precis... foarte bine să gestioneze acei bani şi să obţină profit. Marii bani ai Americii, de care se vorbeşte, nu sunt banii unor... vin din aceste fonduri.

Ion Iliescu : Acesta este conţinutul legii, domnule Constantinescu.

Emil Constantinescu : Păi da, da... nu s-a...

Ion Iliescu : ...pentru Casa Autonomă de Pensii...

Emil Constantinescu : Nu s-a aplicat, domnule.

Ion Iliescu : Nu, nu... E un proiect de lege pentru pensii care a fost discutat şi cu sindicatele, şi cu asociaţiile pensionarilor...

Emil Constantinescu : Păi, asta e ce vom aplica noi !

Ion Iliescu : ...pentru a găsi o formulă.

Emil Constantinescu : Exact...

Ion Iliescu : ...ca să răspundă şi la ce spuneţi dumneavoastră...

Emil Constantinescu : Asta vom face noi...

Ion Iliescu : ...dar care să nu-i priveze de garanţia statului. Asta e problema.

Emil Constantinescu : Una e garanţia statului şi alta este imixtiunea Guvernului în aceste fonduri. Asta este problema.

Ion Iliescu : Nu se poate amesteca în nici un fel, pentru că el lucrează pe bază de lege ; n-are voie să se atingă de aceste fonduri.

Emil Constantinescu : Ieri a fost adusă în discuţie problema caselor, a fost această obsesie a dumneavoastră a caselor naţionalizate, problema chiriaşilor, care le-au lămurit, în sfârşit, acuma chiar voiam să vă întreb...

Ion Iliescu : Nu, nu le-am lămurit... N-aţi răspuns.

Emil Constantinescu : Eu mai răspund de zece ori... şi le lămuresc precis şi foarte clar pe toată lumea... V-am spus : chiriaşii-s lămuriţi, dacă nu sunteţi lămurit dumneavoastră, asta-i altă problemă.
Tocmai de aceea vreau să vă pun o întrebare legată de acest lucru. Pentru că la un moment dat aţi ridicat şi problema... m-aţi întrebat şi pe mine de ce am spus că trebuie să fie o locuinţă de serviciu... că probabil vreau să am locuinţă de serviciu.

Ion Iliescu : Asta n-are nici o legătură cu Legea caselor naţionalizate.

Emil Constantinescu : Dovada... nu, n-avea legătură întrebarea care v-o pun eu acuma. Vă rog s-o ascultaţi. Deci avea legătură cu legea, pentru că în lege este prevăzut o locuinţă de protocol... o ştiţi foarte bine.

Ion Iliescu : Aia e Legea locuinţelor, nu Legea caselor naţionalizate.

Emil Constantinescu : Da, da...

Ion Iliescu : E altă lege.

Emil Constantinescu : Nu discutăm.

Ion Iliescu : Alt domeniu.

Emil Constantinescu : Staţi un minut. Aşteptaţi întrebarea.

Ion Iliescu : Vă ascult.

Emil Constantinescu : Aşteptaţi întrebarea. Eu vă pun întrebarea.

Ion Iliescu : Da.

Emil Constantinescu : După aceea o să răspundeţi. Întrebarea nu se referă la casele naţionalizate. Este o întrebare plecând de la o afirmaţie pe care aţi făcut-o ieri.

Ion Iliescu : Da.

Emil Constantinescu : Şi vă atrag atenţia că ştiţi legea că preşedintele trebuie să aibă o locuinţă de protocol, pe care cum am spus s-o predea celuilalt. Este nominalizat în lege. Acuma eu vă întreb următorul lucru : aţi afirmat că locuiţi chiriaş, că sunteţi chiriaş... Ce aveţi de gând să faceţi cu locuinţa care o deţineţi, doriţi să deveniţi proprietar ?

Ion Iliescu : Da.

Emil Constantinescu : Şi cum veţi face acest lucru ?

Ion Iliescu : Conform prevederilor legii... Casa în care locuiesc eu e o casă cu trei apartamente, pe două niveluri, şi intră în procesul de vânzare către chiriaşi. Şi am de gând să fac şi eu ceea ce face toată lumea : îşi cumpără apartamentul în care locuieşte. Stau într-un apartament cu o suprafaţă locativă destul de decentă şi modestă. N-am spaţii excedentare deosebite, n-am spaţii de protocol... de aceea, am şi spus, când am de primit persoane oficiale şi din străinătate apelez la spaţiile oficiale. Şi nu cred că este nevoie ; în ce mă priveşte, nu voi apela, n-am apelat nici până acum, nu voi apela la o casă de protocol pentru preşedinte. Dar eu v-aş întreba, dumneavoastră mai locuiţi la bloc, în Pajura sau nu ?

Emil Constantinescu : Da, e adevărat că în ultimul timp există o casă... un sediu al Fundaţiei pentru Democraţie pentru întâlniri şi protocol, care e închiriat până la 20 noiembrie şi unde am rămas şi noaptea, atunci când am fost în ţară. Că de obicei locuiesc prin maşini şi prin trenuri. Ştiţi foarte bine că ultimele trei luni am stat foarte puţin în Bucureşti.

Ion Iliescu : Deci întrebarea care era ? N-am înţeles...

Emil Constantinescu : Dacă vreţi s-o cumpăraţi sau nu ? Şi mi-aţi răspuns că „da".

Ion Iliescu : Sigur !

Emil Constantinescu : Bun ! Acuma... am două minute pentru a discuta cu cetăţenii României. Pentru că sunt dator, cu legile în faţă : o lege şi două hotărâri de Guvern, să vă aduc la cunoştinţă nişte situaţii foarte grave, care-l privesc, din păcate, chiar pe preşedintele, încă, al ţării.

În Legea 112, art. 10, se spune : „sunt exceptate de la vânzare locuinţele care au avut destinaţia – baze de oaspeţi, de protocol, cele declarate monumente istorice, din patrimoniul naţional, precum şi cele folosite ca reşedinţe pentru foştii demnitari". Deci aceasta este Legea 112 – Legea caselor naţionalizate.

Aceasta este (*arată la cameră*)...

Pe 30 ianuarie, Guvernul a dat hotărârea 38... 39, prin care un număr de 225 imobile au trecut în administrarea Regiei Autonome Administraţia Protocolului de Stat. Aceasta este hotărârea.

Pe 8 octombrie 1996, fiţi atenţi, pe 8 octombrie 1996, Guvernul României hotărăşte o listă de case care, totuşi, pot fi cumpărate de actualii chiriaşi, deşi Legea 112 interzicea acest lucru. Iată listele lor. Pe cine găsim pe această listă? Nu dau adresele pentru că trebuie să păstrăm o discreţie: dl Oliviu Gherman, dl Traian Chebeleu, dl Ion Iliescu, dl Adrian Năstase. Deci iată că printr-o manevră, cu două legi... o lege şi două hotărâri de Guvern, s-au manevrat nişte locuinţe de protocol care erau exceptate de la vânzare pentru ca ele să poată să fie cumpărate – şi printre ele se numără şi locuinţa dumneavoastră.

Ion Iliescu: Casa în care locuiesc eu nu este şi n-a fost niciodată casă de protocol; pentru că în zonă sunt o serie de locuinţe construite la vremea respectivă din fondurile partidului, făcute pentru a fi locuite. Nu pentru oaspeţi, nu pentru protocol, nu cu spaţii excedentare. Este altă situaţie – spre exemplu, a domnului Petre Roman, care stă, într-adevăr, într-o casă care a avut un alt statut. Nu este cazul casei în care stau eu. Ea a fost iniţial concepută ca o casă pentru o familie, dar când eu m-am mutat ea a fost împărţită în trei apartamente. Şi eu locuiesc într-unul din cele trei apartamente cu o suprafaţă de vreo 80-90 m^2. Deci nu este de protocol, nu este casă oficială şi n-a fost niciodată.

Emil Constantinescu: Nu ne oprim deloc aici pentru că trebuie să-i arăt domnului Iliescu (*se ridică de pe scaun şi se deplasează spre Ion Iliescu*) ce scrie aici. Sunt ţinut de firul ăsta... (*Se opreşte şi se întoarce.*)

Ion Iliescu: Ar fi şi neraţional.

Emil Constantinescu: ...imobilelor care trec în administrarea Regiei Autonome Administraţia Patrimoniului Protocolului de Stat, de sub autoritatea secretariatului general al Guvernului. Şi aici apare exact adresa, nu apare casa, nu apare numele dumneavoastră, numele dumneavoastră le-am pus aici. Ca să ştiu... Apare adresa pe care nu vreau să v-o dau.

Ion Iliescu: Domnule Constantinescu, n-are nici o legătură...

Emil Constantinescu: Cum n-are nici o...

Ion Iliescu: ...una cu alta.

Emil Constantinescu: Are legătură, că s-a făcut o manevră ca să puteţi să cumpăraţi o casă, care trebuie să fie locuinţă de serviciu.

Ion Iliescu: Această instituţie a administrat şi administrează aceste locuinţe care au avut destinaţii diverse. Pe de o parte, casele de oaspeţi, pe de altă parte, case pentru demnitari... cum ar fi de serviciu, şi case obişnuite.

Emil Constantinescu: Da, domnule Iliescu.

Ion Iliescu: Care intră în acelaşi regim cu cele care sunt în evidenţa ICRAL-urilor.

Emil Constantinescu: Nu, deloc. Legea spune că sunt exceptate de la vânzare, domnule Iliescu.

Ion Iliescu: Nu.

Emil Constantinescu : Cum nu?

Ion Iliescu : Care este problema?

Emil Constantinescu : S-a amânat termenul până după alegeri.

Ion Iliescu : 200 de locuinţe, ca să fie ţinute în administraţia acestei... organizaţii este neraţional – care a fost raţiunea privatizării, în general, şi vânzării locuinţelor? Ca să nu mai fie o povară pentru stat întreţinerea lor, ci chiriaşii, deveniţi proprietari, să se ocupe de ele! Aicea sunt locuinţe care n-are rost să fie ţinute, indiferent că era la ICRAL sau la acest... nu mai ştiu cum se chema înainte.

Emil Constantinescu : Vă spun. Sigur că da, se chema... era la partid... că era la Partidul Comunist. Acum se numeşte Administraţia Protocolului de Stat. Conform legii, nu putea fi cumpărată şi s-au făcut două hotărâri succesive de Guvern şi ultima acuma, pentru ca dumneavoastră s-o puteţi cumpăra.

Eu, sigur, mă bucur că vreţi să scăpaţi de o povară, dar domnule Iliescu, această... ceea ce s-a făcut pentru dumneavoastră, pentru domnul Gherman, pentru domnul Năstase, pentru domnul Chebeleu şi pentru alţii înscrişi aicea este un abuz.

Ion Iliescu : E şi domnul Raţiu... era şi...

Emil Constantinescu : Lăsaţi-l pe domnul Raţiu...

Ion Iliescu : Şi domnul Săndulescu... şi mulţi alţii. Deci sunt clădiri care au fost administrate tot de această organizaţie, care este tot ca un fel de ICRAL, dar care...

Emil Constantinescu : Nu pot fi cumpărate, domnule Iliescu.

Ion Iliescu : Administrează şi locuinţe de oaspeţi, şi locuinţe de protocol... dar nu este cazul cu acestea.

Emil Constantinescu : Nu. De aceea v-am spus : locuinţa dumneavoastră era locuinţă de servici şi trebuia s-o predaţi.

Ion Iliescu : Nu e...

Emil Constantinescu : Acum, când aţi văzut că pierdeţi alegerile, nu le mai predaţi.

Ion Iliescu : Nu e locuinţă de servici, domnule Constantinescu.

Emil Constantinescu : E locuinţă de protocol.

Ion Iliescu : Dumneavoastră nu v-aţi muta într-o asemenea locuinţă. N-are spaţiu ca să...

Emil Constantinescu : Este foarte grav că într-o ţară în care preşedintele nu respectă legea şi Guvernul face asemenea manevre ca să avantajeze oamenii până în ultima clipă...

Ion Iliescu : Faceţi, din nou, aprecieri riscante.

Emil Constantinescu : Am actele aicea...

Ion Iliescu : Şi incorecte...

Emil Constantinescu: Am actele aicea...

Ion Iliescu: Nu, aici este vorba despre o administraţie de locuinţe...

***

Ion Iliescu: Cu o lună în urmă, domnul Constantinescu mă soma pe un ton vehement să convoc Consiliul Suprem de Apărare a Ţării, pentru a lua o atitudine faţă de schimbarea din funcţie a generalului Lebed, fapt ce ar fi creat o situaţie care, spunea domnul Constantinescu în comunicatul din 18 octombrie, ar putea pune în pericol stabilitatea întregii Europe. Dânsul aprecia că răspunsul meu la acest eveniment a fost şovăielnic şi echivoc, întrucât eu am declarat că este vorba de o problemă internă a Rusiei. Cum apreciază acum domnul Constantinescu ceea ce mi-a recomandat mie atunci?

Emil Constantinescu: Dumneavoastră n-aţi declarat nimic şi l-aţi lăsat, ca de obicei, pe purtătorul de cuvânt...

Ion Iliescu: Şi de ce trebuia mai mult?

Emil Constantinescu: ...să declare. Trebuia mai mult. Nu v-am cerut neapărat, dacă aţi citit foarte atent, să luaţi o poziţie sau să luaţi o poziţie vehementă împotriva... dar v-am cerut ca, în situaţii de acest tip, pentru că tot ce se întâmplă în Rusia are reflexie asupra României, să convocaţi Consiliul Suprem de Apărare...

Ion Iliescu: De ce?

Emil Constantinescu: Pentru că trebuia să vă sfătuiţi...

Ion Iliescu: Apropo de ce?

Emil Constantinescu: Apropo de o situaţie dificilă creată.

Ion Iliescu: Da' cum aţi considera dumneavoastră că la schimbarea, să spunem, a Statului Major din România nu ştiu ce şef de stat îşi permite să facă observaţii conducerii statului român. E admisibil aşa ceva?

Emil Constantinescu: Tocmai asta este problema...

Ion Iliescu: Adică?

Emil Constantinescu: Pentru că o schimbare a şefului Statului Major din România n-are nici o importanţă pentru Rusia, dar o schimbare a unui şef de Stat Major ar duce la lupte foarte mari în Rusia, are mari reflexii în România.

Ion Iliescu: Puteţi să-mi daţi un exemplu de şefi de stat, state mai importante decât România, care să fi avertizat preşedintele Rusiei pentru schimbarea lui Lebed?

Emil Constantinescu: Nu v-am cerut aşa ceva.

Ion Iliescu: Dar atunci?

Emil Constantinescu: V-am cerut ca în situaţii de acest tip...

Ion Iliescu: Păi, ce înseamnă situaţii de acest tip?

Emil Constantinescu: Era o situaţie tensionată.

Ion Iliescu: Nu era cazul să ne amestecăm în această treabă.

Emil Constantinescu: Nu v-am cerut să intraţi în Rusia.

Ion Iliescu: Nu, nu, nu... Dar chiar cu observaţii...

Emil Constantinescu: Era momentul ca, în astfel de situaţii, să vă consultaţi, că de aceea este, există acest Consiliu. Pentru că nu este vorba de ce se întâmplă în Rusia... tot ceea ce poate duce la un moment dat la o situaţie conflictuală - şi atuncea se vorbea, situaţia era foarte tensionată - poate să aibă influenţă asupra României şi trebuie să fim pregătiţi.

Ion Iliescu: Şi a fost vreo influenţă asupra României?

Emil Constantinescu: S-a întâmplat că n-a fost.

Ion Iliescu: Dar de ce credeţi că alţii n-au reacţionat decât tot aşa?

Emil Constantinescu: România...

Ion Iliescu: Şi conducerea Statelor Unite a considerat că e o treabă internă, şi domnul Kinkel a făcut o declaraţie similară, că nu ne amestecăm în treburile interne ale unei ţări, de ce trebuia România să iasă din această... Asta ce arată, domnule Constantinescu?

Emil Constantinescu: Pentru că...

Ion Iliescu: Arată o manieră foarte superficială în care dumneavoastră abordaţi asemenea probleme, în înţelegerea foarte puerilă a problemelor de politică externă. Şi este chiar îngrijorător faptul că vreţi să vă asumaţi funcţia de şef al statului, dar cu asemenea înţelegere a problemelor de politică externă... e foarte preocupant. Cum veţi asigura dumneavoastră echilibrul necesar şi demnitatea necesară ţării în relaţiile externe?

Emil Constantinescu: Reacţia dumneavoastră aşa... foarte serioasă... pe care aţi avut-o...

Ion Iliescu: Adică nu era cazul?

Emil Constantinescu: Din păcate...

Ion Iliescu: Nu era cazul să fie serioasă reacţia mea?

Emil Constantinescu: Da... este, da. Din păcate, întrebarea pe care o să v-o pun o să se lege foarte mult de această situaţie, pentru că ea pleacă... Este o întrebare care depăşeşte, cred eu, cadrul unor întrebări convenţionale. Pentru că se referă la probleme de mare interes naţional. Ea se leagă de discuţia noastră anterioară; şi ea se leagă de lipsa de transparenţă, în general, care a caracterizat şi activitatea ministerului de Externe, şi a preşedintelui.

Tratatul de la Varşovia a fost desfiinţat practic prin Protocolul de la Praga din 1 iulie 1991. Este adevărat că a fost mai apoi o intrare în vigoare, în 18 februarie 1993,

oficială. În acea clipă, deci când s-a desfiinţat Tratatul de la Varşovia, trebuia acţionat pentru scoaterea din vigoare a tuturor prevederilor care permiteau trupelor ruseşti să intre în România. Am în faţa mea două documente care provin de la Ministerul de Externe: prima dintre ele este din 4 mai 1995, are nr. 11896, Ministerul Afacerilor Externe, Direcţia Juridică a Tratatelor.

„Domnului Meleşcanu, ministru de stat, ministrul Afacerilor Externe, notă: «Având în vedere specificul deosebit al reglementărilor Convenţiei între Guvernul RSR şi Guvernul RSS asupra dislocării temporare şi reciproce din Forţele maritime Militare în marea teritorială, în porturile şi bazele maritime militare din Marea Neagră şi pe Dunăre, precum şi pe aeroporturile părţilor contractante, dacă acest lucru va fi impus de situaţie, propunem ca Ministerul Afacerilor Externe să acţioneze pentru includerea pe agenda primei şedinţe a Consiliului Suprem de Apărare a Ţării a analizei denunţării acestei Convenţii, astfel cum a fost propusă de Memorandumul nr. 1 - 2483/sept. 1994, semnat de Ministrul Afacerilor Externe şi vizat de Ministrul Apărării Naţionale».

Aliniatul 2: «Precizăm că Memorandumul amintit a fost înaintat spre aprobare domnului Ion Iliescu, Preşedintele României, la data de 3 noiembrie 1994»."

Al doilea document: Domnului Meleşcanu, Ministrul Afacerilor Externe.

Notă de audienţă. La data de 8 noiembrie a.c., deci este vorba de 1995, 4492 este nr. înregistrării, domnul ministru consilier Aurel Preda, director adjunct al DGT... al Ambasadei Federaţiei Ruse la Bucureşti, l-a chemat în audienţă pe domnul Vladimir Gusak, ministru-consilier al Ambasadei Federaţiei Ruse la Bucureşti, au participat: domnul Dan Tudor, referent la DGT, şi T. Triapîţin, secretar 1 la Ambasada Federaţiei Ruse. Domnul Preda a arătat că, în contextul negocierilor româno-ruse asupra actualizării cadrului juridic bilateral, situaţia juridică a Convenţiei ş.a.m.d. Având în vedere aceste argumente, partea română consideră această Convenţie caducă şi neaplicabilă în relaţiile româno-ruse. În acest sens, am înmânat diplomatului rus nota verbală H0143358, privind declararea caducităţii Convenţiei, rugându-l pe acesta să informeze Ministrul Afacerilor Externe Rus.

De ce a durat atâta timp? De ce acest lucru n-a fost ştiut şi de ce România s-a aflat într-o situaţie în care - noi suntem o ţară mică, Rusia este o ţară mare - se putea considera, oricum, că situaţia impune, ar fi putut să impună o astfel de deplasare. Pe de altă parte, a durat mult prea mult, pentru că data ajunge în noiembrie 1995, după ce România îşi declarase şi susţinuse intrarea în NATO, asta nu prea... deloc nu coincidea cu conduita pe care trebuie să o aibă o ţară care aspiră să intre în NATO. După părerea mea, este o situaţie extrem de gravă şi vă rog să daţi un răspuns.

Ion Iliescu: Din ce aţi relatat chiar dumneavoastră, rezultă că problema a şi fost abordată şi rezolvată.

România nici nu se afla, chiar şi în trecut, în situaţia în care se aflau alte ţări. Cunoaşteţi foarte bine - din acest punct de vedere, chiar şi în regimul trecut, a fost singura ţară care a obţinut retragerea trupelor sovietice în 1958. Şi apoi cadrul relaţiilor: în cadrul Tratatului de la Varşovia, România n-a acceptat niciodată ca pe teritoriul ei să se organizeze manevre militare şi să treacă trupe sovietice vreodată

prin România. În '68, România s-a pronunţat împotriva intervenţiei în Cehoslovacia, dar chiar şi în trecut, înainte de '89, relaţiile noastre şi cu URSS, şi cu celelalte ţări erau bazate pe cu totul alte principii ; apărea din acest punct de vedere suveranitatea statului nostru. Noi am fost printre cei care au susţinut de la început desfiinţarea Tratatului de la Varşovia, discuţia a fost prima dată chiar în '90, la Moscova, eram cu primul-ministru Roman şi împreună cu el am mers şi am semnat şi documentul de desfiinţare a Tratatului de la Varşovia, care a eliminat chiar şi cooperarea care exista, cu limitele pe care România le-a impus : de respectare a independenţei şi suveranităţii. Şi niciodată o asemenea chestiune să nu se poată rezolva decât prin hotărâre, cum era atunci, a Marii Adunări Naţionale, deci a Parlamentului României, deci nu ne aflam într-o situaţie de pericol de a veni ruşii peste noi vreodată. Şi, precum vedeţi, şi aspectul formal-juridic, care mai rămăsese agăţat într-o convenţie, a fost rezolvat pe o cale diplomatică, chiar de ceea ce aţi descris dumneavoastră.

Pe mine m-a surprins afirmaţia dumneavoastră de ieri că România nu a respectat embargoul cu Iugoslavia şi n-aţi răspuns la întrebarea dacă ştiţi ce pierderi economice a avut ţara noastră datorită acestui embargou, ce sacrificii s-au făcut şi dacă cumva cunoaşteţi aprecierile pe care le-au făcut cei abilitaţi să estimeze modul în care România şi-a respectat obligaţiile în legătură cu embargoul din Iugoslavia, organisme internaţionale ş.a.m.d.

Emil Constantinescu : Una priveşte modul în care s-a acţionat la suprafaţă, deci hotărârile care au fost conforme cu necesităţile şi pe care noi, Convenţia Democrată Română şi eu, le-am susţinut permanent. În acelaşi timp însă, în subteranele create de această poziţie, s-a dezvoltat o reţea mafiotă care a obţinut sume uriaşe de bani din încălcarea embargoului. Noi va trebui să lămurim acest lucru foarte clar ; sunt documente ale Gărzii Financiare, ale Curţii de Conturi privind ceea ce s-a întâmplat la vamă şi chiar privind - şi o să vă dau un singur exemplu –, chiar privind implicarea domnului Miron Cozma în aceste... în acest trafic... faptul că o parte din el s-a depozitat la un moment dat în nişte depozite ale Regiei Autonome, pentru a fi apoi transportate la Timişoara ; acestea sunt acte oficiale pentru care răspundem şi care vor trebui să fie aduse în faţa justiţiei şi pedepsite, pentru că ele arată cât de grav este când la umbra unei clientele politice se nasc reţele şi structuri de tip mafiot, care profită de astfel de evenimente tragice pentru vecinii noştri, evenimente care au adus pagube mari poporului român, dar au îmbogăţit pe alţii care, cu neruşinare, s-au folosit de această situaţie tragică pentru a obţine averi personale nemăsurate.

Ion Iliescu : Sunt două lucruri distincte : dumneavoastră aţi afirmat un lucru : deci, că România, ca stat, nu a respectat embargoul cu Iugoslavia. Aceasta arată gradul de iresponsabilitate în afirmaţiile pe care dumneavoastră le faceţi şi asta-i grav pentru un om de stat care vreţi să deveniţi - să nu-şi măsoare aprecierile cu cuvintele când e vorba de aprecierea la adresa statului.

Păi, cum vreţi să deveniţi şef al statului, pe care-l acuzaţi pe nedrept, când organismele de control internaţional au apreciat tocmai corectitudinea şi onestitatea şi eficienţa cu care au acţionat organele româneşti. Şi, totdeauna când sunt nişte lucruri interzise, apar şi căi ocolite de a ocoli legea şi reglementările.

Contrabanda este un lucru care a fost generat totdeauna de închiderea graniţelor. Şi a fost - nu la noi, din toate observaţiile organismelor internaţionale - de amplitudine mult mai mare dinspre Ungaria, dinspre Bulgaria, dinspre Grecia. Şi noi am solicitat organismelor internaţionale, UEO şi ONU, să organizeze un sistem de supraveghere comun, pentru a înlătura orice fel de suspiciuni, şi am avut o misiune permanentă la Calafat, m-am şi întâlnit cu această misiune, am stat de vorbă cu dânşii, am apreciat modul corect în care instituţii româneşti au colaborat cu aceştia. Contrabandiştii sunt cu totul altceva, infractorii. Şi aceasta a fost, iarăşi, o problemă care a stat în atenţia noastră şi permanent am solicitat şi Ministerului de Interne, şi Gărzii Financiare, şi Vămilor, şi am şi schimbat permanent personal, pentru a lupta cu acest flagel, pentru că apar, într-adevăr, asemenea fenomene. Şi am fost, din acest punct de vedere, necruţători în legătură cu abordarea acestor lucruri şi... în luarea de măsuri legale împotriva tuturor celor care au încălcat... e vorba de încălcarea legilor ţării, la urma urmei.

Dar ca să spuneţi că statul român a încălcat embargoul, asta e grav. E grav pentru cineva care vrea să devină reprezentatul statului. Asta m-a şocat pe mine - şi-acuma nu înţeleg maniera dumneavoastră de a aborda aceste lucruri.

Emil Constantinescu : Ceea ce trebuia să vă şocheze cu adevărat... era exact lucrul pe care l-am spus.

Ion Iliescu : Asta ne-a preocupat...

Emil Constantinescu : Statul... deci persoanele reprezentând statul s-au implicat în această contrabandă. Asta este problema.

Ion Iliescu : Asta trebuie să demonstraţi...

Emil Constantinescu : Exact asta vom demonstra... asta era problema pentru că sunt acte doveditoare ale organelor de control ale statului care arată acest lucru.

Ion Iliescu : Nu este exclus ca şi vameşii, ca şi alţi oameni din administraţie să se amestece.

Emil Constantinescu : Nu, nu, nu.

Ion Iliescu : Trebuie necruţător pedepsiţi.

Emil Constantinescu : Necruţător... dar aţi mai dus corupţia la nivelul portarilor de cimitire.

Ion Iliescu : Nu... nu de portari... indiferent cine.

Emil Constantinescu : E vorba de persoane cu...

Ion Iliescu : Indiferent cine, am declarat nu o dată, când este vorba de nerespectarea legilor, indiferent de funcţie, fiecare trebuie să răspundă.

Emil Constantinescu : Cu cine aţi fost necruţător? Aveţi vreun exemplu, aşa, că aţi fost necruţător cu cineva?

Ion Iliescu : V-am şi oferit exemple.

Emil Constantinescu : De pildă...

Ion Iliescu : De oameni care au fost chemaţi în faţa justiţiei...

Emil Constantinescu : Cine ?

Ion Iliescu : Dar când aţi afirmat lucruri... şi eu vreau să vă spun că domnul Cico Dumitrescu a şi auzit afirmaţia dumneavoastră şi a venit cu un document de la Procuratură, pentru că a mers şi în faţa Comisiei Parlamentare, a prezentat documente, Procuratura... s-a supus controlului Procuraturii şi a primit şi un document scris că a fost scos din cauză pentru că nu s-a confirmat acuzele care i s-au adus : de trafic de influenţă ş.a.m.d. Deci, în asemenea chestiuni, când lansaţi acuzaţii, trebuie să vă asumaţi şi răspunderea pentru acuzaţiile pe care le faceţi, nefundamentate, nebazate pe documente, nebazate pe probe. Asta e respectul fiecăruia la propria demnitate. Şi dacă un om, demnitar de stat sau care aspiră la prima demnitate în stat, nu respectă această regulă elementară, de relaţii între oameni, între cetăţeni, este foarte trist.

Emil Constantinescu : Aş fi fost extrem de bucuros dacă vehemenţa dumneavoastră s-ar fi îndreptat împotriva celor corupţi, împotriva celor care au greşit.

Ion Iliescu : Am fost întotdeauna... Pentru că eu, din acest punct de vedere, n-am nici un fel de complexe. Pentru că toată viaţa mea n-am fost cultivat decât în această idee a cinstei.

Mesajul final către alegători

Ion Iliescu

Dragi compatrioţi, suntem în pragul unui moment politic extrem de important, care angajează viitorul dumneavoastră, al familiei dumneavoastră, al nostru, al tuturor. Să nu uităm că disputele electorale trec, dar ţara rămâne şi trebuie guvernată. Nu ne putem permite să irosim timp în certuri şi hărţuieli politice. Cred că este momentul potrivit ca în noua configuraţie politică să realizăm un pact bazat pe dorinţa comună de a moderniza ţara şi de a ridica nivelul de trai al oamenilor. Voi conlucra cu noua majoritate parlamentară şi cu noul Guvern, cu bună-credinţă şi respectând prerogativele constituţionale în tot ceea ce este bun pentru ţară.

Nici vorbă de un război cu noua majoritate parlamentară sau de obstrucţionarea noului Guvern. Voi sprijini toate măsurile care privesc accelerarea reformei şi, mai ales, priorităţile de ordin social : creşterea pensiilor, inclusiv a pensiilor pentru ţărani, mărirea alocaţiilor pentru copii, elaborarea unui program naţional de sprijinire a tinerilor, pentru a-şi găsi locuri de muncă şi locuinţe, ajutorarea familiilor cu mulţi copii.

Voi încuraja o nouă politică fiscală care să ducă la reducerea impozitelor pe salarii şi profit. Voi sprijini instituţiile statului de drept în lupta împotriva corupţiei, pentru stoparea infracţionalităţii. După cum bine ştiţi, există un consens deplin între opţiunea

mea politică şi opţiunile tuturor partidelor în ce priveşte intrarea României în NATO şi Uniunea Europeană.

Ne vom întâlni, sunt sigur, şi în ideea de a sprijini Biserica, Şcoala şi Armata, ca reazem al dăinuirii noastre naţionale.

Totodată, vreau să spun limpede care sunt punctele în care nu voi face nici un fel de compromis.

Nu voi accepta nici o măsură care ar putea pune în discuţie integritatea teritorială a ţării şi caracterul de stat naţional unitar al României ; nu voi accepta niciodată să fie pusă în discuţie forma republicană de guvernământ ; nu voi fi de acord ca legile care au fost votate să fie modificate după bunul plac al unor grupări radicale din noua majoritate ; voi veghea ca drepturile cetăţenilor să fie respectate, indiferent de apartenenţa lor politică. Mă voi opune unor măsuri aventuriste care ar putea arunca oamenii în stradă şi pune în pericol siguranţa vieţii lor de zi cu zi.

Mă angajez în faţa dumneavoastră să fiu garantul stabilităţii României şi al reconcilierii naţionale.

Mă adresez dumneavoastră în calitate de cetăţeni, indiferent cu ce formaţiuni politice simpatizaţi ; mă adresez deopotrivă celor nehotărâţi, vă solicit votul pentru că mă îngrijorează soarta celor mulţi, soarta ţării.

De luni începe momentul adevărului ; la cine veţi privi când veţi constata că aşteptările dumneavoastră au fost înşelate ? Alegerea şefului statului trebuie judecată în termeni naţionali ; ştiu, a fost greu, dar am menţinut ţara întreagă în hotarele ei ; am avut linişte, societatea şi-a păstrat echilibrele ei fundamentale. Acum sunteţi chemaţi să judecaţi cu dreptate : Cine merită să fie ales şef al statului ? Cine este omul pe care ţara poate conta ? Cine este în măsură să asigure stabilitatea de care se leagă toate speranţele noastre ? Acum, fiecare vot contează. Soarta ţării este în mâinile dumneavoastră. Am încredere în dreapta dumneavoastră judecată. Vă chem să mergeţi la vot cu gândul la pacea ţării, la liniştea fiecăruia dintre noi.

Stau cu fruntea sus şi pot privi cu sinceritate în ochii dumneavoastră. Stau drept în faţa judecăţii oamenilor şi a vremurilor. Sunt şi voi fi solidar cu toţi românii, mai ales la necazuri şi la încercările vieţii.

Mulţumesc şi vă sunt recunoscător.

Emil Constantinescu

Dragi compatrioţi, nu am de gând să vă ţin un discurs. Ce era de spus s-a spus.

Reprezint o formaţiune care a câştigat alegerile, reprezint o largă coaliţie a forţelor democratice, reprezint un Guvern de coaliţie care s-a acceptat deja, cu un program bine stabilit. Dacă voi fi ales preşedinte şi când voi fi preşedinte, voi face ca acest Guvern, foarte repede, să se apuce de treabă şi să-şi ţină toate promisiunile făcute.

Aceasta va asigura României, în iarna care ne aşteaptă, în vremurile grele care sunt peste noi, linişte, echilibru, prosperitate, pace. Aş vrea acum, în ultimele momente ale unei campanii electorale foarte dure, marcate de multe minciuni, calomnii şi încercări de a semăna ură între cetăţenii acestei ţări, să vă mulţumesc

înainte de toate dumneavoastră, celor care priviţi acum, pentru că staţi şi pierdeţi sau câştigaţi din timpul dumneavoastră, privindu-ne, indiferent de opiniile politice pe care le aveţi. Aş vrea să mulţumesc tuturor oamenilor care de-a lungul şi de-a latul ţării, în ultimele şase luni, mi-au spus punctele lor de vedere ; am învăţat enorm de la ei şi mă voi strădui să aplic ce m-au învăţat şi să nu-i dezamăgesc.

Vreau să-i asigur pe toţi că, indiferent de opiniile lor politice, religioase, am să încerc să fac tot ce este în putinţă pentru ca fiecare cetăţean al acestei ţări să aibă bucăţica lui de fericire.

Aş vrea să-mi permiteţi, totuşi, ca să mulţumesc şi celor care mi-au acordat sprijinul în această campanie electorală : familiei mele, mamei mele, colaboratorilor mei, care m-au înţeles şi au avut încredere în mine. Acuma, la sfârşit... aş vrea să vă spun o întâmplare care m-a marcat foarte mult : ajungând după o zi lungă prin satele judeţului Iaşi şi Neamţ, la ora 11 noaptea, i-am trimis pe colaboratorii mei să se odihnească şi, împreună cu doi studenţi apropiaţi, am rămas la priveghiul Sfintei Paraschiva. În noaptea aceea de vis, când mii de oameni veniţi din toate colţurile ţării stăteau la coadă pentru a ajunge la moaştele Sfintei Paraschiva, s-a apropiat ca o umbră de noi un om care părea aproape sfânt.

Numele lui era Vasile şi este călugăr la Muntele Athos. M-a călăuzit până la moaştele Sfintei Paraschiva, a fost apoi în biserică cu mine, mi-a vorbit şi apoi a dispărut aşa cum venise. Aşa am avut la un moment dat impresia că era.. umbra lui Corneliu Coposu... pentru că era tot aşa înalt... şi... tăcut.

Când s-au... când pe Dealul Mitropoliei erau moaştele Sfântului Dumitru, a apărut din nou, într-o altă noapte. Mi-a spus că... cutreierase... mănăstirile... şi vorbise cu o serie de pustnici... şi mi-a transmis din partea unuia dintre ei, pustnicul Proclu, o rugăciune şi m-a rugat s-o spun în fiecare noapte înainte de a mă culca. Am făcut acest lucru : „Doamne Iisus Hristos, fiul lui Dumnezeu, primeşte rugăciunea celor care s-au rugat pentru mine. Ajută-mă să duc la capăt lucrarea mea ; niciodată nu voi uita pe săracii tăi".

De-acum înainte, gândul curat al românilor şi voia lui Dumnezeu vor hotărî.

Studioul electoral TVR – 2000

Discursul candidatului Corneliu Vadim Tudor

Stimaţi compatrioţi, vă vorbeşte candidatul Partidului România Mare pentru preşedinţia ţării. Mulţumesc din inimă celor aproape 3.200.000 de cetăţeni care mi-au acordat votul şi încrederea lor. Prin voinţa poporului suveran, au fost trimişi în Parlamentul României nu mai puţin de 121 de senatori şi deputaţi ai acestui partid care poartă numele sfânt al ţării, aşa cum s-a întemeiat la 1 Decembrie 1918. Poate că cea mai mare izbândă a noastră este câştigarea mandatului de senator al României pentru martirul Ilie Ilaşcu.

În ziua de 26 noiembrie, s-a produs ultima revoluţie din România secolului XX ; a fost revoluţia demnităţii naţionale, a transpunerii în viaţă a imnului „Deşteaptă-te, române ! ”, iar românii s-au deşteptat şi au optat pentru cel mai naţional şi mai justiţiar partid care a făcut dovada că pătimeşte efectiv pentru cauza naţională.

Aflaţi încă sub stare de şoc, unii încearcă să afle explicaţiile acestui fenomen ; dacă ar şti puţină istorie, s-ar uita înapoi în timp la acele momente astrale ale neamului românesc când, după ani şi ani de umilinţă, de răbdare îngerească, de lacrimi şi sânge, românii au dat un iureş năvalnic şi şi-au răsturnat opresorii. La 26 noiembrie 2000, mămăliga a făcut explozie pentru ultima oară în acest mileniu şi praful şi pulberea s-a ales din şandramaua unui regim putred, ticălos până în măduva oaselor, care de 11 ani şi-a tot bătut joc de ei şi atâta a întins coarda până aceasta a plesnit. Aici, în această incapacitate de a-şi explica triumful forţelor naţionale, se vede cel mai bine ce prăpastie s-a căscat între clasa politică şi presă pe de o parte, şi poporul român, pe de altă parte. Acei politicieni şi ziarişti care le ţin isonul într-un mod foarte suspect au trăit de pomană 11 ani, ei nu au cunoscut drama milioanelor de români, nu s-au dus la uşa văduvei şi a săracului, n-au auzit geamătul stins al bătrânului, s-au ţinut departe de mizeria satelor, a târgurilor şi a oraşelor, ca nu cumva să se mânjească ori să-şi strice cheful de viaţă. Niciodată nu s-a trăit mai rău în România, dar, parcă în duşmănie, niciodată nu s-a afişat un lux mai orbitor, nu s-au făcut mai multe recepţii, baluri şi parade ale veşmintelor scumpe şi ale bijuteriilor ; un spirit malefic al inconştienţei şi al egoismului i-a făcut pe ciocoii vechi

să-şi dea mâna cu ciocoii noi într-o impresionantă solidaritate a hoţilor. Ei chefuiesc împreună, vânează împreună, îşi trimit odraslele la studii în străinătate şi fură vârtos perfecţionând zi de zi un sistem al jafului care ar face invidioasă şi mafia siciliană. În 11 ani s-au furat şi s-au scos din România în bănci străine 11 miliarde de dolari, anul şi miliardul ; în 11 ani au răsărit păduri de vile pretutindeni de ordinul câtorva zeci de mii, fapt care nu e deloc condamnabil în sine, fiindcă toată lumea aspiră către prosperitate, însă nu ştiu cum se face, dar vilele acestea, unele cât nişte transatlantice, au piscine şi pază militarizată, nu sunt ale muncitorilor, nu sunt ale soldaţilor, nu sunt ale pensionarilor, nu sunt ale veteranilor de război, nu sunt ale oamenilor de rând, ci sunt ale unor miniştri şi parlamentari, şi magistraţi, şi capi ai Poliţiei, şi vameşi, şi tartori ai regiilor petrolului şi gazelor naturale. Există unii care nu se mulţumesc cu o singură vilă, ci au câte 3, 4 şi chiar 5 vile, nu numai în ţară, ci şi în străinătate. Avem de-a face cu o lăcomie bolnavă, pe care nu o pot numi nici măcar animalică, fiindcă un câine, de pildă, mănâncă şi el cât poate, îşi mai îngroapă un os, după care îşi vede de treaba lui, pe când tagma jefuitorilor adună cu o furie bezmetică pentru câteva generaţii de acum încolo. Am crezut o vreme că spuma murdară a Revoluţiei, de care vorbea romancierul german Heinrich Mann, se va duce la fund sau va fi azvârlită pe mal şi măturată de vântul stârnit de trecerea timpului. N-a fost aşa ; ea a crescut şi s-a îngroşat sufocând totul în preajmă. În cei 11 ani care au trecut de la Revoluţia din decembrie 1989, transformată în lovitură de stat de către o echipă de conspiratori antrenată din vreme de KGB, România a devenit un stat de tip mafiot.

O spun cu durere în suflet, dar aceasta este realitatea pe care o trăim zi şi noapte. Tot ceea ce am spus eu până acum s-a adeverit. Reţelele mafiei şi ale crimei organizate se întrepătrund cu structurile statului, căruia îi paralizează funcţiile vitale ; practic nu există nici un domeniu al afacerilor de tip mafiot, de la exportul de copii pentru băncile de organe şi traficul de droguri, în care să nu se întâlnească şi nume de demnitari ai statului, de miniştri mai vechi sau mai noi, de generali de Poliţie, de şefi ai Justiţiei, de capi ai serviciilor secrete, de fruntaşi ai unor partide politice – şi nimeni nu ia nici o măsură. Şi România se surpă pe noi, şi cade tavanul şcolilor pe capul copiilor, şi mamele astupă ferestrele cu ziare sau cârpe, ca să nu vadă pruncii că s-a făcut ziua afară şi să nu ceară de mâncare ; şi ghilotina unei reforme criminale lichidează totul până la pământul negru, iar ţara se vinde bucată cu bucată la străini şi nimeni nu vrea să priceapă că răbdarea de înger a românului are o limită, fiindcă s-a ajuns la situaţia de care pe care. Ei bine, la 26 noiembrie, tot putregaiul acestui lagăr de exterminare a sărit în aer : nu cu furci şi topoare, nici cu incendierea conacelor boiereşti, ca la 1907, ci aşa cum ne-a învăţat Europa civilizată, prin exercitarea dreptului democratic la vot. Încă o dată în istorie, românii şi-ai potrivit gândurile şi paşii după orologiul lui Dumnezeu, şi atunci când au simţit că a venit ziua crucială, au lovit năprasnic balaurii care ne înghit de vii, cum zicea Tudor Vladimirescu, să fie învăţare de minte pentru orice tâlhar sau şarlatan sau aventurier care crede că-şi poate bate joc de un popor eroic, fără a-şi primi binemeritata pedeapsă. „Prea v-aţi arătat arama sfâşiind această ţară, prea făcurăţi neamul nostru de ruşine şi ocară”, scria Mihai Eminescu acum aproape 120 de ani. Şi se cuvine să ne amintim de el, fiindcă acesta e nu numai anul Jubileului naşterii lui Iisus Christos, ci şi anul Jubileului acelui sfânt care este poetul naţional al românilor. Uite, aşa se

face că, într-o duminică, în zodia de foc a Săgetătorului, ciobanul din Mioriţa a înviat din morţi şi a pălit cu baltagul pe vânzătorii care i-au prăpădit turma.

Votul e mai puternic decât sabia, spunea preşedintele american Abraham Lincoln.

Ce nu vă convine, domnilor cârcotaşi de profesie, care trăiţi numai din ură şi nu scrieţi cu cerneală, ci cu otravă? Cum vă permiteţi să insultaţi milioane de români şi să-i faceţi în fel şi chip: ba proşti, ba nevrotici, ba schizofrenici, ba analfabeţi? În ce ţară din lume v-aţi permite voi să jigniţi un popor întreg, călcând în picioare cu brutalitate legile ţării şi toate principiile democratice pe care vă prefaceţi că le apăraţi? Împotriva cui apăraţi aceste principii democratice? Împotriva poporului, v-o spun eu. Fiindcă o panică teribilă a pus stăpânire pe voi, atunci când aţi văzut că şi ei, oamenii cei mulţi, anonimi şi flămânzi ai acestei ţări, au descoperit fructele dulci ale democraţiei. Deodată aţi rămas goi-puşcă în lumina reflectoarelor, nu v-a mai crezut nimeni, lumea râdea de voi ca de nişte caricaturi, echipa de zgomote cu care aţi ţinut în teroare o ţară întreagă timp de 11 ani, şantajând-o cu represaliile străinătăţii, nu mai făcea nici două parale, şi se băgaseră atâtea milioane de dolari în voi, şi tăiaseră atâta frunză la câini pe la burse internaţionale şi simpozioane şi instructaje tipice spionajului. Atunci, în loc să dispăreţi pur şi simplu, să vă pulverizaţi în neantul din care aţi apărut, v-aţi năpustit împotriva mea în haită. Nici nu se terminaseră bine alegerile şi pe toate posturile de televiziune centrale s-a declanşat o prigoană barbară împotriva mea, a familiei mele, a părinţilor mei morţi, a partidului pe care-l conduc. S-a pornit un bombardament fără precedent în istoria politicii şi a presei româneşti. Ziaristul Ion Cristoiu numea această prigoană linşaj şi proces de demascare de tip stalinist. Niciodată în România nu a fost vânat un om, un singur om, mai rău ca un animal al pădurii. În această campanie de demonizare a mea aţi folosit armele celui mai sinistru arsenal al terorii, pe care încă nu ştiu unde să-l încadrez: e nazism, e stalinism, Klu-Klux-Klan? Poate e puţin din toate. Încă nu e prea târziu să-mi popularizaţi adresa pe micile ecrane şi în ziarele noastre, care trăiesc din şantaj şi taxă de protecţie, pentru a asmuţi lumea să mă omoare. Ce atâta pierdere de vreme? Doar voi înşivă aţi spus că, pentru apărarea democraţiei, poate fi folosită... şi, pistolul... şi orice metodă e bună. Dar cine deţine etalonul democraţiei şi cine stabileşte de parte cui e dreptatea? Aţi mers până acolo încât aţi instigat câţiva studenţi, învrăjbiţi de nişte agitatori de profesie, să organizeze joi, 7 decembrie, un fel de procesiune cu zvastici naziste, pelerine şi cizme, ca în noaptea cuţitelor lungi, marş care să treacă, obligatoriu, şi prin faţa casei mele. Nu v-aţi gândit o clipă că am copii mici de crescut, că îi puteţi înspăimânta cu acest spectacol grotesc, născocit de câteva minţi bolnave? Dacă aş fi fost extremist, cum pretindeţi voi, aş fi organizat un contramiting, nu cu câteva zeci de rătăciţi, cărora li s-au dat, probabil bani, ci cu 25.000 de oameni, pentru a-mi apăra familia, şi nu ştiu pe unde aţi fi scos cămaşa. Numai că eu n-o fac; eu respect regulile democraţiei şi mă rog la bunul Dumnezeu să vă trezească la realitate, să opriţi Inchiziţia; lumea vede şi judecă şi habar n-aveţi ce bumerang reprezintă asemenea hărţuire primitivă. Aţi mers până acolo încât m-aţi pus la zid de execuţie, nu numai pe mine, ci şi pe tânărul şi curajosul ziarist Dan Diaconescu, care îndrăznise să mă invite la Tele 7 abc, miercuri 29 noiembrie. Cu numai o jumătate de oră înainte de emisiune, aceasta a fost anulată, iar Dan Diaconescu a fost, pur şi simplu, concediat de către noua conducere străină a postului. Cum e

posibil aşa ceva? În ce ţară trăim? În ce secol? Aspirăm să ne integrăm în Europa sau în jungla Africii Negre? O altă grozăvie săvârşită de aceşti propagandişti de teapa lui Goebbels: aşa după cum se ştie, preşedintele Comunităţii Evreilor din Oradea, inginer Felix Kopelman, mi-a trimis un fax prin care mă felicita de ziua mea de naştere, dar şi pentru rezultatele obţinute în alegeri, exprimându-şi convingerea că eu pot face multe pentru adevărata reconciliere naţională.

Imediat s-a dezlănţuit şi împotriva lui o hărţuire inimaginabilă, omul fiind literalmente terorizat de tot felul de ziarişti români şi străini pentru a dezminte sau a retracta acel salut.

La fel, s-a încercat instigarea împotriva mea a altor doi intelectuali evrei de mare valoare, academician Nicolae Cajal şi scriitorul Dorel Dorian. Spre cinstea lor, cei trei au respins aceste presiuni şi au declarat că nu există nici un fel de pericol la adresa evreilor din România. Nu numai că eu îi preţuiesc pe evrei, care sunt poporul biblic, dar unora dintre ei le dăruiesc hrană şi medicamente în cadrul programului umanitar „Cina creştină”. Iar la rugămintea şefului lor, academician Nicolae Cajal, eu şi cei 27 de senatori şi deputaţi ai PRM am votat, nu demult, pentru retrocedarea bunurilor comunitare ale evreilor. În mod concret, e vorba de Sinagoga şi Templul Coral din Bucureşti, de mai multe băi rituale, de Teatrul Evreiesc de Stat şi de Spitalul Caritas. Deocamdată, iată aici globul de argint în palma lui Dumnezeu, pe care l-am primit recent, în dar, de la o organizaţie din Ierusalim, prin omul admirabil care e Sandu David. Şi atunci ce mai rămâne din aşa-zisul meu antisemitism şi unde oare decât în *România Mare* au apărut cele mai multe studii şi articole împotriva fascismului care a făcut posibil odiosul Dictat de la Viena şi ne-a îndoliat ţara, ba chiar, datorită pactului dintre Hitler şi Stalin, încă există consecinţe grave şi acum prin despărţirea de patria mamă a Basarabiei şi a Bucovinei de Nord.

Această campanie de exterminare nu s-a limitat numai la mine, ci a avut în vedere şi memoria părinţilor mei. În repetate rânduri eu am afirmat şi la Antena 1, şi la Tele 7 abc, şi în cărţile mele că iubiţii şi regretaţii mei părinţi au fost Creştini după Evanghelie, dar eu am fost botezat ortodox, m-am cununat ortodox la Biserica Amzei şi mi-am botezat fetiţele tot în ritul ortodox. Naşul meu de cununie a fost preotul Gelu Bogdan de la Biserica Sf. Vineri şi la slujbă a oficiat şi cel care avea să devină Arhiepiscopul şi Vicarul Bucureştilor, Teodosie Snagoveanul. Nu ştiu ce ar trebui să fac mai mult pentru a dovedi că sunt creştin-ortodox, poate cumva să mă călugăresc, să mă îmbrac cu o rasă monahală legată cu sfoară şi să mănânc, precum sfinţii în pustie, lăcuste şi faguri de miere şi să beau apă de ploaie din căuşul copitelor de cai. Şi faţă de cine să fac dovezile astea? Nu cumva faţă de nişte atei nenorociţi şi homosexuali rămaşi şomeri după falimentul postului Europa Liberă? Dar e o curată nebunie. Nu credeam că acum, în România sfârşitului de mileniu, cu câteva zile înainte de Jubileul a 2000 de ani de la naşterea Mântuitorului, să se mai practice prigonirea creştinilor mai rău ca pe vremea turcilor, care ne-au respectat credinţa, sau ca pe vremea când Armata Roşie transforma bisericile în grajduri. Nimeni în România n-a făcut mai multe donaţii la bisericile şi mănăstirile ortodoxe, aşa cum am dat eu aproape toată agoniseala mea, la peste 60 de lăcaşuri, începând cu mănăstirea Sâmbăta de Sus a lui Constantin Brâncoveanu, la care iconostasul, realizat din dania şi obolul meu, şi asta se poate citi pe placa de marmură de la intrare, unde printre noii ctitori figurează şi Fundaţia România Mare. De Moş Niculae, am făcut daruri la cei 150 de

orfani ai Revoluţiei din Bucureşti, de care eu am grijă din 1990 şi până acum, dar posturile de televiziune nu popularizează asemenea acţiuni filantropice. Tot eu, şi nu altcineva i-a redescoperit, i-a repus în drepturi şi i-a publicat pe marii poeţi ortodocşi : Nichifor Crainic, Radu Gyr, Vasile Voiculescu, Vasile Militaru. Niciodată eu nu mă voi dezice de părinţii mei ; au fost nişte sfinţi. Dar în această veritabilă criză de *delirium tremens*, postul de televiziune PRO TV i-a jignit grav şi pe Creştinii după Evanghelie, numindu-i sectă, or ei reprezintă un cult, diferenţă de la cer la pământ – în timp ce cultele sunt recunoscute şi ocrotite de lege, sectele sunt interzise şi, v-o spun eu, ca sociolog al religiilor, a fost insultat şi poporul american, unde trăiesc peste 100 de milioane de baptişti ; a fost tocată mărunt şi telegrama de felicitare pe care eu am adresat-o preşedintelui ales al Americii, domnul George W. Bush, în finalul căreia îl rugam pe acest creştin practicant, care umblă cu Biblia la piept şi se roagă pe genunchi, să citească Psalmii 23 şi 91 ai Regelui David, în ideea că asta îi va da tăria în lupta cu forţele răului. Unde nu dă Dumnezeu să existe în România mai mulţi politicieni care să aibă relaţii excelente cu puternica şi influenta comunitate baptistă din S.U.A. Tot acest cor al broaştelor face caz de o orientare proamericană pe care aş avea-o, dar îl vânează pe un cetăţean american care e predicator în Texas, căsătorit cu nepoata mea şi stabilit în România, şi ne mai mirăm că America ne priveşte aşa cum ne priveşte. Sunt singurul politician român care are în familie un pastor american, dar în loc să-l rugăm să-şi folosească toate relaţiile de peste ocean pentru apărarea intereselor României, iată că el este pus la stâlpul infamiei, în vreme ce se risipesc milioane de dolari pentru un pretins lobby pe la diverse firme străine. Pentru a vă face o idee despre stadiul înalt la care a ajuns democraţia la PRO TV, vă pot spune că postul cu pricina a primit nu mai puţin de trei proteste de la Cultul Creştin Baptist, Cultul Creştin după Evanghelie şi Alianţa Evanghelică din România, care îşi exprimă revolta faţă de această discriminare religioasă foarte gravă, cu posibile consecinţe internaţionale neplăcute. Dar nici unul dintre proteste n-a fost difuzat pe post, toate au fost aruncate la coş ; le am eu în copie, aici, şi le ţin la dispoziţia tuturor acelora care vor să vadă cine practică asuprirea şi demascarea creştinilor, de parcă ar fi nişte răufăcători. Mai repede decât se aşteptau unii, am aflat şi ce se ascunde în spatele campaniei furibunde de denigrare, a urii. Cele peste 20 de firme-căpuşă ale domnului care conduce PRO TV, nu dau nume, nu vreau să mă răfuiesc cu nimeni, au de plătit la bugetul statului nu mai puţin de 800 de miliarde de lei, iar liderii PDSR-ului i-au promis că-i vor anula datoriile dacă mă lichidează pe mine. Cu asemenea sumă fenomenală s-ar putea asigura mâncarea în toate spitalele din România până la Paşti. Nicăieri în lumea civilizată nu sunt iertaţi cei care se fac vinovaţi de evaziune fiscală. Aduceţi-vă aminte de marea actriţă italiană Sophia Loren, care a stat la închisoare pentru evaziune fiscală, sau de tatăl celebrei sportive germane, Steffi Graf, ori de impresarul lui Michael Jackson, Marcel Avram. Numai la noi, un personaj corupt şi abuziv ca acest patron încalcă toate legile, practică şantajul cu demascarea pe micul ecran, îi cheamă la ordine pe generalii de Poliţie ca pe nişte copii de mingi şi, în vreme ce azvârle în aer cu câteva confetti şi baloane, ca un fel de spoială peste mizeria populaţiei, el îi buzunăreşte pe români. Unealta lui cea mai logoreică e un actor ratat, un fel de „poznă a firii", cum zicea cronicarul. Permiteţi-mi să fiu fair-play, să nu-i dau nici lui numele. Acesta face pe lupul

moralist, dar a venit timpul ca lumea să ştie cu ce afaceri de tip mafiot se îndeletniceşte. De un an de zile, el percepe taxă de protecţie de 2 miliarde de lei pe lună de la un mare producător de alcool, care e şi patronul unei echipe de fotbal. Iată de ce actorul cu pricina se preface a fi un fan al acestei echipe. În acest sens, respectivul moderator a cumpărat cu numai 5 mii de dolari, un autentic bacşiş, Sanatoriul pentru copii rahitici de la Eforie Sud, în urma unei licitaţii trucate cu F.P.S.-ul. Acelaşi personaj, de o rapacitate ieşită din comun, a pus mâna, tot ca urmare a unei licitaţii trucate, pe Institutul de Optică Militară din Bucureşti, care are o clădire de nouă etaje, cu sute de laboratoare şi birouri şi cu aparatură de mai multe zeci de milioane de dolari, preţul plătit mafiei de la F.P.S. de către actorul afacerist. Este de treizeci de ori mai mic decât cel real, nu mai vorbim de pagubele aduse cercetării şi tehnicii militare. Chiar în numărul de mâine al ziarului *Evenimentul zilei*, de pildă, ca să vedeţi că nu mint şi nu greşesc şi sunt bine informat... sunt acuzat de cele mai aberante fapte... de evaziune fiscală, ceva de genul ăsta. Arăt eu a evazionist fiscal? Şi cine vorbeşte? Aşa se explică violenta cârdăşie dintre mafia politică şi mafia din presă. Eu am fost acela care am izbit nucleul dur al mafiei din România. Eu i-am tăiat caracatiţei braţele, şi acum, într-o agonie dezgustătoare, mă împroaşcă şi mă spurcă pe toate canalele. Aceeaşi explicaţie este valabilă şi pentru acele ziare centrale care trăiesc efectiv tot din furat, tot din şantaj, din taxă de protecţie, şi care ştiu bine că, dacă voi veni la putere, li se vor închide robinetele jafului, ale reclamelor de la FPS, ale sponsorizărilor de la tot felul de afacerişti băştinaşi şi străini, în special arabi. În realitate, neavând ce să spună concret despre mine, fiindcă eu nu am făcut absolut nimic de care să-mi fie ruşine, duşmanii mei şi ai ţării au umflat artificial gogoaşa unui pretins extremism, numai că nimeni nu poate produce nici cea mai mică dovadă concretă a acestui aşa-zis extremism. Este limpede că, dacă eu aş fi fost aşa, ar fi avut de suferit în vreun fel toţi acei piraţi de presă care mi-au bălăcărit familia, dar uite că nimeni nu i-a atins nici măcar cu o floare. Însuşi avocatul Antonie Iorgovan, părintele Constituţiei, actualmente senator PDSR de Prahova, a pledat strălucit, cu elocinţa cunoscută, la un proces artificial pentru a demonstra ceea ce ştie toată lumea: că noi nu suntem extremişti; şi atunci, în disperare de cauză, ei se leagă de cuvinte. De altfel, chiar Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, în ianuarie 2000, a difuzat un raport din care reiese că în România nu există nici mişcări, nici partide extremiste. Şi dacă am fi fost extremişti, n-aveam dreptul să ne înscriem la Tribunal şi să candidăm.

În mod concret, acelaşi PRO TV a extras, dintr-un discurs polemic şi metaforic al meu vechi de aproape trei ani, câteva cuvinte în care vorbeam de salvarea ţării cu mitraliera. Dar prin cele mai diabolice mijloace ale cenzurii de tip stalinist, au fost tăiate şi începutul, şi sfârşitul frazei, în care eu afirmam că nutresc speranţa că nu se va ajunge aici şi că dezastrul cumplit al ţării se va rezolva pe cale paşnică. Dar, în definitiv, cine îmi reproşează mie un simplu cuvânt? Nu cumva chiar aceia care n-au mânuit cuvinte polemice, ci chiar mitraliere, în decembrie 1989, în martie 1990, în iunie 1990, în septembrie 1991, în februarie 1999? Atunci au murit oameni ucişi în numele aceleiaşi democraţii de tip... sau care mă incriminează pe mine acum. Timp de 11 ani, muncitorii, pensionarii, studenţii, păgubiţii de la FNI, chiriaşii, ba chiar şi savanţii fizicieni de la Măgurele au fost bătuţi la sânge de gorilele cu cagule negre,

numai pentru că şi-au cerut drepturile. Acesta e adevăratul şi singurul extremism, domnilor: ţinerea sub teroare a populaţiei, poliţia politică a ambelor regimuri defuncte, înfometarea unei ţări întregi, lichidarea industriei, a agriculturii, zootehniei, armatei, sănătăţii, învăţământului, justiţiei, băncilor, turismului. Nu credeam că se împinge josnicia până acolo încât să se mintă că eu aş face execuţii publice pe stadioane, după modelul chinez, sau că voi închide discotecile pentru tineri, cum se minte acum prin şcoli, ori că ziariştii vor fi băgaţi la canal sau în alte lagăre de muncă, aşa cum a minţit un nefericit de la Iaşi, corespondent al Agenţiei privatizate France Press, din mahalaua Ţicăului.

Aştept cu nerăbdare ziua în care PDSR şi noii săi aliaţi mă vor acuza că voi otrăvi apele şi fântânile, aşa cum au speriat lumea, efectiv, în decembrie 1989, aceiaşi profesionişti ai intoxicării. În canonada jenantă pusă la cale împotriva mea se minte din zori şi până noaptea că, vezi doamne, comunitatea internaţională ar fi extrem de îngrijorată din pricina ascensiunii mele şi că România s-ar putea scufunda în mare ca Atlantida ori că mai are puţin şi va cădea de pe glob. Hai să fim serioşi! Tratamentul dur la care e supusă ţara noastră nu mi se datorează mie, care mi-am afirmat în repetate rânduri ataşamentul categoric la valorile civilizaţiei occidentale şi la idealul de integrare euroatlantică. De altfel, eu mi-am făcut studiile de istorie la Viena, nu la Moscova. Voi sunteţi cei care au terfelit imaginea ţării, voi sunteţi cei care au transformat România într-o placă turnantă a criminalităţii şi într-un exportator de violenţă.

Lupt pentru stoparea acestei degradări umilitoare, iar ultimul raport al Comisiei Europene de care vorbeam arată că în România nu există extremism şi confirmă justeţea luptei mele împotriva corupţiei. Toată avalanşa asta de citate din presa străină nu păcăleşte pe nimeni, pentru că textele sunt comandate, scrise şi plătite de aici, de la Bucureşti. Occidentul nu va trata cu hoţii care au jefuit fondurile comunitare, ci cu oameni integri ca mine, care, când spun o vorbă, aşa va fi.

Aşa după cum s-a stabilit, nici o ţară şi nici o oficialitate occidentală n-au formulat nici cea mai mică obiecţie la adresa triumfului PRM, totul nu este decât o diversiune şi o ploaie de fumigene pentru înspăimântarea populaţiei. Vrăjmaşii ţării mă răstignesc, dar ei uită un lucru: oamenii simpatizează întotdeauna cu victima. Astăzi, a fost dat publicităţii un sondaj IMAS, prin Radio România, care mă creditează pe mine cu 50%, iar pe contracandidatul meu cu 44%. Iar diferenţa va creşte simţitor.

Eu nu numai că nu sunt izolat pe plan extern, dar îmi face plăcere să vă anunţ că ieri, 5 decembrie, am primit printr-un emisar special, una dintre cele mai importante distincţii internaţionale: medalia de aur şi diploma „Omul anului 2000", decernate de Institutul Biografic American din New-York. Aceasta este diploma şi aceasta este medalia de aur, cu eşarfă de mătase. Sper că nu voi fi acuzat că aş fi plătit-o şi p-asta.

Port la gât această medalie, iar diploma aţi văzut-o. Dacă aş fi fost aşa cum încearcă să mă picteze unii, n-aş fi primit în acest an două prestigioase distincţii, medalia „Omul anului 2000", de care am vorbit, şi medalia de aur a Academiei Mondiale de Medicină „Albert Schwaitzer", pentru acţiuni umanitare. Şi nu aş fi fost ales la Paris ca preşedinte de onoare al Asociaţiei Mondiale Pro Basarabia şi Bucovina.

Doamnelor şi domnilor, aşa după cum vedeţi, unul dintre scopurile diversiunii a fost atins: în loc să mă ocup de prezentarea programului meu prezidenţial şi de priorităţile social-economice ale Partidului România Mare, a trebuit să demontez

punct cu punct acuzaţiile aberante care mi s-au adus. Acelora care se întreabă de ce nu are loc nici o dezbatere televizată între mine şi contracandidatul meu, aşa cum se întâmplă în toată lumea civilizată, le voi răspunde că acesta evită, mai pe româneşte, fuge de un asemenea dialog, procedeu care nu îi face deloc cinste. Nu numai că domnul Ion Iliescu nu acceptă un dialog în direct, absolut necesar, pentru ca populaţia să poată compara cele două oferte electorale. Dar el a intervenit brutal şi în dreptul meu legal de a-mi împărţi spaţiul de antenă, acordat de Legea electorală, pe postul public de televiziune. Iniţial, eu am intenţionat să vorbesc astăzi 30 de minute, şi mâine alte 30 de minute, pentru a fi sigur că mă vor recepţiona mai multe categorii de cetăţeni. Iată că n-a fost posibil şi PDSR-ul a dictat şi a bătut cu pumnul în masă. De altfel, ştiu că s-a instaurat o stare de nemulţumire şi de nervozitate faţă de aroganţa la care au revenit liderii acestui partid. Nu mai departe de acum patru ani, PDSR-ul a pierdut alegerile într-o manieră catastrofală. Iar ieşirea din scenă a domnului Ion Iliescu părea definitivă.

Îi reamintesc distinsului meu contracandidat că populaţia era atât de scârbită şi revoltată în 1996 încât ar fi fost în stare să voteze cu oricine, şi cu Petrache Lupu, numai să scape de el.

Acesta a avut ţara pe mână timp de 7 ani, dar a condus-o din rău în mai rău, până când a făcut posibilă explozia socială din noiembrie 1996. Încă ne sunt proaspete în memorie declaraţiile unor lideri care susţineau că Dumnezeu e pedeserist şi că ei vor conduce ţara până în anul 2050. Să mai vorbim de miliardele de dolari prăduite în primii doi ani postdecembrişti ? Să mai vorbim de ruinarea economiei naţionale ? Să mai vorbim de reţelele de tip mafiot patronate de regimul Iliescu şi despre care a scris toată presa şi chiar presa internaţională ? Am aici zeci de documente, din care aleg unul din lipsă de timp : traficul de armament şi ţigări efectuat de aeronava IL8 pe aeroportul Otopeni în anii 1995-1996, avion înmatriculat ER 75929. În perioada iunie-decembrie 1995 au fost 16 transporturi, iar în perioada ianuarie-noiembrie 1996 au fost 22 de transporturi. Reţineţi, e vorba de un singur avion, cel implicat mai târziu în afacerea Ţigareta II.

În realitate, după cum îmi mărturisea căpitanul Valentin Vasilescu, comandantul adjunct al aeroportului militar Otopeni, în timpul regimului Iliescu au fost desfăşurate mai multe sute de asemenea operaţiuni speciale. Noi nu suntem împotriva comerţului, fie el şi cu arme. Dar în ce buzunare sau conturi au intrat sutele de milioane de dolari câştigate şi de ce nu s-au plătit taxele vamale ? La fel de scandaloasă a fost contrabanda cu petrol şi benzină, de care a scris şi presa internaţională. La fel de revoltătoare au fost activităţile de tip mafiot ale directorului SPP de atunci, Dumitru Iliescu, cu maşini, cu arme şi muniţii, cu alte bunuri şi valori, toate în afara legii. Atunci când am ridicat acest caz infracţional în faţa Senatului României, urmarea a fost că domnul Iliescu, în loc să se debaraseze de infractori, mi-a ridicat mie imunitatea parlamentară.

Un caz similar s-a petrecut în privinţa generalului Victor Marcu, prim-adjunct al directorului SRI. Acesta l-a informat pe şeful statului despre inegalităţile lui Virgil Măgureanu, dar ce paradox inimaginabil : a doua zi a fost dat afară chiar generalul care îndrăznise să sesizeze abuzurile şi actele ilegale. De fapt, una dintre problemele domnului Ion Iliescu este aceasta : n-a avut mână bună la oameni. S-a înconjurat

aproape sistematic de indivizi dubioşi şi puşi pe căpătuială ca Gelu Voican Voiculescu, Silviu Brucan, Mihai Bujor Sion, Dumitru Iliescu şi alţii ca ei. Spune-mi cu cine te însoţeşti, ca să-ţi spun cine eşti, sună o zicală românească. Ne amintim cu toţii scena ridicolă când un comando de 40 de parlamentari PDSR l-a însoţit pe deputatul Gabriel Bivolaru la Parchetul General, ca un fel de trupă de şoc şi de intimidare a justiţiei. Am aflat şi ce se ascundea în spatele acestei demonstraţii fără precedent, fiindcă nicăieri actul de justiţie nu se exercită sub presiunea străzii. Acest Gabriel Bivolaru îşi cumpărase în 1996 locul de deputat, ducând câte o valiză cu un miliard de lei acasă la doi dintre fruntaşii PDSR-ului, *nomina odiosa*.

Exemplele sunt mai numeroase şi arată că PDSR-ul a pierdut atunci alegerile fiindcă era perceput de populaţie drept cel mai corupt partid. În vara anului 1997, PDSR-ul s-a spart în două, aşa cum se ştie, pe fondul afacerii Costea, personaj care a pompat milioane de dolari, şi într-o parte, şi-n alta. Dar nu-mi propun să fac un proces PDSR-ului, deşi lumea se întreabă de unde a avut acum, în campania electorală, atâtea zeci de milioane de dolari, în timp ce noi n-avem bani nici măcar de un banner, după cum se poate vedea pe străzile tuturor oraşelor ţării. Şi lumea se mai întreabă cum au reuşit să ia trenul corupţiei din mers şi cei nou veniţi la pupitrul de comandă. De pildă, un primar PDSR de sector în Capitală a câştigat numai în şase luni, din iunie 2000 până acum, şase miliarde de lei ; iar un viceprimar a câştigat două miliarde de lei, ambii din atribuirea de lucrări de construcţie către propriile lor firme, evident fără licitaţie. Este aicea viceprimarul general al Capitalei, prof. dr. Ioan Radu, din partea PRM, şi ştie bine că acesta este adevărul.

Aroganţa de care vorbeam s-a propagat cu viteza fulgerului. Am să vă dau un singur exemplu : vineri, 1 decembrie, un alai pedeserist s-a prezentat la Teatrul Naţional din Cluj-Napoca şi a încercat să intre cu forţa în loja centrală pentru a urmări spectacolul dat de primărie în cinstea zilei naţionale. Un funcţionar obştesc, mărunt, pe nume Ionuţ Ţene, le-a spus năvălitorilor că loja cu pricina e rezervată primarului Gheorghe Funar şi oaspeţilor de la Bucureşti şi Chişinău. „Şi ce dacă ? Noi am câştigat alegerile, stăm unde vrem ! ", a răspuns vicepreşedintele filialei judeţene PDSR, un anume domn Apahideanu, după care nici una, nici două, acesta i-a tras bietului om, o persoană delicată, poet cu mai multe cărţi publicate, trei palme răsunătoare. Chiar aşa, domnilor, aţi ajuns să bateţi lumea numai pentru că nu face sluj în faţa voastră ? Iar vă purtaţi de parcă nu aţi fi avut 37%, ci 87%. Se vede treaba că din operele complete ale şefului vostru n-aţi reţinut decât mâna vârâtă în beregata unui ziarist şi faimoasa întrebare care a făcut înconjurul lumii : „De ce urli, măi, animalule ? ".

La ce, oare, trebuie să se mai aştepte cetăţenii României de la nişte oameni care sunt puşi pe răfuială şi reglări de conturi, pe inocularea unei psihoze că vine tăvălugul şi pedeserizează ţara !

Stimate domnule Iliescu, am să vă pun acum, în lipsă, câteva din întrebările pe care vi le-aş fi adresat dacă aţi fi avut bărbăţia să vă confruntaţi cu mine. Motivul invocat de dumneavoastră, cum că eu aş fi agresiv şi v-aş jigni, nu rezistă, fiindcă am mai participat împreună în turneu electoral preliminar la mai multe emisiuni de televiziune, şi la TVR, şi la TV Internaţional, şi la Antena 1, unde nu numai că nu v-am deranjat cu nimic, dar chiar v-am luat apărarea în faţa violenţei unor contracandidaţi. Acum, aţi adoptat o poziţie de tip apartheid : v-aţi speriat de mine.

Dumneavoastră aţi prins din zbor acest clişeu, al aşa-zisului meu extremism, care nu se poate proba prin nimic concret, şi faceţi caz că Occidentul vă apreciază echilibrul şi echidistanţa. Să admitem că ar fi aşa. Atunci cum vă explicaţi totuşi eşecurile numeroase pe care le-aţi avut şi pe plan extern timp de 7 ani ? În afară de invocarea obsesivă a pactului de la... din Spania şi câteva şabloane despre strategii şi parteneriate, ce mai ştiţi dumneavoastră în materie de politică – limba de lemn, pe care o utilizaţi de 50 de ani încoace ? Iată începutul din cunoscuta publicaţie britanică *The Independent*, numărul din 27 noiembrie a.c., care n-a fost popularizat de presa de la Bucureşti, normal, citez : „Vechiul aliat al fostului dictator al României, Nicolae Ceauşescu, părea că va câştiga din nou puterea seara trecută, mişcare care ar putea îngropa candidatura României la Uniunea Europeană şi NATO. Domnul Ion Iliescu, 70 de ani, activează în politică din perioada stalinistă a anilor '50". Am încheiat citatul. Apropo, când aţi devenit din admirator al stalinismului biruitor un aşa de înfocat adept al capitalismului şi Occidentului ? Am aici o fotocopie a articolului scris de dumneavoastră la Moscova şi publicat în ziarul *Scânteia*, la 28 august 1951. Citez : „Pentru orice student român este o cinste şi o fericire să studieze în Uniunea Sovietică, în ţara ştiinţei, tehnicii şi culturii celei mai avansate din lume. Noi avem foarte multe de învăţat şi din faptul că ne aflăm într-o asemenea ţară ca Uniunea Sovietică, în mijlocul unor asemenea oameni ca oamenii sovietici. Avem de învăţat nespus de mult din felul de a trăi şi a gândi al omului sovietic, al acestui om de o mare înălţime morală, cult, modest". Şi acum paragraful de senzaţie : „Cu toţii simţim prietenia, îndrumarea şi ajutorul tovarăşilor noştri sovietici ; ne bucurăm împreună de succesele construcţiei noastre paşnice şi simţim aceeaşi revoltă contra..." atenţie ! ... „canibalilor americani care săvârşesc bestialităţi de nedescris împotriva eroicului popor coreean şi care pregătesc un nou război mondial. De la oamenii sovietici avem de învăţat ce înseamnă adevăratul patriotism". Am încheiat citatul. Semnează : Ion Iliescu, student, anul III, la Institutul Energetic „Molotov", Moscova.

Aşadar, în tinereţea dumneavoastră îi înfieraţi pe americani ca fiind nişte canibali şi nişte bestii, pe când omul sovietic... ehei... era un model de patriotism, de omenie, de o mare înălţime morală. În vremea aceea, ce se întâmpla în România din pricina oamenilor sovietici care erau idolii dumneavoastră ? Păi, ce să se întâmple ? 300.000 de oameni, floarea culturii, ştiinţei, religiei şi oştirii române, erau exterminaţi la canal şi în lagăre de trupele de ocupaţie sovietice. În acelaşi timp, zeci de mii de militari români şi sute de mii de civili din Basarabia şi Bucovina îngheţau sub viscolele năprasnice ale Siberiei, de le-au putrezit oasele la capătul lumii, tot din pricina marii înălţimi morale a omului sovietic. La tragedia lor de a muri de frig, de foame şi de bătăi în Uniunea Sovietică, dumneavoastră răspundeaţi cu fericirea de a studia în Uniunea Sovietică, fericire totuşi întunecată de norii negri ai canibalilor americani, care erau gata să provoace atunci, în 1951, cel de-al treilea război mondial. Nobile şi înălţătoare pagini aţi mai scris la vârsta de 21 de ani, domnule Ion Iliescu. Aşa că nu-i de mirare că, în iulie 1956, aşa după cum arată presa vremii, pe care o am aici, aţi fost cooptat în Biroul Politic al CC al UTM, şi cariera dumneavoastră a început.

Nu vreau să vă scriu eu biografia şi nici nu vă reproşez păcatele tinereţilor, deşi cine a pactizat atunci cu duşmanul ţării sale poate e mai vinovat decât acesta în faţa istoriei. Totuşi, cum v-aţi dat biografia la întors, cum aţi devenit din duşman al

americanilor, mâncători de oameni, nu-i aşa, proamerican? O asemenea metamorfoză ciudată nu s-a mai văzut decât la gândacul lui Kafka. În realitate, domnule Iliescu, dumneavoastră nu aţi făcut altceva decât să vă aranjaţi ploile şi viaţa de aşa manieră încât să conduceţi tot timpul, indiferent de regimul politic. Născut să fiţi şef, acum nu concepeţi altă ipostază decât aceea de a reveni în fruntea statului român, deşi nu mai sunteţi la vârsta la care puteţi desfăşura o activitate energică pentru ţară, de vreme ce nici acum zece ani n-aţi făcut mare lucru.

Printre întrebările pe care aş fi vrut să vi le pun, stimate domnule Ion Iliescu, este şi una referitoare la asasinarea fostului dumneavoastră şef şi tovarăş de drum, Nicolae Ceauşescu. Ani de zile aţi negat că aţi fi avut vreun amestec, dar aşa ceva e ridicol, fiindcă nu mişca nimic în structurile noii puteri fără ştirea şi acordul dumneavoastră. Am tot aici o copie după actul prin care la 24 decembrie 1989, în calitate de preşedinte al CFSN, dumneavoastră aţi instituit Tribunalul Militar Excepţional, a cărui sentinţă de condamnare la moarte, după cum a mărturisit şi Silviu Brucan, era stabilită înainte. Unde intervine ilegalitatea? La 24 decembrie 1989, nu funcţiona nici un CFSN, şedinţa de constituire având loc abia la 28 noiembrie 1989, şi nici măcar atunci dumneavoastră nu aţi fost ales preşedinte. Aşadar, aceea a fost o crimă calificată, pe baza unui grosolan fals în acte publice, a încălcării legilor ţării şi a funcţionării unui tribunal ilegal. Dar dincolo de toate acestea rămâne asasinatul oribil a doi oameni bătrâni şi bolnavi, efectiv nituiţi cu 600 de gloanţe el şi cu 700 de gloanţe ea, căreia i-a zburat şi o parte a craniului, încât oamenii povestesc că un câine al regimentului de la Târgovişte, Rex, i-a mâncat creierul şi a băut sângele de pe asfalt. Cum a fost posibil să se întâmple o asemenea atrocitate la un popor născut creştin? Şi de ce aţi livrat marfa în sfânta zi de Crăciun, când românii nu taie nici măcar porcul, de-aia şi Ignatul este cu câteva zile înainte. Citez dintr-un document secret pe care, de asemenea, îl am. De altfel, Gorbaciov stăruia încă din 22 decembrie 1989 pentru asasinarea lui Ceauşescu. Scenariul asasinării urma să fie declanşat de parola „recursul la metodă”, sub conducerea directă a lui Ion Iliescu. Eu n-am să vă întreb, stimate domnule Ion Iliescu, aşa cum a întrebat Emil Constantinescu în 1996, dacă credeţi în Dumnezeu. Aţi mărturisit-o singur, sunteţi liber-cugetător, adică ateu, e libertatea dumneavoastră de opţiune. Eu am să vă întreb însă altceva : l-aţi visat vreodată pe Nicolae Ceauşescu? Aţi avut vreodată imaginea acelui bătrân ciuruit de gloanţe înainte de a fi ucis de lipsa insulinei? Dar pe tinerii omorâţi după asasinarea lui Ceauşescu i-aţi visat? Pe ei cine i-a împuşcat, domnule Iliescu? Să nu-mi răspundeţi că teroriştii, fiindcă povestea asta n-o mai cred nici copiii dintre blocuri care frecventează lucrări mai elevate, ca textele formaţiei Bug Mafia şi ale altor trupe de succes.

Vă spun eu ce s-a întâmplat : acel război româno-român s-a declanşat pentru a se justifica uciderea soţilor Ceauşescu şi a instaurat panica şi teroarea în populaţie, aşa încât legitimitatea puciştilor să apară drept necesară şi salvatoare. Poeta Leonida Lari, deputată pe atunci în Parlamentul de la Moscova, l-a auzit pe Mihai Gorbaciov spunând la microfon că acum a vorbit cu tovarăşul Iliescu, care a cerut ajutorul trupelor sovietice. Exact acelaşi dialog l-aţi reprodus şi dumneavoastră la Bucureşti, de faţă cu numeroşi martori. Noroc cu bravul general Ştefan Guşă, care s-a opus intervenţiei ruseşti. Din păcate, curajul i-a fost fatal. Nu peste mult timp, muntele acela de om, prieten bun al meu, avea să moară de cancer, la numai 53 de ani, medicii

militari din jurul meu, Ioan Cârciumaru şi deputatul Ioan Marinescu, comentând că ar fi fost iradiat. La fel a fost suprimat şi şeful trupelor USLA, colonelul Gheorghe Ardeleanu. În aceeaşi manieră brutală, cu o salbă de rachete a fost pulverizat, din ordinul generalului KGB-ist Nicolae Militaru, elicopterul cu care erau aduşi la Bucureşti generalii Nuţă şi Mihalcea, care ştiau prea multe despre amestecul străin. Apoi, i-aţi băgat la închisoare pe colegii şi tovarăşii dumneavoastră, dintre care doi au şi murit destul de repede : fostul preşedinte al Marii Adunări Naţionale, Nicolae Giosan, s-a prăpădit în temniţă, iar fostul ministru de Externe Ioan Totu s-a spânzurat.

Nu se poate clădi nimic durabil pe minciună... N-aveţi, oare, nici o remuşcare, domnule Ion Iliescu ? N-aveţi remuşcări nici faţă de tinerii stâlciţi în bătaie în iunie 1990 sau faţă de cei ucişi de forţele de represiune în septembrie 1991 ? Pe câţi munţi de cadavre sunteţi capabil să mai călcaţi, pentru a vă eterniza la putere ? Şi câţi ani vreţi să mai domniţi ? Poate, cumva, până la vârsta de 900 de ani, a lui Matusalem din Biblie. Nici o problemă, se poate aranja şi asta. Vorbim cu specialiştii în inginerie genetică şi vă clonăm, să fiţi fericit.

În privinţa candidaturii dumneavoastră, iarăşi s-a comis o fărădelege : dumneavoastră pretindeţi că n-aţi avut decât un singur mandat prezidenţial : 1992-1996. Eroare gravă ! Dar între 1990 şi 1992, cine a fost preşedintele României ? Hai să admitem că numărătoarea începe din decembrie 1991, de când a fost votată Constituţia, şi tot rămâne aproape un an, până în septembrie 1992, timp în care aţi semnat documente oficiale şi tratate internaţionale, în calitate de preşedinte al ţării. Există un precedent : aşa după cum se ştie, imediat după asasinarea lui John Kennedy, vicepreşedintele Linton Johnson a depus jurământul în avion şi a devenit noul preşedinte al Americii, pentru a se evita vidul de putere. Acel prim mandat al lui a durat doar un an, până la alegerile din 1964, pe care le-a câştigat, şi a mai beneficiat de încă un mandat, până în 1968. Acolo, cariera lui prezidenţială s-a încheiat, întrucât Constituţia S.U.A prevede numai două mandate. Exact cazul dumneavoastră. Acum vă luptaţi din răsputeri pentru cel de-al treilea mandat. Cine ne asigură pe noi că, dacă-l veţi obţine, nu veţi schimba Constituţia pentru a mai câştiga şi alte mandate ?

Unde scrie că numai dumneavoastră puteţi conduce ţara aceasta ?

O societate se conduce după legi şi reguli, iar dacă ele sunt încălcate, se deschide calea către unele samavolnicii. Stimate domnule Iliescu, ce aţi vrea să faceţi dumneavoastră nou pentru poporul român, în comparaţie cu cei şapte ani în care aţi condus aşa cum l-aţi condus ? Cine v-a împiedicat să vă transpuneţi programele în viaţă atunci ? Astăzi pretindeţi că aţi câştigat mai multă experienţă, ceea ce este de-a dreptul hilar. Pentru numele lui Dumnezeu, aveţi aproape 71 de ani, iar la sfârşitul unui eventual nou mandat veţi avea 75 de ani, să vă dea Dumnezeu multă sănătate. V-aţi născut în timpul unei crize mondiale, în martie 1930. România intră în secolul XXI şi în mileniul III. Nu credeţi că şi noile generaţii au dreptul la un preşedinte născut după cel de-al doilea război mondial, care să le vorbească pe limba lor, să le înţeleagă, să nu fie mereu nevoit să le explice de ce i-a făcut canibali pe americani şi să folosească şi alt limbaj decât „sinergia faptelor" şi „meandrele concretului" ? Stimate domnule Iliescu, daţi, vă rog, o şansă celor peste 10 milioane de copii, de adolescenţi şi de tineri, care au respect faţă de bătrâni, aşa cum am şi eu, dar nu pot

fi obligaţi să se întoarcă în trecut ori să aştepte ca din 4 în 4 ani să vă maturizaţi dumneavoastră şi să căpătaţi experienţă. Aţi avut, duminica trecută, una dintre explicaţiile pe care tinerii mi le-au dat mie, iar nu dumneavoastră. Eu sunt cu 20 de ani mai tânăr decât dumneavoastră. Nu contest că am făcut şi eu destule greşeli în viaţă, pentru că nu vorbim de îngeri aici, însă în nici un caz mizeriile de care mă acuză unii acum nu le-am făcut.

Prin obstinaţia dumneavoastră pentru a deveni a treia oară preşedintele României şi de a refuza orice dialog cu cel de-al doilea partid din ţară, riscaţi să aruncaţi ţara în haos şi să-i ridicaţi pe cei 3 milioane de români împotriva altor milioane de fraţi ai lor. La urma urmei, ce v-am cerut noi? Nu v-am cerut nimic; nici funcţii guvernamentale, pe care, oricum, nu ştiu cu ce drept le tot împarte PDSR-ul, acum, la clientela sa. Nu v-am cerut nici alianţe, ba chiar prinţul Paul de România, care mi-e amic, m-a vizitat şi şi-a oferit serviciile de mediator, însă nici nu l-aţi băgat în seamă. Au stat ei la masă la dialog israelienii şi palestinienii, sud-coreenii şi nord-coreenii, negrii şi albii în Africa de Sud – şi n-ar fi putut avea nişte tratative civilizate două partide româneşti? Electoratul de-asta a şi votat masiv pentru schimbarea regimului, ca să cooperăm şi să scoatem ţara din prăpastia crizei. Imaginaţi-vă ce atmosferă bună ar fi fost în ţară şi ce climat de siguranţă şi muncă s-ar fi instaurat dacă măcar în plan parlamentar s-ar fi realizat o colaborare a PDSR-ului cu PRM-ul, care, prin redistribuire, au acum 72% dintre mandatele de senatori şi deputaţi, iar Guvernul, fie şi al dumneavoastră, minoritar, ar fi putut funcţiona fără probleme. Dar dumneavoastră v-aţi opus cu o vehemenţă ilogică şi, în orice caz, improprie politicienilor de anvergură.

Ura cu care dumneavoastră aţi exclus din start orice dialog, chiar la nivel de „Bună ziua!", cu PRM numai printr-un ordin străin se poate explica.

Doamnelor şi domnilor, departe de mine gândul de a descalifica pe domnul Ion Iliescu în faţa dumneavoastră. Personal, îl apreciez pentru numeroasele calităţi ale domniei sale. Lumea însă vede şi judecă: domnia sa a condus ţara în timp de 7 ani, eu n-am condus nimic şi aş putea face pentru poporul român şi idealurile sale mai mult decât un om şovăielnic, care în ultimii 11 ani a fost prizonierul unor interese de tip mafiot.

Nu ştiu cum se face, dar de venirea mea la putere nu se tem nici muncitorii, nici gospodinele, nici şomerii, nici minerii înfometaţi, nici militarii, nici dascălii, ci se tem exact aceia care până acum câtva timp îl terfeleau chiar pe domnul Ion Iliescu, în fel şi chip. Am aici ziarul *Ziua*... iată... am ajuns să popularizez şi *Ziua*... din 29 octombrie 1996, puteţi vedea şi dumneavoastră: „Caracatiţa politico-financiară a preşedintelui României a trecut Atlanticul"; „Ion Iliescu a topit în S.U.A. peste 4 milioane de dolari sustraşi de la popor", aceste titluri din *Ziua* ş.a.m.d.

Timp de 7 ani, doamna Doina Cornea a răguşit strigând: „Nu mai vrem nici un pic, preşedinte bolşevic!". La vremea aceea, eu i-am luat apărarea lui Ion Iliescu, răsplata o vedeţi şi dumneavoastră.

Mesajul către ţară

Stimaţi locuitori ai României,

Domnul Ion Iliescu a fost îmbrăţişat cu o căldură suspectă, ca un salvator al democraţiei şi părinte al patriei, exact de către aceia care îl făceau până acum antichrist. Niciodată n-a existat în istoria României o asemenea scenă de cameleonism colectiv. Mai mult decât atât : în dispreţul propriului electorat, care l-a votat tocmai ca să scape de partidele care au ruinat ţara în ultimii patru ani, PDSR-ul a defilat la braţ cu liderii UDMR, PD şi PNL, pe care cu numai câteva săptămâni înainte îi ameninţa cu celulele puşcăriilor.

În fine, să ne ocupăm puţin de programul meu prezidenţial, care iată, mi-a fost prescurtat explozitiv, pentru că a trebuit şi eu să arăt lumii care este realitatea.

Din numeroasele măsuri pe care le preconizez, voi începe cu câteva mai stringente. În primul rând, dacă mă va ajuta bunul Dumnezeu să ajung preşedinte şi să-mi salvez ţara de la pieire, voi asigura cancelariile lumii, inclusiv reprezentanţele diplomatice acreditate la Bucureşti, că voi respecta cu fermitate angajamentul nostru de integrare a României în structurile euroatlantice, precum şi toate tratatele şi acordurile internaţionale la care ţara noastră este parte. Nu de mine trebuie să se teamă Occidentul, fiindcă eu sunt un om al păcii şi al dialogului, hotărât să modernizeze România. Occidentul trebuie să se teamă de ultima mare migraţie din istorie, aceea a gangsterilor, a traficanţilor de droguri şi arme, a ucigaşilor şi prostituatelor, a violatorilor de copii, care se tot revarsă ca lava unui vulcan prin România, din inima Europei. Aşa cum românii au apărat sute de ani valorile civilizaţiei creştine ale Occidentului împotriva expansiunii otomane, acum le vor apăra împotriva crimei organizate, a imigraţiei ilegale şi a altor primejdii. Eu sunt singurul care poate lua taurul mafiei de coarne, dacă nu se va înţelege asta va fi şi mai rău pentru ţară, dar şi pentru tihna din multe cămine europene.

Apoi, voi depune cele mai cinstite şi statornice demersuri pentru adevărata reconciliere naţională, nu voi băga la puşcărie politicieni şi ziarişti, nu voi face nici o execuţie publică, dimpotrivă, am să-i apăr de furia populaţiei pe cei vinovaţi de jaf şi abuzuri, tot ceea ce voi face va fi lichidarea mafiei cu legea în mână şi confiscarea marilor averi realizate prin fraudă. Acest drept nu mi-l poate lua nimeni, fiindcă numai aşa voi putea începe o viaţă nouă. În paralel, voi lua toate măsurile care se impun pentru asigurarea securităţii alimentare a populaţiei cu orice preţ, până vom ieşi la primăvară şi va da firul ierbii. Nu e normal ca România să sufere de foame. Un studiu efectuat de un organism al ONU, e vorba de FAO, a stabilit că România, cu pământul ei bogat şi cu regimul hidrografic excepţional, poate hrăni nu 22 milioane, ci 80 de milioane de locuitori.

Ca stil de muncă, voi vizita fiecare judeţ al ţării în primele trei zile ale fiecărei săptămâni, însoţit de specialişti în multiple domenii, dar şi investitori români şi străini, pentru a inventaria problemele grave cu care se confruntă populaţia şi a le găsi o rezolvare rapidă.

americanilor, mâncători de oameni, nu-i aşa, proamerican? O asemenea metamorfoză ciudată nu s-a mai văzut decât la gândacul lui Kafka. În realitate, domnule Iliescu, dumneavoastră nu aţi făcut altceva decât să vă aranjaţi ploile şi viaţa de aşa manieră încât să conduceţi tot timpul, indiferent de regimul politic. Născut să fiţi şef, acum nu concepeţi altă ipostază decât aceea de a reveni în fruntea statului român, deşi nu mai sunteţi la vârsta la care puteţi desfăşura o activitate energică pentru ţară, de vreme ce nici acum zece ani n-aţi făcut mare lucru.

Printre întrebările pe care aş fi vrut să vi le pun, stimate domnule Ion Iliescu, este şi una referitoare la asasinarea fostului dumneavoastră şef şi tovarăş de drum, Nicolae Ceauşescu. Ani de zile aţi negat că aţi fi avut vreun amestec, dar aşa ceva e ridicol, fiindcă nu mişca nimic în structurile noii puteri fără ştirea şi acordul dumneavoastră. Am tot aici o copie după actul prin care la 24 decembrie 1989, în calitate de preşedinte al CFSN, dumneavoastră aţi instituit Tribunalul Militar Excepţional, a cărui sentinţă de condamnare la moarte, după cum a mărturisit şi Silviu Brucan, era stabilită înainte. Unde intervine ilegalitatea? La 24 decembrie 1989, nu funcţiona nici un CFSN, şedinţa de constituire având loc abia la 28 noiembrie 1989, şi nici măcar atunci dumneavoastră nu aţi fost ales preşedinte. Aşadar, aceea a fost o crimă calificată, pe baza unui grosolan fals în acte publice, a încălcării legilor ţării şi a funcţionării unui tribunal ilegal. Dar dincolo de toate acestea rămâne asasinatul oribil a doi oameni bătrâni şi bolnavi, efectiv nituiţi cu 600 de gloanţe el şi cu 700 de gloanţe ea, căreia i-a zburat şi o parte a craniului, încât oamenii povestesc că un câine al regimentului de la Târgovişte, Rex, i-a mâncat creierul şi a băut sângele de pe asfalt. Cum a fost posibil să se întâmple o asemenea atrocitate la un popor născut creştin? Şi de ce aţi livrat marfa în sfânta zi de Crăciun, când românii nu taie nici măcar porcul, de-aia şi Ignatul este cu câteva zile înainte. Citez dintr-un document secret pe care, de asemenea, îl am. De altfel, Gorbaciov stăruia încă din 22 decembrie 1989 pentru asasinarea lui Ceauşescu. Scenariul asasinării urma să fie declanşat de parola „recursul la metodă”, sub conducerea directă a lui Ion Iliescu. Eu n-am să vă întreb, stimate domnule Ion Iliescu, aşa cum a întrebat Emil Constantinescu în 1996, dacă credeţi în Dumnezeu. Aţi mărturisit-o singur, sunteţi liber-cugetător, adică ateu, e libertatea dumneavoastră de opţiune. Eu am să vă întreb însă altceva : l-aţi visat vreodată pe Nicolae Ceauşescu? Aţi avut vreodată imaginea acelui bătrân ciuruit de gloanţe înainte de a fi ucis de lipsa insulinei? Dar pe tinerii omorâţi după asasinarea lui Ceauşescu i-aţi visat? Pe ei cine i-a împuşcat, domnule Iliescu? Să nu-mi răspundeţi că teroriştii, fiindcă povestea asta n-o mai cred nici copiii dintre blocuri care frecventează lucrări mai elevate, ca textele formaţiei Bug Mafia şi ale altor trupe de succes.

Vă spun eu ce s-a întâmplat : acel război româno-român s-a declanşat pentru a se justifica uciderea soţilor Ceauşescu şi a instaurat panica şi teroarea în populaţie, aşa încât legitimitatea puciştilor să apară drept necesară şi salvatoare. Poeta Leonida Lari, deputată pe atunci în Parlamentul de la Moscova, l-a auzit pe Mihai Gorbaciov spunând la microfon că acum a vorbit cu tovarăşul Iliescu, care a cerut ajutorul trupelor sovietice. Exact acelaşi dialog l-aţi reprodus şi dumneavoastră la Bucureşti, de faţă cu numeroşi martori. Noroc cu bravul general Ştefan Guşă, care s-a opus intervenţiei ruseşti. Din păcate, curajul i-a fost fatal. Nu peste mult timp, muntele acela de om, prieten bun al meu, avea să moară de cancer, la numai 53 de ani, medicii

militari din jurul meu, Ioan Cârciumaru şi deputatul Ioan Marinescu, comentând că ar fi fost iradiat. La fel a fost suprimat şi şeful trupelor USLA, colonelul Gheorghe Ardeleanu. În aceeaşi manieră brutală, cu o salbă de rachete a fost pulverizat, din ordinul generalului KGB-ist Nicolae Militaru, elicopterul cu care erau aduşi la Bucureşti generalii Nuţă şi Mihalcea, care ştiau prea multe despre amestecul străin. Apoi, i-aţi băgat la închisoare pe colegii şi tovarăşii dumneavoastră, dintre care doi au şi murit destul de repede: fostul preşedinte al Marii Adunări Naţionale, Nicolae Giosan, s-a prăpădit în temniţă, iar fostul ministru de Externe Ioan Totu s-a spânzurat.

Nu se poate clădi nimic durabil pe minciună... N-aveţi, oare, nici o remuşcare, domnule Ion Iliescu? N-aveţi remuşcări nici faţă de tinerii stâlciţi în bătaie în iunie 1990 sau faţă de cei ucişi de forţele de represiune în septembrie 1991? Pe câţi munţi de cadavre sunteţi capabil să mai călcaţi, pentru a vă eterniza la putere? Şi câţi ani vreţi să mai domniţi? Poate, cumva, până la vârsta de 900 de ani, a lui Matusalem din Biblie. Nici o problemă, se poate aranja şi asta. Vorbim cu specialiştii în inginerie genetică şi vă clonăm, să fiţi fericit.

În privinţa candidaturii dumneavoastră, iarăşi s-a comis o fărădelege: dumneavoastră pretindeţi că n-aţi avut decât un singur mandat prezidenţial: 1992-1996. Eroare gravă! Dar între 1990 şi 1992, cine a fost preşedintele României? Hai să admitem că numărătoarea începe din decembrie 1991, de când a fost votată Constituţia, şi tot rămâne aproape un an, până în septembrie 1992, timp în care aţi semnat documente oficiale şi tratate internaţionale, în calitate de preşedinte al ţării. Există un precedent: aşa după cum se ştie, imediat după asasinarea lui John Kennedy, vicepreşedintele Linton Johnson a depus jurământul în avion şi a devenit noul preşedinte al Americii, pentru a se evita vidul de putere. Acel prim mandat al lui a durat doar un an, până la alegerile din 1964, pe care le-a câştigat, şi a mai beneficiat de încă un mandat, până în 1968. Acolo, cariera lui prezidenţială s-a încheiat, întrucât Constituţia S.U.A prevede numai două mandate. Exact cazul dumneavoastră. Acum vă luptaţi din răsputeri pentru cel de-al treilea mandat. Cine ne asigură pe noi că, dacă-l veţi obţine, nu veţi schimba Constituţia pentru a mai câştiga şi alte mandate?

Unde scrie că numai dumneavoastră puteţi conduce ţara aceasta?

O societate se conduce după legi şi reguli, iar dacă ele sunt încălcate, se deschide calea către unele samavolnicii. Stimate domnule Iliescu, ce aţi vrea să faceţi dumneavoastră nou pentru poporul român, în comparaţie cu cei şapte ani în care aţi condus aşa cum l-aţi condus? Cine v-a împiedicat să vă transpuneţi programele în viaţă atunci? Astăzi pretindeţi că aţi câştigat mai multă experienţă, ceea ce este de-a dreptul hilar. Pentru numele lui Dumnezeu, aveţi aproape 71 de ani, iar la sfârşitul unui eventual nou mandat veţi avea 75 de ani, să vă dea Dumnezeu multă sănătate. V-aţi născut în timpul unei crize mondiale, în martie 1930. România intră în secolul XXI şi în mileniul III. Nu credeţi că şi noile generaţii au dreptul la un preşedinte născut după cel de-al doilea război mondial, care să le vorbească pe limba lor, să le înţeleagă, să nu fie mereu nevoit să le explice de ce i-a făcut canibali pe americani şi să folosească şi alt limbaj decât „sinergia faptelor” şi „meandrele concretului”? Stimate domnule Iliescu, daţi, vă rog, o şansă celor peste 10 milioane de copii, de adolescenţi şi de tineri, care au respect faţă de bătrâni, aşa cum am şi eu, dar nu pot

fi obligaţi să se întoarcă în trecut ori să aştepte ca din 4 în 4 ani să vă maturizaţi dumneavoastră şi să căpătaţi experienţă. Aţi avut, duminica trecută, una dintre explicaţiile pe care tinerii mi le-au dat mie, iar nu dumneavoastră. Eu sunt cu 20 de ani mai tânăr decât dumneavoastră. Nu contest că am făcut şi eu destule greşeli în viaţă, pentru că nu vorbim de îngeri aici, însă în nici un caz mizeriile de care mă acuză unii acum nu le-am făcut.

Prin obstinaţia dumneavoastră pentru a deveni a treia oară preşedintele României şi de a refuza orice dialog cu cel de-al doilea partid din ţară, riscaţi să aruncaţi ţara în haos şi să-i ridicaţi pe cei 3 milioane de români împotriva altor milioane de fraţi ai lor. La urma urmei, ce v-am cerut noi? Nu v-am cerut nimic; nici funcţii guvernamentale, pe care, oricum, nu ştiu cu ce drept le tot împarte PDSR-ul, acum, la clientela sa. Nu v-am cerut nici alianţe, ba chiar prinţul Paul de România, care mi-e amic, m-a vizitat şi şi-a oferit serviciile de mediator, însă nici nu l-aţi băgat în seamă. Au stat ei la masă la dialog israelienii şi palestinienii, sud-coreenii şi nord-coreenii, negrii şi albii în Africa de Sud – şi n-ar fi putut avea nişte tratative civilizate două partide româneşti? Electoratul de-asta a şi votat masiv pentru schimbarea regimului, ca să cooperăm şi să scoatem ţara din prăpastia crizei. Imaginaţi-vă ce atmosferă bună ar fi fost în ţară şi ce climat de siguranţă şi muncă s-ar fi instaurat dacă măcar în plan parlamentar s-ar fi realizat o colaborare a PDSR-ului cu PRM-ul, care, prin redistribuire, au acum 72% dintre mandatele de senatori şi deputaţi, iar Guvernul, fie şi al dumneavoastră, minoritar, ar fi putut funcţiona fără probleme. Dar dumneavoastră v-aţi opus cu o vehemenţă ilogică şi, în orice caz, improprie politicienilor de anvergură.

Ura cu care dumneavoastră aţi exclus din start orice dialog, chiar la nivel de „Bună ziua!”, cu PRM numai printr-un ordin străin se poate explica.

Doamnelor şi domnilor, departe de mine gândul de a descalifica pe domnul Ion Iliescu în faţa dumneavoastră. Personal, îl apreciez pentru numeroasele calităţi ale domniei sale. Lumea însă vede şi judecă: domnia sa a condus ţara în timp de 7 ani, eu n-am condus nimic şi aş putea face pentru poporul român şi idealurile sale mai mult decât un om şovăielnic, care în ultimii 11 ani a fost prizonierul unor interese de tip mafiot.

Nu ştiu cum se face, dar de venirea mea la putere nu se tem nici muncitorii, nici gospodinele, nici şomerii, nici minerii înfometaţi, nici militarii, nici dascălii, ci se tem exact aceia care până acum câtva timp îl terfeleau chiar pe domnul Ion Iliescu, în fel şi chip. Am aici ziarul *Ziua*... iată... am ajuns să popularizez şi *Ziua*... din 29 octombrie 1996, puteţi vedea şi dumneavoastră: „Caracatiţa politico-financiară a preşedintelui României a trecut Atlanticul”; „Ion Iliescu a topit în S.U.A. peste 4 milioane de dolari sustraşi de la popor”, aceste titluri din *Ziua* ş.a.m.d.

Timp de 7 ani, doamna Doina Cornea a răguşit strigând: „Nu mai vrem nici un pic, preşedinte bolşevic!”. La vremea aceea, eu i-am luat apărarea lui Ion Iliescu, răsplata o vedeţi şi dumneavoastră.

Mesajul către ţară

Stimaţi locuitori ai României,

Domnul Ion Iliescu a fost îmbrăţişat cu o căldură suspectă, ca un salvator al democraţiei şi părinte al patriei, exact de către aceia care îl făceau până acum antichrist. Niciodată n-a existat în istoria României o asemenea scenă de cameleonism colectiv. Mai mult decât atât : în dispreţul propriului electorat, care l-a votat tocmai ca să scape de partidele care au ruinat ţara în ultimii patru ani, PDSR-ul a defilat la braţ cu liderii UDMR, PD şi PNL, pe care cu numai câteva săptămâni înainte îi ameninţa cu celulele puşcăriilor.

În fine, să ne ocupăm puţin de programul meu prezidenţial, care iată, mi-a fost prescurtat explozitiv, pentru că a trebuit şi eu să arăt lumii care este realitatea.

Din numeroasele măsuri pe care le preconizez, voi începe cu câteva mai stringente. În primul rând, dacă mă va ajuta bunul Dumnezeu să ajung preşedinte şi să-mi salvez ţara de la pieire, voi asigura cancelariile lumii, inclusiv reprezentanţele diplomatice acreditate la Bucureşti, că voi respecta cu fermitate angajamentul nostru de integrare a României în structurile euroatlantice, precum şi toate tratatele şi acordurile internaţionale la care ţara noastră este parte. Nu de mine trebuie să se teamă Occidentul, fiindcă eu sunt un om al păcii şi al dialogului, hotărât să modernizeze România. Occidentul trebuie să se teamă de ultima mare migraţie din istorie, aceea a gangsterilor, a traficanţilor de droguri şi arme, a ucigaşilor şi prostituatelor, a violatorilor de copii, care se tot revarsă ca lava unui vulcan prin România, din inima Europei. Aşa cum românii au apărat sute de ani valorile civilizaţiei creştine ale Occidentului împotriva expansiunii otomane, acum le vor apăra împotriva crimei organizate, a imigraţiei ilegale şi a altor primejdii. Eu sunt singurul care poate lua taurul mafiei de coarne, dacă nu se va înţelege asta va fi şi mai rău pentru ţară, dar şi pentru tihna din multe cămine europene.

Apoi, voi depune cele mai cinstite şi statornice demersuri pentru adevărata reconciliere naţională, nu voi băga la puşcărie politicieni şi ziarişti, nu voi face nici o execuţie publică, dimpotrivă, am să-i apăr de furia populaţiei pe cei vinovaţi de jaf şi abuzuri, tot ceea ce voi face va fi lichidarea mafiei cu legea în mână şi confiscarea marilor averi realizate prin fraudă. Acest drept nu mi-l poate lua nimeni, fiindcă numai aşa voi putea începe o viaţă nouă. În paralel, voi lua toate măsurile care se impun pentru asigurarea securităţii alimentare a populaţiei cu orice preţ, până vom ieşi la primăvară şi va da firul ierbii. Nu e normal ca România să sufere de foame. Un studiu efectuat de un organism al ONU, e vorba de FAO, a stabilit că România, cu pământul ei bogat şi cu regimul hidrografic excepţional, poate hrăni nu 22 milioane, ci 80 de milioane de locuitori.

Ca stil de muncă, voi vizita fiecare judeţ al ţării în primele trei zile ale fiecărei săptămâni, însoţit de specialişti în multiple domenii, dar şi investitori români şi străini, pentru a inventaria problemele grave cu care se confruntă populaţia şi a le găsi o rezolvare rapidă.

În privinţa investitorilor străini : îi voi invita să vină înapoi pe cei de la marile firme şi concerne (General Motors, General Electric, Siemens, Bayer, AEC, Deutsche Telecom, British Telecom, Marlboro) şi pe toţi ceilalţi alungaţi de mafia pestriţă care a controlat şi dijmuit total.

Voi ordona anchete prezidenţiale pentru stabilirea modului cum s-au efectuat privatizările, iar acele privatizări frauduloase vor fi anulate.

Voi instaura austeritatea de sus şi până jos, începând cu mine şi familia mea.

Voi solicita Parlamentului şi Guvernului să adopte actele normative şi să acţioneze pentru ca :

1. în maximum 6 luni, să fie asigurat salariul minim pe econonomie de minim 2 milioane lei, iar pensia minimă de 1,5 milioane lei ;
2. până la Anul Nou, vor fi despăgubiţi toţi păgubiţii de la FNI din fondurile instituţiei vinovate, CEC-ul, şi, eventual, cu ajutorul AVAB-ului ;
3. vor fi asigurate facilităţi de angajare pentru absolvenţii de facultăţi din promoţia 2001 ;
4. întreaga suprafaţă agricolă a României, de circa 9 milioane de hectare, va fi cultivată şi se va începe munca la amenajările funciare şi la refacerea sistemelor de irigaţii ;

Evident avem mult mai multe proiecte şi măsuri, dar acestea apar mai importante în prima fază, totul pe fundamentul reinstaurării statului în economie.

Dragi compatrioţi, se apropie sărbătorile de iarnă ; din nefericire, ele sunt mai triste ca oricând. Preţurile la alimente şi la carburanţi iar au luat-o razna şi voi nu aveţi o instanţă morală şi legală la care să vă mai plângeţi.

Apar, astăzi, în faţa dumneavoastră cu smerenia care se cuvine atunci când te ştii privit de poporul lui Ştefan cel Mare, al lui Mihai Viteazu, al lui Avram Iancu, al lui Eminescu, al lui Iorga, al lui Brâncuşi, al lui Enescu. Ce popor mesianic ! Păcat de conducătorii cei slabi pe care i-a avut în diverse perioade istorice. „Bună ţară, rea tocmeală ! ”, zicea cronicarul.

Aceasta e luna iertării, ca să intrăm curaţi la suflet în noul mileniu. Vă iert şi pe voi, prigonitorii mei, care nu puteţi pricepe că un om e altfel decât voi, că e o oaie albă într-o turmă de oi negre, că nu merge la furat cu hoţii, că nu se destrăbălează cu destrăbălaţii, că nu numai că nu ia de la săraci, ca toţi bogătaşii de azi, ci, dimpotrivă, îşi dă şi haina de pe el şi nici un om sărman n-a plecat de la uşa lui fără vreun ajutor, oricât de mic. Îi rog, totodată, pe cei pe care i-am mâhnit sau i-am nedreptăţit fără voia mea, într-un fel sau altul, să mă ierte, în această vreme din preajma Crăciunului. Este greu, într-o lume care se abrutizează, să-ţi păstrezi cumpătul, să rămâi un om adevărat, să nu te atingi de aurul care te ispiteşte, să nu gândeşti şi să nu făptuieşti urâciuni, chiar şi atunci când nu te vede nimeni, există totuşi cineva care vede, judecă şi cântăreşte totul din slava cerului. Acelora care se întreabă care e secretul succesului meu, le voi răspunde cu simplitate, dovedind că nu m-a orbit această izbândă şi că trebuie să fug de păcatul trufiei : eu nu sunt decât un om, un simplu om, ridicat din mijlocul poporului meu, iar inima mea e cutia mea de rezonanţă care vibrează la nedreptăţi, la plânsul şi la durerile oamenilor. Nici eu nu-mi explic de ce mă doare atâta suferinţa celor din jur, oameni şi animale, dar o iubire năvalnică îmi umple pieptul şi atunci sar în ajutorul lor. Parcă se petrece ceva magic cu mine şi trec peste

orice primejdie, pentru a micşora suferinţa care domneşte în această Vale a Plângerii. Nu ştiu ce oieri, ce plugari, ce preoţi, ce soldaţi, ce femei milostive mi-au trimis pe fluviul de sânge al generaţiilor această patimă clocotitoare de a face dreptate celor năpăstuiţi. Ca mâine vor răsuna colindele de Crăciun şi un crâmpei de lumânare într-o ramură de brad ne va face să ne aducem aminte de copilărie şi de părinţi.

Mesajul meu e de pace şi de bună învoire. Nu sunt aşa de bun cum mă cred cei 220.000 de membri ai PRM, dar nici pe departe nu sunt aşa de rău cum mă zugrăvesc cei care nu mă cunosc.

Am să fiu reformatorul ţării mele, duminică România va juca ultima şansă a ei. Îi rog pe magistraţii, pe preşedinţii secţiilor de votare, pe cei care numără şi transportă voturile, dar şi pe observatorii străini, să fie corecţi până la capăt, să nu-şi facă păcatul grav de a năpăstui un om care nu vrea altceva decât binele poporului român. „Ţineţi cu poporul toţi, ca să nu rătăciţi", spunea la 1848 tribunul Simion Bărnuţiu.

Îi invit pe membrii minorităţii maghiare, ai minorităţii ţiganilor, ai altor minorităţi, să nu voteze cu mafia, care i-a adus şi pe ei în sapă de lemn, să-şi asculte vocea inimii şi să aleagă un om care va fi cel mai drept prieten şi apărător.

Îi rog pe cetăţeni să vină duminică la vot.

Jos mafia, sus patria !

Doamne, ocroteşte poporul român şi sărbători fericite !

Studioul electoral TVR – 2000

Partea I
Discursul candidatului Ion Iliescu

Stimaţi telespectatori, stimaţi concetăţeni, mă văd obligat să încep această dezbatere cu o declaraţie privitoare la afirmaţiile şi acuzele aduse de contracandidatul meu, domnul Vadim Tudor, în emisiunea de aseară ; declaraţia conţinută într-un text-fluviu de o oră, cu o vădită intenţie de senzaţie, text citit pe nerăsuflate ca de un actor, cititor de texte comandate. Aţi avut încă o dată prilejul să asistaţi la un spectacol al demagogiei, al gândirii incoerente şi al megalomaniei unui om care se crede Salvatorul României. Nimic din ceea ce vă preocupă pe dumneavoastră, nimic din ceea ce reprezintă, cu adevărat, interesul naţional nu şi-a găsit loc în acest discurs. Iar când după calomnii şi atacuri nedemne pentru un politician responsabil, care contravin chiar regulilor acceptate de toţi în campania electorală şi conţinute în articolul citit de doamna Guriţă, deci după toate acestea a catadicsit să prezinte şi unele soluţii în ultimele cinci minute, care reprezintă nişte propuneri antieconomice, caricaturale, ce vin în contradicţie cu modul de funcţionare a economiei şi care, aplicate, ar produce mai multă sărăcie şi mai multă corupţie, tot mai multe şi mai mari suferinţe poporului român. Ţara nu se poate conduce nici cu mitraliera, nici cu pamflete citite seară de seară la televizor. Problemele economiei româneşti au nevoie de soluţii, nu de metafore. Vi-l puteţi, oare, imagina în postura de şef al statului, factor de echilibru, de mediere între puterile statului, între forţele politice, exponent al statului în raport cu societatea civilă? El a declarat război continuu tuturor, timp de zece ani, şi a făcut-o şi ieri. Şi apoi, tot el se plânge că ar fi victima celor pe care îi calomniază : curat bărbăţie ! Sau încercaţi să vă imaginaţi o întâlnire a domnului Vadim Tudor cu liderii Uniunii Europene, în ipoteza că o asemenea întâlnire ar fi posibilă. Ce ar avea în comun oamenii care recunosc şi apără valorile democraţiei, drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti, toleranţi, deschişi la dialog, cu un om care îl proslăveşte şi astăzi pe Ceauşescu, ameninţă presa, promite execuţii publice pe stadioane şi lagăre de muncă pentru ziarişti şi pentru adversarii săi politici? E adevărat că în ultima vreme se dezice, a încercat şi aseară, dar sunt formule consemnate în scris, de care iarăşi, o calitate, se dezice în mod laş. Şi, fără îndoială, domnul Vadim Tudor va trebui să le

explice în faţa justiţiei. Sunt însă câteva minciuni şi deformări grave ale realităţii, care privesc evenimente istorice importante, instituţii fundamentale ale statului de drept şi încălcări ale onoarei şi demnităţii naţionale, care nu pot rămâne fără răspuns.

În primul rând, România de după Revoluţia din decembrie 1989 nu a fost şi nu este un lagăr de exterminare, cum afirmă domnul Vadim Tudor. Dacă ar fi fost aşa, el nu s-ar mai fi putut exprima acum în faţa camerelor de luat vederi şi nu ar mai fi putut candida pentru funcţia de şef al statului.

În al doilea rând, Revoluţia română nu a fost o lovitură de stat organizată de KGB, cum îşi permite să se pronunţe. Şi nici explozia mămăligii, cum dispreţuitor se exprimă liderul PRM. Poporul român nu este o mămăligă, ci o comunitate de oameni demni, care au acceptat să se jertfească pentru a-şi câştiga libertatea şi drepturile, ignorate de regimul Ceauşescu, al cărui trubadur obedient al fost Corneliu Vadim Tudor. Cum îşi permite domnia sa, care a stat ascuns ca un laş în zilele Revoluţiei, să-i judece pe cei care au răsturnat dictatura şi au murit pentru convingerile lor ? V-aş cita doar două exemple din opera de trubadur obedient a domnului Vadim Tudor.

În volumul său „Poeme de dragoste, ură şi speranţă", apărut în 1981, la Editura Eminescu, are un poem lung, intitulat „Nicolae Ceauşescu". Vă citez doar prima parte a lui :

Acum prăznuirea acestei vieţi bogate în viaţa ta, părinte,
Mă-nfăţişez şi zic :
Slăvite-ţi fie fiinţa şi setea de dreptate,
Tu, ce te dărui ţării şi nu îi ceri nimic.
Aş fi dorit, fireşte, să laud în tăcere
Făptura ta turnată în bronz roman şi dac
Dar epoca e aspră şi cugetul îmi cere
Să ies din contemplare, să ard şi să nu tac.

Asta e o primă mostră. O a doua : „Odă către tovarăşa Elena Ceauşescu, a ţării prima femeie". Vă citez trei fragmente din ea :

Elena Ceauşescu, omul ce-ntruchipează pe vecie
Femeia acestei naţii, atât de plină de virtuţi
Mândrie, cinste, frumuseţe şi monument de hărnicie.
Pentru acestea toate, iată, îţi vine dreapta ţării să săruţi.

E mamă plină de iubire şi om politic cu renume,
Şi e savantul pentru care nici o izbândă nu e grea,
Ea duce faima ştiinţei noastre şi a ţării în întreaga lume,
Iar patria o proslăveşte şi se mândreşte, azi, cu ea.

Această nobilă plămadă e un destin şi o conştiinţă
Tovarăşă i-e de-o viaţă eroului naţional,
Iar existenţa lor de luptă, o glorioasă biruinţă,
Pe drumul răscolit de patimi, sub arcul ţării triumfal.

Face parte din volumul *Saturnalii*. Iată deci calitatea poetului şi moralitatea.

Domnului Vadim Tudor îi place, de asemenea, să facă paradă de creştinismul său, confundând adevărata credinţă cu gesturile mediatice. Credinţa este un lucru atât de

personal încât nu se face paradă de ea în spaţiul public. Iar lansarea de calomnii la adresa adversarilor, minciuna, indolenţa, extremismul, antisemitismul sunt, oare, virtuţi creştineşti? Şi apoi, ce creştin este domnul Vadim Tudor care, în anii '80, justifica în articolele sale din *Săptămâna* dărâmarea unor biserici de către Ceauşescu? Şi vă citez din nou un fragment dintr-un articol publicat de domnia sa în *Săptămâna*, din 10 ianuarie 1986. „Minciuna are picioare scurte", se intitula articolul:

„Ceea ce s-a întâmplat în Paris şi Viena ultimei jumătăţi a veacului trecut - spunea domnul Vadim -, ceea ce s-a întâmplat în Roma interbelică, ceea ce s-a întâmplat în alte aşezări europene se petrece, firesc, în parametri specifici, în Bucureştii acestor ani. Este un proces normal şi binevenit, care nu mai putea fi amânat fără a stânjeni, în mod simţitor, ritmul de viaţă al marelui oraş. Cetăţenii oraşului se mândresc că participă, în mod direct, la o lucrare pe cât de nobilă, pe atât de utilă". Şi mai departe: „Sistematizarea oraşului şi construcţia Centrului Civic al său vor continua, pentru că aceasta reprezintă însăşi voinţa celor peste 2 milioane de locuitori ai Bucureştilor. Pentru că progresul implacabil al unei ţări nu aşteaptă aprobarea cuiva din afară"... şi face referire la un corespondent al Agenţiei... „provoacă numai râsul şi revolta, şi dezaprobarea noastră".

Iată cu cât zel apără, în 1986, Corneliu Vadim Tudor opera de demolare a Centrului Civic al Bucureştiului, inclusiv a unor biserici, care a produs atâtea suferinţe multor oameni. Şi el mai îndrăzneşte, în intervenţia sa de aseară, să citeze un articol de-al meu din 1951, când eram student la Institutul Energetic din Moscova.

Tot în lungul său monolog de ieri seară, contracandidatul meu s-a prezentat drept campionul absolut al luptei împotriva corupţiei, deşi nu ne amintim să fi propus în Parlament vreo lege pentru combaterea ei, din 1992, de când este senator.

Ceea ce a uitat să spună domnul Vadim Tudor este faptul că a promovat cu bună ştiinţă în Parlament, pe listele PRM, după cum a relatat şi presa, o serie de oameni despre care presa consemnează fapte de corupţie, oameni certaţi cu legea, aflaţi în vizorul legii, oameni îmbogăţiţi, ca şi el, pe căi obscure.

Domnul Vadim este, cum se vede, adeptul ideii conform căreia corupţii noştri sunt buni, corupţii celorlalţi sunt de condamnat. Cu o astfel de mentalitate, lupta împotriva corupţiei devine doar un circ penibil.

În fine, domnul Vadim minte atunci când afirmă că PRM-ul nu s-a aflat la putere. În perioada 1993-1996, oameni din PRM s-au aflat în structuri guvernamentale. Atunci PDSR-ul, cu doar 34% de locuri în Parlament, a fost nevoit să apeleze la sprijinul parlamentar al PRM în faţa opoziţiei obstrucţioniste foarte vehemente de atunci, care deţinea 46% din locuri în Parlament. Însă, precum se ştie, am fost obligaţi să renunţăm, la un moment dat, la colaborarea cu PRM, în momentul în care luările de poziţie extremiste şi xenofobe ale domniei sale, ca şi ale prietenului său Gheorghe Funar, au adus grave atingeri interesului naţional. Laşitatea îl împiedică şi de această dată să-şi asume răspunderea pentru faptele sale. Mă întreb, şi sunt convins că vă întrebaţi şi dumneavoastră, ce rămâne din discursul domnului Tudor dacă dăm deoparte minciunile, calomniile, jignirile şi delirul politic, citatele anapoda şi alte floricele stilistice. Nimic. Pentru că extremismul nu e interesat de construcţie, ci numai de demolare. Extremismul este locul în care îşi dau mâna ura, frustrările şi neputinţele unor oameni, care sunt induşi în eroare de lideri politici iresponsabili şi fără scrupule. Cu greu poate fi numit patriot un om care de dragul puterii este în stare

să lucreze împotriva interesului național. Demagogia produce monștri, iar acești monștri produc suferințe unui întreg popor. Atitudinea domnului Tudor, lipsa de măsură dovedită în toate actele și luările de poziție, labilitatea psihică, antioccidentalismul său, xenofobia riscă să închidă România în spatele unei cortine de fier. Nu ne-a ajuns oare izolarea din ultimii ani ai regimului Ceaușescu? Renunțăm la drepturile și libertățile cucerite în decembrie 1989?

În acești 11 ani am construit noi relații cu țările din Uniunea Europeană, cu Statele Unite, cu Canada, China, Japonia, cu alte state. Ne-am normalizat și ne-am îmbunătățit relațiile cu vecinii. Am construit o relație specială cu Republica Moldova, pe care dorim s-o extindem și s-o amplificăm. Încrederea și respectul reciproc sunt pietre de temelie pentru relațiile dintre state. Reprezintă, oare, domnul Vadim Tudor garanția că, în calitate de șef al statului, va păstra și dezvolta aceste relații? Va duce mai departe procesul de aderare la Uniunea Europeană și la NATO? După cum a acționat până acum, după cum se prezintă, răspunsul este categoric nu.

Înainte de a încheia acest cuvânt explicativ, vreau să mă adresez votanților domnului Vadim Tudor. Eu vă respect alegerea făcută și trebuie să înțelegeți că, dacă am răspuns acuzelor favoritului dumneavoastră, nu înseamnă că sunt împotriva dumneavoastră. Eu nu cred, așa cum amenință domnul Vadim Tudor, că, în cazul alegerii mele, dumneavoastră vă veți ridica împotriva celorlalți români, care au opinii contrare dumneavoastră. Sunteți oameni maturi și responsabili. Ați sancționat prin votul dumneavoastră, înainte de toate, eșecul unei guvernări iresponsabile, ca și corupția generalizată și jaful din economia națională, încurajate și favorizate de această guvernare. În această privință, ne situăm pe aceeași poziții și cunoașteți hotărârea pe care am luat-o de a ne lua răspunderea pentru a guverna în vederea soluționării problemelor grave cu care se confruntă țara, pentru a combate sărăcia extremă, pentru a curma jaful din economie și a extirpa rădăcinile corupției.

Acum a venit vremea reconstrucției țării, dincolo de convingerile noastre politice există România, viitorul ei, al copiilor și nepoților noștri. Nu-l putem amaneta de dragul unui partizanat dus dincolo de limitele normale. Noi îi chemăm pe toți oamenii de bună credință alături de noi în această operă.

Și să-mi mai permiteți două remarce: în primul rând, domnul Vadim Tudor s-a prezentat seara trecută ca un om lăudăros, a făcut caz de o medalie pe care și-a agățat-o de gât; este vorba de „Man of The Year" 1999. Vreau să vă spun că asemenea medalii și diplome însoțitoare se oferă de către acest institut American Biographical Institute.

Institutul American Biographic pe care l-am citat oferă diverselor personalități... și eu cunosc câteva zeci de români care au primit asemenea invitații... eu am primit așa ceva și-n '99, și-n 2000: omul anului '99, respectiv 2000. Pentru o diplomă care conferă anumite aprecieri și în schimbul unor sume de 195 de dolari pentru diplomă și 295 de dolari pentru medalie, oferă respectivele însemne. Dânsul se laudă cu ele ca și cum ar fi o recunoaștere extraordinară, pe plan internațional, a meritelor domniei sale. Nu este demn pentru un politician cu pretenții...

Apoi, nici nu voiam să amintesc acest lucru, dar totuși am constatat că a repetat pentru a nu știu câta oară și aseară apelul indecent la vârstă și diferența de vârstă dintre noi doi. Nici nu vreau să mă refer la așa ceva, pentru că este o manieră foarte simplistă și primitivă de a aborda lucrurile.

Aş vrea să amintesc un singur lucru : Ronald Reagan avea 76 de ani când a intrat în competiţie cu un om mai tânăr decât el, care avea în jur de 50. Şi pe tema acestei diferenţe de vârstă, dânsul a dat, la un moment dat, în faţa unor gazetari, următoarea replică : „Vă dau asigurări că nu voi exploata tinereţea şi lipsa de experienţă a contracandidatului meu". Nu vreau să comentez mai mult.

În fine, pledoaria de ieri, de-aseară, a domnului Vadim Tudor a fost cel mai bun argument în favoarea deciziei pe care am luat-o, de a refuza o confruntare directă. Aceasta n-am făcut-o nu din teamă. Am avut de-a lungul acestor 11 ani – şi ştiţi foarte bine – care au trecut de la Revoluţia din decembrie, confruntări mult mai aprige. Nu am ezitat niciodată. Şi în această campanie, am fost la întâlniri cu 5-6 contracandidaţi, ca şi la una în doi, cu unul dintre contracandidaţi. Am refuzat, precum se ştie, acele întâlniri, şi am explicat acest lucru, care riscau să se transforme în spectacole ridicole, nedemne pentru ţinuta instituţiei pe care vrem să o onorăm, cea de preşedinte al României.

Acesta a fost motivul pentru care am refuzat o întâlnire cu domnul Vadim Tudor ; s-a văzut din expozeul domniei sale de aseară ; cam la ce ar fi dus o asemenea întâlnire şi nu cred că ar fi produs mare satisfacţie telespectatorilor.

Partea a II-a
Întrebări adresate de jurnalişti

Ion Cristoiu : *Concurentul dumneavoastră Corneliu Vadim are drept slogan electoral : „Jos mafia, sus patria !" Dumneavoastră vi l-aţi asuma ? Dacă da, cum l-aţi transpune în practică o dată ajuns preşedinte ?*

Ion Iliescu : Fără îndoială că mafia, fenomenele ample de corupţie reprezintă unul din fenomenele grave şi constituie o problemă ce ne-a preocupat şi pe noi. Şi în programul meu electoral, al PDSR-ului, are o elaborare cu măsuri foarte concrete.

Sloganul domnului Vadim e un slogan gazetăresc. Nu este un program de combatere şi de eradicare a mafiei. Dacă acest slogan simplist are un anumit ecou, aceasta se datorește rezultatelor politicii mai ales din ultimii patru ani de zile, care a fundamentat, care a extins fenomenul de corupţie din societate şi a încurajat amplificarea reţelelor mafiote. Când lupta împotriva corupţiei devine un spectacol, mai mult compromite lupta împotriva ei decât să o ajute. Sau formulele de tip „sunt buni corupţii noştri, ne luptăm doar cu corupţii lor", aşa ceva nu poate fi acceptat.

Eu cred că bunul-simţ al românilor, de asemenea, receptează faptul că fenomenul corupţiei nu este un fenomen simplu şi nu poate fi eliminat, extirpat, aşa cum, în mod demagogic, domnul Vadim Tudor spune că el în 48 de ore pune capăt corupţiei în România.

Este un fenomen mult mai complicat, care a pătruns în fibrele societăţii şi care trebuie combătut cu aceeaşi complexitate cu care se prezintă fenomenul în sine. Şi Mussolini, la vremea sa, a proclamat acest obiectiv al extirpării mafiei cu nişte măsuri speciale luate în Sicilia. Rezultatul a fost amplificarea mafiei, pentru că aceste

măsuri-spectacol n-au fost însoţite de măsuri fundamentale, mai ales de natură economică şi socială, pentru extirparea sărăciei, pentru crearea unor condiţii sociale care să susţină o asemenea campanie. Este de notorietate că tocmai ţările cu un regim democratic consolidat, cu economii dezvoltate, cu un nivel ridicat de trai al populaţiei au mai mari succese în lupta împotriva acestor fenomene antisociale. Deci este vorba de un fenomen complex, care necesită măsuri complexe, şi în programul nostru ele vizează tocmai o asemenea complexitate de măsuri. În primul rând, economia : relansarea economică, crearea de locuri de muncă, alimentarea speranţei oamenilor pentru o viaţă mai bună, înlăturarea sărăciei extreme şi măsuri specifice acestui domeniu care afectează domenii atât de mari şi categorii atât de mari, o mare majoritate a populaţiei ţării ; pentru pensionari, pentru familii numeroase, pentru copii... măsuri legislative, înăsprirea legislaţiei şi măsurilor împotriva faptelor antisociale, a corupţiei şi a îmbogăţiţilor pe lângă lege. Măsuri în ceea ce priveşte eficienţa administraţiei publice, simplificarea ei, limitarea birocraţiei, combaterea birocraţiei, controlul asupra funcţionării acestei instituţii, ridicarea autorităţii institutelor chemate să lupte cu faptele antisociale : Poliţie, Procuratură, Justiţie, deci este vorba de un complex de măsuri care trebuie să constituie un front mut la care trebuie să se cupleze societatea civilă, chiar oamenii de afaceri, pentru că şi mafia, ca reţele, şi corupţia... coruperea funcţionarilor de stat se fac de cei cu parale, de cei implicaţi în afaceri şi trebuie să fie un front comun, şi al celor interesaţi în afaceri cinstite, în activităţi economice bazate pe lege şi care să slujească societăţii, să slujească celor implicaţi şi cetăţenilor şi, alături deci de instituţiile statului, să acţioneze împreună.

În ceea ce priveşte patria şi patriotismul, acesta nu poate fi monopolul cuiva. Şi nu este patriotismul monopolul domnului Vadim Tudor.

Moderator : *Domnule Ion Iliescu, ca şef al statului veţi fi şi comandantul suprem al forţelor armate. În timpul primului dumneavoastră mandat constituţional, în Armată începuse deja un proces amplu de reformă, care avea ca obiectiv final îndeplinirea criteriilor de aderare la NATO. Cum vedeţi starea actuală a Armatei şi ce intenţionaţi să faceţi pentru cei care slujesc drapelul ţării ?*

Ion Iliescu : Reforma structurilor militare a început, ea a continuat şi este un proces necesar : trebuie să adaptăm Armata la cerinţele moderne şi să o facem compatibilă cu structurile militare cu care colaborăm ; ne aflăm într-un parteneriat cu NATO şi am avut şi multe de învăţat din acest punct de vedere şi sunt aprecieri pozitive la adresa armatei române în legătură cu compatibilitatea şi capacitatea ei de a se adapta la aceste cerinţe. Sunt, ştim cu toţii, suferinţe mari, datorită, în primul rând, sărăciei bugetului ţării, care se reflectă şi în sărăcia cu care se zbate Armata noastră. Alocaţiile bugetare sunt insuficiente şi nu acoperă minimum necesar atât pentru dotarea cu tehnică militară, pentru a asigura calitatea instrucţiei, cât, mai ales, privind condiţiile de viaţă atât ale militarilor în termen, cât şi ale cadrelor militare, ale ofiţerilor, corpului ofiţeresc – şi am asistat în ultima vreme la acte foarte grave care afectează demnitatea corpului militar. Armata la noi, prin tradiţie, s-a bucurat de stima şi respectul populaţiei. Armata se identifică cu ideea de suveranitate naţională, cu ideea de patrie, şi a asigura demnitatea corespunzătoare celor care slujesc sub arme este o datorie sfântă a statului. Şi noi credem că trebuie în primul rând să facem eforturi din acest punct de vedere.

Am stat de vorbă cu mulţi tineri care au slujit în armată, care, când s-au întors din armată, nu şi-au mai găsit locul de muncă ; am stat de vorbă cu cadre ofiţereşti în rezervă care se zbat, la rândul lor, cu greutăţi materiale, şi cei care sunt activi în armată nu pot să nu ţină seama de soarta celor care părăsesc armata, care intră în rezervă. Militarii au şi un regim mai dificil decât alte categorii sociale. Ei slujesc sub arme şi merg acolo unde se dispune, adică oamenii sunt nevoiţi deseori să se mute dintr-un oraş în altul. Soţiile lor cu greu îşi mai găsesc locuri de muncă ; rămân dependenţi, de regulă, de salariul ofiţerului. Când a trecut în rezervă, apare o altă dramă pentru foarte mulţi. Mulţi locuiesc în locuinţe de serviciu ale Armatei ; au intrat în rezervă, se află foarte mulţi dintre ei în situaţia de a fi evacuaţi din locuinţele respective. Deci sunt o multitudine de probleme care trebuie să constituie preocuparea noastră şi noi ne propunem în toate programele noastre, dincolo de dificultăţile economice, sociale, financiare pe care le avem, să găsim resursele necesare pentru ca să asigurăm Armatei noastre, ostaşilor, ofiţerilor, condiţii demne, decente de viaţă, de muncă, ca să poată, cu demnitate, să-şi facă datoria şi să slujească ţara.

Emil Hurezeanu : *Istoricii şi observatorii politici occidentali sunt de acord că în România ultimilor 150 de ani, să zicem, de la începutul modernităţii ei, funcţionează mai ales ceea ce numesc ei un război intern între partidele politice între ele, pe de o parte, şi între partidele politice, care oricum se războiesc unele cu celelalte, şi conducătorul statului, şeful statului, fie el rege sau preşedinte. Acest război intern funcţionează, mai ales, în democraţie şi - cred observatorii, istoricii la care mă refer - conduce, la un moment dat, spre dictatură. Există posibilitatea ieşirii din acest conflict permanent care marchează viaţa politică românească în modernitate, fie prin întărirea rolului preşedintelui, fie prin întărirea rolului Parlamentului, pentru că se consideră că doi poli de putere, la fel de importanţi, cu aceeaşi pondere, mai degrabă blochează şi împiedică echilibrul decât îl încurajează. Care este părerea dumneavoastră ?*

Ion Iliescu : Desigur că aceasta este o problemă importantă, echilibrul puterilor în stat nu este deloc o problemă simplă, cu atât mai mult într-o democraţie tânără, într-o fază complicată a unui proces de tranziţie în plan economic, în plan politic, în plan social.

Faptul că, de-a lungul istoriei, asemenea dificultăţi au apărut... ele sunt legate de multipli factori şi ţin de structura vieţii politice, ţinând seama de raporturile sociale din societate... ţine de personalitatea celor care îndeplinesc funcţii importante în stat.

Ceea ce a lipsit, cred, şi în experienţa noastră istorică mai îndepărtată şi mai apropiată, a fost şi o anumită coeziune a societăţii româneşti, în ansamblu, şi o anumită cultură a căutării consensului, atunci când diversitatea de opinii, diversitatea de interese, determină, sigur, pe de o parte confruntare şi de... pe plan politic între diverse interese, între diferite grupuri, dar se poate găsi, prin înţelepciune, prin dialog politic, prin consens, acea platformă naţională care să slujească cauzei comune : interesul naţional. Aceasta ne trebuie şi nouă. Eu cred că, în ceea ce ne priveşte, soluţia nu este de a schimba raporturile constituţionale statornicite în momentul de faţă în România, să dăm mai multă prevalenţă Parlamentului sau mai multă putere Preşedintelui ţării. Eu cred că, aşa cum sunt ele prevăzute în Constituţia ţării, atribuţiunile preşedintelui, ale Parlamentului, ale Executivului constituie un tot

echilibrat. Că nu s-au respectat prevederile constituţionale, că au apărut fapte de interferenţă între instituţii, şi în ultimii patru ani de zile acestea au fost flagrante, cele mai flagrante cele dintre Executiv şi Legislativ, când Executivul s-a substituit Parlamentului prin excesul de ordonanţe şi ordonanţe de urgenţă, sigur că asta generează stări de dezechilibru şi compromite inclusiv autoritatea instituţiilor statului. Preşedinţia, de asemenea, pe de o parte, nu şi-a făcut datoria ca factor mediator între toate..., pe de o parte, puterile statului şi, pe de altă parte, la rândul său, s-a interferat în atribuţiunile altor instituţii. Eu cred că singura cale este să ţinem seama de aceste prevederi ale Constituţiei, să o respectăm şi să o aplicăm în mod fidel în spiritul şi litera sa. Sigur că, la rândul său, Constituţia poate comporta anumite îmbunătăţiri şi n-am fost ostil acestei idei, nu am fost pentru a aborda în mod pripit acest lucru. Elaborarea Constituţiei, cum bine ştim şi noi, s-a făcut de o manieră înţeleaptă şi cu calm şi răbdare, un an şi jumătate s-a lucrat în Adunarea Constituantă cu consultări ample, interne, internaţionale, şi a ieşit un corp de lege care a fost apreciat şi este apreciat în lumea internaţională a specialiştilor în drept constituţional. Dar, sigur, ca orice operă umană, şi ea comportă îmbunătăţiri posibile şi am spus să facem aceste îmbunătăţiri, da, cu aceeaşi înţelepciune şi cu aceeaşi atenţie cu care s-a făcut şi elaborarea ei.

De aceea, în programul nostru şi în memorandumul care a fost prezentat de Biroul executiv al PDSR-ului, noi am menţionat şi această posibilitate, sugerând constituirea unei comisii reprezentative, avem de-acuma un număr mai mare de specialişti în drept constituţional decât aveam în 1990-1991, care să adune toate propunerile posibile de îmbunătăţiri şi să formeze deci obiectul unor dezbateri fundamentale şi în Parlament, şi în opinia publică.

Moderator : *Cum vedeţi îmbunătăţirea nivelului de trai al oamenilor ?*

Ion Iliescu : Pe bună dreptate, cum aţi menţionat, sărăcia este problema cea mai gravă a României în momentul de faţă. Şi mai ales sărăcia extremă, adică acea situaţie în care trăiesc cam jumătate de români în momentul de faţă, la limita supravieţuirii : subnutriţi, trăind în frig, ceea ce afectează starea de sănătate a oamenilor, copii în suferinţă, şi vedem fapte dramatice din acest punct de vedere, şomajul, care are o extensiune foarte mare, cifrele statistice nu reflectă realitatea în materie de şomaj. Am văzut şi ultimul Raport al Comisiei Naţionale de Statistică, va trebui să aducem corectivele necesare.

Acolo se reflectă doar numărul şomerilor aflaţi în perioada de ajutor de şomaj, deci un an şi jumătate după disponibilizare. Dar noi avem mult mai mulţi din cei care au fost disponibilizaţi, au depăşit şi faza de ajutor de şomaj, deci nu mai primesc nici măcar ajutor de şomaj, şi a căror situaţie este mult mai gravă. Aceasta se simte mai puţin în anumite zone, chiar în Bucureşti sau câteva zone din restul ţării, unde economia subterană este mai activă, deci angajare... de activităţi economice şi angajare fără contract de muncă, fără să se plătească, ocolind deci fiscul, dar ea funcţionează şi mai salvează, din acest punct de vedere, o serie de oameni, dar sunt zone întregi unde nici măcar economie subterană nu există.

Moderator : *Cum vedeţi această îmbunătăţire ?*

Ion Iliescu : Deci... singura cale este relansarea economică şi acesta este răspunsul nostru în programul electoral şi în programul de guvernare, la care a lucrat conducerea partidului nostru şi care acum se concretizează în programul Guvernului – relansarea economiei, încurajarea printr-o politică fiscală care să faciliteze iniţiativa privată, a sectorului privat, a întreprinderilor mici şi mijlocii care au avut un rol activ, pozitiv în perioada 1993-1996, creând atunci, în ciuda unor ironii care s-au tot vehiculat, creând în mod real 1 milion şi jumătate de locuri de muncă, ceea ce a redus şomajul de la 11%, cât era în '92, la 6%, cât era în '96.

De asemenea, agricultura românească trebuie să se bucure de sprijin, şi să scoatem ţara... satul românesc, agricultura, ţărănimea, din situaţia gravă în care se află astăzi, care pune chiar în pericol securitatea alimentară a populaţiei.

Şi, în fine, încurajarea investitorilor străini care, la rândul lor, au părăsit România. Noi eram nemulţumiţi în '96 cu doar 2.600.000.000 – valoarea investiţiilor în perioada celor patru ani ; iată că în ultimii patru ani se rezumă această prezenţă la numai 1.200.000.000 de dolari. Şi observaţiile lor vizează prima categorie de probleme, pe lângă climatul nefavorabil datorită unei economii în declin, legislaţia complicată, birocraţia din administraţie, care înseamnă pierdere de timp, şi corupţia din administraţie.

Deci trebuie să dăm răspuns acestor probleme ca să atragem capital străin, să creăm noi activităţi, să încurajăm dezvoltarea şi să asigurăm această protecţie activă prin locuri de muncă. Pe lângă aceasta, la condiţiile date, prin măsuri de austeritate reală, măsuri de economie, mai ales de economisire a cheltuielilor publice, reducerea administraţiei, creşterea eficienţei ei şi unele măsuri aspre de austeritate pentru o vreme în ceea ce priveşte dotarea şi încurajarea producţiei naţionale. De ce trebuie ca instituţii publice... când noi avem producţie naţională de autoturisme, de autobuze, de ce să importăm? Cine vrea să o facă pe banii proprii – îl priveşte. Dar pentru instituţiile publice, trebuie să încurajăm producţia naţională. Asta va însemna şi economie, va însemna şi economie valutară, iar o vreme chiar putem să mai răbdăm cu asemenea dotări, ca să creăm resursele necesare pentru a răspunde problemelor celor mai grave, acelor categorii în suferinţă mare. Şi este vorba de pensionari... pentru echilibrarea pensiilor celor care au ieşit în diferite perioade la pensie, pentru familiile cu copii numeroşi, pentru femeile care-şi cresc singure copiii, n-au alt ajutor, pentru familiile care nu mai sunt capabile să-şi ţină copiii la şcoală. Vrem, de anul viitor, spre exemplu, să introducem un asemenea ajutor la început de an şcolar. Pentru ca să poată copiii să primească cărţi, rechizite gratuit din partea statului şi un anumit ajutor pentru îmbrăcăminte.

De asemenea, problema hranei, problema căldurii, problema medicamentelor, ne gândim la o serie de măsuri... Sigur că va trebui să dimensionăm totul în funcţie de cum va rezulta întocmirea bugetului şi alte surse de sprijin. Dar vrem chiar din această iarnă să venim în sprijinul familiilor celor mai nevoiaşe, să reducem TVA la câteva produse de bază alimentare, la medicamente, şi să venim cu câteva măsuri în sprijinul celor care nu-şi mai pot plăti nici căldura pentru locuinţă.

Corneliu Nistorescu : *Ţinând cont că situaţia dramatică în care se află România nu este rezultatul a un an, doi sau trei ani, patru ani de guvernare, ci a unei evoluţii de ansamblu extrem de dezamăgitoare, aş vrea să ştiu care este răspunderea şi care*

sunt greşelile pe care şi le asumă domnul Iliescu din modul în care s-a făcut politică în aceşti 11 ani în România ?

Ion Iliescu : În primul rând, sunt de acord că se însumează lucrurile pe perioada celor 11 ani, dar n-aş fi de acord cu această analiză la grămadă, a tuturor celor 11 ani şi a tuturor guvernărilor din această perioadă de 11 ani. Totuşi, a fost o evoluţie, a acestor ani, pe mai multe planuri.

Primii ani : misiunea principală – de a construi statul de drept, de a edifica democraţia în România, şi eu cred că pe acest plan s-au făcut progrese pe care toată lumea le recunoaşte şi, inclusiv, alternanţa la guvernare a confirmat-o.

În ce priveşte economia, am avut trei ani foarte grei, generaţi de ceea ce s-a produs în decembrie 1989, când s-a prăbuşit un sistem care era în criză... şi economia românească intrase într-o criză de fond încă de prin 1987, de aceea oamenii au ieşit în stradă, datorită mizeriei materiale, lipsa hranei pe piaţă şi lipsa căldurii. Dar prăbuşirea sistemului centralizat al economiei – eliminarea structurilor centrale CSP, plan, ministere titulare, de plan, centrale industriale şi autonomia dată unităţilor economice –, la rândul său, a generat un proces de criză în ceea ce priveşte funcţionarea economiei în plan intern, ca şi ruperea unor relaţii tradiţionale şi pieţe tradiţionale. Asta a determinat trei ani de cădere dramatică a economiei noastre, scăderea produsului intern brut, a producţiei industriale, agricole ş.a.m.d.

Am avut totuşi patru ani, în ciuda criticilor care rămân valabile (multe dintre ele), dar în perioada 1993-1996, România a cunoscut o perioadă de relansare economică, noi figuram printre primele patru ţări din zona aceasta central-europeană care înregistrau în perioada 1994-1996 o creştere a produsului intern brut, cu valori între 4 şi 6%, fiind printre primele marcate în statisticile internaţionale. Şi a fost o creştere reală, şi nu formală, nu pe hârtie, aşa cum încearcă să spună unii.

Sigur că au fost şi atunci o serie de neajunsuri în funcţionarea şi a Guvernului, şi a instituţiilor create atunci pentru conducerea economiei – raporturile dintre Guvern şi FPS, raporturile dintre Guvern şi sistemul bancar, sistemul bancar la rândul său care nu exista înainte de 1989 decât prin patru mari bănci comerciale. Am creat un sistem bancar : avem peste 40 de bănci astăzi, cele mai multe private. Deci nu pot fi tratate la grămadă.

Şi au urmat, iată, patru ani de zile când nu au mai existat condiţiile obiective din '90, care au generat o cădere a activităţilor economice, de data aceasta nemotivate decât prin motive absolut subiective ale proastei guvernări din aceşti patru ani.

Am avut şi noi slăbiciuni, fără îndoială, dar le-am plătit politic, prin votul electoratului din 1996. Numai că valoarea greşelilor şi neîmplinirilor noastre este mult mai obiectiv judecată astăzi de oameni, prin comparaţie. Şi comparaţia cea mai directă o face oamenii în legătură cu rezultatele guvernării, prin felul cum se reflectă acestea în viaţa proprie. Or, viaţa fiecăruia, condiţiile de viaţă comparate în 2000 cu '96 vorbesc de la sine asupra diferenţelor.

Dar fără îndoială că şi personal am avut o serie de slăbiciuni ; printre altele, ceea ce mi-am propus şi vrem să ne propunem acuma, să realizăm un mai activ dialog politic, un mai activ dialog social, să putem mai activ să promovăm consensul politic pe marile probleme, marile comandamente. Nimeni nu poate să conteste că am făcut

efortul în această direcţie, dar fără îndoială îmi recunosc multe neîmpliniri. Fără îndoială că sunt valabile şi criticile unora în legătură cu selecţia oamenilor, a oamenilor cu care am lucrat. Eu nu sunt un om dur din acest punct de vedere şi sunt două filosofii în abordarea oamenilor : să le acorzi încredere din start, până la proba contrarie sau, din contră, să nu acorzi nimănui încredere, până la proba contrarie. Eu am adoptat în viaţă prima filosofie, de regulă să tratez oamenii cu încredere.

Desigur, n-am învăţat suficient din vorba românului că „pe cine nu laşi să moară, nu te lasă să trăieşti" şi am avut de-a lungul vieţii multe experienţe negative, din acest punct de vedere, şi în anii mai îndepărtaţi, şi în anii mai apropiaţi – şi, dacă vreţi, şi cu interlocutorul cu care vorbeam astăzi.

Moderator : *Care este oferta dumneavoastră pentru tinerii noştri şi pentru cei care se vor duce duminică la vot ?*

Ion Iliescu : Sunt trei mesaje importante în această adresare către tineret : în primul rând, am vrut să transmit faptul că am receptat mesajul exprimat prin votul de la 26 noiembrie – şi este firesc, adică tineretul este senzorul cel mai sensibil în societate. Şi-ntotdeauna reacţionează primul. Şi faptul că tineretul a fost printre cei care s-au exprimat cu fermitate împotriva degradării pe care a cunoscut-o viaţa noastră economică şi socială, tineretul fiind printre primele victime ale acestei situaţii, primii care suportă şomajul, primii care suferă că nu-şi găsesc locuri de muncă după ce au terminat şcoala sau învăţământul superior, care nu-şi găsesc posibilitatea afirmării, afirmării proprii... este, fără îndoială, un lucru pe care îl resimt ; şi este dintotdeauna în societate cunoscut acest lucru, tineretul este, din acest punct de vedere, tranşant.

De asemenea, este foarte sensibil şi la limbajele radicale, justiţiare, şi, într-un fel asta motivează un anumit vot pe care unii tineri l-au dat formulelor date de PRM, respectiv de domnul Vadim Tudor. Dar tot tineretul este acela care s-a ridicat totdeauna împotriva tendinţelor totalitare, tendinţelor autoritariste. În decembrie '89, principala forţă motrice a Revoluţiei române a fost tineretul, deci eu nu cred că tineretul poate fi sensibil şi poate să aprobe tendinţele spre care împinge domnul Vadim Tudor viaţa politică românească. Dacă ar fi la putere, spre reîntoarcerea la practicile totalitarismului, la înăbuşirea democraţiei şi a virtuţilor statului de drept. În acelaşi timp însă, ca un al treilea element din mesajul nostru, ne-am angajat în faţa tineretului ca în programele noastre de dezvoltare economico-socială să ţinem seamă tocmai de aşteptările şi cerinţele tinerilor. Este în interesul nostru, în fond. Şi eu cred, şi am exprimat acest lucru, este şansa României că avem un tineret instruit. Din acest punct de vedere, România nu are complexe faţă de ţările dezvoltate. Dar va fi o sarcină istorică grea pentru noi să ajungem din urmă, într-o perioadă istorică cât mai scurtă, ţările dezvoltate, privilegiate de istorie. Noi am avut, din păcate, o istorie vitregă de-a lungul vremii şi, inclusiv, situaţia actuală foarte complicată. Deci, dacă va fi foarte grea, misiunea aceasta, în timp, de a fi compatibili şi competitivi cu ţările dezvoltate, în materie de pregătire a tineretului nostru suntem foarte compatibili. Şi chiar şi competitivi, au demonstrat-o tinerii noştri la competiţii internaţionale şi în domeniul ştiinţei, şi în domeniul informaticii, şi în domeniul sportului, şi în domeniul creaţiei artistice, deci avem un tineret apt să se adapteze rapid la cerinţele noii economii care se dezvoltă astăzi, bazată pe cunoaştere, pe ştiinţă, pe capacitatea de creaţie.

Or, tineretul nostru va fi apt. Trebuie noi să creăm aceste condiţii şi ceea ce ne propunem este tocmai să descătuşăm economia de acele bariere care au ţinut în loc acest proces de înnoire, de reconstrucţie pe baze noi, moderne a economiei naţionale, de a atrage cât mai mult tot ce poate să ne apropie de ţările dezvoltate în promovarea acestei noi ere, a societăţii informaţionale, bazate pe cunoaştere, pe creaţie şi în care tinerii noştri pot să fie apţi să se adapteze. Cred că va trebui să facem şi noi ceea ce a reuşit India, şi este un model pe plan internaţional : a creat o şcoală naţională de software, care este recunoscută pe plan internaţional, la care apelează, astăzi, şi americanii, şi nemţii în programele proprii de dezvoltare a societăţii informaţionale. Noi avem premise pentru aşa ceva : să creăm o şcoală naţională a software-ului în care talentul creativ al tineretului nostru să se dezvolte.

Avem în vedere şi o serie de alte lucruri ca să încurajeze tocmai creaţia tinerilor. Nişte premii anuale pentru excelenţă diverselor categorii de tineri în diverse domenii de activitate – şi economice, şi creative, în domeniul ştiinţelor şi artelor. Vrem să încurajăm pe tinerii înşişi să se lanseze în astfel de activităţi, pentru dezvoltarea unor platforme tehnologice, unor microafaceri şi activităţi bazate pe ştiinţă, pe cunoaştere. Deci vrem să încurajăm asemenea lucruri care să dea tineretului posibilitatea să se dezvolte. Noi, ca partid, am căutat să dăm o atenţie mai mare – ne vom adresa tuturor forţelor... Să dăm o mai mare atenţie promovării active a tineretului în toate structurile politice. Pentru că tineretul este cel care trebuie să preia ştafeta şi pe umerii lui va sta debutul României în acest secol şi mileniu.

Horia Alexandrescu : *Domnule Iliescu, în urmă cu câteva zile, pe fondul discuţiei privind vizele românilor, aţi făcut o declaraţie potrivit căreia nu aceasta ar fi preocuparea principală a cetăţenilor României. Priviţi vizele numai din perspectiva interesului pe care-l are exclusiv cetăţeanul sau şi ca un semnal în ceea ce priveşte poziţia pe care o are Uniunea Europeană faţă de România ?*

Ion Iliescu : Eu mulţumesc pentru această întrebare, pentru că – şi am semnalat o anumită confuzie în receptarea acestei chestiuni – nu am subestimat importanţa preocupării... preocupării noastre pentru a ne situa în rândul lumii şi pentru a obţine un statut egal cu toate celelalte ţări asociate, faţă de măsurile acestea privind vizele, deci spaţiul Schengen. Eu... în context numai... am spus că, pentru noi, problemele mai grave sunt cele de economie, inclusiv statutul nostru la Uniunea Europeană ţine de performanţele noastre economice, şi toate observaţiile Comisiei Europene din ultima vreme vizau tocmai contraperformanţa şi neîndeplinirea unor criterii fundamentale de către ţara noastră mai ales în domeniul economic.

Dar, în ceea ce priveşte vizele... această viză, de asemenea, altă contraperformanţă a Guvernului României ; şi, în comparaţie, s-a văzut tratamentul faţă de Bulgaria şi România. Se pare că Guvernul bulgar a fost, din acest punct de vedere, mai practic. Nu s-a angajat la lucruri extraordinare, şi-a propus două sau trei obiective concrete pe care le-a şi realizat : o lege privind statutul străinilor şi sistemul de control al frontierelor şi aşa mai departe. Şi acest lucru a fost apreciat pozitiv, ca seriozitate. Deci abordare realistă a lucrurilor şi îndeplinirea unui angajament.

România s-a angajat, cum suntem noi deseori plini de noi, într-un număr de obiective, 5 sau 6 ; n-a îndeplinit nici unul şi în asta constă sancţiunea, dacă vreţi,

prin asteriscul privind România. Deci eu cred că, din acest punct de vedere, şi asta am discutat cu cei care vor avea răspunderea guvernamentală, trebuie să acţionăm rapid ; şi eu cred că vom putea, până la termenul de iunie 2000, ca România să se alinieze la toate aceste lucruri şi să acţionăm rapid – şi Guvernul va studia toate aceste chestiuni : ne vom consulta cu cei de la Uniunea Europeană cum anume să rezolvăm rapid, şi pe plan legislativ, şi pe plan administrativ, acele măsuri care să ne permită să intrăm în acest spaţiu Schengen cu fruntea sus, fără să ne mai fie jenă de poziţia noastră.

Mesajul către ţară

Dragi concetăţeni, ne aflăm într-un moment greu al existenţei noastre ca stat şi ca naţiune. Observăm cu toţii cum autoritatea statului s-a destrămat sub privirile nepăsătoare ale unei guvernări iresponsabile.

Simţim cu toţii efectele sărăcirii, fără precedent, a celor mai mulţi dintre români. Aflăm aproape zilnic noi cazuri în care oamenii se sinucid din disperare sau pentru că nu mai au puterea de a îndura foamea, lipsa medicamentelor, sărăcia extremă.

Nu aşa ceva am dorit în zilele Revoluţiei române din decembrie 1989. Atunci am luptat pentru demnitate, pentru o viaţă mai bună, pentru libertate şi pentru democraţie.

Românii au considerat atunci că merită să-ţi sacrifici viaţa pentru valori care trebuie să fie temelia oricărei societăţi civilizate.

Acum, eşecul economic şi social al guvernării, iresponsabilitatea cu care au fost tratate problemele vitale ale oamenilor, restrângerea sălbatică a puterii de cumpărare, jaful patronat de FPS, corupţia, reţelele mafiote pun în pericol nu numai bunăstarea şi viaţa noastră, dar şi viitorul democratic al ţării.

Istoria celor peste şase decenii de totalitarism în România ne învaţă un lucru esenţial : că nu există prosperitate în afara democraţiei. Nu în experienţa totalitară vom găsi răspuns la problemele prezentului şi nu pe această experienţă trebuie să ne clădim viitorul.

Din nefericire, am ajuns în situaţia să mă confrunt cu un politician extremist, xenofob şi antisemit, care vă propune revenirea la totalitarism şi la metodele sale. Acest lucru este inacceptabil. Nu ne putem permite astfel de aventuri. Democraţia, drepturile şi libertăţile cetăţeanului, toleranţa, dialogul, protecţia minorităţilor şi dreptul proprietăţii sunt valori pe care contracandidatul meu fie le neagă, fie le ignoră.

Am optat pentru dezvoltare, modernizare, pentru un destin european al României. Trebuie să fim consecvenţi în opţiunile noastre.

Suntem un popor demn şi mândru, cu o istorie de care nu avem de ce să ne fie ruşine ; cu valori şi tradiţii, cu o cultură care pot îmbogăţi civilizaţia europeană. Avem datoria să ne apărăm acum acest trecut şi această identitate, să ne construim un viitor pe măsura dorinţelor noastre.

Dragi concetăţeni, eu personal m-am angajat să fiu un preşedinte al tuturor românilor, să fac din lupta cu sărăcia şi corupţia prioritatea viitorului meu mandat.

Vom trăi mai bine dacă vom fi guvernaţi mai bine, dacă vom munci mai bine şi mai eficient, dacă vom dovedi mai multă solidaritate socială şi naţională.

Fac apel la dumneavoastră, la patriotismul dumneavoastră, la simţul dumneavoastră de dreptate.

Veniţi deci la vot, pentru a construi împreună noua Românie ! Să lăsăm deoparte ura, încrâncenarea, setea de răzbunare. Să cerem justiţiei să-i pedepsească pe toţi aceia care au furat şi au trădat încrederea dumneavoastră. Să asigurăm domnia legii, dar nu a fărădelegii. Veniţi deci duminică, 10 decembrie, la vot şi faceţi o opţiune dreaptă, în interesul ţării şi al dumneavoastră.

Am întreaga încredere în discernământul şi dreapta judecată a electoratului român. Vă mulţumesc !

În colecţia **Media. Studii şi eseuri**

a apărut :

Rosemarie Haineş – *Televiziunea şi reconfigurarea politicului*

www.polirom.ro

Redactor: Lucian Teodorovici
Coperta: Angela Rotaru-Serbenco
Tehnoredactor: Lucian Pavel

Bun de tipar: decembrie 2002. Apărut: 2002
Editura Polirom, B-dul Copou nr. 4 • P.O. Box 266, 6600, Iaşi
Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33 • O.P. 37, P.O. Box 1-728,
70700, Bucureşti; Tel.: (021) 313.89.78, E-mail: polirom@dnt.ro

Tiparul executat la S.C. LUMINA TIPO s.r.l.
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, Bucureşti
Tel./Fax: 211.32.60, 212.29.27, E-mail: lumina-lex@fx.ro

Media · Studii și eseuri

Rosemarie Haineș

ELEVIZIUNEA și RECONFIGURAREA POLITICULUI

„La doisprezece ani după căderea regimului comunist, am considerat util un asemenea demers științific de investigare a discursului politic televizual (cazurile campaniilor prezidențiale din anii 1996 și 2000) din cel puțin două motive: pentru a identifica valorile și opțiunile care se prefigurează în societatea românească și pentru a vedea cum funcționează practicile comunicării politice impuse de mediumul televizual."

Rosemarie Haineș

• Mediere televizuală *versus* control social • Televiziunea – medium și mediator • Tipuri de comunicare televizuală • Putere politică / putere simbolică • Scheme de percepție a politicului • Noul limbaj politic • Discurs și imagine în producțiile televizuale • Managementul impresiei la televiziune • Dezbaterea televizată – rit de înfruntare politică

Editura POLIROM
www.polirom.ro